

«Andre og høiere verdier»

Morgenbladets litteraturkritikk 1920–1985

Maria Kvile Lindsjørn og Andrea Berberg Ramse

Masteroppgave i litteraturformidling

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2018

Copyright Maria Kvile Lindsjørn og Andrea Berberg Ramse

2018

«Andre og høiere verdier». Morgenbladets litteraturkritikk 1920–1985.

Maria Kvile Lindsjørn og Andrea Berberg Ramse

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Grafisk Senter

Sammendrag

Som landets første dagsavis har Morgenbladet vært en del av norsk offentlighet i snart 200 år. I dag er avisen politisk uavhengig, men den har tradisjonelt vært en konservativ stemme i det offentlige ordskiftet. Fundert i et borgerlig dannelsesideal har litteraturkritikken alltid hatt en sentral plass i Morgenbladet, og den har ofte vært opphav til verdidebatter. Dette arbeidet er en historisk undersøkelse av litteraturkritikken i Morgenbladet i perioden 1920 til 1985.

Undersøkelsen består av både en kvantitativ og en kvalitativ del. Den kvantitative delen er en analyse av anmeldelsene som sto på trykk i november måned hvert femte år. Det blir totalt 14 måneder og 878 anmeldelser. Analysen tar utgangspunkt i litteraturteoretikeren Monroe Beardsleys vurderingskriterier for litterær kvalitet. Undersøkelsen omfatter dessuten fordelingen mellom bokgruppene sakprosa og skjønnlitteratur for voksne og for barn og ungdom, i tillegg til anmeldernes og forfatternes kjønn. Funnene sammenfattes og presenteres i grafer og tabeller som blant annet viser hvilke kriterier og hvilke bokgrupper som dominerer når. Alle de 878 anmeldelsene er systematisert ifølge åtte variabler som analysen bygger på, og satt inn i et oversiktsskjema. Skjemaet som er på 23 sider, står i et eget vedlegg. I den kvalitative delen undersøker vi tre litterære debatter i perioden, og sammenligner Morgenbladets aktivitet med andre aviser.

Oppgaven tar sikte på å svare på hva som kjennetegner litteraturkritikken i Morgenbladet fra 1920 til 1985. Avisen anmeldte omtrent like mye sakprosa som skjønnlitteratur. Åndelighet og kristen humanisme har utgjort en viktig del av anmeldernes verdigrunnlag i hele perioden. Anmelderiet har for øvrig vært preget av en sterk antikommunisme og anmeldernes innbitte støtte av riksmålet.

Takk

Vi hadde aldri forutsett hvilket halsbrekkende prosjekt vi la ut på da vi begynte på dette arbeidet i januar. At primærmaterialet vårt totalt viste seg å omfatte mer enn 900 anmeldelser og andre tekster som for en stor del måtte graves frem, før de kunne systematiseres og analyseres, har gjort arbeidet mer tidkrevende enn vi kunne forestilt oss. – Og dette skulle vi klare på ett semester!

Vi har mange å takke for at vi kom i mål. Vår største takk går til veilederen vår, Marianne Egeland, for engasjerte, ærlige og grundige tilbakemeldinger gjennom hele masterperioden. Uten oppmuntrende råd fra deg ville vi nok fortsatt sittet begravd i avisarkivene. Fremfor alt skal du ha takk for å være drivkraften bak den fineste studieretningen på Universitetet.

Takk til Morgenbladet for at vi fikk mulighet til å skrive denne oppgaven i anledning 200-årsjubileet neste år, og for at dere stadig tar kulturjournalistikken alvorlig. Vi har lært så mye om Morgenbladet og om norsk presse og kulturhistorie. Ikke minst har vi lært å takle og behandle store tekstmengder. En særlig takk må rettes til historieskriver Erik Rudeng for faglig rettleiding alle gangene vi har vært i villrede. Takk også til Morgenbladets Håkon Gundersen for god hjelp og hyggelige samtaler i innsamlingsarbeidet til undersøkelsen.

Takk til venner og familie for støtte og oppmuntring, og til den stilige klassen på litteraturformidling for to flotte år. Til slutt må vi takke Eirik og Vetle for tålmodighet og kjærlighet hele den perioden dere har måttet leve med hjemmeskrivende masterstudenter.

Oslo, 28. mai 2018

Innhold

Innledning	1
Litteraturkritikkens offentlighet	3
Historisk riss av redaktørperiodene	4
Teori og metode	7
Første del	11
Anmeldelser	11
1920: «Andre og høiere verdier». Dannelse og religion	11
1925: «Selve den religiøse følelse». Sigrid Undset som forfatterideal	14
1930: «Det hele er følt og oppriktig». Forfatterens indre liv og budskap til leseren	16
1935: «En sur voksen bemerkning». Barnebokkritikk og Oxfordbevegelsen	19
1940: «God håndsrekning i broget tid». Litteraturkritikken under krigen	22
1945: «Tankene i en oppgjørstid». Litteraturkritikken etter krigen	24
1950: «Å redde den gyldne arv i denne oppløste tid». Fornyelse og tradisjon	27
1955: «Jo dypere desto finere». Symbolikk og psykiatri	30
1960: «Er jeg for prippen nu?». Selvopptatte diktere og indignerte kritikere	32
1965: «Søleskvetter av tidens modernistsjargong». Ironi og uenige biografer	35
1970: «Teiresias blir dem for mektig». Politiske bøker og en tragedie	39
1975: «I frigjøringens navn». Kritikken i kvinneåret	41
1980: «En lys fremtid»? Nye retninger og uenighet på Blindern	44
1985: «Bøker produseres på løpende bånd». Børs og katedral	46
Historiske linjer	49
Sakprosa og skjønnlitteratur	49
Kriteriebrukens endring over tid	52
Kjønn	56
Barn og ungdom	61

Andre del	67
Litterære debatter	67
Morgenbladet og den skitne strømmen	67
«Nu er det som kjent tiden da man er sint på Øverland»	72
Personoppgjør, muddergrøfter og stinkende bomber: <i>Bazarovs barn</i>	79
Avslutning	87
Litteratur	91
Primærlitteratur	91
Teori og sekundærlitteratur	98
Vedlegg	101

Innledning

«Har De læst Aviserne idag? Det er nu Fan ta' meg forgalt med *Morgenbladet* i disse Tider! Det er ikke længer dannede Menneskers Tale, det er Pøbelsnak og Skældsord hele vejen». (Hamsun 1992, 196)

Det er den krangleворne romankarakteren doktor Stenersen som kommer med ovenstående kraftsalve om høyreavisen *Morgenbladet* i Knut Hamsuns *Mysterier* fra 1892.

Hovedpersonen, Nagel, er på selskap hos doktoren, som i sin iver etter å diskutere politikk med gjestene, klager over avisens angivelige hamskifte. Når sakfører Hansen derpå svarer at han synes det er «grovt nok i venstrepressen også», tenner Stenersen på alle plugger, og den etterlengtede diskusjonen er i gang.

Offentlighetshistorikerne Martin Eide og Peter Larsen bekrefter på mange måter gyldigheten i romankarakterens bemerkninger. I boken *Allmenningen. Historien om norsk offentlighet*, fra 2017, skriver de at det var i perioden 1840–1890 at journalistikken befestet «sin posisjon som en offentlig aktør og arena, og pressen ble mer bevisst sin rolle som en samfunnsmakt». De hevder også at samfunnsdebatten fikk høyere temperatur og ble mer følelsesstyrt: «Det var følelsenes store tid i den offentligheten Bjørnstjerne Bjørnson omtalte som 'det norske slagsmålsparadis'» (Eide og Larsen 2017, 181). Hamsun-sitatet illustrerer nettopp hvordan det hadde skjedd et stemningsskifte i norsk offentlighet ved slutten av århundret, og at pressen hadde fått en mer stridslysten stemme.

Hamsun nevner *Morgenbladet* gjentatte ganger i forfatterskapet – i romaner som *Sult* og *Mysterier*, i *På gjengrodde stier*, novellen «Småbyliv» og essayet «Fra det ubevisste sjeleliv». At det er akkurat *Morgenbladet* Hamsun vender tilbake til, er kanskje ikke overraskende med tanke på at forfatteren senere skulle forfekte et konservativt politisk standpunkt, og at *Morgenbladet* var en av landets ledende konservative aviser på 1800-tallet. Utover på 1900-tallet mistet *Morgenbladet* imidlertid mye av sin posisjon, og avisen fikk etter hvert en rolle som konservativ og reaksjonær motkultur til den rådende offentligheten. *Morgenbladet* synes riktignok ikke å miste den eglete tonen doktor Stenersen går til angrep på i *Mysterier* – tvert imot gir flere pressehistorier et bilde av avisen som bråkmaker langt utover på 1900-tallet.

Særlig har avisen gått inn i historien som en «reaksjonær kranglefant» da den som kulturkonservativt organ gikk i bresjen for flere opphetede litteraturdebatter på 1930- og 1950-tallet. Det har imidlertid aldri blitt gitt noen historisk presentasjon av litteraturkritikken i Morgenbladet utover enkelte anmeldelser og debattinnlegg som har blitt kanonisert i ettertiden. I dette arbeidet har vi samlet 878 litteraturanmeldelser som sto på trykk i Morgenbladet i årene mellom 1920 og 1985 for å forsøke å gi et bredere bilde av avisens kulturjournalistikk. Stemmer det at Morgenbladet er en slik bakstreversk kraft også i litteraturkritikken?

Morgenbladets særpregede kulturpolitiske rolle på 1900-tallet knytter seg altså til opposisjonen mot kulturradikalismen i mellomkrigstiden og til modernismedebattene i etterkrigstiden. Vi vil studere litteraturanmeldelsene i et lengre tidsperspektiv, og har gjort utsnittet basert på avgrensningen mot første verdenskrig på den ene siden og 1980-årenes endelige oppbrudd fra mellomkrigstidens kulturkamper på den andre. Morgenbladet var dessuten dagsavis i hele den undersøkte perioden, men gikk over til å bli femdagersavis på slutten av 1980-tallet. For å få en konsekvent metode ble det derfor naturlig å sette 1985 som sluttpunkt for analysen.

Vi vil undersøke i hvilken grad litteraturkritikken i Morgenbladet har vært påvirket av avisens politiske syn. Ved å kartlegge og analysere anmeldelser av både skjønnlitteratur og sakprosa gjennom sekstifem år ønsker vi å avdekke hvordan de politiske og estetiske verdiene har nedfelt seg over tid, og hvordan disse eventuelt har endret seg. Vår tese er at litteraturanmeldelsene i Morgenbladet har vært tett forbundet med avisens konservative politiske holdning, og at vi derfor vil se at avisens kritikere vurderer litterær kvalitet ut fra verdikonservative verdier som riksmål og kristen moral.

Hovedmålet med oppgaven er å undersøke hvordan anmelderne i Morgenbladet avgjør litterær kvalitet, og vi vil derfor legge særlig vekt på hvilke kvalitetskriterier som ligger til grunn for kritikernes vurderinger. Andre spørsmål vi undersøker er hva Morgenbladet velger å anmelde i avisen. Hva slags litteratur har blitt omtalt i Morgenbladet? Hvordan skiller anmeldelsene av bøker for barn og ungdom seg fra omtaler av sakprosa og skjønnlitteratur for voksne? Og hvem anmelder?

Til slutt vil vi undersøke hvordan litteraturkritikken i avisen har gjort seg gjeldende i den norske offentligheten ved å analysere hvordan Morgenbladet posisjonerte seg i tre av de mest omdiskuterte litteraturdebattene i perioden.

Litteraturkritikkens offentlighet

Litteraturkritikkens rolle i samfunnsdebatten kan best forstås i lys av fremveksten av den borgerlige offentlighet, slik den tyske sosiologen Jürgen Habermas utlegger den i sitt arbeid *Strukturwandel der Öffentlichkeit* fra 1962 (norsk utgave 1971). Habermas' definisjon av borgerlig offentlighet er «sfæren der privatfolk samles som publikum». Offentlighetens begynnelse kan spores til handelskapitalismens inntog på 1500-tallet, men selve «sfæren» utviklet seg først på slutten av 1700-tallet, da frie borgere begynte å samle seg for å konfrontere myndighetene i spørsmål om varehandel og «samfunnsmessig arbeid» (Habermas 1971, 25). Da kunst og kultur ble offentlig tilgjengelig på 1700-tallet og dermed begynte å anta vareform, ble også kunsten gjenstand for offentlig diskusjon. Snart fikk man tilløp til kunstkritikken, ved at «publikum» møttes i selskapelige institusjoner for å samtale om og søke mening med kunstverk de hadde fått tilgang til som vare (34).

Kunstbedømming ble etter hvert etablert som en ny virksomhet i institusjonene for kunstkritikk, som de engelske kaffehusene. Kunstdommerne var lekmenn og representerte publikum samtidig som de var dets pedagoger. De forsto seg som publikums talsmenn fordi de ifølge Habermas «ikke var seg bevisst noen annen autoritet enn argumentets og følte seg ett med alle som lot seg overbevise av argumenter», og de måtte skaffe seg gehør hos hele publikum, et publikum som snart strakte seg utover de selskapelige kretsene. Tidsskrifter vokste derfor etter hvert frem som medium for kritikken (Habermas 1971, 38–39).

Litteraturkritikken slik vi kjenner den i dag, har mye til felles med den lekmannsutøvelsen Habermas skisserer i sin offentlighetsteori. For det første vil litteraturkritikerne – enten de formidler sine vurderinger gjennom lengre, reflekterende tidsskriftessay eller som forbrukeveiledende notiser i dagspressen – argumentere for hva som gjør det omtalte verket godt eller dårlig. For det andre er kritikerne en del av et massemedium som kan sies å representere «det offentlige rommet inne i det private» (Gripsrud 2017, 44). Kritikerens rolle kan med andre ord fortsatt ses på som et bindeledd mellom publikum og offentlighet.

Allmenningen søker å gi en historisk fremstilling av offentligheten slik den har artet seg i Norge. Medieviter og initiativtaker til prosjektet, Jostein Gripsrud, definerer offentligheten som «det allment tilgjengelige rommet av samtaler og erfaringer som danner den politiske og kulturelle ‘allmenningen’» (Gripsrud 2017, 42). Gripsrud understreker at offentligheten alltid har vært «et sammensatt fenomen», der forskjellige del- og mot-offentligheter har utgjort uavhengige «rom» i «den store, felles offentligheten» (44). Morgenbladet har vært en del av norsk offentlighet i snart 200 år, og som landets første dagsavis har den hatt stor betydning for den frie, offentlige samtalen. Vi vil samtidig argumentere for at avisen lenge utgjorde en mot-offentlighet til den rådende, mediale offentligheten på 1900-tallet, da avisen som marginal og høyrevridd fremholdt et politisk syn som sto i kontrast til pressen for øvrig. Som en del av den konservative del-offentligheten i Norge har Morgenbladet henvendt seg til et konservativt publikum, og vi tror derfor vi vil oppdage at vurderingskriteriene som lå til grunn for kritikernes kvalitetsvurderinger, i stor grad har vært fundert på et verdikonservativt og til dels tilbakeskuende normsett.

Historisk riss av redaktørperiodene

Morgenbladet ble grunnlagt i 1819 og regnes som Norges første dagsavis.¹ Historisk sett har avisen forfektet et konservativt politisk og kulturelt syn, og mange redaktører har vært tilknyttet partiet Høyre. Særlig avgjørende var presse- og høyremann Christian Friele for avisen: Som redaktør fra 1855 til 1893 sørget han for å gjøre Morgenbladet til et ledende organ for den konservative fløyen i Norge (Pettersen 2016). Friele var mest opptatt av politikk og næringsvirksomhet, og Morgenbladets satsing på kulturjournalistikk tiltok først da den kulturelt engasjerte journalisten Nils Vogt overtok som redaktør etter ham i 1894 (Ottosen 2009).

Høyrepolitiker Carl Joachim Hambro etterfulgte Vogt i 1913 og fungerte som sjefredaktør frem til 1919, da han ble valgt inn på Stortinget. Han fortsatte imidlertid å påvirke avisen lenge etter at han avgikk som redaktør, og var produktiv som litteraturanmelder helt frem til andre verdenskrig. Hambro har hatt stor innflytelse i

¹ Det har vært vanskelig å finne noen helhetlig, kronologisk fremstilling av avisens historie, så vi har måttet støtte oss på informasjon fra *Store norske leksikon* og *Norsk biografisk leksikon*, i tillegg til opplysninger vi har blitt gitt av historiker Erik Rudeng som har ansvar for jubileumsutgivelsen om Morgenbladets historie i 2019. Vi har også funnet nyttig informasjon om avisen i *Norsk litteraturkritikk historie 1870–2010*, forhenværende redaktør Hans Christian Geelmuydens essay *Morgenbladet* og på avisens egne nettsider.

Morgenbladet – særlig hva gjelder avisens kulturprofil, da han hadde ansvar for alt av bokstoff fra han sluttet som redaktør og frem til den tyske okkupasjonen i 1940.²

Etter Hambro overtok Olaf Gjærlew redaktørstolen. Som sine forgjengere var også Gjærlew høyremann, og i 1934–6 utga han trebindsverket *Norges politiske historie*, som «av mange [ble] regnet som Høyres historie» (Bonde 2009). Da Tyskland okkuperte Norge i 1940, var Gjærlew og den verdikonservative journalisten Fredrik Ramm henholdsvis sjef- og nyhetsredaktør i Morgenbladet, men deres motstand mot pressesensuren førte til at begge ble arrestert og satt i tysk fangenskap under unntakstilstanden i 1941. Rolv Werner Erichsen – også han høyremann – fungerte deretter som redaktør frem til avisen ble stanset av den tyske okkupasjonsmakten i 1943 (Pettersen 2016).

Bare to uker etter frigjøringsdagen i 1945 satte Morgenbladet igang produksjonen igjen, men på grunn av manglende salgsinntekter de to siste årene av krigen var avisen nå på konkursens rand. Flere av leserne hadde gått over til Aftenposten, som på den tiden var landets ledende konservative avis, og Morgenbladets største konkurrent. I motsetning til Morgenbladet lot Aftenposten seg nazifisere under krigen, og Aftenposten mistet derfor ikke markedsandeler. Det passet nok heller ikke den konservative lesergruppen til Morgenbladet at Olaf Gjærlew, som igjen var blitt sjefredaktør, hadde skiftet politisk syn og var blitt sosialdemokrat. På anmodning fra blant andre Carl Joachim Hambro ble Gjærlew derfor avsatt som redaktør i 1949.³ Morgenbladet kalte seg «uavhengig» konservativ etter krigen, og fikk med det en løsere partipolitisk tilknytning, i tråd med den generelle tendensen i perioden (Furuseth 2016, 307).

I femti- og sekstiårene var Morgenbladet preget av stor økonomisk uro og mange redaktørskifter. Høyrepolitiker Birger Kildal ble sjefredaktør i 1958, og han ledet avisen i fem år før han ble avløst av organisasjonssjefen i den konservative og omdiskuterte politiske organisasjonen Libertas, i håp om at Christian Christensen skulle kunne redde den uheldige økonomiske situasjonen som Morgenbladet stadig befant seg i. Erik Egeland var kulturredaktør under Christensens lederskap, og på Morgenbladets nettsider kan vi lese at Christensens «næringspolitiske syn stod i skarp motsetning til kulturredaktøren Erik Egeland og hans økofilosofiske sympatier». Økofilosofi og antroposofi kan sies å ha vært en sentral

² Informasjon fra Erik Rudeng, 11.5.2018.

³ Informasjon fra Erik Rudeng, 24.10.2017.

del av kulturstoffet i Morgenbladet da i hvert fall to av avisens kultureddaktører var påvirket av disse bevegelsene.

Etter at Christensen gikk av som sjefredaktør i 1983, virket Sverre Martin Gunnerud som redaktør i årene 1982–4 og ble avløst av Odd Gisholt i 1984–5. Begge var som Christensen tilknyttet Libertas – Gisholt som generalsekretær i stiftelsen, mens Gunnerud kom til Morgenbladet fra jobben som redaksjonssekretær i det Libertas-eide ukebladet *NÅ*. At begge redaktørene hadde bakgrunn fra Libertas har riktignok sin naturlige forklaring i at Morgenbladet ble eid av organisasjonen fra 1983 til 1987. Niels Christian Geelmuyden, som overtok rollen som sjefredaktør da Libertas solgte avisen, skriver i essayet «Morgenbladet» fra 1993 at «[o]rganiseringen i årenes løp [hadde] pumpet betydelige beløp inn i avisen til ingen nytte. Den var og ble et lik i lasten» (40). Avisens tiltakende økonomiske nedgang fra etterkrigstiden var med andre ord fortsatt gjeldende på 1980-tallet.

Morgenbladet begynte trolig med fast kultureddaktør på begynnelsen av 1950-tallet. Antroposofen Øistein Parmann var avisens første kultureddaktør frem til 1959, da han ble avløst av teater- og litteraturmedarbeider Carl Fredrik Engelstad, som virket frem til han ble teatersjef på Nationaltheateret i 1960. Erik Egeland var deretter kultureddaktør i avisen til 1970, da han gikk over til Aftenposten. Egeland var ikke bare talsmann for økofilosofien, men også for «moralisk opprustning» – en kristen vekkelsesbevegelse som inntil 1938 gikk under navnet *Oxfordbevegelsen*. Flere av avisens medlemmer var tilknyttet bevegelsen. Parmann, Engelstad og Egeland tilhørte omtrent samme generasjon og var kultureddaktører i til sammen over 15 år, noe som unektelig kan tenkes å ha hatt betydning for anmelderiet i avisen.

Morgenbladet gjennomgikk minst syv redaktørskifter og hadde flere kultureddaktører i løpet av den 65 år lange perioden vi har undersøkt. Disse skiftene vil rimeligvis ha spilt inn på avisens litteraturdekning, da redaktørene må ha vært avgjørende for hvilken og hvor mye litteratur som ble anmeldt. At økonomien i avisen svingte betraktelig i denne perioden har trolig også hatt betydning for kulturstoffet. I dag presenterer Morgenbladet seg som en uavhengig ukeavis, men i hele den undersøkte perioden var avisen tilknyttet uttalt konservative interessegrupper. Humanistiske maksimer som *dannelse* og *demokrati* har dessuten stått sentralt i avisens verdigrunnlag.

Teori og metode

Dette arbeidet er en analyse av et historisk materiale: litteraturkritikken som sto på trykk i Morgenbladet i perioden 1920 til 1985. Den første delen består av en kvantitativ undersøkelse, der vi har kartlagt alle anmeldelsene i en gitt måned hvert femte år. Vi valgte november, siden dette er en av månedene i året da det ble anmeldt flest bøker. I alt består grunnlaget for den kvantitative analysen av 878 anmeldelser, fordelt på totalt 14 novembermåneder. I snitt blir dette 63 anmeldelser per måned. Antallet anmeldelser varierer sterkt fra år til år – hele 54 anmeldelser skiller måneden med flest anmeldelser fra den med færrest. Flere av årgangene er digitalisert og finnes hos Nasjonalbiblioteket. Utgangene som ikke er digitalisert, finnes på mikrofilm samme sted. Vi har i tillegg gjennomgått årgangene i fysisk format, som finnes hos Morgenbladet, for å kvalitetssikre innsamlingen av materialet.

Den kvantitative analysen bygger på et leseskjema bestående av åtte variabler som kan bidra til kartleggingen av hva anmelderne vektlegger i vurderingen av litterær kvalitet. De fem første variablene tar utgangspunkt i Monroe C. Beardsleys kriterier for kvalitetsvurderinger av kunst, spesifisert i *Aesthetics. Problems in the philosophy of criticism* (1958), som Per Thomas Andersen har oversatt til norsk og bearbeidet i artikkelen «Kritikk og kriterier» (1987): det genetiske, kognitive, moralsk/politiske, estetiske og affektive kriteriet. Kriteriene som kritikerne baserer sin vurdering på, kan være bevisste eller ubevisste fra bedømmerens side. Det er ikke alltid anmelderne bruker dem eksplisitt, og ofte må man lese mellom linjene for å bestemme hvilket kriterium som ligger til grunn for argumentasjonen i anmeldelsene. Vi har valgt å analysere anmeldelsene av både skjønnlitteratur og sakprosa ut fra de samme kriteriene.

Når anmelderen trekker frem noe som kommer forut for boken de anmelder – som for eksempel forfatterens tidligere verker – legges det genetiske kriteriet til grunn. Det kognitive kriteriet handler om kunnskapsnivået i teksten og teksten som mulig erkjennelse. Når anmelderen vurderer en teksts moralske, politiske eller sosiale verdi, benytter de seg av det moralske/politiske kriteriet. Kriteriet som ligger til grunn for den rent tekstlige eller litterære kvaliteten er det estetiske. Både Beardsley og Andersen deler det estetiske kriteriet i tre – *unity*, *complexity* og *intensity* hos Beardsley og integritet, kompleksitet og intensitet hos Andersen. I vår analyse har vi valgt å kategorisere vurderinger som omhandler språk, komposisjon og andre tekstlige elementer under det estetiske kriteriet. Dette gjelder også det obligatoriske nikket til oversetteren i omtalen av oversatte bøker. Ifølge Beardsley er det estetiske kriteriet det eneste gyldige. Vår oppgave er imidlertid ikke å bedømme gyldigheten

av anmeldernes vurderinger, men heller å undersøke *hvordan* de anmelder, og hva de legger vekt på.

Det siste kriteriet, det affektive, handler om den emosjonelle effekten boken har på leseren. Andersen regner ikke med det affektive kriteriet på samme måte som Beardsley, og han påpeker at dette kriteriet ofte kommer til uttrykk gjennom kritikerens stil og tone (1987, 25). På grunn av materialets omfang har vi valgt kun å ta med de tilfellene der anmelderne eksplisitt gir uttrykk for følelsesmessige reaksjoner eller der de formidler en tydelig ironisk holdning.

Vi leste alle anmeldelsene fra november 1925 sammen for å få en felles forståelse av kriteriene. I begynnelsen diskuterte vi hvordan vi skulle kategorisere kriteriene vi kunne lese ut av anmeldelsene. Vi valgte å sette kryss for hvert «argument» i teksten. Slik får et gjentakende argument som går over flere setninger, kun ett kryss. Dette fører også til at én anmeldelse kan få kryss på alle kriteriene. Etter hvert innså vi at vi også måtte ha en kolonne som fastslår hvilket kriterium som er dominerende i hver anmeldelse. På den måten kan vi mer treffsikkert tolke hvordan anmelderne vurderer bøkene de omtaler, fordi vi da unngår at en anmeldelse som får flest kryss under ett kriterium, men i helhetsvurderingen fremstår som dominert av et annet kriterium, ender opp med tilsynelatende å være mest preget av det første.

I tillegg til Beardsleys vurderingskriterier består leseskjemaet av variablene «vurdering» og «holdning» til boken. De kan få henholdsvis verdiene lite, middels eller mye og negativ, middels eller positiv. Dette er for å tydeliggjøre at mengden vurdering i de enkelte anmeldelsene spriker mye, og at det ikke nødvendigvis er samsvar mellom kritikerens dom over verket og hvor mye vurdering det er i anmeldelsen.

Ved å lese alle anmeldelsene ut fra et gitt antall kategorier blir tolkningen enklere. Og ved å tolke alle anmeldelsene ut fra de samme kategoriene muliggjør dette sammenligning og analyse av et stort utvalg tekster, slik at vi kan danne oss et større bilde og si noe om de historiske linjene og tendensene i avisen. Funnene kommer tydelig frem i grafene vi presenterer i slutten av første del, som er en generell oppsummering av fordelingen av sjangre, kriterier og kjønn på kritikerne og forfatterne over tid. En mulig svakhet ved en slik fremgangsmåte er at man kan overse særegenheten ved den enkelte anmeldelse.

På grunn av primærmaterialets omfang vil det være umulig å presentere alle anmeldelsene. Vi har derfor valgt ut noen eksempler som er typiske eller som skiller seg ut fra mengden når vi i første del av oppgaven presenterer og diskuterer funnene for hver enkelt måned. Vi har særlig trukket ut eksempler som har høy temperatur eller som inngår i

debatter. For en fullstendig oversikt over grunnmaterialet, se Vedlegg 1. Der er alle de 878 anmeldelsene kategorisert kronologisk, med opplysninger om anmelder, tittel på anmeldelsen og bokens sjanger, i tillegg til at de er systematisert ut fra de ovennevnte kategoriene.

Oppgavens andre del er en komparativ innholdsanalyse av innleggene Morgenbladet trykket i tre velkjente litterære debatter: «En skitten strøm» (1931), «Tungetaledebatten» (1954) og «*Bazarovs barn*-debatten» (1983). Vi har først og fremst valgt å sammenligne Morgenbladets dekning av debattene med Dagbladet og Aftenposten, men vi belyser også innlegg fra andre aviser der dette har vært nødvendig for å gi et nyansert bilde. Når Dagbladet og Aftenposten har vært hovedsammenligningsgrunnlaget vårt er dette fordi vi har ønsket å se hvordan Morgenbladet posisjonerer seg i forhold til den henholdsvis radikale og øvrige konservative pressen.

Første del

Anmeldelser

Lengdemessig spenner anmeldelsene fra enspaltede av nærmest notislengde til kronikker som går over flere sider. Vi finner alle bokgruppene innenfor disse kategoriene. En typisk anmeldelse er på omtrent en hel avisspalte og er trykket på egne sider viet til anmeldelser. Ellers er flere av omtalene signert med initialer. Det er vanskelig å finne ut av hvem som skjuler seg bak en del av initialene, og her har vi valgt å bruke signaturene. Det kan i og for seg være både kvinner og menn som skjuler seg bak disse, men det er sannsynligvis flest menn ettersom de utgjør den største kategorien innenfor anmeldelser signert med fullt navn. Selv om det i ettertid kan være vanskelig å avkode anmeldersignaturene, betyr ikke det at de ikke var kjent i sin samtid.

1920: «Andre og høiere verdier». Dannelse og religion

I 1919 feiret Morgenbladet sitt 100-årsjubileum, og i den forbindelse skrev Carl Joachim Hambro at «[i] dets spalter saa Wergeland og Welhaven, Vinje, Bjørnson og Jonas Lie sine første ting paa prent; der utformet Ibsen sit syn paa teatrets kunst» (1.1.1919, 8). Sitatet kan stå som et uttrykk for betydningen av litteraturen gjennom avisens historie. Det er en dannet, konservativ offentlighet Morgenbladet tilhører. Dette gjenspeiles også i reklameannonsene i avisen i november 1920: Det annonseres for Champagne og Bordeaux-viner, pelskåper og lysekroner og boligannonser for villaer på Oslos vestkant. Avisen skriver generelt mye om kultur – i tillegg til litteratur, finner vi stoff som omhandler konserter, teater eller kunstutstillinger nærmest hver dag.

Bøker behandles som rene nyheter i større grad enn i dag. 1. november trykker Morgenbladet det svenske forlaget Åhlén & Åkerlunds liste over julelitteratur, og 2. november kan man lese en kort notis om at Nils Kjær har levert det ferdige manuset til sin nye bok, *Svundne somre*. Den 10. november trykker avisen en annonse fra Gyldendal, som forteller at Knut Hamsuns nye bok, *Konerne ved Vandposten*, utkommer neste dag. To dager etter kan man på avisforsiden lese at Hamsun er tildelt Nobels litteraturpris for 1920. *Konerne ved Vandposten* anmeldes imidlertid ikke i Morgenbladet denne måneden – leserne må vente helt til 3. desember for å få del i avisens vurdering av boken. Anmelderne tok seg tydeligvis god tid til å lese bøkene de skulle skrive om, uten at det nødvendigvis førte til grundigere anmeldelser: Omtalene i november 1920 er snarere overveiende lite vurderende.

Søndag er den dagen det er flest litteraturanmeldelser på trykk – godt over halvparten av anmeldelsene i perioden er plassert i søndagsavisene. Nils Vogt (sjefredaktør fra 1894–1913) ville at søndagsnummeret skulle være et slags «literary supplement».⁴ Tittelen på søndagsavisen speiler også dette ønsket: Til høyre for overskriften «Morgenbladets Søndagsavis» er det en tegning av en bokstabel og en fjærpenn. I tillegg til litteraturkritikk er søndagsnummeret dessuten fylt med lange kronikker om for eksempel japanske tresnitt, ny forskning innen psykologi, amerikansk filmproduksjon i Hollywood og reisebrev fra fjerne strøk. En fast side med tittelen «I det lune hjørnet» består av vitser og humoristiske nyhetsnotiser. Søndagene byr riktignok ikke bare på underholdningsstoff – Sogneprest J. F. Gjesdahl, «stiftsprovst» Jens Gleditsch og pastor G. Skagestad skriver om utvalgte bibelpassasjer hver sin søndag.

Anmeldelsene står i all hovedsak på egne sider under tittelen «Bøker», gjerne med en lengre kronikk plassert nederst på siden. En overvekt av anmeldelsene er korte og signert med initialer. De som anmelder flest bøker denne måneden er Hz. og C.J.H. C.J.H. er signaturen til Carl Joachim Hambro, og det er sannsynligvis Alf Harbitz (1880–1964) som skjuler seg bak signaturen Hz. Harbitz var forfatter, oversetter og journalist og jobbet i Morgenbladet fra 1920. Til sammen er det 52 anmeldelser i november 1920, fordelt på 26 skjønnlitterære bøker (50 prosent), 23 sakprosa-bøker (44 prosent) og tre bøker for barn og ungdom (6 prosent).

Morgenbladets interesse for kunst og religion kommer også til uttrykk i sakprosaanmeldelsene denne måneden. Den 11. november anmelder prosten Skagestad *Den kristelige tros lære* av professor ved menighetsfakultetet, Ole Hallesby. Tidligere samme år fant det såkalte Calmeyermøtet sted, der Hallesby var en sentral representant for en konservativ teologi som avviste enhver form for samarbeid med liberale teologer. Skagestad er positivt innstilt til boken og innrømmer at han deler «forfatterens prinsipielle utgangspunkt og teologiske grunnsyn» (11.11.1920, 6). To dager senere trykker avisen imidlertid en omtale av boken *Christ & Woman's Power*. Forfatteren, E. Picton-Turbervill, var en britisk Labour-politiker og tilhenger av sosiale reformer, og her framstår kritikeren, søster Petra, ganske liberal i synet på kvinners rolle i samfunnet.

⁴ Informasjon fra Erik Rudeng, 2.3.2018.

Hz. anmelder to bøker om kunst i november 1920. Han roser den svenske kunstneren Georg Paulis *Væggmaleri* for å være et viktig innlegg i «striden om naturalisme kontra moderne dekorativ kunst» (24.11.1920a, 6), og det skinner gjennom at anmelderen ikke er videre begeistret for modernistisk kunst. Dette synet ser for øvrig ut til å gjelde for redaksjonen generelt: Under overskriften «Sjælesygdome eller forvorpenhet?», melder Morgenbladet om den nye ekspresjonistiske kunsten, som de ikke virker særlig imponert over (04.11.1920). Hz. omtaler også Christian Kroghs samling med kunstkritikk, *Kampen for tilværelsen I*, hvor han vekselvis anmelder selve boken og Kroghs billedkunst (20.11.1920). Han legger særlig vekt på bokens litterære kvaliteter i vurderingen, noe som ikke er så vanlig i sakprosaomtalene, da de fleste anmelderne overveiende er opptatt av kunnskapstilfanget i utgivelsene.

I anmeldelsen av den oversatte *En Montessori-bog for mødre*, kan M.B. melde om at avisen også tidligere har skrevet om en Montessori-bok, og at «Dr. Maria Montessoris prinsipper» har blitt «lagt 'Morgenbladet's forældreverden paa hjerte» (6.11.1920, 6). Rudolf Steiners antroposofi kommer etter hvert til å spille en betydelig rolle blant Morgenbladets medarbeidere, men først var det altså Maria Montessoris pedagogiske metode som gjorde seg gjeldende i avisen. Ellers er det flere «praktiske» sakprosautgivelser som omtales denne måneden – blant annet en kartbok, en bok om mannlig seksualitet, en bok om været i Trondheim 1920, en bok om kontraktsrett og en ættebok for sau.

Hambros omtale av Vilhelm Krag's roman *Verdensbarn* er den eneste ordentlig grundige anmeldelsen denne måneden. Det er utslagsgivende for den negative vurderingen av boken at den, ifølge anmelderen, verken er «fin, diskret eller fornem – og fremforalt: den er ikke paa noget punkt egte» (27.11.1920, 6). Det er forfatterens skildring av religiøsitet som ikke fremstår «ekte» for Hambro, som ser det som et tegn i tiden at «hveranden skribent føler sig kaldet til at skildre den religiøse uro», men at «netop denne uro og denne søken alene [kan] skildres av dem som har følt og som har søkt». I omtalene av de skjønnlitterære bøkene går lignende, nokså upresise bemerkninger om at boken virker «falsk» eller «sann» eller at stilen er «uren» eller «ren» igjen i svært mange av anmeldelsene.

Den første november annonserer Morgenbladet for sin nye føljetong, *Et fornuftetegteskap*, av den populære britisk-australske forfatterinnen I.A.R. Wylie. Avisen beskriver bokens hovedpersoner som «representanter for den krasseste materialisme», men

forsikrer om at de i løpet av handlingen lærer «forstaaelse for andre og høiere værdier» (1.11.1920, 1). Valget av føljetong kan sies å være betegnende for Morgenbladets åndelige orientering og følgende antimaterialisme.

Hz. er like lite begeistret for modernistisk litteratur som han er for modernistisk kunst. I anmeldelsen av den svenske *Systrarna Brink* av Mattis Hannson uttrykker han et pessimistisk syn på samtiden og litteraturen: «Menneskene blev anderledes, der blev en ny kulde i samfundet, og der blev ogsaa en egen kulde i den nye literatur» (27.11.1920b, 6). Hannsons bok er imidlertid et lyspunkt for Hz, som synes den er skrevet i en «trohjertet tone som ofte virker nydelig», og at boken er en «vakker og intim skildring av natur og liv». Romanen handler om to søstre og deres ekteskap på begynnelsen av 1800-tallet, og anmelderen roser forfatteren for å ha klart å skildre tiden og menneskene så troverdig. Mange av bøkene som ble omtalt i november 1920 har blitt glemt i ettertiden, og selv om Hz. ser den som en av de bedre bøkene som ble utgitt i sin samtid, gjelder nok det også for Mattis Hannsons *Systrarna Brink*.

1925: «Selve den religiøse følelse». Sigrd Undset som forfatterideal

Også i 1925 signerer anmelderne stort sett med initialer, og bokomtalene er gjerne korte og de har ingen overskrift. Av de få anmeldelsene som likevel blir utstyrt med titler er omtrent samtlige utformet som lengre kronikker og skiller seg følgelig fra de øvrige omtalene som kanskje best kan karakteriseres som notiser – i hvert fall sammenlignet med den typen anmeldelser vi senere finner i Morgenbladet. Kronikkene skiller seg ikke minst også ut med hensyn til plasseringen i avisen, da de ofte står plassert nederst på siden, eller av og til også på avisens forside, og ikke står samlet gruppevis slik resten av anmeldelsene som regel gjør.

Lengden og plasseringen i avisen kan imidlertid ikke sies å ha noen videre sammenheng med vurderingsmengden i omtalene: det er snarere *mindre* vurdering av bøkene som anmeldes i kronikkform enn det er i de kortere bokomtalene. I Ks anmeldelse av professor Fredrik Bööks reiseskildring *Resa till Jerusalem* står det for eksempel langt mer om reisen enn om skildringen, og i dr. Andreas M. Hansens kronikk om antropologen Halfdan Bryns bok *Anthropologia Norvegica I* skriver kronikøren engasjert om forskjellen mellom «den nordiske» og «den alpine race», men gir lite faktisk vurdering av boken han anmelder (28.11.1925, 1). Hansen avser hverken spalteplass til Bryns språkføring eller andre estetiske eller affektive egenskaper ved boken, til tross for at anmeldelsen nesten fyller en hel avisside.

Til sammenligning er for eksempel bokansvarlig Carl Joachim Hambros nokså korte anmeldelse av Kristian Elster den yngres roman *Den hellige Andreas* dominert av både estetiske og affektive vurderinger av typen «som helhet virker boken tænkt og ikke levet; dens mange og lange repliker er skrevet og ikke talt» og «i ‘Den hellige Anders’ [sic] er hverken følelsesmomentet sterkt nok til at kunne overbevise, eller tænkningen dyp nok til at kunne fængsle», selv om anmeldelsen knapt nok fyller en tiendel av lengden til Hansens kronikk (4.11.1925a, 8).

Forklaringen på kronikkenes manglende vurderingsinnhold er nok at nesten åtti prosent av litteraturen som anmeldes i kronikkform er sakprosabøker. Faktisk omhandler over halvparten av Morgenbladets litteraturkritikk i november 1925 sakprosautgivelser, og heller ikke de korte sakprosaanmeldelsene inneholder særlig mye vurdering av boken som omtales. Ole Hersougs omtale av *Beitebruk og skogbruk* oppholder seg for eksempel mer med opplysninger om en felleskomité som har blitt nedsatt for å arbeide med «spørsmålet om hvorledes beitebruket kan bringes ind i mere rationelle, lønnsomme, og for skogbruket mere tilfredsstillende former» (31.10.1925, 6), mens N.H.s anmeldelse av Mathias Skards brosjyre *Hvad skal vi si til barna våre* virker mer som en nøktern nyhetssak enn en anmeldelse, med overveiende saklige opplysninger som hvor mange år det har gått siden forrige utgave utkom.⁵

Anmeldelsen av Skards brosjyre slutter for øvrig med en formaning om at man som forelder har et ansvar for å bruke Skards metode dersom man «vil sine børns sjælelige og legemlige vel», og den er dermed også et godt eksempel på kritikernes bruk av moralske kriterier i bedømmelsen av om en bok er god eller dårlig (N.H. 1925, 6). N.H.s moralske advarsel er riktignok overraskende med tanke på at brosjyren forfekter et nokså liberalt syn på barns rett til å lære om kjønnsliv og seksualitet – holdningen gjenspeiler med andre ord ikke et opplagt verdikonservativt normsett.

Hambros ovennevnte anmeldelse av *Den hellige Andreas* fremholder til sammenligning forfatterens «solide, jordfaste, borgerlig sunde fornuft» og dertil manglende innlevelse i «selve den religiøse følelse» som hovedgrunn til at romanen ikke overbeviser, og er sånn sett kanskje et mer typisk eksempel på hvordan religiøse og konservative verdier kan nedfelle seg i litteraturanmeldelsene (4.11.1925a, 8).

⁵ Omtalen av *Beitebruk og skogbruk* sto på trykk lørdag 31. oktober og faller derfor egentlig utenfor vårt materiale, men vi har valgt å ta med avisen fordi den er søndagsavis og i teorien derfor utkom søndag 1. november 1925.

Selv om sakprosaanmeldelsene i mindre grad enn de skjønnlitterære inneholder kvalitetsvurderinger, er det i det hele tatt en generell tendens til at anmeldelsene er lite vurderende. Samtidig er anmelderne ofte overveiende positive til bøkene som omtales, og omtalene blir derfor ikke sjeldent panegyriske. Blant anmeldelsene av skjønnlitteratur dominerer norske romaner, og Hambros anmeldelse av Sigrid Undsets *Olav Audunssøn i Hestviken I–II* er et godt eksempel på en rosende omtale, med vendinger som «fru Undset skildrer ikke tiden; hun lever den», og «hun er ‘henrykket’ i samme forstand som de gamle helgener; hensat i en annen verden som ‘Draumkvædet’s Olav Aasteson» (28.11.1925b, 8). Også her gjør Hambro flittig bruk av moralske kriterier: Bokens kvaliteter ser først og fremst ut til å henge sammen med Undsets fromhet og evne til å skrive overbevisende om religiøse temaer.

Sigrid Undset anerkjennes på flere måter i Morgenbladet i 1925. Tirsdag 24. november trykker avisen en kronikk hun har skrevet i *Tidens tegn*, der hun gir Peter Egges hovedverk, *Hansine Solstad*, strålende kritikk. Dette er særlig interessant i lys av at Hambro allerede hadde anmeldt romanen en uke tidligere – også her i høyst positive ordelag. Det kan tenkes at Morgenbladet trykket to anmeldelser av romanen fordi den presenterer en moral som avisen også stiller seg bak – Hambro skriver i alle fall begeistret om den, at det er «en roman om det ottende bud [...]: Du skal ikke si falsk vidnesbyrd imot din næste» (17.11.1925c, 8). En annen årsak til den doble dekningen av boken kan selvfølgelig være at Morgenbladet ønsket å bli assosiert med Sigrid Undset – som riksmålsbruker og kristenrealistisk forfatter er det i alle fall ikke oppsiktsvekkende at de trykket forfatteren til brystet.

1930: «Det hele er følt og oppriktig». Forfatterens indre liv og budskap til leseren

I november 1930 har antallet anmeldelser sunket, fra 83 i 1925 til 71 i 1930. Også denne måneden spriker anmeldelsene med hensyn til hvor mye vurdering som ligger til grunn. I den ene enden av skalaen har vi en omtale av Arthur Petersens *Jorddrot og bonde. To deler*, som knapt kan kalles en anmeldelse da den ikke inneholder en eneste vurdering, og i den andre enden er Carl Joachim Hambros anmeldelse av Sigrid Undsets *Den brænnende busk*, som på sin side er svært grundig. De fleste anmeldelsene i 1930 er korte og lite vurderende, og når over halvparten er positive til boken, utgjør dette den største gruppen – omtaler som er positive og lite vurderende. Det er få anmeldelser som er negative, faktisk er kun seks anmeldere negativt innstilt til boken de omtaler.

Sakprosaandelen har også sunket i november 1930 – omtrent 46 prosent av anmeldelsene omhandler skjønnlitteratur, og kun 33 prosent omhandler sakprosa. Til forskjell

fra de to tidligere undersøkte månedene, legger anmelderne større vekt på forfatterens biografi og tidligere verker i vurderingen av de skjønnlitterære bøkene denne måneden. Dette henger muligens sammen med at den historisk-biografiske metoden var rådende i litteraturforskningen på denne tiden. For sakprosaanmeldelsene stiller det seg annerledes. Anmelderne vurderer bøkene overveiende ut fra deres intellektuelle nivå. Bortsett fra én anmeldelse av en skjønnlitterær bok signert C.J.H., er anmeldelsene som har det kognitive som sitt dominerende kriterium, alle omtaler av sakprosa-bøker, og i de fleste er det mye parafrasering. Men anmelderne påpeker også estetiske kvaliteter ved bøkene, for eksempel om forfatteren formidler innholdet godt.

Hz. er uten tvil den mest produktive anmelderen denne måneden også – han har i alt 17 anmeldelser på trykk. Antallet er ganske slående, særlig hvis man sammenligner med den kritikeren som står for nest flest anmeldelser, som er Hambro med sine ti. Gjennomgående for Hz.s anmeldelser er at de er korte og lite vurderende. Han anmelder hovedsakelig skjønnlitteratur for voksne, men skriver også om tre sakprosa-bøker og én ungdomsbok. Hz.s omtaler av skjønnlitterære bøker er typiske for november 1930 – han legger vekt på forfatterens indre liv og tidligere verk, i tillegg til språklige og litterære kvaliteter ved boken. På den andre siden skiller de seg ut, ved at han ofte er mer negativ eller nøytral til bøkene han anmelder enn andre. For eksempel er han lunken til Vetle Vislies *Livsvegar*, der hovedinnvending er at forfatteren til tider kan være for naiv og se «alting litt enklere end det igrunnen er». Samtidig roser han romanen for at «det hele er følt og oppriktig» og «varmt skrevet». Han slår fast at *Livsvegar* ikke er stor litteratur, men en «jevn, likefrem og velment» fortelling (19.11.1930a, 10).

I Hz.s anmeldelse av Nils Lies ungdomsroman *Paa sporet* dominerer det moralsk/politiske kriteriet. Hz. er positivt innstilt til boken, siden den angivelig ikke er like brutal som andre guttebøker: «Nogen gutteboksforfattere maa oppfatte sit publikum som halvvilde indianere, hvorfor er de ellers saa flotte med barbariske paafund?», men Lie derimot «[...] tror om sine unge lesere at de har kritik og smag, og han fornærmer dem ikke med blodige taapeligheter» (15.11.1930b, 6). Ellers er –ie. og E.H. de to flittigste anmelderne av barne- og ungdomslitteratur. E.H. anmelder faktisk kun barne- og ungdomsbøker, mens –ie. også anmelder et par skjønnlitterære bøker for voksne. Generelt kan vi si at vurderinger av litterær kvalitet står svakt i anmeldelsene av barne- og ungdomslitteraturen. Anmelderne legger heller vekt på andre kvaliteter, som at boken er spennende eller uttrykker «sunne» holdninger.

Den 1. november anmelder C. J. Hambro Finn Halvorsens roman *Mot dag*. I tillegg til å være forfatter arbeidet Finn Halvorsen som teater- og litteraturkritiker i blant annet Morgenbladet og Aftenposten, og han var plassert ganske langt til høyre politisk. Etter andre verdenskrig har ettermælet hans blitt preget av innsatsen han gjorde for Nasjonal Samlings kulturpolitikk. Romanen *Mot dag* går ganske langt i sin antikommunisme, noe Hambro priser romanen for, og han hevder at det vesentlige i boken ligger i hovedpersonens «front mot denne [kommunistiske] ungdom» (1.11.1930a, 6). En foreløpig tendens ser ut til å være at det moralsk/politiske kriteriet først og fremst blir brukt i anmeldelser av bøker som har et eksplisitt politisk budskap, samt i noen omtaler av barne- og ungdomsbøker. Det er få tilfeller der anmelderen peker på «usømmeligheter» i bøkene, men Hz. påpeker ved ett tilfelle at det «forekommer et og annet som virker litt usmakelig» i anmeldelsen av Agnes Henningsens *Den sidste aften* (15.11.1930c, 6).

Som i november 1925 har Kristian Elster også denne måneden utgitt en roman, *Bonde Veirskjæg*, som omtales av Hambro. Anmelderen peker på romanens mangel på indre integritet – det er for mye stoff, for mange personer og den er for episodisk. Igjen er det en «uren» tone som gjør at boken vurderes negativt. I tillegg kommer Hambro med en dom som ligner på den fra fem år tidligere: «Den er trods alle sine gode sider ikke en rik bok i den forstand at den utvider eller sterkt bevæger læserens aand eller skjænker ham ny viden om sind eller tanker» (14.11.1930b, 9). Hambro mener altså at Elster nok en gang har skrevet en roman som ikke har nok intensitet eller fører leseren til nye erkjennelser. I det hele tatt blir det lagt mye vekt på om forfatteren har noe å meddele leseren.

Som nevnt skiller Hambros omtale av Sigrid Undsets nye roman *Den brænnende busk* seg ut hva gjelder mengden vurdering, da den må sies å være langt grundigere enn de øvrige anmeldelsene denne måneden. Omtalen er dessuten plassert på første og andre side i avisen. Undset fikk Nobels litteraturpris bare noen få år tidligere, i 1928, så det er ikke overraskende at en ny bok fra hennes penn ble viet stor oppmerksomhet. Likevel er ikke Hambro udelt positiv til *Den brænnende busk*. Romanen er en oppfølger til *Gymnadenia* (1929) og er satt til første verdenskrig. Hovedpersonen, forretningsmannen Paul Selmer, strever med sin nye katolske tro, og det svakeste ved boken er nettopp «propagandaen» for katolisismen, slik Hambro ser det, fordi den religiøse vekkelsen ikke er skildret «tændende nok» (25.11.1930c, 1–2). Han peker også på at detaljene og miljøskildringene som gjorde *Kristin Lavransdatter* så vellykket, er overflødige i en roman satt til moderne tid. Morgenbladets innstilling til Sigrid Undset ser med andre ord ut til å ha kjølnet noe siden 1925.

1935: «En sur voksen bemerkning». Barnebokkritikk og Oxfordbevegelsen

Over 25 prosent av anmeldelsene i november 1935 omhandler bøker for barn og ungdom, som med det har fått en markant økning fra 1925 og 1930, der anmeldelsene av barne- og ungdomslitteratur utgjorde henholdsvis like under 10 og 20 prosent av omtalene. Den økte interessen for litteratur for unge antydes også i overskriften på boksiden, som for øvrig innleder nesten 90 prosent av anmeldelsene – det er med andre ord færre kronikker og andre frittstående anmeldelser i 1935 enn i tidligere undersøkte år. Overskriften er utformet som en enkel tegning av en rad med bokrygger som har påskriften «Bøker», med et skjeggete mannshode stikkende ut til venstre for raden, og et nakent guttebarn sittende til høyre. Mannen og gutten formidler tydelig aldersspennet i bøkene, og overskriften skiller seg følgelig fra den versjonen som ble brukt i 1920, 1925 og 1930, da denne kun besto av bokstaver og ikke anga noe informasjon om målgruppen til bøkene som ble omtalt. Overskriften vitner også om et klart kjønnsperspektiv i avisen: Redaksjonen ser åpenbart for seg et mannlig publikum.

En påfallende tendens blant barnebokomtalene i 1935 er at anmelderne i større grad gjør bruk av det affektive kriteriet her enn i anmeldelsene av bøker for voksne. Typiske eksempler er blant annet A.U.-Hs anmeldelse av gutteboken *Tundraens sønn*, som først og fremst legger vekt på bokens spenningsmoment: «Man følger Mogus spennende og såre bloddrypende opplevelser med stor spenning og sympati og trekker et beklagende sukk, når hans korte men opplevelsesrike bane så tidlig blev avbrutt ved hans siste heltemodige handling» (5.11.1935a, 5), eller I.Ks spådom om at «[u]nge piker utvilsomt [vil] synes det er en koselig fortelling» i sin vurdering av ungpikéboken *Britt går baut* (7.11.1935, 7). Eksemplene illustrerer for øvrig også en annen åpenbar tendens, nemlig at i anmeldelsene av «guttebøker» vektlegges bokens evne til å fengsle og underholde leseren med fart og spenning, mens man i «pikebøkene» fremhever bokens koselige eller sympatiske elementer.

En av årsakene til anmeldernes vektlegging av bøkens affektive virkning henger formodentlig sammen med at barne- og ungdomsbokanmeldelsene er kortere enn de øvrige anmeldelsene og derfor inneholder mindre vurdering. At vurderingene baserer seg på bøkens følelsesmessige appell kan videre tenkes å være grunnet i at anmelderen må forsøke å forestille seg hvordan boken vil oppleves for leseren den er tiltenkt. Det er alltid en dobbelthet ved barnebokkritikken siden anmelderen så å si må være to lesere samtidig – både en uforstandig seksåring eller utålmodig tenårings og en sakkyndig, kritisk litteraturformidler som ikke nødvendigvis har samme smak som målgruppen. A.U.-H illustrerer denne dobbeltheten tydelig i sin anmeldelse av Johan Fabritius' populære barnebok *Skibsguttene i*

urskogen, når anmelderen røper at boken nok vil appellere mer til en ung gutts fantasi enn til en rasjonell voksen: «vi kunne nok ønske at opplevelsene var holdt *litt* mere innenfor sannsynlighetens grenser, men det er bare en sur voksen bemerkning, guttefantasien vil finne glimrende næring i skibsguttenes spennende ferd» (26.11.1935b, 7), og flere av anmeldelsene avslutter nettopp med en antagelse om hvordan anmelderen *tror* boken vil bli mottatt av et ungt publikum: «Småpiker i ti-tolv års alderen vil sikkert med glede ta såvel Skøiern som Vesla og foxterrieren Tof til venner» (U.M. 1935, 4).

Man kunne kanskje forvente en større aktivering av det moralske/politiske kriteriet i anmeldelsene av bøker for unge, men det er kun tre barnebokanmeldelser som i det hele tatt har moralske vurderinger. Det er påfallende at alle de tre anmelderne som står for disse også anmelder skjønnlitteratur for voksne, og at de kun anmelder én barnebok hver. Til sammenligning anmelder for eksempel A.U.-H. og U.M. henholdsvis åtte og seks barnebøker, og sistnevnte anmelder heller ingen bøker for voksne. Praksisen fra 1930 har med andre ord ikke endret seg: Det er fortsatt noen anmeldere som først og fremst beskjeftiger seg med barne- og ungdomsbokkritikk, mens andre er mindre eklektiske.

Av anmelderne som anvender det moralske/politiske kriteriet roser den ene forfatteren for ikke å anspore unge til utukt: «Annik Saxegaard skal ha ros for at hun har mot til å presentere en ungpikesebok uten antydning til erotisk innhold eller vammelhet av nogen art» (En. 1935, 7), mens de to andre berømmer bøkernes formidling av kristne verdier. A.-M. kritiserer ungdomsboken *Inger, Olav og Oxford* for å være løs i komposisjonen og ha dårlig språk, men synes tross alt at «det er en udmerket kristendom som skildres». Anmelderen peker riktignok på at boken ikke har noe med «Oxfordgruppebevegelsen» å gjøre, og at ordet Oxford «må være kommet inn i titelen ved en feiltagelse» (30.11.1935, 5).⁶ Den moralske og åndelig orienterte Oxfordbevegelsen fikk gjennomslag i Norge i 1934, og vant oppslutning blant annet hos Morgenbladets nyhetsredaktør Fredrik Ramm, som var en uttalt tilhenger. Morgenbladet var generelt opptatt av bevegelsen, noe som ikke bare gjenspeiles i nyhetsstoffet, men altså også i bokanmeldelsene.

Av bøker for voksne er det anmeldt nøyaktig like mange sakprosa- som skjønnlitterære bøker. I Peder Christensens anmeldelse av *Dansk kirkeliv. Medens tiderne skifter* er det nettopp bokens behandling av Oxfordbevegelsen som vekker anmelderens interesse: «hovedinteressen fanges i år av den meget inngående redegjørelse for Oxfordbevegelsen i Danmark [...] til tross for alt det som er skrevet om Oxford vil denne

⁶ A.-M. viste seg kanskje å ha rett, for boken endret tittel til *Inger, Olav og vekkelsen* da den utkom på nytt så sent som i 2002.

publikasjon leses med udelt oppmerksomhet og interesse, og jeg tror at norske lesere vil ha rikt utbytte derav» (23.11.1935, 5). Kognitive vurderinger som at boken vil være av interesse og gi leseren utbytte er ellers typisk for sakprosaanmeldelser, og er stadig dominerende i 1935.

Det er heller ikke uvanlig at anmelderne avsetter mye spalteplass til opplysninger om forfatteren i omtalene av sakprosautgivelser. Dette ser vi tydelig i for eksempel omtalene av Winston Churchills *Ungdom* og Lev Trotskijs *Mitt liv*. Begge utgivelsene er memoarer, og det er selvfølgelig derfor også naturlig at anmelderne vier plass til forfatteren, men i begge tilfeller går det utover vurderingen av bøkene. I omtalen av *Mitt liv* legger den anonyme anmelderen kun vekt på hva Trotskij skriver om tiden han var innlagt på Ullevål sykehus, og han gir ingen faktisk vurdering av boken, mens anmelderen av Churchills ungdomserindringer, som også er anonym, benytter mesteparten av spalteplassen til gjengivelse av Churchills ungdomseventyr. Morgenbladets politiske tilhørighet får riktignok resonans i anmeldelsene – anmelderen av Trotskijs bok ironiserer kraftig over «det bolsjevikiske Russland» og «den presumptive representant for ‘det nye, mere harmoniske samfund’» (14.11.1935a, 5), mens om Churchill heter det at «han burde jo forlengst ha sittet i utenriksministeriet eller kanskje på en enda mere fremskutt post» i engelsk politikk (2.11.1935b, 1).

Med åtte anmeldelser er Hambro fortsatt en produktiv anmelder, men han er ikke lenger blant avisens flittigste.⁷ Han legger ofte særlig vekt på forfatterens karakteregenskaper i anmeldelsene sine. I omtalen av Rolf Jacobsens diktsamling *Vrimmel* skriver han for eksempel at «hvert enkelt av de dikte [Jacobsen] har samlet i dette bind, fængsler og interesserer, ikke minst fordi man bak dem fornemmer et aapent intenst lyttende sind i arbeide og bevegelse» (30.11.1935a, 4), og i anmeldelsen av romanen *Den fortryllede sjæl IV* leser vi at forfatteren er «alltid intenst ærlig, selv når han er urettferdig» (23.11.1935b, 4). Hambros vektlegging av forfatterens åpenhet og ærlighet kan kanskje tenkes å være inspirert av nettopp Oxford-bevegelsen, da den «tok sikte på en personlig fornyelse av moralsk karakter i den enkeltes liv» og man verdsatte forsøk på å leve opp til blant annet «absolutt ærlighet» (Skjoldli 2015).⁸

⁷ Det er fire andre som publiserer mer enn ham: B.G., A.U.-H., E.M.H. og O.G.

⁸ I boken *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010* skriver litteraturprofessor Jahn H. Thon om hvordan Oxford-bevegelsen ofte gjorde seg gjeldende i litteraturkritikken: «kombinasjonen av dybdepsykologi og kristendom var nok også det som gjorde at [Ronald Fangen] ble så begeistret for Oxfordbevegelsen (da den kom til Norge i 1934) [...]. Litteraturkritikken ble på sin side en undersøkelse av om forfatteren hadde greid å dele sitt sjeleliv og idétilfang» (Thon 2016, 238).

1940: «God håndsrekning i broget tid». Litteraturkritikken under krigen

I november 1940 er Norge okkupert av Tyskland. Også kulturlivet ble merket av omveltningene krigen medførte, men forleggervirksomheten fungerte likevel noenlunde normalt de første par årene av krigen, selv om både forlag og forfattere påla seg selvsensur (Furuseth og Vassenden 2016, 287). Morgenbladet måtte som alle aviser trykke propaganda under okkupasjonen, men redaksjonen lurte antinazistiske beskjeder inn i avisen – noe vi også ser spor av i litteraturkritikken. Redaktør Olaf Gjerløw anmelder for eksempel en samling med utdrag fra Quislings taler og avisartikler, utgitt av Nasjonal Samlings propagandakontor. Han understreker at boken bør leses med interesse for å få vite hvilken kurs som stakes ut, men kommer samtidig med et stikk til NS-lederen, om at han bare er en marionettedukke uten reell makt: «I et okkupert land kan stillingen jo ikke være helt lett, selv for en leder av av det eneste tillatte parti, fordi det siste, avgjørende ord i alle viktigere tilfeller vil bli sagt av okkupasjonsmakten» (14.11.1940, 3). Ellers er redaktøren forsiktig med å kritisere boken, og parafraaserer først og fremst innholdet.

Novemberavisene i 1940 teller kun 47 anmeldelser – en markant nedgang fra 1935. Dette henger nok sammen med en nedgang i antall bokutgivelser generelt. I kronikk-anmeldelsen av en biografi om Napoleon, hevder kronikøren, oberst Johannes Schiøtz, at det riktignok *leses* mer i denne perioden – «til avspenning av sinnet, til trøst og oppmuntring» – og at mange griper til historiske bøker. Det er vanskelig å fastslå om påstanden stemmer, men det er ikke vanskelig å se for seg at folk trengte adspredelse i okkupasjonstiden. Schiøtz kommer samtidig med en kritikk av Marx' materialistiske historieforståelse, som han mener har skyld i okkupasjonen:

Den gir oss ikke idag det vi særlig trenger. Og flere og flere skjønner kanskje også hvilken skade den overdrevne og ensidige materialistiske historieforskning, som har været drevet hos oss, har voldt for vårt folk og hvilken andel den har hatt i den utvikling som gjorde 9. april 1940 mulig. (23.11.1940, 3)

Det er ikke et utypisk synspunkt blant anmelderne i Morgenbladet at kommunismen utgjør en like stor fare som nazismen og fascismen, selv om denne kritikken er noe dempet under krigen, da politiske forskjeller blir satt mer til side i en felles front mot okkupasjonsmakten.

Krigen er generelt ganske fremtredende i anmeldelsene – også i omtaler av bøker som ikke omhandler krig eller politikk. Det mest pussige eksempelet er kanskje anmeldelsen av *Norsk fjærfebok*, der anmelderen fastslår at fjærfehold «[i] tider som disse er [...] nødvendigere enn nogensinne» (Ikke oppgitt 1940a, 8). Mange matvarer var riktignok en

mangelvare som følge av rasjoner og importstopp, så praktiske bøker av denne typen fikk nå en mer pressende betydning enn tidligere.

I overskriften til anmeldelsen av fjerde bind av *Norsk kulturhistorie*. slår Rtc. fast at redaktørene Anders Bugge og Sverre Steen har gitt en «[g]od håndrekning i broget tid» (22.11.1940, 3). Norsk tradisjon og arv blir en viktig litterær verdi under okkupasjonen. Nasjonalånd og norsk kultur har også tidligere blitt omtalt positivt i avisen, men får en mer sentral plass i anmeldelsene i november 1940. Fridtjof Nansens *Friluftsliv* blir kalt «[e]n norsk bok for alle nettopp nå og til alle tider» (P.J. 1940, 3), mens Barbra Rings *Sånn er Norge* beskrives som «etslags oversyn over Norge, landet og folket, slik vi alle kjenner det og elsker det» (B.G. 1940a, 4).⁹ Selv om anmelderen mener Rings skildring blir vel idealiserende, kan også dette etter sigende «ha sin store misjon – ikke til selvbehagelighet, men til forbillede og til vekst». Det er med andre ord et patriotisk budskap som ligger under mange av anmeldelsene denne måneden.

Et annet eksempel på ideologiseringen av norsk kultur ser vi i omtalen av Johan Falkbergets nye utgivelse. Kjente forfattere får for øvrig gjerne lange og grundige anmeldelser, men første bind av Falkbergets romansyklus *Nattens brød* får overraskende lite vurdering. Omtalen er plassert langt bak i avisen, og ser i grunnen mer ut som en artikkel med sitt store (men utydelige) bilde av en bygning og et innskutt forfatterportrett. Anmeldelsen er usignert, og kritikeren bruker størstedelen av spalteplassen på å beskrive Falkbergets arbeidsprosess og historiske innsamling. I tillegg til at persongalleriet blir omtalt som «mangefarget og rikt», pekes det på verdien av nasjonalfølelsen: «At Falkberget idag utgir et nytt storarbeide har verdi for oss også utover det egentlige ver; det har sin misjon for vårt folk utover hele den frie verden, – og at norsk ånd lever, og at norsk ånd arbeider!» (09.11.1940, 11).

Skjønnlitteraturen er den dominerende bokgruppen i november 1940. Over halvparten av alle anmeldelsene omhandler skjønnlitteratur, mens rundt 40 prosent er sakprosaanmeldelser. Til tross for unntakstilstanden krigen medførte virker mye som normalt i litteraturkritikken. B.G. har overtatt rollen som hovedanmelder. I alt har han 17 anmeldelser på trykk i november 1940. Bortsett fra én sakprosabok, anmelder han utelukkende skjønnlitterære bøker. Tarjei Vesaas' *Kimmen* er en mer allegorisk roman enn forfatterens tidligere, mer realistiske bøker. Leserne som plukket den opp etter å ha lest B.G.s anmeldelse

⁹ Forfatteren var kontroversiell for sine høyreorienterte, dels reaksjonære politiske standpunkter, og hun jobbet som teater- og litteraturanmelder i blant annet Morgenbladet og Nationen i første halvdel av 1900-tallet. Hun ble mistenkt for å være nazivennlig, men under okkupasjonen var hun klar på sin motstand overfor okkupasjonsmakten (Hareide 2009).

fikk nok imidlertid ikke mange overraskelser – B.G. gjenforteller utførlig hele handlingen, før han kommer med en relativt kort vurdering på slutten. Han innvender blant annet at de første kapitlene er svake, men at romanen tar seg opp etter hvert som dramaet utfolder seg. B.G. understreker intensiteten som romanens største fortrinn: Boken har en «sterk virkning», en «voldsom uhygge og spenning», og dramatikken har en «eksplosjons voldsomhet og velde» (30.11.1940b, 8).

Kun fire av anmeldelsene denne måneden omhandler bøker for barn og ungdom. Til gjengjeld omtales flere bøker i samme anmeldelse, noe som gjør at det totale antallet barne- og ungdomsbøker som omtales er elleve. A.M.G. anmelder flesteparten av dem. Det moralsk/politiske kriteriet er flittig brukt i barne- og ungdomsanmeldelsene ved at anmelderne for eksempel påpeker at bøkene «udmerker sig ved en fortreffelig moral» (A.B. 1940, 3), men det er riktignok andre kriterier som dominerer i denne bokgruppen. Som i 1935 er det affektive kriteriet mye brukt, og i anmeldelsen av *Anne fra Bjørkely* og *Anniken Prestgaren* mener A.M.G. at begge bøkene har «dette rørende over sig som småpiker elsker å lese om og snufse over» (16.11.1940, 8). A.B anmelder også barne- og ungdomslitteratur i avisen. I anmeldelsen av Stein Balstads *Sommeren etter. Med farfar på setra* innvender anmelderen at boken «er skrevet i det høist besynderlig sprog, som såvidt vites bare er Balstads eget patent. [...] Landsmål er det ikke, langt mindre riksmål, nærmest en slags viltvoksende bondedialekt til illustrasjon av vårt merkelige sproglige anarki» (05.11.1940, 3). I 1940 har striden mellom riksmål og samnorsk for alvor blitt aktuell. Rettskrivingsreformen av 1938 gikk langt i forsøket på å samle riksmål og landsmål og vakte derfor stor motstand hos riksmålsbevegelsen, som Morgenbladet i høyeste grad var en del av.¹⁰

1945: «Tankene i en oppgjørstid». Litteraturkritikken etter krigen

To års avbrudd og dertil tapte inntekter under andre verdenskrig hadde gjort at Morgenbladet befant seg i en økonomisk nedgangstid ved utgangen av frigjøringsåret. Nedgangen gjenspeiles tydelig i litteraturkritikken fra november 1945, som kun teller 35 anmeldelser. Antallet anmeldelser er det laveste av alle årene vi har undersøkt, til tross for at norske bokutgivelser hadde en klar oppsving rett etter krigen (Furuseth 2016, 307).

Generelt ser vi at åtti prosent av anmeldelsene omhandler norske utgivelser, at det ikke anmeldes noen bøker for barn og ungdom, og at det er en overvekt av sakprosaomtaler i november 1945. Videre har det skjedd store omveltninger i selve fremstillingsformen: Alle

¹⁰ Morgenbladet var av de mer konservative riksmålsforkjemperne. I boken *Litt fascisme, hr. statsminister* påpeker Tormod Valaker at avisen ventet helt til 1931 med å innføre rettskrivingsreformen av 1917 (1999, 88).

anmeldelsene har overskrifter, og anmelderne har begynt å signere med fullt navn. Samtlige anmeldelser er dessuten frittstående, og inngår med andre ord ikke lenger gruppevis på egne boksider under overskriften «bøker» som tidligere år. Dette er viktige endringer fordi de indikerer at litteraturkritikkens status har endret seg – først og fremst i avisen, men kanskje også i samfunnet generelt: Når litteraturkritikken nå må sies å ha blitt likere resten av nyhetsstoffet, kommuniserer avisen samtidig at litteraturen og anmeldelsen av den har fått en større rolle i den offentlige samfunnsdebatten.

Krigen er naturligvis en gjennomgående bakgrunn i så vel sakprosa- som de skjønnlitterære anmeldelsene, og kritikere peker ofte på krigens konsekvenser for litteraturen. Carl Fredrik Engelstad mener for eksempel at «novellens økende popularitet» skyldes at formens «knappe, konsentrerte form passer godt inn [...] [i] selve den situasjon vi har gjennomlevd» (8.11.1945, 4) i sin samleanmeldelse av debutbøkene til Torborg Nedreaas, Alf Prøysen og Asbjørn Larsen, mens Johan Hambro anser krigen som ødeleggende for Arnulf Øverlands diktning, som i samlingen *Vi overlever alt!* «lider av leilighetsdiktets vaklende former og stortromme-hulhet» (15.11.1945, 3).

Selv om det moralsk/politiske kriteriet på ingen måte er overveiende i anmeldelsene i 1945, er litteraturkritikken ubestridelig politisk engasjert. Anmeldelsene er i stor grad preget av uvissheten rundt hvordan man skulle gjenreise Norge etter krigen, og det anmeldes derfor flere sakprosautgivelser som forfekter nye styresett, eller kritiserer den sosialdemokratiske styreformens ansvarlige var skeptiske til. Eksempelvis anmelder Overlege Johan Scharffenberg boken *Det sveitsiske demokrati*, der forfatter Dagfinn Flemm utreder «folkeavstemningens rolle i andre land og spørsmålets stiling i Norge» (29.11.1945, 3), og høyrepolitiker og presseemann Hans Peter Lødrup anmelder økonom Trygve B. Hoff's *Fred og fremtid. Liberokratiets vei*. Lødrup fremholder at det er et «nedslående tegn på Norsk åndslivs fattigdom for tiden, at en bok som [Hoffs] ikke synes å ha vakt noen som helst oppmerksomhet, enn si diskusjon», og han undrer seg over at den ikke har blitt anmeldt i noen store aviser. I boken presenterer Hoff en ny politisk ideologi som han har døpt *liberokratiet*: «en fornyet, rensket liberalisme som igjen hevder og makter å gjennomføre forutsetningene for fri økonomisk virksomhet: åpen konkurranse overalt og til enhver tid og fri prisdannelse i et fritt og åpent marked» (28.11.1945a, 3).

Lødrup kritiserer bokens komposisjon, men tilslutter seg ikke overraskende Hoff «i nesten alle de standpunkter han inntar under sin utredning av retningslinjene for det frie samfunns fremtidsutvikling» (28.11.1945a, 4). Høyrepolitikeren omtaler flere sakprosa-bøker som tar for seg politiske spørsmål i perioden, og er alltid tydelig i sin posisjon som tilhenger

av et samfunnssyn som forsvarer den enkeltes frihet uten statlig innblanding. I anmeldelser av bøker der forfatteren har andre politiske overbevisninger, inntar han gjerne en arrogant holdning og ordlegger seg i vittige og smått sarkastiske vendinger, som for eksempel når han skal forklare hvor han faller av i samfunnsøkonom Johan Vogts bok *Fremtidens sociale politikk*:

Uenigheten begynner med forskjellige oppfatninger av i hvilken utstrekning staten kan og bør påta seg å være lykkespreder for alle [...] Det er ikke alle som er like tilbøyelige som forfatteren til å erstatte det gamle ord: 'enhver er sin egen lykkes smed' med 'staten er all lykkes smed'. (13.11.1945b, 3)

Et sosialistisk samfunnssystem er åpenbart ikke noe for Lødrup, som ikke lar seg overbevise av forfattere med venstresidesympatier. I anmeldelsen av Harald K. Johansens bok *Den norske tragedie*, som søker å gi en kritisk fremstilling av beslutningene som ble truffet under Tysklands okkupasjon av Norge, finner han forfatteren upålitelig fordi han «ser alt i kommunistisk trolspeil, han tenker og resonnerer i de snevreste kommunistiske klassekampteoriens kadrer, og kommer derfor [...] naturlig også til de uhyrligste resultater i sin kritikk». Det er med andre ord forfatterens politiske overbevisning og «kommunistiske sjonglering med ordene» som svekker bokens patos (20.11.1945c, 3).¹¹

Fire anmeldelser i 1945 omhandler sakprosa-bøker som på en eller annen måte behandler frigjøringsåret 1814 eller arven etter denne. Det synes kanskje besynderlig at rundt ti prosent av omtalene etter krigen omhandler bøker som tar for seg samme fortidige hendelse, men som Lødrup selv forklarer det i en av anmeldelsene: «Det er naturlig at tankene i en oppgjørstid som den vi lever i går tilbake til det nasjonale frigjøringsverk 1814» (10.11.1945d, 4). Lødrup er en produktiv anmelder i 1945, og han står for to av de fire omtalene. Heller ikke disse er frie for hans politiske syn, og i omtalen av læreboken *Verden etter 1815* uttrykker han tydelig hva han mener om kollektivistiske ideologier:

Jeg synes også det hadde vært naturlig i en lærebok for gymnasiene å peke på motsetningen mellom liberalismens individualtenkning og autokratiets kollektivistiske tankegang og på hvorledes den kollektivistiske ideologi har manifestert seg i tre varianter, i sosialismen, fascismen og nasjonalsosialismen. Det skulle da synes naturlig å nevne at alle arter av kollektivism har ført til autoritært statsstyre i dets mest tilspissede form av diktatur [...]. (23.11.1945e, 3)

Lødrup er åpenbart en polemisk kritiker som hevder meningene sine i klar tale. Noe ironisk synes det derfor at han i anmeldelsen av boken *Norge. Et generaloppgjør* anklager forfatteren for å være umusikalsk hva gjelder tidspunktet å ta et politisk oppgjør på, fordi «det uvegerlig

¹¹ Tross den svensklingende tittelen på boken, er Harald K. Johansen et pseudonym for Nils Kaare Dahl, og forfatteren er de facto norsk, men fikk boken utgitt i Sverige.

[vil] skjerpe motsetninger og skape ny bitterhet i en tid da hovedoppgaven må være å utjevne de skarpeste motsetninger og å søke å unngå alle nye konfliktområder» (15.11.1945f, 3).

Selv om litteraturanmeldelsene i 1945 var dominert av tanker om krigen og den politiske usikkerheten som preget perioden, finner vi også anmeldelser av sakprosabøker som overhodet ikke har noe med politikk å gjøre. Dette gjelder først og fremst Torfinn Skards anmeldelse av boken *Av hagemannens dagbok*, Dr. Sigurd Willochs anmeldelse av *Bildet i boken* og Cato Aalls omtale av *Blandet frukt fra livets bord* – bøker som omhandler henholdsvis hagestell, xylografiens historie og livet til den nokså ukjente lekmannen Waldemar Kallevig. Anmelderne av de to første durer frem med estetiske vurderinger av bøkene som om krigen og frigjøringen aldri har funnet sted, mens den tredje kommer med en betimelig kommentar om at boken «kanskje er lite å by folk i en så sensasjonell tid, og allikevel – [...] den fremmer den avslappelse som vi trenger alle etter den harde tid» (6.11.1945, 4). «Et pust i bakken» er overskriften på Aalls omtale, men metaforen må sies å kunne passe like godt på de to andre.

1950: «Å redde den gylne arv i denne oppløste tid». Fornyelse og tradisjon

November 1950 bringer betydelig flere anmeldelser sammenlignet med de to forutgående undersøkte månedene, og teller over dobbelt så mange som i 1945. De er plassert litt forskjellige steder i avisen – noen anmeldelser er trykket samlet på egne litteratursider under tittelen «Nye bøker», noen er plassert frittstående, mens andre igjen er trykket i spalten «Nytt fra Parnasset». Størstedelen av anmeldelsene omhandler skjønnlitteratur, og det som blant annet preger anmeldelsene denne måneden er en pessimistisk innstilling til samtiden og litteraturen. Året før hadde den norske etterkrigsmodernismen for alvor slått igjennom.

En stor overvekt (omtrent to tredjedeler) av anmelderne er positivt innstilt til boken de omtaler. En som derimot er negativt innstilt er forfatter og journalist Øistein Parmann i sin anmeldelse av *Fra Kristiania-bohêmen*. Hans Jægers roman fra 1885 ble utgitt på nytt av Dreyer forlag i 1950 etter å ha vært forbudt siden den utkom første gang. Anmeldelsen fyller nesten en halv side, og Parmann gjør bruk av alle vurderingskriteriene, men minst av alt det estetiske. Han forteller at han begynte lesningen med «all mulig velvilje i håp om å kunne påvise at den er bedre enn sitt rykte», men må resignere: «bortsett fra enkelte partier, er den et monstrum» (22.11.1950a, 3).¹² Parmann hevder at romanen er «monoton og trettende», og at «'usædeligheden', som har gjort den berømt, [...] så menn ikke [bør] lokke noen til å gå

¹² Parmann refererer til romanens forfattere der Hans Jæger skrev: «Jeg ved, at denne bog er et monstrum af en bog – literært som socialt» (Jæger 1950, I).

ombord». Anmelderen liker imidlertid partiene om hovedpersonens ulykkelige forelskelse, da han mener de «eier en svermerisk og poetisk ynde og sødme, ømhet og finhet, som vi ikke lenger finner i noen norsk roman i dag». Det er riktignok det eneste positive han har å si om boken, og han slår fast at «ellers har boken bare verdi i den grad man kan se den som et tidsdokument».

I anmeldelsen retter Parmann også kritikk mot samtiden – det Hans Jæger forsvarte i 1885 har nå blitt den nye normen, og anmelderen fordømmer det han anser som tidstypiske verdier, som determinisme, vitenskapelighet, sekularisering og, som her, et friere syn på seksualitet:

Jæger ble utskutt av det brave borgerskap fordi han talte åpent om det seksuelle. I dag har pendelen svinget ut i den annen ytterlighet. De som nå mener at det seksuelle har erobret en uberettiget stor plass i det moderne menneskes bevissthet, blir på det ubarmhjertigste ledd ut av et fanatisk «radikalt» småborgerskap. (22.11.1950a, 3)

Parmann har muligens debatten om seksualundervisning i skolen i bakhodet, en debatt som pågikk i 1950 etter at Kirke- og kulturdepartementet sendte ut et rundskriv om at opplæring i den menneskelige forplantningslære var obligatorisk. Dette førte til forargelse blant dem som mente at slik undervisning var moralsk forkastelig. Også Morgenbladets spalter vitner om debatten, og flere indignerte lesere skrev innlegg som var kritiske til vedtaket.

Øistein Parmann var tilhenger av Rudolf Steiners lære, og kom senere til å spille en sentral rolle i de såkalte «antroposofi-debattene» utover på 1950-tallet.¹³ Antroposofien la vekt på åndelighet som en motvekt til naturvitenskapens reduksjonistiske menneske- og verdenssyn, men Parmann fremstår generelt ganske pessimistisk innstilt til samtiden, som han kaller «det vitenskapelige, tekniske og organiserte maskinhelvete som vår tid er» i anmeldelsen av Harry Martinsons *Veien til Klockrike*, som er oversatt fra svensk (27.11.1950b, 7). Martinson hadde blitt medlem av Svenska Akademien året før. Romanen handler om Bolle, en sigarmaker, som blir tvunget til et liv på loffen rundt århundreskiftet. Anmelderen virker sympatisk til lofferens slit, men kommenterer at *Veien til Klockrike* ikke er en roman i egentlig forstand. Den består av «løst sammentråklete» deler som kun tidvis interesserer, eller som Parmann skriver: «det er ofte langt mellom blåbærtuene».

Det er ikke bare Parmann som er pessimistisk innstilt, følelsen av at samfunnet er kaldt og maskinelt finner vi igjen i flere av anmeldelsene i november 1950. En annen av Morgenbladets medarbeidere som også uttrykker skepsis overfor den moderne tidsånden er

¹³ I Peter Normann Waages artikkel i *Norsk biografisk leksikon* opplyses det om at Parmann var en sentral aktør i de såkalte «antroposofi-debattene» i 1950-årene, ved siden av bl.a. Jens Bjerneboe og André Bjerke (Waage 2009).

Alf Harbitz, som flere ganger kommenterer at den litterære arven er truet. I omtalen av novellesamlingen *Smaa børn og store* av den danske journalisten og forfatteren Edith Rode priser Harbitz forfatteren for på sitt «stillferdige vis [å ha] vært med om å redde den gyldne arv i denne oppløste tid» (01.11.1950a, 3). Rode følger ikke «litterær mote», men tar vare på «en god tradisjon i dansk novellekunst». Også i anmeldelsen av Paul V. Rubows litteraturhistorie *En studiebog* beklager Harbitz «hvor langt vi i vårt jag er kommet bort fra den litteratur, som en gang har betydd så meget også for åndslivet i vårt land» (02.11.1950b, 5). Han bruker ikke ordet «modernisme» om den litteraturen han mener truer den litterære arven, men det er likevel lett å forstå at det er denne han sikter til, og at den redaksjonelle pessimismen er en reaksjon som følge av fremmedgjøring, modernitet og mekanisering som gjorde seg gjeldende i både litteraturen og samfunnet.

I 1950 opptrer Alf Harbitz ikke bare som anmelder, men har selv skrevet en roman som blir anmeldt i Morgenbladet. Kollega Aagot Benterud roser Harbitz blant annet for hans «nydelige, kultiverte riksmål» (28.11.1950c, 7). Benterud er for øvrig den som anmelder flest bøker denne måneden, og hun er et nytt navn i vårt materiale. I tillegg til å være forfatter, jobbet hun som kritiker i Morgenbladet og Aftenposten på 1950-tallet. I anmeldelsen av Harald Stene Dehlins kristne roman *Kvinnen fra de syv land* skriver Benterud at hovedpersonens «tragiske skjebne burde naturligvis ha grepet meg som kvinne, men hun virker bare irriterende på meg på grunn av den dilettantiske behandlingen hun er gjenstand for fra forfatterens side» (02.11.1950b, 5). Her er kritikeren tydeligere tilstede enn vi har sett i andre anmeldelser, og som kvinnelig kritiker er hun kjønnet på en annen måte enn sine mannlige kolleger.

Riktignok er ikke alle Morgenbladets litteraturkritikere svartsynte. Det anmeldes to diktsamlinger denne måneden, begge av Asbjørn Aarnes. Aarnes ble senere professor i europeisk, særlig fransk litteraturhistorie ved Universitetet i Oslo i 1964. I begge anmeldelsene kommenterer han først og fremst de språklige bildene, og virker betydelig mer positiv til modernistisk litteratur. Om Astrid Hjertenæs Andersens symbolistiske samling *Skilpaddehagen* påpeker anmelderen at det er «meget poesi» i «enkelte bilder og rytmegrupper», og at forfatteren er «i besittelse av lyrisk talent» (14.11.1950a, 3). I enda mer begeistrede ordelag kaller Aarnes samlingen *Og det blei kveld* for «visjonær poesi», og han skriver at forfatteren Olav Kaste har en eiendommelig «evne til å forenkle og få frem det vesentlige i klare, abrupte bilder» (29.11.1950b, 7). Anmelderen er riktignok ikke udelt positiv: «Denne nærmest mytiske måte å se på, er ikke alltid dikterisk, den resulterer ofte i ytre bizarreri, forskyvninger som det ikke gis dekning for».

1955: «Jo dypere desto finere». Symbolikk og psykiatri

Det er en tålmodighetsprøve å finne alle litteraturanmeldelsene i Morgenbladet i november 1955. Anmeldelsene synes å være helt vilkårlig plassert i avisen: den ene dagen langt fremme, den neste langt bak, mens det andre dager er anmeldelser på både side tre, fem og åtte, eller omtaler som begynner på side to og fortsetter på side ti. Denne nokså forvirrende fremstillingen av litteraturstoffet kan kanskje forstås som en slags speiling av de nye strømningene som preget norsk litteratur i etterkrigstiden: Den realistiske tradisjonen som fikk oppblomstring i århundrets første kvartal var nå passé, modernismen hadde for alvor fått fotfeste, og med den fikk litteraturen som kjent psykologiske perspektiver, og ble mer allegorisk og eksperimentell i formspråket.

Ikke alle anmelderne er like begeistret for den nye stilretningens symboltyngde. I anmeldelsen av romanen *Hun og giganten* innrømmer for eksempel Alf Harbitz at «det er litt plagsomt med mange bøker nu at alt skal være symboliserende og rumme sjelelige gåter. Jo dypere desto finere», før han skriver at det nok ikke er lenge til man vil lengte tilbake til realismen, der «tingene var det de var» (19.11.1955, 8). Arve Reinskou, som anmelder Astrid Tollefsens diktsamling *Ukjent Gjest*, forarges også over diktenes utilgjengelighet og avslutter anmeldelsen med følgende dom: «Imidlertid tjener det ikke til noe å skjule det faktum at 'Ukjent gjest' ikke inneholder poesi, ikke er et verk, men et personlig vidnesbyrd, som først og fremst forfatterinnen selv bør lese og tyde» (17.11.1955a, 4. Reinskous kursivering).

Reinskous omtale er en av seks lyrikkanmeldelser i Morgenbladet i november 1955 – det høyeste antallet av de åtte årene vi har undersøkt til nå. Det er kanskje ikke overraskende med tanke på at modernismens bruddestetikk ga seg tydeligst til uttrykk i lyrikken, som eksperimenterte med frie vers og rimmønstre. Anmelderne kommenterer formspråket i fire av de seks anmeldelsene. I tre av dem finner vi videre bemerkninger om nettopp diktenes eksperimentelle form: «I likhet med Finn Bjørnseth, som to ganger i løpet av et år har forsøkt seg på det samme, benytter Bronken såkalt 'frie vers', gjennomgående uten tegnsetning og store forbokstaver, selv i egennavn» (Aarnes 1945, 10); «Prøvende flytter han den ene verséfoten foran den andre og undres hvor det bærer» (Nordrå 1955, 7); «Bundet til noe formmønster er Skrede ikke, tvert imot er det en levende bevegelse og en rik variasjon i hans formsprog» (Engelstad 1955, 10). Anmelderne feller ikke negative dommer over forfatternes formeksperimentering, men er tvert imot snarere begeistret eller bare nøkternt konstaterende.

De to resterende lyrikkanmeldelsene er begge skrevet av Arve Reinskou. Reinskou kommenterer ikke diktenes form, men er til gjengjeld opptatt av forfatternes bruk av

språklige bilder, og han anskueliggjør modernistiske trekk ved å peke på diktenes uutgrunnelighet. I tillegg til det ovenstående eksempelet, skriver han i anmeldelsen av Inger Hagerups diktsamling *Drømmeboken* at «et dunkelt og spenningsmettet bilde står i begynnelsen av diktet ‘Døden forteller om sin plan med byen Venedig’ [...]» (Reinskou 1955b, 3). Dikteren selv er imidlertid uenig i Reinskous lesning av diktet. Seks dager etter at anmeldelsen sto på trykk, publiserer Morgenbladet et svar fra henne, der hun skriver at hun «aldri [har] begrepet at det er noen kompliment å kalle et dikt ‘dunkelt’. Det er heller ikke dette diktet. Det er et klart dikt, som ganske enkelt handler om den død som kan ta med seg både engelske miss’er og danske grosserfruer» (22.11.1955, 3). Eksempelet illustrerer hvordan den nye stilretningen i litteraturen også har ansporet til en ny *lesning* – anmelderne forventer så å si at litteraturen skal være mettet med symboler og finner derfor dunkelheter selv ved høylys dag.

Tidens åndsretning gjenspeiles også i sakprosaanmeldelsene – Morgenbladet anmelder blant annet flere bøker som omhandler psykiatri denne perioden. I forfatter Finn Carlings anmeldelse av boken *Jeg var sinnsygt* konkluderer han med at «Stella Danner muligens [kunne] ha skrevet en fyldigere og litterært sett bedre bok, men den er i alle tilfelle et verdifullt bidrag til forståelsen av de sinnssyke» (4.11.1955, 4), og overlege Johan Scharffenberg skriver om boken *Nervøse lidelser og sinnets helse* at «boken kaster streiflyv over de fleste sider av psykiatriens stadig voksende arbeidsfelt. I den monn den kan vekke og utvide almenhetens forståelse og hjelpevilje, er det en god og nyttig bok» (21.11.1955, 3). Begge anmelderne peker på bøkens nytteverdi som kunnskapsfremmende, og avslører med det også interessen for sinnslidelser og bevissthetsliv som fortsatt var gjeldende etter litteraturens psykologiske vending på slutten av 1800-tallet. Begge anmeldelsene er også dominert av det kognitive vurderingskriteriet og er med andre ord i tråd med de tidligere årene vi har undersøkt.

Litteraturens allegoriske formspråk ser i flere tilfeller ut til å ha nedfelt seg i anmelderspråket, som kanskje har blitt påvirket av de nye impulsene. Når anmelderne kan innrømme at de tidvis plages over litteraturens «symboliserende gåter» må vel vi kunne erkjenne at det av og til kan være vanskelig å tyde bildene de selv bruker om den. Carl Fredrik Engelstad skriver for eksempel om diktsamlingen til Ragnvald Skrede at «til tross for at det i denne siste diktsamlingen finnes løse kålhoder iblant, må man tilstå at det er kornet som suser og gror i sinnets innmarker» (5.11.1955, 10), mens Olav Nordrå ordlegger seg enda mer gåtefullt i anmeldelsen av Jakob Sandes diktsamling *Sirius*: «[Jakob Sande] brauter seg ikke frem, forserer seg skritt for skritt mot det han søker og snubler ikke et øyeblikk for

det oljeglätte klingeling som går i banen som smør» (9.11.1955, 7). Det er ikke uvanlig at anmeldere speiler språket til utgivelsen som omtales, men Engelstad og Nordrå var riktignok forfattere selv og sikkert påvirket av den symbolske vendingen. Ellers er motstanden mot samnorsk fortsatt sterkt til stede, anmelderne roser blant annet stilen for å være «holdt i godt riksmål» (E.G. 1955, 4) eller kritiserer anvendelsen av «former som ‘stønte’, ‘glirte’ og ‘snøste», da de «skurrer stygt i ørene på riksmålsfolk» (S.F.K. 1955, 12).

1960: «Er jeg for prippen nu?». Selvopptatte diktere og indignerte kritikere

Kampen mot samnorsken fortsetter i 1960. Alf Harbitz har blant annet skrevet en kronikk om «det levende riksmålet» som en reaksjon på den nyeste rettskrivingen – en rettskriving han advarer mot, da den er «farlig, fordi den utvasker nyansene, den nivellerer sproget, gjør det fattigere» (02.11.1960a, 3). Samnorsken beskrives videre som «unyttig, hemmende og skadelig revolusjon», mens riksmålet på den andre siden er «rommelig», smidig og nyanserikt, ifølge Harbitz.

Med kun fire anmeldelser utgjør barne- og ungdomslitteraturen den klart minst anmeldte bokgruppen denne måneden. Likevel er det en markant økning fra november 1955. Siden det omtales flere bøker i en og samme anmeldelse, blir det totale antallet elleve bøker, noe som utgjør nesten 18 prosent av anmeldelsene. Skjønnlitteratur for voksne er den største bokgruppen, og da særlig romaner, men avisen omtaler også syv lyrikksamlinger. Antallet anmeldelser av lyrikksamlinger ligger ganske stabilt fra forrige undersøkte måned. I tillegg til å kommentere formspråk og andre estetiske trekk, legger lyrikkanmelderne mye vekt på forfatteren i vurderingen av diktsamlingene denne måneden.

I anmeldelsen av Peter R. Holms fjerde diktsamling, *Innvielse ved havet*, mener for eksempel anmelder Erik Pierstorff at diktene forblir en privatsak mellom forfatteren og naturen, fordi forfatteren virker mer interessert i å beskrive sin egen opplevelse av tingene enn tingene selv, og diktene blir derfor ikke annet enn abstrakte og diffuse betraktninger over forfatterens egne sinnstilstander, noe anmelderen mener er et uinteressant postulat – «alt dette meddeler meg lite», skriver Pierstorff (03.11.1960a, 6). I en annen anmeldelse spør Trygve Greiff seg hvorfor noen skriver dikt. Han har en mistanke om at det er forfengelighet, selvmedlidenhet og selvforelskelse som får mange til å dikte. Anmelderen roser derfor Finn Bjørnseth for å ha rensert «sine vers for det ubehagelig egosentriske» i samlingen *60-tallsballade*: «Bjørnseth skyr det som i diktet *Decennienes timeglass* i denne boken kalles ‘selvmedlidenhetens brede vei’, (og den vei er i sannhet bred i norsk lyrikk)» (07.11.1960a,

3). Greiff er likevel ikke begeistret for forfatterens nye diktsamling – han savner «ild» og intensitet.

Lyrikkanmelderne i 1960 er i hovedsak ganske pessimistiske på vegne av den nye norske lyrikken. Dette kommer mest eksplisitt til uttrykk i Pierstorffs anmeldelse av debutant Bjørn Nilsens *Hvis jeg var trollmann*. Anmelderen mener det har kommet altfor mange lyrikksamlinger med store svakheter de siste årene, og etterlyser bedre arbeid fra forlagenes side, fordi «[i]ngen er tjent med at alle disse femti diktene av Bjørn Nilsen ble offentliggjort: ikke han selv, ikke forlaget, ikke publikum» (08.11.1960b, 3). Deretter bruker han store deler av anmeldelsen på å skrive om det han mener er «svindelen» som skjer når kritikere roser halvgode diktere på grunn av plassmangel og på grunn av en håndfull gode dikt i samlingen:

Publikum, som [for] lengst har gjennomskuet denne elskverdige svindel, unnlater da klokkeligen å kjøpe samlingen, idet de av erfaring vet at de lesbare dikt der vil komme dem på ca. halvannen krone stykket. [...] Når det så endelig kommer en diktsamling med en høy prosent av lesverdige dikt, se, da kan ikke kritikere annet gjøre enn igjen å rose talentet, hvilket publikum har lært seg til å ta som et tegn på ikke å kjøpe. Svindelen er da ikke så godartet lenger, idet den har rammet den gode lyrikk. Feilen er imidlertid ikke så meget kritikkers, som forlagenes slepphendthet eller konsulentens judicium. (08.11.1960b, s. 3)

Pierstorffs tirade mot forlagenes manglende kvalitetssikring kunne også gjelde André Bjerkes nye samling, som Trygve Greiff mener inneholder gode, halvgode og riktig dårlige dikt. Men de gode diktene blir borte i «en høystakk av polemisk bruksrimeri», og Bjerke har nok en gang tatt med «rubb og stubb», hevder Greiff (10.11.1960b, 3). Det er først og fremst formen anmelderen er kritisk til, og da særlig samlingens rimmønster – i tillegg til «lignelsene og metaforene». Han mener også at diktene ikke er «tette nok», og at Bjerke ikke har lært «å slutte i tide».

Olav Nordrå er i utgangspunktet positivt innstilt når han anmelder Per Bronkens nye samling *Dypest på bunnen av havet*. Han opplyser om at forfatteren er «et talent vi følger med oppmerksomhet», men hevder så at Bronken er «influert av den litterære situasjon som går ut på å fri seg fra fortiden, den pene, ryddige lyrikks tid da det var maktpåliggende å dikte på egne og fedrelandets vegne. Han vil videre» (17.11.1960, 10). Også her blir anmelderen skuffet – han synes formen er i veien for innholdet. Kritikken mot svake lyrikksamlinger denne måneden retter seg altså like mye mot etablerte som mot ferske forfattere.

Den korteste og minst vurderende lyrikkanmeldelsen av dem som sto på trykk i Morgenbladet i november 1960 er Idar Aarheims omtale av Vilhelm Ekelunds *Metron*. Anmelderen legger vekt på diktersinnet når han vurderer diktsamlingen, og han understreker at forfatteren gjennom selvkontroll og konsentrasjon har funnet fram til en moden

avklarethet, at han har fått pasjonene under kontroll og at «sinnets opphøyde harmoni» ikke «forstyrres av sansenes vekslende spill» (25.11.1960, 3). Nå er riktignok diktsamlingen fra 1918, men har utkommet i ny utgave dette året, i Cappelens serie «Nordisk skrivekunst». Den andre positive anmeldelsen er omtalen av Rolf Jacobsens *Brev til lyset*. Igjen er det Erik Pierstorff som anmelder, og han fortsetter sin kritikk av det han mener er svake lyrikkutgivelser idet han hevder at dikterne må lære seg å «stryke mer» hvis de skal bli bedre (29.11.1960c, 8). Som en avslutning på årets lyrikkritikk råder Pierstorff debutanter og andre diktere til å bruke Jacobsens samling som studieobjekt.

Mens lyrikk anmeldelserne kanskje først og fremst kritiserer den moderne *formen*, er det *innholdet* i de andre sjangrene som gjør utslag for anmeldernes konservative synspunkter. Bernt Vestre anmelder Günter Grass' *Blikktrommen*, som var kommet i norsk oversettelse, og spør rett ut: «Er jeg for prippen nu?» (03.11.1960a, 6). Vestre var forfatter, oversetter, og fra 1962–92 Universitetslektor i filosofi ved Universitetet i Oslo. Han anerkjenner Grass' begavelse, men er samtidig sterkt kritisk til romanen han har lest.¹⁴ I harde ordelag beskriver anmelderen bokens moral. Vestre blir rett og slett kvalm av det han karakteriserer som makabre og kyniske innslag, og han mener boken er fylt med hat og avsky uten å tilby noen positiv vei «ut». Det er nettopp det siste som gjør utslaget for anmelderen. I samme anmeldelse innrømmer han at han ikke kan forstå seg på folk som skyr en bok som Dostojevskijs *De besatte*, fordi det alltid finnes et positivt alternativ hos Dostojevskij, og: «[e]nten man har sans for dette alternativ eller ikke, så gir det mening og hensikt til selv den makabreste scene» (03.11.1960a, 6). Det Vestre altså reagerer på i *Blikktrommen* er ikke nødvendigvis de «umoralske» aspektene ved boken i seg selv, men at de fremstår umotiverte og unødvendige.

I andre anmeldelser er det politiske innholdet anmelderen mener å lese ut fra boken avgjørende for om den får positiv mottakelse eller ikke. Islandske Halldór Laxness «spreller» angivelig ofte i sin dualisme mellom dikter og marxist (Bukdahl 1960, 3). Den sovjetrussiske Mikhail Sjolokhovs roman *Ny Jord* blir nedvurdert fordi den litterært «lider [...] meget ved denne dikterens underkastelse under partidisiplinen» (Brynildsen 1960, 3). Begge forfatterne var overbeviste kommunister. Bjørn Rongens roman *Store Ma* handler om en streik i tyveårene. Alf Harbitz anmelder boken og mener den kan avvises som lettvinnt og overflødig, fordi forfatteren bare har forstått arbeidernes side i konflikten, og han etterlyser «en talefør

¹⁴ Det er for øvrig anmelderkollega Trygve Greiff som har oversatt romanen, noe Vestre roser ham for.

representant for motparten, de 'kapitalistene' som slet med å få arbeidslivet på fote igjen» (03.11.1960b, 3).

Den amerikanske Constantine Fitzgibbons *For dine blå øynes skyld* blir anmeldt av Inge Mannsåker, prest og forfatter. Romanen foregår i fremtiden, i et Storbritannia styrt av Sovjetunionen, og boken skapte kontroverser på grunn av budskapet om motstand mot nedrusting av atomvåpen da den utkom. Anmelderen er overbevist om at romanen «kan hjelpe en del mennesker til å være våkne for de reale kamplinjer i dagens Europa. Den er, lest på den riktige måte, en kraftig advarsel mot å bli ført bak lyset» (29.11.1960, 3). Anmelderen savner riktignok en form for fremtidstro i romanen og er derfor ikke utelukkende positiv i sin dom. Der det er et mer eksplisitt politisk budskap i bøkene får også anmeldernes vurdering et mer eksplisitt politisk preg.

Kulturradikaleren Sigurd Hoels romanutdrag i *Kapitler om kjærlighet* får positiv mottakelse av Magda Koch Thomassen, som i sin vurdering legger vekt på forfatteren, men ikke på hans politiske standpunkt: Hoels «karakteristiske trekk står lysende klart frem», og boken «gir det vesentlige av ham selv og hans diktning» (03.11.1960, 3). Også Aksel Sandemoses *Murene rundt Jeriko*, en personlig essaybok han skrev etter tapet av sønnen og kona, får ros fordi forfatteren makter både å løfte det private opp til noe allment og å konkretisere sine mest abstrakte ideer. Anmelder Bernt Vestre kommenterer videre at Sandemose er en «betydelig prosalyriker» som har «en klok humor». Hva gjelder forfatterens meninger er Vestre åpenbart ikke enig, men med en utypisk raushet påpeker han at «det er leseren som taper hvis han av den grunn kaster boken bort» (29.11.1960b, 8).

1965: «Søleskvetter av tidens modernistsjargong». Ironi og uenige biografier

Antall anmeldelser i november 1965 har minket med over 20 prosent sammenlignet med samme måned i 1960, og teller med det kun femti stykker. En av grunnene til nedgangen er kanskje at avisen har sluttet med barne-og ungdomsbokanmeldelser og nå kun omtaler bøker for voksne. Årgangen skiller seg videre fra 1960 ved at det anmeldes flere sakprosatitler enn skjønnlitterære utgivelser.

Av de skjønnlitterære utgivelsene er det en klar overvekt av romaner, men det blir også anmeldt noe lyrikk og novellesamlinger. Forfatter Leif Wærenskjold anmelder samtlige diktsamlinger i perioden, og han uttrykker en klar misnøye mot tendensdiktningens moderne formspråk. I anmeldelsen av Peter R. Holms *Øyeblikkets forvandlinger* skriver han for eksempel at «det eiendommelige ved Peder R. Holms nye dikt er at man *knappt blir oppmerksom* på deres 'moderne tilsnitt' med nonfigurative tegnsettinger og ord-

sammenstillinger». Han understreker samtidig at forfatteren har hatt en positiv utvikling fra sin forrige diktsamling – som vi husker fra Erik Pierstorffs anmeldelse fem år tidligere – der det ifølge Wærenskjold «sitter søleskvetter av tidens modernistsjargong på ellers gjennomskinnelige dikt» (1.11.1965a, 3. Vår kursivering). To dager senere anmelder han Georg Johannesens *Ars Moriendi* og danske Vagn Steens *Riv selv en kalender med* under overskriften «Oss absurde imellom». I omtalen av Johannesens diktsamling er det først og fremst dikterens henførelse til absurdismen som gjør at samlingen får passet påskrevet av anmelderen.

Steens diktsamling synes derimot å falle i smak hos Wærenskjold, som avslutter omtalen med å anbefale samlingen «på det varmeste oss absurde imellom» (3.11.1965b, 3). Avisens lesere gjennomskuer nok at de tilsynelatende positive formuleringene skjuler en negativ dom. Vendinger som «en av de første sider gjengir et helt moderne speildikt av den typen som har slått så godt an her i bladet», eller «på side 34 står det bare to linjer. Men som vi har hatt anledning til å se her i bladet, er det ofte bedre jo mindre det står» (Wærenskjold 1965b, 3) er opplagt ironiserende når vi vet at Wærenskjold har posisjonert seg som tradisjonalist.¹⁵ Anmeldelsen er for øvrig et godt eksempel på hvordan anmeldere anvender det affektive kriteriet, slik Per Thomas Andersen argumenterer for i artikkelen «Kritikk og kriterier»: «det affektive kriteriet blir brukt i og gjennom stilen, som ironi og sarkasme – eller som patos» (1987, 25). Andersens videre observasjon om at «nedlatheten eller ironien påfallende ofte [er] brukt i negative kritikker som erstatning for påvisning av kvalitative svakheter» passer også på Wærenskjolds anmeldelse, da han faktisk ikke vurderer diktsamlingen utover å ironisere over danskens moderne formspråk.

Det er ikke bare Wærenskjold som bruker ironi som virkemiddel i 1965 – Idar Aarheim er dessuten tydelig ironisk i anmeldelsen av Peter Weiss' roman *Samtale mellom tre gående*. Også denne boken er forankret i den absurdistiske tradisjonen, da romanen tar for seg «oppstykkede og usammenhengende fortellinger [...] hvor ting skjer, men alt er betydningsløst fordi alt er meningsløst» (Aarheim 1965, 3). Her ironiserer anmelderen riktignok ikke fullt så mye over selve boken, men kommer snarere med sarkastiske bemerkninger om tidens generelle litteraturtendenser og anmelderes holdningsløse medløper:

¹⁵ Det fremkommer av anmeldelsene at han ikke verdsetter modernistiske uttryksmåter, og i anmeldelsen av *Øyeblikkets forvandlinger* skriver han dessuten eksplisitt at han er en «ynder av solide rim og taktfaste rytmer» (Wærenskjold 1945a, 3).

Men ettersom denne selvmotsigende livsholdning nu er høyeste litterære mote, får enhver som gir uttrykk for den, anerkjennelse. Forutsetningen er forresten at skribenten finner frem til en kaotisk måte å meddele sin fremmedhet i verden på. De som skildrer det meningsløse, ansees av enkelte kritikere som de eneste meningsberretigede. Disse forvirrede og forvirrende skribenter sies å være på høyde «med tiden». Aldri har vel så mange litterater av ringe begavelse blitt ansett for å være betydelige forfattere som i de senere årene. (2.11.1965, 3)

Aarheim er åpenbart ikke begeistret for mottakelsen av den eksperimentelle tendenslitteraturen, for videre følger en reprimande over litteraturkritikkens tilstand i Danmark, Sverige og Tyskland som han mener har «sviktet katastrofalt» – ikke minst fordi «et eksperimentelt makkverk som ‘Samtale mellom tre gående’» har blitt «karakterisert som et ‘helstøpt kunstverk’ og lignende». De negative omtalene til både Aarheim og Wærenskjold dreide seg riktignok neppe bare om litterær uenighet: Vi vet at Georg Johannesen var uttalt marxist, og Aarheim bruker mye spalteplass på å harselere over at Weiss «nu offisielt [har] gått over til kommunismen» og emigrert til Øst-Europa, samtidig som at det er «grunn til å tro at han beholder sin bank-konto i Vest-Europa» (2.11.1965, 3).

Av sakprosautgivelser blir det blant annet anmeldt memoarer, essays og kåserier, men det er særlig Benjamin Vogts biografi om Vidkun Quisling som vekker oppsikt denne måneden. Torsdag 11. november trykker avisen en anmeldelse av *Mennesket Vidkun og forræderen Quisling*, signert Birger Kildal. Kildal legger vekt på Vogts bidrag til Quislinglitteraturen, og ikke minst på forfatterens patos og evne til skrive engasjerende. I nest siste avsnitt konkluderer han med at biografen har levert et arbeid som etter hans oppfatning er «en ærlig og oppriktig bok, bygget på adskillig mer viten enn det som slipper ut gjennom de 182 sider» (11.11.1965, 2). Synet på Vogts kunnskap om emnet blir imidlertid utfordret allerede den følgende dagen, når historiker Sverre Hartmann kommer på banen med artikkelen «Problemet Quisling og ansvaret for nasjonen», der han anklager Benjamin Vogt for ikke å ha satt seg «skikkelig inn i kildematerialet» (12.11.1965a, 2). Hartmann hevder at Vogt gjør seg «skyldig i såvidt grove feil at det er nødvendig å si kraftig fra» i behandlingen av Quislings betydning for tyskernes angrep på Norge i 1940. Ikke nok med det – i slutten av artikkelen forsikrer Hartmann at det vil komme en ny artikkel, dagen etter, der han skal vise et eksempel på «et av de ikke ganske få og ikke uvesentlige faktiske feil og feilvurderinger» i biografien (12.11.1965a, 2).

Og ganske riktig – lørdag 13. november trykker Morgenbladet artikkelen «Vidkun Quisling som årsaksfaktor før invasjonen i 1940» av Sverre Hartmann. I artikkelen siterer Hartmann en påstand Vogt kommer med i kapittelet «I fiendens vold», der Vogt angivelig fritar Quisling «for å ha forårsaket invasjonen i Norge gjennom sine samtaler med Hitler i

desember 1939» (13.11.1945b, 2). Hartmann anser dette som en grov feil og hevder at Vogt ikke har undersøkt saken godt nok, før han bruker resten av artikkelen på å oppklare fakta.

Det hører til historien at Hartmann var forfatter av Quisling-biografien *Fører uten folk: Quisling som politisk og psykologisk problem*, utgitt på Tiden forlag syv år tidligere, og at han like før disputten om Vogts bok hadde kommet med historieboken *Nytt lys over kritiske faser i Norges historie under annen verdenskrig*. Artiklene kan med andre ord leses som et forsøk fra Hartmanns side på å forsvare sin posisjon i det litterære feltet – Hartmann prøver å overbevise leserne om at han er den virkelige autoriteten om Quisling, og at historieskrivingen hans fortsatt er aktuell.

Torsdag 18. november tar Benjamin Vogt til motmæle i artikkelen «Kritiker på vidvanke i historien». Han vil ikke diskutere sin egen bok, men i stedet vise at Hartmann selv er unyansert og fremviser sviktende historisk vurderingsevne i sin siste utgivelse. Vogt hevder blant annet at Hartmanns forklaring på hvorfor Hitler holdt styrker i nord, er feilaktig, og at han bygger spekulasjoner om hva Hitler *tenkte* og *ønsket*, som ikke lar seg etterprøve. Vogt avslutter med at Hartmann «slår seg selv på munnen» når han går så hardt ut mot en forfatter uten å se seg selv i speilet (18.11.1965, 2). To dager senere svarer Hartmann med en nokså krass motartikkel, der han åpner med følgende kraftsalve: «Angrep er den beste parade. Det er ikke en ukjent setning. Men at et forsvar for en kritikk av en bok skal bestå i et forsøk på å kritisere en bok av kritikeren, er unektelig noe nytt» (20.11.1945c, 2). Videre hevder han at det er Vogt som slår seg selv på munnen fordi han nok en gang ikke har undersøkt faktaene grundig nok.

Benjamin Vogt har åpenbart sett seg lei på anklagene, for mandag 22. november trykker redaksjonen et kort innlegg av forfatteren der han peker på Hartmanns usaklighet, og at korstoget mot ham tilsynelatende er drevet av at han ikke deler Hartmanns «vurdering av hans materiale og konklusjoner», men har tillatt seg å nedtegne sitt eget «syn på sakene og ikke Hartmanns» (22.11.1956b, 2). Han utviser også misnøye mot Morgenbladet, som har gitt såpass mye spalteplass til Hartmanns angrep. Redaksjonen føler seg tydeligvis truffet, for de avslutter innlegget med en notis om at de nå anser diskusjonen mellom historieskriverne for avsluttet. Kanskje for å bøte på den ensidige fremstillingen av debatten, trykker avisen likevel to artikler av advokat Albert Wiesener, 23. og 24. november. Artiklene kan ses på som diplomatiske innlegg som gir begge forfatterne rett i sine historiefremstillinger. Wiesener skriver for eksempel at «begge fortjener kompliment for sine bøker og artikler om Quisling», fordi «de begge [har] vist en oppriktig vilje til å trenge inn til en sannere forståelse av

mennesket Quisling. Begge har frigjort seg fra den totale svartmalingen. Hvitmalingen har de aldri ligget under for» (24.11.1965, 2).

1970: «Teiresias blir dem for mektig». Politiske bøker og en tragedie

To år før avstemning om norsk EF-medlemskap preges Morgenbladets nyhetsstoff og kronikkspalter blant annet av debatten om det europeiske fellesmarkedet. Også i litteraturanmeldelsene kan vi se spor av debatten om EF denne måneden. Arne Haugestad, lederen av den nylige opprettede Folkebevegelsen mot EEC, har utgitt boken *ABC om EEC*. Anmelder F.B. mener Haugestads bok til tider er for tendensiøs og partisk. I diskusjonen rundt økonomiske fordeler ved et medlemskap mener anmelderen at forfatteren er «på svak is» (27.11.1970, 5). Hovedgrunnen til at anmelderen gir en negativ vurdering, er nok likevel at avisen har inntatt motsatt standpunkt av Haugestad.

Mange av bøkene som anmeldes i november 1970 tar opp politiske temaer. Rundt 30 prosent av sakprosabøkene kan sies å omhandle politikk, noe som gjør det til den desidert største gruppen blant den anmeldte sakprosaen. Påfallende mange bøker omhandler livet under et kommunistisk regime, enten de er skrevet av avhoppere eller folk som på andre måter har opplevd hvordan det er. Essaysamlingen *Vil Sovjet overleve 1984?* av den russiske opposisjonelle Andrej Amalrik anmeldes 4. november, og Tore Zetterholms reiseskildring fra Kina, *Den kinesiske utfordring*, anmeldes 17. november.

Anatolij Marcenko har skrevet om sine opplevelser i en sovjetisk arbeidsleir. Anmeldelsen er signert MOE. I sterke ordelag gjenfortelles forfatterens fremstilling av myndighetenes «grusomheter», og anmelderen slutter med oppfordringen: «La Marcenkos vidnesbyrd tale for seg selv: Les den opp i norsk radio!» (7.11.1970, 5). Anmelderen roser forfatteren for hans nøkternhet, detaljrikdom og dramatiske skildring. En oversatt beretning av journalisten Anthony Grey, om sin over to år lange tilværelse som gissel i Peking, omtales også denne måneden. I den usignerte anmeldelsen står det at boken ikke bare «er et rystende dokument om maoismens vesen og metoder, men viser også at dagens kinesiske regime er fullstendig amoralsk» (6.11.1970, 5). Begge anmeldelsene legger vekt på bøkens politiske innhold i vurderingen, men i motsetning til anmelderen av Marcenkos bok, vurderer ikke den anonyme kritikeren de estetiske kvalitetene ved Greys skildring i det hele tatt.

Antall anmeldelser ligger på samme nivå som i den undersøkte måneden for fem år siden. Forholdet mellom de ulike bokgruppene ligner også på november 1965: Av bøkene som anmeldes i denne måneden er nesten 60 prosent sakprosabøker, og det anmeldes ingen barnebøker. 30 anmeldelser er skrevet av menn, mot 14 som er skrevet av kvinner (elleve er

skrevet av en anmelder med ukjent kjønn). Også blant de skjønnlitterære bøkene tas det opp politiske temaer. Tendensen fra tidligere – at bøker med et politisk budskap blir vurdert mer eksplisitt politisk – gjentar seg.

Maja Ekelöfs *Rapport fra en skurebøtte* vant det svenske forlaget Rabén & Sjögrens romankonkurranse og ble fort en sensasjon i nabolandet. Romanen er skrevet i dagbokform og forteller om en fembarnsmor som jobber som vaskehjelp om dagen og leser litteratur om kvelden, men anmelder Bodil Roald mener at det er misvisende i det hele tatt å kalle Ekelöfs «rapport» for en roman. Anmelderen setter konsekvent likhetstegn mellom forfatteren og hovedpersonen. Dagboknotatene fra hovedpersonens hverdag er intetsigende og ulogiske, ifølge Roald. Men det som først og fremst gjør anmelderen negativt innstilt, er det politiske synet som forfektes i boken. Roald trekker frem et sitat der hovedpersonen uttrykker seg sympatisk overfor Mao, noe anmelderen mener uttrykker «*sjelelig* armod og tomhet», og et «fattig» og «unyansert» verdensbilde (9.11.1970, 3).

Bøker som ikke handler om politikk bedømmes også ut fra det moralsk/politiske kriteriet. Niels Magnus Bugge omtaler for eksempel Espen Haavardsholms novellesamling *Den avskyelige snømannen*. På dette tidspunktet var Haavardsholm sentral i Profil-kretsen, og det farger nok anmelderens vurdering. Bugge tror ikke at «Haavardsholms kollektivistiske og samtidig naturalistiske livssyn, slik det kommer til uttrykk i hans noveller [...] vil kunne føre til annet enn kulturell og politisk stagnasjon dersom det skulle bli almindelig utbredt» (16.11.1970, 3). Anmelderen er riktignok ikke utelukkende kritisk og anfører at selv om man kan «reagere mot det man opplever som hans livssyn», er Haavardsholm likevel «en dyktig forfatter, det er ikke til å komme utenom».

Godt over halvparten av skjønnlitteraturen som anmeldes i november 1970, er romaner. De resterende anmeldelsene omhandler noveller, lyrikk, en samling med fortellinger – og en tragedie: Sofokles' *Kong Oidipus* i Peter Østbyes gjendiktning, som har kommet i billigutgave i Gyldendals Lanterne-serie. Anmelder Tore Frost, filosof in spe, ser billigutgaven som symptomatisk for samtiden – en tid preget av oppbrudd med gamle stilidealer, og selv her kommer anmelderen med et stikk til radikale grupperinger av typen som er så vanlige for avisen:

Dagens ungradikale teatergrupper skulle også ha sine forutsetninger for å finne nye momenter til deres utgave av klassekampen mellom revolusjonær og byråkrat, her representert ved de to statsoverhodene Oidipus og Kreon. Men jeg skulle tro at den blinde seer, Teiresias, blir dem for mektig med sitt delfiske krav om selverkjennelse og samtidig bærer av det tilværelsens mysterium som åpenholdes i Oidipus-skikkelsens tragiske utvikling. (30.11.1970, 3)

Frost innvender til utgaven at forlaget burde utgitt *Kong Oidipus* sammen med *Oidipus i Kolonos*, og at man burde valgt en annen gjendiktning. Han har sett en nynorsk oppsetning av tragedien i fjernsynsteateret, og syntes denne språkdrakten passet bedre til tragediens opprørende innhold. Østbyes gjendiktning er dessuten for stiv og pyntelig, ifølge Frost.¹⁶

Det anmeldes kun tre lyrikksamlinger denne måneden – en nedgang fra de forutgående periodene vi har undersøkt. Også her er samtlige signert Leif Wærenskjold og alle har det genetiske som sitt dominerende kriterium. Wærenskjold harselerer over to av tre diktsamlinger, mens han er middels begeistret for den siste. Om forfatter Trond Botnen skriver han at Botnen «er en ung mann som trives i det høyere dusteforbund» (17.11.1970a, 3), og at forfatter Sidsel Mørck Krogdal «anvender bokstaver like store som dem middagsavisene bruker når de skal fylle tomheten» (9.11.1970b, 3). Anmelderen har med andre ord ikke lagt fra seg den skarpe tonen fra november 1965. Bortsett fra Wærenskjold har ingen av de andre som anmelder flere bøker et «foretrukket» kriterium, men veksler mellom de ulike kriteriene avhengig av boken de anmelder.

1975: «I frigjøringens navn». Kritikken i kvinneåret

Ikke overraskende er det spørsmål om feminisme og seksuell frigjøring som i stor grad opptar litteraturkritikken når det internasjonale kvinneåret nærmer seg slutten. Månedens første anmeldelse omhandler Doris Lessings feministiske *Den gyldne notatbok*, og journalist Niels Magnus Bugge åpner omtalen med en karakteristikk av forfatteren som vel må kunne sies å være illustrerende for Morgenbladets generelle syn på den radikale kvinnebevegelsen:

Kvinnesak og «seksuell frigjøring», det er vel omtrent hva folk flest tenker på når de hører navnet Doris Lessing. For dessverre er det ingen tvil om at det billede som kritikken og reklamen har skapt av henne lar henne fremstå som en typisk moderne, radikal og frigjort kvinne med en intellektuell profil som befinner seg et sted midt mellom Simone de Beauvoir og det vesle fjølset Erica Jong. (1.11.1975, 4)

Bugge vedgår at han selv hadde det samme snevre bildet av Lessing som en sjablongaktig kvinneforfatter, men at han under lesningen av romanen «for en gangs skyld» fikk seg en «behagelig overraskelse», da han ble klar over at hun slett ikke var noen «almindelig ‘raddis’ med patentoppskrifter i hodet om hvordan samtiden skal forstås i lys av den historiske materialismen», men snarere en forfatter som skriver ut fra egne erfaringer. At romanens erotiske motiver og oppgjør med marxismen ifølge Bugge baseres på praksis og ikke teori, er avgjørende for at han mener Lessing fortjener mange lesere.

¹⁶ Det er i det hele tatt uvanlig at gjendiktninger og oversettelser kommenteres utover det obligatoriske nikket til oversetteren.

Den biografiske romanen *Jeg tør ikke fly* av «fjolset» Erica Jong fortjener derimot ingen lesere ifølge Morgenbladets anmelder. Bugges beskrivelse av henne er nesten godartet sammenlignet med Felix Thoresens uttalelser om Jongs «høsehjerne» og «selvopptatthet», og at hun er «privat-individualistisk» og «sosialt uengasjert» – karakteristikkene han strør om seg i kronikken med overskrift «Hun tør ikke elske» (18.11.1975, 4). Thoresen fremholder Jong som «prototypen på en nyfeminist i vår tid», en som representerer den «typisk 'frigjorte' kvinne», er erotisk krevende og alltid utilfreds, en «ego-digger» som *hater* menn, men som avfeminiserer seg i ren misunnelse for å bli likere mannen. Avisen som organ står åpenbart på samme linje som sin anmelder, ettersom omtalen hans er utstyrt med en tekstboks der det meddeles at redaksjonen «har vært i tvil om hvorvidt det overhodet har noen hensikt [...] å ofre spalteplass på en bok som Erica Jongs 'Jeg tør ikke fly'», men at de ikke kan gi leserne «et korrekt bilde av den rådende kultursituasjon dersom [de] ikke også registrerer sykdomssymptomene» (18.11.1975, 4). At avisen setter av en halv side til boken og dessuten annonserer stort for anmeldelsen på forsiden, står unektelig i sterk kontrast til utsagnet.

Det er Jongs påståtte motstand mot ekteskapet som synes å provosere Felix Thoresen mest. Hovedpersonen i romanen karakteriseres som en «playgirl», en «umettelig mannsforbruker» som i sin seksuelle frigjorthet ikke evner å forplikte seg til kjærlighetens tosomhet. Anmeldelsen er gjennomsyret av moraliserende utsagn, og Thoresen konkluderer med å argumentere for at «en dannelsesprosess nødvendigvis må gå forut for frigjøringsprosessen». Han hevder at når den radikale feministen i «frigjøringsens navn» skal slippe seg løs, er det gjerne «tøyten i seg hun slipper løs», og ifølge ham er det ingen som tjener på «et økende antall seksuelt løsslupne kvinner». Driftene må tvert imot holdes i sjakk. Thoresen for sin del mener at det ikke er seksuell frigjøring, men «kultivering av kvinnen [som] må være en feministisk hovedsak» (18.11.1975, 4).

At vi befinner oss i kvinneåret gjenspeiles ikke bare i anmeldelsene av feministiske utgivelser: Med fast spalteplass hver mandag, er barne- og ungdomslitteraturen tilbake i avisen, som med dette stoffet synes å legge mer vekt på å henvende seg til kvinnelige lesere.¹⁷ I 1975 anmeldes det faktisk mer barne- og ungdomslitteratur enn sakprosa-utgivelser for voksne, og antallet er det desidert høyeste av alle årene vi har undersøkt. Overskriften på anmeldelsene av barne- og ungdomsbøkene minner om den tidligere omtalte boksideoverskriften fra 1935, men i likestillingens ånd har både den skjeggete mannen og det nakne guttebarnet blitt byttet ut med et påkledd barn som kan være både jente og gutt.

¹⁷ Spalten «Barne- og ungdomsbøker» går de tre første mandagene i måneden, men er satt til onsdag den siste uken.

Tilsvarende hva vi fant ut om vurderingen av barne- og ungdomsbøkene i 1935, legger anmelderne også i 1975 mest vekt på hvordan lesingen antas å virke følelsesmessig inn på målgruppen. Vi ser samtidig at anvendelsen av det moralske/politiske kriteriet har økt fra tidligere undersøkte år, og også her er det kvinnesak som står på dagsorden. I anmeldelsen av Gunilla Woldes *Emma*-bøker registrerer for eksempel kritiker Bodil Roald hvordan likestillingskampen gir seg uttrykk i bøkene: «Pappa er sterkt involvert i disse bøkene. Han er med til tannlegen, og han steller barna. Det er tydelig at han har fått en ganske annen rolle i familien i yngste foreldregenerasjon» (3.11.1975a, 8), mens hun i anmeldelsen av Hans Petersons *Fortellingen om Elin* stusser over at hovedpersonen er så regressiv: «Det er en merkelig liten bok å komme med i 'kvinneåret'. Alle nyfeminister vil fnyse forarget, og ikke helt uten grunn. Går det an å ødelegge livet med å være dumsnill?» (3.11.1975b, 8).¹⁸

Med 20 prosent av anmeldelsene er Bodil Roald den mest produktive anmelderen i 1975.¹⁹ Bortsett fra én omtale av en irsk novellesamling, anmelder hun utelukkende barne- og ungdomslitteratur, og hun står for hele 14 av de 30 barne- og ungdomsbokanmeldelsene som trykkes i perioden. Ellers er det en overvekt av bøker skrevet av mannlige forfattere som blir omtalt i kvinneåret: Fra Per Fugellis bok om norsk medisin, *Tilbake til huslegen*, til Stein Mehrens diktsamling *Menneske bære ditt bilde frem* og Ole Lund Kirkegaards barnebok *Otto er et nesehorn*.

Selv om kvinneåret setter sitt preg på litteraturstoffet, er det langt fra alle anmelderne som engasjerer seg i kvinnesak og feminisme. I november 1975 finner vi ti lyrikkanmeldelser som ikke kan sies å være særlig preget av tidsånden. Ni av dem er signert forfatter Odd Abrahamsen. Han er den mest produktive anmelderen etter Bodil Roald, og har en mildt sagt egenartet måte å anmelde diktsamlinger på. Abrahamsen anvender mye teksteksempler, og vurderer samlingene ved å skrive noen linjer om det som kan virke som hvert eneste dikt i samlingen, før han lar diktet tale for seg selv. Den oppramsende formidlingen av samlingene gir seg for eksempel til uttrykk på følgende måte: «I diktet Å gylden, gylden er barndommen, er det som om vi brått gjenkjenner deler av vår egen tilværelse [...] I diktet Hestehov strømmer atter Stein Mehrens overdådige musikalitet [...] I diktet Ansiktet rører Stein Mehren ved et genuint kristent bilde» og så videre (6.11.1975, 4). Selv om Abrahamsen ofte legger mye vurdering til grunn i anmeldelsene sine, er det vanskelig å få noe helhetsinntrykk av samlingene utover de enkelte diktene.

¹⁸ *Fortellingen om Elin* er egentlig en voksenbok, men står oppført under «Barne- og ungdomsbøker» i avisen.

¹⁹ Vi regner med at det er Bodil Roald som står bak anmeldelsene signert med initialene BR og B.R. i tillegg til de som er signert med fullt navn.

1980: «En lys fremtid»? Nye retninger og uenighet på Blindern

Også denne måneden er Odd Abrahamsen aktiv i avisen – han er faktisk den som anmelder flest bøker. Han anmelder kun skjønnlitteratur, først og fremst lyrikk. Morgenbladet og Abrahamsen kan ikke akkurat betegnes som beundrere av Jan Erik Vold, senere æresdoktor ved UiO. I anmeldelsen av Jan-Magnus Bruheims lyrikksamling *Tankefuglar på tunet* smetter Abrahamsen inn en kommentar om at Vold er en «motedikter» (24.11.1980, 4). Jan E. Hansen kommenterer en lyrikkdebatt i Studentersamfundet og karakteriserer Vold som «uforlignelig om ikke annet i sin arroganse» (20.11.1980, 4).

Flere av våre mest sentrale forfattere de siste tiårene får bøkene sine anmeldt i Morgenbladet i november 1980, blant andre Lars Saabye Christensen, Knut Faldbakken og Jan Kjørstad. Saabye Christensens andre roman, *Billettene*, anmeldes av Bjørn Gunnar Olsen, journalist og forfatter. Olsen bruker mesteparten av den relativt korte anmeldelsen på å gjenfortelle romanens handling. Helt på slutten kommer en kort vurdering, der han blant annet roser forfatteren for å ha gjennomført en «velskrevet, spennende og godt strukturert roman» med «fine, poetiske iakttagelser» (12.11.1980a, 6). Olsen omtaler også *E 18* av Knut Faldbakken. Han mener romanen har en «flat story», at personene er «klisjéaktig portrettert», og at forfatteren «på tradisjonell manér [har] spekket sin fortelling med utvendig, glatt forteller-teknikk» (27.11.1980b, 5). Olsen undrer seg over hva forfatteren har ønsket med boken, og han understreker gjentatte ganger at den er lite original, før han karakteriserer den som «en litterær konstruksjon tilpasset Bokklubbnormalen».

Jan Kjørstad debutterer med novellesamlingen *Kloden dreier stille rundt* dette året. Anmelder Ole-Jacob Christensen legger vekt på forfatterens unge alder og bruker beskrivelser som: «Umoden friskustone», «stadig for kjekk, for ung», «falske toner» og «pubertetskjekkaseri som burde forblitt i skrivebordsskuffen». Christensen anklager nærmest Kjørstad for «stilkopiering» av Axel Jensen, men mener at «der Jensen lykkes, mislykkes Kjørstad» (24.11.1980b, 6). Anmelderen er likevel ikke utelukkende negativ, og han spår til slutt at «[f]ra Kjørstad kan det komme overraskelser. Foreløpig setter vi et spørsmålstegn». Christensen kaller 1980 «året for et skifte i norsk litteratur» i anmeldelsen, og utpeker Kjørstad til en typisk representant for den nye retningen, som er preget av fremskrittspessimisme og avpolitisering. Anmelderen har likevel et håp for fremtiden: «Kanskje vil mennesket kunne finne igjen sitt glemte jeg, det vil si alt som det forsømte da det gikk i protesttog eller arbeidet overtid for å kjøpe ny Volvo uten moms». Christensen virker like skeptisk til sosialismen som kapitalismen, og han foreslår kunsten som en mulig tredje vei.

November 1980 er riktignok ikke helt fri for politikk. Dag Solstads roman *Brød og våpen* er siste del av hans trilogi om krigen, og den får hard medfart i avisen. Anmelder Roar Petersen skriver at Solstad stort sett kan sitt håndverk, har gode kunnskaper om miljøet han skildrer, og at han «til tider [formidler] utmerket» (12.11.1980, 6). Petersen kan imidlertid dy seg for det politiske budskapet han mener å finne i romanen om «den berømmelige arbeiderklassens innsats i frigjøringsarbeidet». Som leser får han inntrykk av at «motstanden under krigen stort sett drives av kommunister». Det viktigste ankepunktet hans er at boken blir mer «politisk brosjyre» enn roman.

Anmeldelsen av romanen *Den lyse fremtid* av Aleksander Zinovjev skaper brudulje denne måneden. Den har utkommet på norsk på Dreyer forlag, og det er Geir Kjetsaa, professor i russisk litteraturhistorie ved Universitetet, som anmelder boken. Det blir også annonsert for anmeldelsen på forsiden, under overskriften «Tommelen ned for Zinovjev», der det røpes at den blir «slaktet» av «professor Geir Kjetsaa» (18.11.1980a, 1). Selve anmeldelsen er forholdsvis lang og dekker omtrent en tredjedel av avissiden. Den prisvinnende «sosiologiske» romanen er en satire over Sovjet-systemet og var en internasjonal suksess. Kjetsaa stiller seg imidlertid undrende til bokens popularitet. Han er særlig opptatt av det politiske budskapet han synes å finne og kritiserer forfatterens pessimistiske syn på om forandring er mulig. Han mener også at forfatteren motsier seg selv på flere områder. Hovedpersonen er «usedvanlig usympatisk» – blant annet i sin kvinne- og jødeforakt, og anmelderen skriver at «av hensyn til Zinovjevs beundrere får man håpe at det ikke dreier seg om noe selvportrett av forfatteren» (18.11.1980a, 4).

Professorens anmeldelse skaper debatt. Den tidligere Morgenbladet-anmelderen Bernt Vestre synes det er «nokså betenkelig at en professor i litteraturvitenskap har vanskeligheter med å forstå at det er en roman han leser» (25.11.1980, 4). Forlagsredaktør Anton Fredrik Andersen i Dreyer hevder likeledes at Kjetsaa konsekvent skriver «som om uttalelser fra bokens personer representerte Zinovjevs egne oppfatninger, selv når de åpenbart tvertimot karakteriserer personer som Zinovjev vil henge ut» (26.11.1980, 4). Asbjørn Aarnes, som også tidligere har skrevet for Morgenbladet og er professor ved UiO, roser *Den lyse fremtid* for å være «så ny, så original at den smetter ut av alle etablerte forventningsmønstre, enten disse er innstillet på skjønnlitteratur, dokumentarisme eller samfunnskritikk» (29.11.1980, 4). Geir Kjetsaa forsvarer seg med at kritikken delvis skyldes nesegrus beundring for Zinovjev i

visse kretser på Blindern, noe som bunner i ulike forventninger til boken.²⁰ Han mener den er full av «banale selvfølgeligheter», og at en bok som ikke sier noe nytt, er en dårlig bok, før han minner Vestre på moralen i eventyret om keiserens nye klær (29.11.1980b, 4).

1985: «Bøker produseres på løpende bånd». Børs og katedral

Morgenbladet befinner seg i økonomiske vanskeligheter i 1985. I essayet «Morgenbladet», fra essaysamlingen *Kjempers ødeland* som utkom i 1993, skriver den da avgåtte redaktøren Niels Christian Geelmuyden at avisens leserantall ble halvert fra 10 345 i 1975 til 5846 i 1986, og at alt annet også ble halvert: stoffmengden og annonsemengden (Geelmuyden 1993, 42). Her inngår unektelig litteraturkritikken: I november 1985 har litteraturanmeldelsene en nedgang på over 45 prosent fra november 1980 og nesten 55 prosent fra 1975. Med kun 39 anmeldelser er antallet omtrent like lavt som i frigjøringsåret 1945. Også likt som i frigjøringsåret er det at barne- og ungdomslitteraturen blir ignorert i avisen – det anmeldes kun én barnebok denne måneden. Ellers utgjør skjønnlitteratur for voksne den største bokgruppen med nesten 70 prosent av omtalene.

Litteraturkritikerne ser imidlertid ikke ut til å bry seg med den økonomiske situasjonen i avisen – det er snarere utgivelsespolitikken og fremtidsutsikten til litteraturen som sådan de bekymrer seg for. Geir Uthaug åpner typisk nok anmeldelsen av den kulturhistoriske utgivelsen *Goodbye Noreg* med følgende klagesang over bransjens uforstand og overproduksjon av verdiløse utgivelser:

I Europa snakker man om smørbergene. Her i landet kunne man begynne å tale om bokbergene for bøker produseres på løpende bånd [...] Nå er det ikke bestandig det er litterær kvalitet som er disse bøkernes mest fremherskende preg - og det skulle vi ikke undre oss over i en tid hvor de store forlagenes utgivelsespolitikk i stadig sterkere grad avgjøres av folk med EDB kurs og utdanning fra markedsføringsskoler. (5.11.1985a, 4)

Uthaug mener at forlagene først og fremst har blitt opptatt av å «prøve å legge seg på trender i tiden», og tar med det et oppgjør med dreiningen mot «børsen», bort fra «katedralen» i den markedsliberalistiske jappetiden. Niels Magnus Bugge introduserer et lignende syn i sin anmeldelse av Doris Lessings *Jane Somers dagbøker*, når han i begynnelsen redegjør for bokens uheldige utgivelseshistorie:

Når man har lest den til ende og så gir seg til å tenke over at denne romanen, som hever seg skyhøyt over det aller meste som blir utgitt nå til dags, i utgangspunktet faktisk ble forkastet av flere, velrennomerte forlag, da er det ikke fritt for at man kan bli grepet av en viss

²⁰ Fra Kjetsaas kritikk kan man nærmest få inntrykk av at Vestre er en typisk representant for «Blindern-radikale», men også han er egentlig verdikonservativ og trygt plassert på høyresiden.

forferdelse og samtidig av bange anelser når det gjelder fremtidsutsiktene for skjønnlitteraturen. (14.11.1985, 4)

At det er akkurat Niels Magnus Bugge som anmelder denne boken, er verdt å merke seg med tanke på at det også var han som omtalte Lessings *Den gylne notatbok* ti år tidligere. Da var han ikke kjent med forfatterskapet hennes, men ble som vi så positivt overrasket over Lessings tilstedeværelse i verket. Bugge legger vekt på en lignende faktor i omtalen av *Jane Somers dagbøker*. Grunnen til at han har latt seg begeistre over romanen, på tross av dens «åpenbare svakheter», er at han «opplever Doris Lessing som en tvers gjennom sympatisk forfatter med en form for følelsesmessig modenhet som er forholdsvis sjelden» (14.11.1985, 4). Akkurat som i 1975, er det forfatterens personlige egenskaper og hvordan hun fremstår i verket som gjør at Bugge vurderer boken positivt.

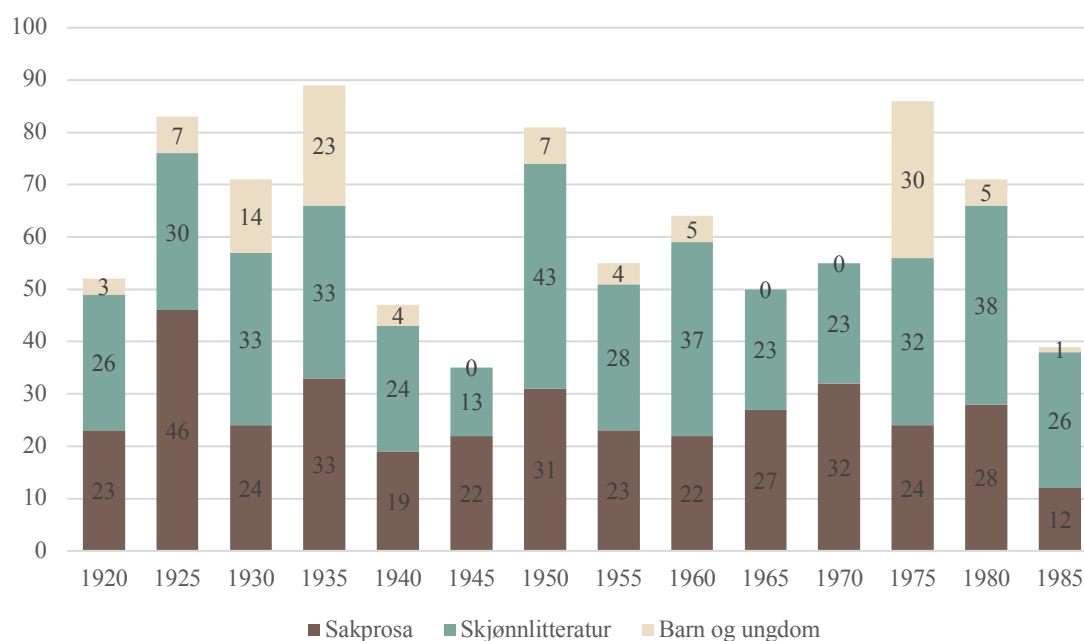
Lessings tilstedeværelse i verket er riktignok sjelden skal vi tro Geir Uthaug. Kritikerens fordømmer ikke bare tidens utgivelsespolitikk, men han synes også forfatterne har endret seg og blitt for introverte: «Borte er den tid da forfatteren var et rikt utrustet menneske som ville dele sin livserfaring og visdom ut til leseren med generøs og gavmild hånd», skriver han i begynnelsen av omtalen om Pål Gerhard Olsens roman *Svart, svart – og et tynt lag hvitt*. Nåtidens forfattere sitter i stedet «som et plaget dyr inne på sitt mørke værelse med blodet hamrende i tinning og underliv og forsøker å kommunisere med omverdenene ved å banke i vegg», hevder han videre (1.11.1985b, 4). Oppgitt beklager Uthaug at der forfatterne tidligere kunne «rettlede» og «trøste» andre med litteraturen sin, er det nå forfatteren som «vil bli trøstet, rettledd og hjulpet» – anmelderne må derfor ikke sjelden «ufrivillig ta på seg oppgaven som forfatterens terapeut». Han kan samtidig melde om at han synes den innadvendte litteraturen som Olsen representerer er å foretrekke fremfor «den sterile intellektualismen som har forpestet vår litteratur gjennom alt for mange år» (1.11.1985b, 4).

Med syv anmeldelser er Geir Uthaug den mest produktive litteraturkritikeren i november 1985. Selv om man kan få inntrykk av at han er negativ til det meste som utgis, er han positiv til tre av bøkene han anmelder i perioden. Felles for bøkene han omtaler i rosende ordelag er at de «åpner dører til nye verdener» eller gir nye innsikter hos leseren – enten bøkene behandler afrikanske tradisjoner (1.11.), omhandler italiensk renessansehistorie i romanform (29.11.) eller taler til følelsene og er lesbare uten at man trenger å ha «tatt litteraturkunnskap mellomfag eller gått på kurs i moderne retorikk» (20.11.1985c, 6). Det er tydelig at Uthaug etterlyser bøker som i større grad henvender seg til leseren enn det mye av tendenslitteraturen synes å gjøre.

Historiske linjer

Sakprosa og skjønnlitteratur

Vi har kartlagt og analysert 878 anmeldelser, noe som gir et snitt på 63 anmeldelser per måned i de til sammen 14 novembermånedene vi har undersøkt i perioden. Som vi kan lese av «Figur 1» varierer imidlertid antallet anmeldelser sterkt fra femår til femår – hele 54 anmeldelser skiller måneden med flest (november 1935) fra den med færrest (november 1945). Årene 1925, 1935, 1950 og 1975 utmerker seg med hensyn til antall, og i hvert av disse årene inneholder novemberavisene over 80 anmeldelser.

Figur 1: Antall anmeldelser i november hvert femte år

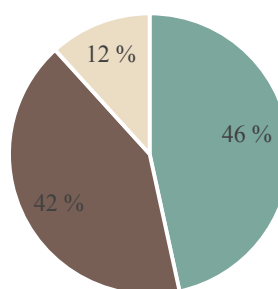
November 1935 teller 89 anmeldelser, og er den måneden med flest bokomtaler i hele den undersøkte perioden. Norsk litteraturproduksjon opplevde en vekstperiode i mellomkrigstiden, og ifølge litteratursosiolog Trond Andreassen utgjør 1925 startåret for høykonjunkturen. Produksjonen sank noe i begynnelsen av 1930-årene, men steg så frem mot 1940 (2012, 127). Denne utviklingen i bransjen generelt gjenspeiles i antallet november-anmeldelser i Morgenbladet i femårsperiodene før krigen, hvor økningen frem mot 1940 reflekteres i 1935-stolpen.

De to femårsbolkene i vårt materiale fra 1940-tallet skiller seg ut med et lavt antall anmeldelser, og vi kan se en betydelig reduksjon i bokomtalene fra november 1935 til 1940. Selv om norsk forlagsbransje fungerte noenlunde normalt den første tiden av okkupasjonen, finner vi en nedgang på 47 prosent i mengden anmeldelser fra den undersøkte perioden før krigen til november 1940 – den største nedgangen i vårt materiale. Litteraturkritikken i Morgenbladet ble åpenbart merket av okkupasjonen. Også tallene for den undersøkte perioden rett etter krigen er vesentlig lavere enn snittet, og har nok sin forklaring i at Morgenbladet fortsatt holdt på å stable seg på bena i november 1945, etter å ha vært stanset de siste årene av krigen. I *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010* opplyser Sissel Furuseth om at norsk bokbransje og litteraturkritikk hadde en oppsving de første par årene etter krigen, før man vendte tilbake til en slags «kulturell normaltilstand» ved inngangen til 1950-tallet (2016, 307). Det største oppsvinget i antall anmeldelser i Morgenbladet kommer også i denne femårsbolken – fra 35 anmeldelser i 1945 til 81 anmeldelser i 1950.

I tillegg til november 1945 er november 1985 et annet bunnår i materialet vårt, med kun 39 anmeldelser – en nedgang på 45 prosent fra bolken før. På dette tidspunktet slet Morgenbladet økonomisk, og her finner vi kanskje forklaringen på det lave antallet anmeldelser denne måneden, skjønt avisens økonomiske situasjon jo har vært preget av store svingninger hele perioden.

«Figur 1» gir også en oversikt over fordelingen mellom bokgruppene. November 1985 utmerker seg ikke bare med det lave totalantallet: Med kun 12 anmeldelser er også tallet for sakprosaomtaler påfallende lavt. I motsatt ende finner vi novembermånedene i 1925 og 1945, som begge har en stor overvekt av sakprosa-bøker blant anmeldelsene. November 1960 er måneden med flest anmeldelser av skjønnlitterære bøker, og ligger godt over gjennomsnittet på 29.

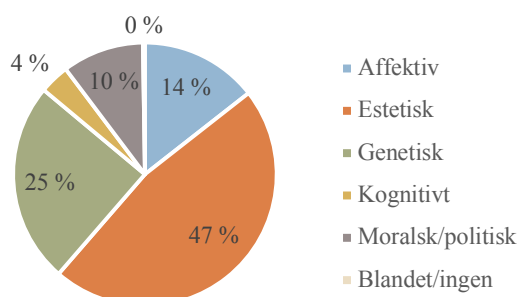
Vi ser altså at forholdet mellom sakprosa- og skjønnlitteraturanmeldelser svinger i hele perioden vi har undersøkt. Det totale antallet for hver av bokgruppene er forholdsvis likt, og som «Figur 2» viser, utgjør skjønnlitteraturen 46 prosent av det totale

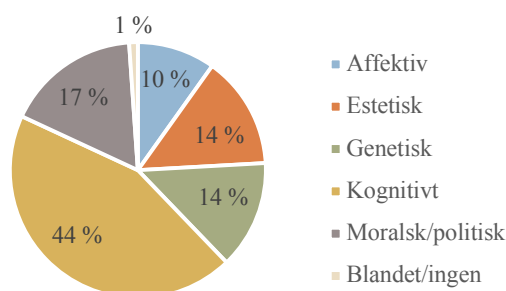
Figur 2: Prosentvis fordeling av bokgruppene blant anmeldelsene

antallet, noe som tilsvarer 409 anmeldelser, mens sakprosaanmeldelsene utgjør 42 prosent, som tilsvarer 366. Barnebokanmeldelsene utgjør den minste gruppen og står for kun 12 prosent av det totale antallet, noe som tilsvarer 103 anmeldelser.

Figurene «3» og «4» viser i hvilken grad de ulike vurderingskriteriene har vært dominerende i anmeldelsene av henholdsvis skjønnlitteratur og sakprosa. Noen omtaler har ikke en eneste vurdering, eller har flere en ett dominerende kriterium, og de har derfor havnet i restkategorien «blandet/ingen». Blant skjønnlitteraturanmeldelsene har det estetiske kriteriet vært mest fremtredende i nesten halvparten av alle anmeldelsene i denne bokgruppen. Det moralsk/politiske vurderingskriteriet har kun dominert i 10 prosent av omtalene av skjønnlitterære bøker, og både det genetiske og det affektive kriteriet har opptrådt oftere. Det kognitive kriteriet brukes sjelden i vurderingen av denne bokgruppen, og kun fire prosent av anmeldelsene av skjønnlitterære bøker har dette som sitt dominerende kriterium.

Figur 3: Prosentvis fordeling av de dominerende kriteriene i skjønnlitteraturanmeldelsene

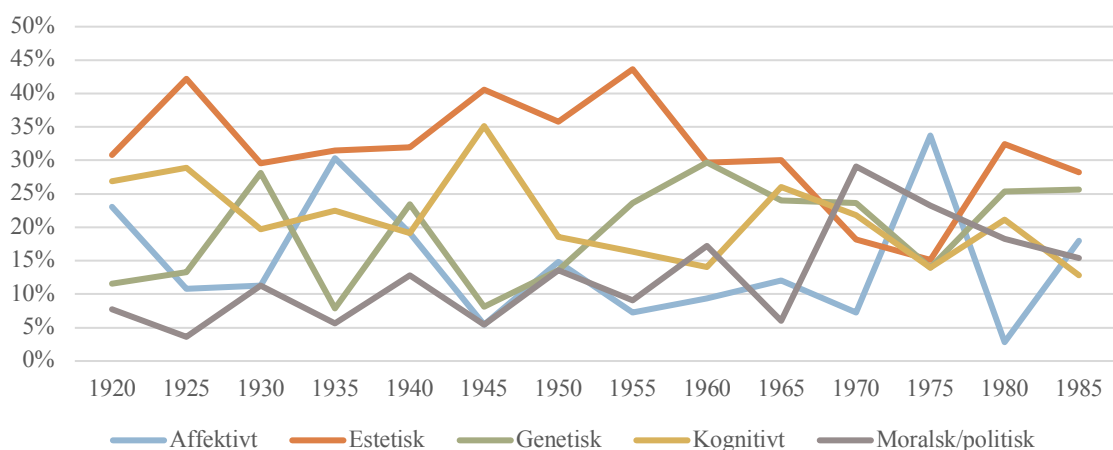
Figur 4: Prosentvis fordeling av de dominerende kriteriene i sakprosaanmeldelsene

For sakprosaanmeldelsene er det motsatt – der er ikke overraskende det kognitive kriteriet mest fremtredende, siden anmelderne jo hovedsakelig har vært opptatt av sakprosautgivelsenes kunnskapstilfang. Det estetiske kriteriet brukes imidlertid mer i anmeldelsene av sakprosa enn det kognitive kriteriet brukes i de skjønnlitterære anmeldelsene. Når anmelderne vurderer de estetiske kvalitetene i en sakprosa bok, er det gjerne for å fremheve om boken formidler innholdet godt eller dårlig, og om språket er tilfredsstillende ifølge bedømmerens krav. Det kriteriet som er nest mest brukt blant sakprosaanmeldelsene er det moralsk/politiske kriteriet. En tendens vi har observert, er at anmelderne er raskere til å vurdere en sakprosa bok enn en skjønnlitterær bok ut fra de

politiske holdningene som (vedkommende mener) finnes i boken, eller rett og slett ut fra forfatterens politiske standpunkt. Likevel ser vi at dette tallet ikke er vesentlig høyere enn tilsvarende tall for det genetiske og det estetiske kriteriet. Det er i det hele tatt en jevnere spredning av kriteriene blant sakprosaanmeldelsene enn i vurderingene av skjønnlitteratur.

Kriteriebrukens endring over tid

Anmeldernes kriteriebruk har ikke vært stabil gjennom hele perioden vi har undersøkt, og grafen under viser hvordan disse har forandret seg i løpet av femårsbolkene. «Figur 5» gir en prosentvis oversikt over anmeldelsenes dominerende kriterium for alle tre bokgruppene. Generelt ser vi at den samlede anvendelsen av det estetiske kriteriet holder seg høyt i over halvparten av årgangene vi har undersøkt, men at den faller merkbart etter 1955. I november 1970 er flere anmeldelser dominert av andre kriterier for første gang i materialet vårt, og anmeldernes bruk av både det moralsk/politiske, det genetiske og det kognitive kriteriet ligger nå høyere enn det estetiske. Bunnåret er 1975, da kun 15 prosent av anmeldelsene hovedsakelig preges av dette kriteriet. Det estetiske er likevel det enkeltkriteriet som er hyppigst benyttet helt frem til 1965, og kriteriets dominans skyldes nok både at det er flest skjønnlitterære utgivelser som anmeldes i vårt materiale, og dessuten at flere sakprosaanmeldelser har det estetiske kriteriet som sitt dominerende.

Figur 5: Kriteriebrukens endring, samlet for alle bokgruppene, og målt i prosent

I november 1945 går bruken av det kognitive kriteriet markant opp. Dette har nok sin forklaring i det store antallet sakprosa-bøker som ble anmeldt denne måneden, og som nødvendigvis vil gjøre utslag på statistikken over de dominerende kriteriene. Etter krigen var

Morgenbladets anmeldere, som samfunnet generelt, opptatt av hvordan landet skulle bygges opp igjen, og bøkene som anmeldes denne måneden reflekterer også dette.

Bruken av det genetiske kriteriet har store svingninger gjennom hele den undersøkte perioden, og det høyeste tallet for dette kriteriet finner vi i november 1960, der 30 prosent av anmeldelsene har det genetiske som sitt mest fremtredende kriterium. Som vist i figurene «3» og «4» er det genetiske kriteriet dominerende i 25 og 14 prosent av omtalene av henholdsvis skjønnlitteratur- og sakprosautgivelser. I november 1960 er det genetiske kriteriet fremtredende i alle bokgruppene, men dominerer først og fremst blant skjønnlitteraturanmeldelsene (sammen med det estetiske). Denne måneden var anmelderne, og særlig Erik Pierstorff, opptatt av forlagenes svake kvalitetssikring hva gjaldt lyrikken, noe som har gjort utslag på statistikken, men vi finner også andre anmeldelser som bidrar til anmeldernes økte bruk av det genetiske kriteriet.

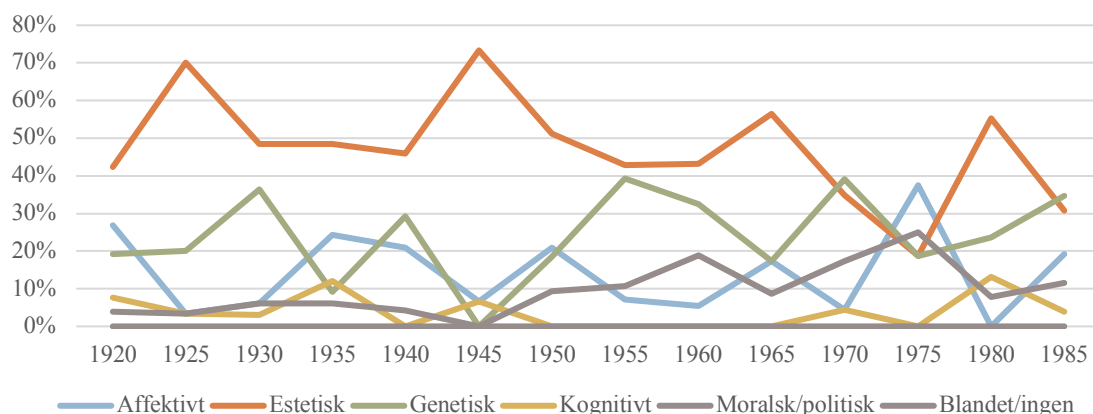
Det moralsk/politiske kriteriet har på sin side omtrent ligget i bunn helt fra november 1920 til 1955, men får i november 1960 et lite oppsving, før det i november 1970 gjør et kjempehopp som det mest brukte kriteriet denne måneden. Deretter synker antallet anmeldelser dominert av det moralsk/politiske kriteriet helt frem til november 1985, der det tilsvarer 15 prosent av anmeldelsene. Vi hadde ventet at det moralsk/politiske kriteriet skulle være mer fremtredende i anmeldernes vurderinger, særlig i mellomkrigsperioden.

I både *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010* og *Bok-Norge* presenteres litteraturkritikken fra første halvdel av 1900-tallet som spesielt polarisert. I *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010* påpeker Jahn H. Thon at «[i] 1920- og 30-årene preges avis- og tidsskriftskritikken av økende ideologiske motsetninger mellom kulturradikale og -konservative» (2016, 233). I *Bok-Norge* skriver Trond Andreassen at kulturen og den litterære debatten blir mer politisert på 1920-tallet, og at dette også gjelder litteraturkritikken, «som altså i sitt utgangspunkt skal vurdere litteraturen som kunst, men som sjelden klarer å styre unna den rene ideologikritikk» (2012, 406). Denne tendensen gjenfinner vi ikke i vårt materiale. Tallene for det moralsk/politiske kriteriet for november 1920, 1925, 1930 og 1935 er henholdsvis 8 prosent, 4 prosent, 11 prosent og 6 prosent. Det er likevel ikke noen tvil om at Morgenbladet er en konservativ avis med sine oppheng, blant annet en nokså markant skepsis mot kommunismen. Antikommunismen blir ikke mindre uttalt i løpet av perioden, men gjør seg kanskje mer gjeldende i litteraturkritikken etter hvert som den radikale studentbevegelsen vokser.

De siste fem månedene vi har undersøkt, som altså tilsvarer en periode på 25 år, skiller seg ut sammenlignet med de ni første, med hensyn til at anmelderne bruker de ulike

kriteriene om hverandre i mye større grad enn tidligere. Noe av forklaringen kan kanskje være næringslivsorganisasjonen Libertas' inntreden i avisen i 1963, og ifølge Hans Christian Geelmuyden hadde avisens betydning som kulturformidler falt helt siden Christian Christensen tiltrådte stillingen som sjefredaktør dette året. Kulturstoff ble kanskje ikke prioritert like høyt av den liberale organisasjonen. I *Kjempers ødeland* (1993) skriver Geelmuyden at «[d]et ekte og opprinnelige Morgenblad» gikk dukken da Erik Egeland og hans kulturredaksjon «tildels ble avskjediget og tildels frosset ut» (51). Egeland var kulturredaktør i avisen fra 1960 til 1970, og var selv omstridt, men ser vi på kriteriebruken i materialet vårt fra 1970 og 1975 kan vi gi Geelmuyden delvis rett i påstanden. Disse to årene skiller seg særlig ut, og ser man utelukkende på anmeldelsenes dominerende kriterium fremstår avisen med en ganske annen profil her, før den går tilbake til «normalen» i 1980 og 1985. Historiske strømninger på denne tiden – som kvinnebevegelsen og den radikale studentbevegelsen, og etter hvert AKP-(ml) – påvirket nok også både hva som utkom av bøker og hva som ble anmeldt. Kanskje ble også bøkene vurdert annerledes, for vi ser i hvert fall en påtakelig tendens i november 1970 og 1975 til at litteraturen i større grad blir vurdert ut fra det moralsk/politiske kriteriet enn tidligere.

I november 1975 ser vi en betydelig endring i anmeldernes kriteriebruk, og alle vurderingskriteriene bortsett fra det affektive har en nedgang denne måneden. Et lignende hopp for det affektive kriteriet finner sted i november 1935, og en forklaring på dette er muligens at det i begge disse månedene blir anmeldt svært mange barnebøker, som vil bli oppsummert i en egen del. På den andre siden, som vi kan se i «Figur 6», gjør det affektive kriteriet et tilsvarende hopp i november 1975 for skjønnlitterære bøker for voksne, og er det mest fremtredende kriteriet i anmeldelsene av denne bokgruppen. Det anmeldes mye lyrikk denne måneden, og flere har det affektive kriteriet som det dominerende. Når Odd

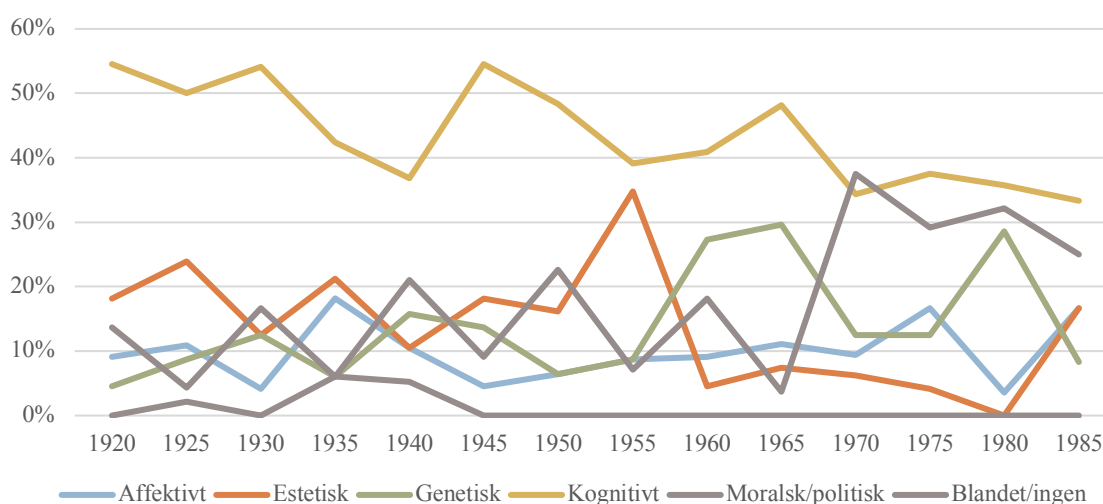

Figur 6: Kriteriebrukens endring i skjønnlitteraturanmeldelsene, målt i prosent

Abrahamsen står bak 90 prosent av dem, kan det tyde på at slike svingninger også kan være personbestemt.

Vi ser noe av den samme tendensen for skjønnlitterære bøker for voksne i november 1935, der det affektive kriteriet er det som er nest mest brukt, om enn ikke like utpreget som i materialet fra 1975. Blant de skjønnlitterære bøkene i 1935 som vurderes ut fra det affektive kriteriet finner vi flere kriminal- og underholdningsromaner. Det er ikke utypisk at omtalen av denne typen bøker legger vekt på den emosjonelle virkningen, for eksempel om boken er spennende, morsom eller rørende. På den andre siden er det nok barne- og ungdomsbøkene som har vært mest utslagsgivende for det voldsomme hoppet i materialet fra 1935.

I november 1945 er det estetiske kriteriet omtrent enerådende i omtalene av skjønnlitteratur. Denne måneden utpeker seg også med et svært lavt antall anmeldelser som omhandler skjønnlitteratur.

Figur 7: Kriteriebrukens endring i sakprosaanmeldelsene, målt i prosent

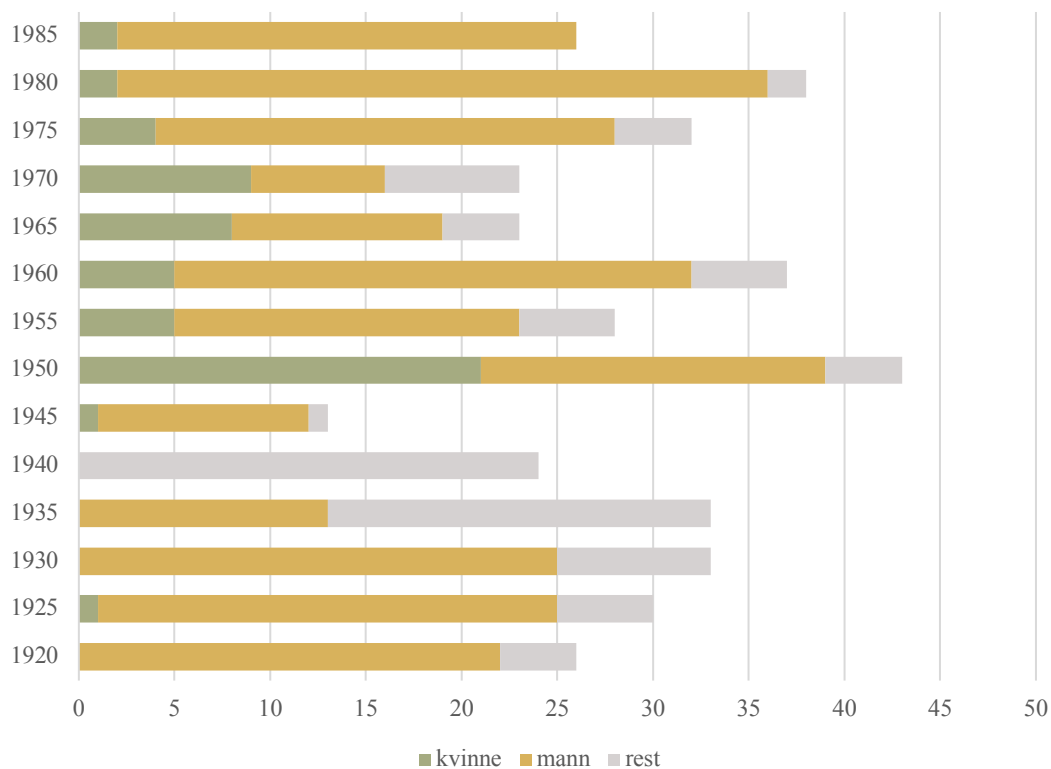
For sakprosaanmeldelsene er det kognitive kriteriet jevnt over det mest brukte i hele perioden vi har undersøkt, men ligger noe lavere de siste fire månedene, som tilsvarer en periode på 20 år. Som vi kan se i «Figur 7», er det kun i november 1970 at et annet kriterium er det mest brukte i omtalene av sakprosa – nemlig det moralsk/politiske. Denne måneden anmelder Morgenbladet flere sakprosa-bøker som handler om politikk, og dette kan være en forklaring på hvorfor bruken av det moralsk/politiske kriterier øker, siden bøker om politikk ofte blir vurdert ut fra det politiske budskapet. Bruken av det moralsk/politiske kriteriet holder seg forholdsvis høyt resten av den undersøkte perioden, og er det nest mest brukte kriteriet i både 1975, 1980 og 1985.

Kjønn

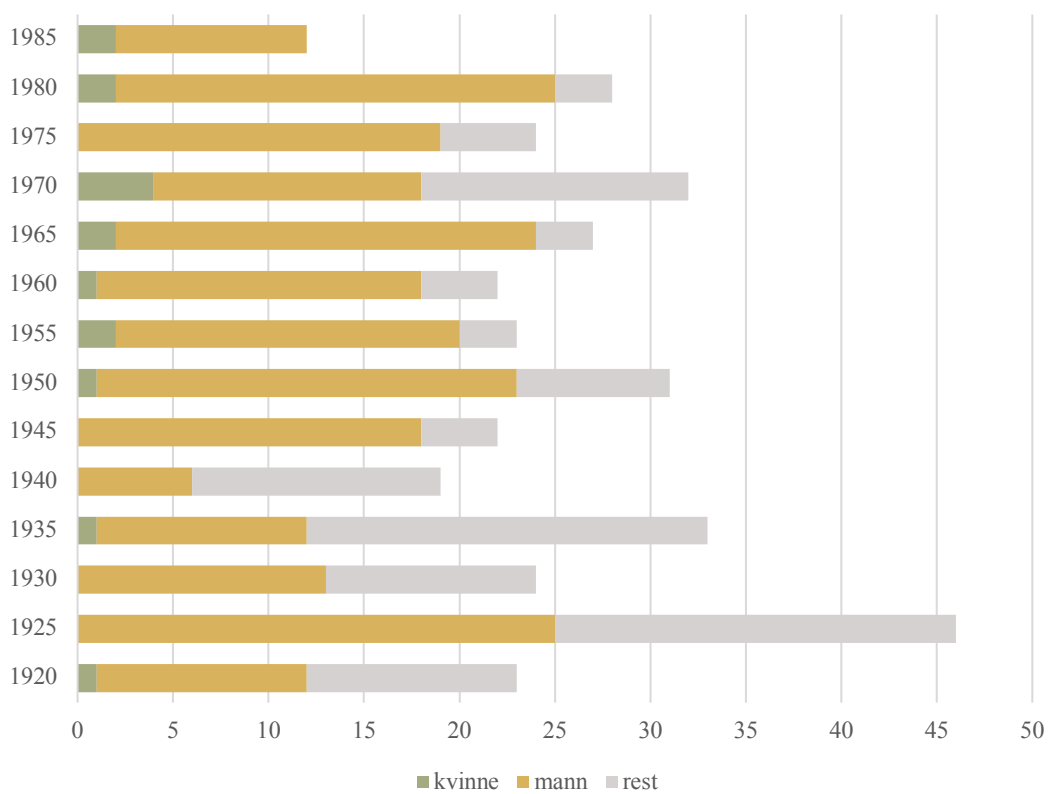
Det er umulig å kunne gi en helt nøyaktig fremstilling av kjønnsfordelingen blant anmelderne av litteratur for voksne i Morgenbladet, for som vi har sett, var det vanligst for anmeldere å signere med initialer i de fleste årgangene vi har undersøkt. Flere signaturer er riktignok kjente eller åpenbare, men flesteparten er vanskelig å identifisere. Siden vi ikke kan gjette kjønnnet på anmelderne, har vi valgt å plassere anmeldelser med ikke-identifiserbare anmeldersignaturer i en «rest»-kategori, og som vi kan lese ut fra figurene «8» og «9» utgjør denne en stor del av anmeldelsene i nesten samtlige år. Bruken av anmelderinitialer i Morgenbladet minsker jo nærmere vår tid vi kommer, og rest-kategorien er derfor størst fra 1920 til 1950 – særlig dominerende er den i 1940, der vi ikke har kunnet fastslå kjønnnet til en eneste kritiker som anmelder skjønnlitterære bøker.

Sannsynligheten for at de fleste anmeldelsene av skjønnlitteratur i november 1940 er skrevet av menn, er riktignok stor, for til tross for rest-kategorien vet vi uansett at det har vært en overvekt av mannlige kritikere i Morgenbladet. Sammenligner vi kjønnsfordelingen for sakprosa og skjønnlitteratur finner vi samtidig at andelen anmeldelser skrevet av kvinner er åtte prosent høyere for skjønnlitteratur enn sakprosa, der de kvinnelige anmelderne kun utgjør fire prosent av anmeldergruppen. En opplagt forklaring på det som likevel må sies å være en laber kvinneandel i begge kategorier, er selvfølgelig kvinners generelle yrkesdeltakelse i perioden, og det er lite trolig at Morgenbladet skiller seg ut i dette henseende.

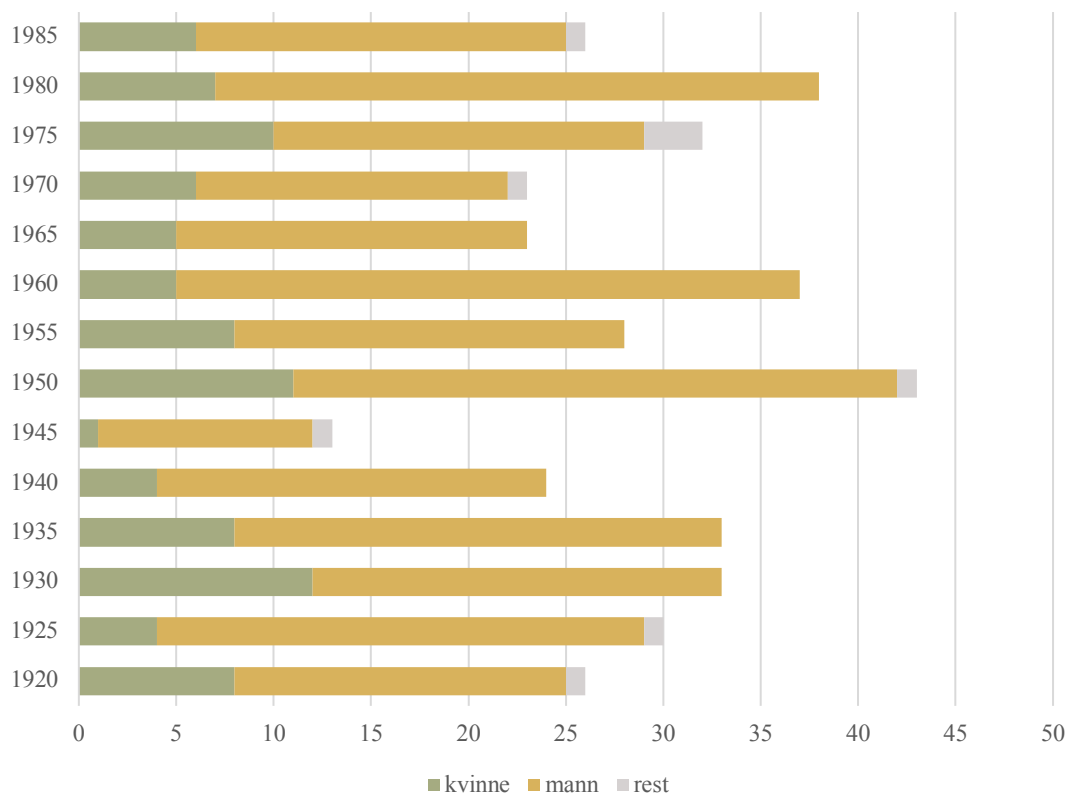
Som det fremkommer av figurene «8» og «9» øker andelen anmeldelser skrevet av kvinner i begge bokkategorier fra 1950 av. November 1950 er også den eneste måneden der flere skjønnlitterære anmeldelser er skrevet av kvinner enn menn av de vi har undersøkt. Det er Aagot Benterud og Magda Koch Thomassen som står for hele kvinneandelen og for 45 prosent av skjønnlitteraturanmeldelsene denne måneden totalt. Det har med andre ord ikke kommet flere kvinner til bordet, men de anmelder simpelthen et større antall bøker enn de mannlige anmelderne til sammen. Dette er i tråd med den generelle kvinneoppslutningen i dagspressen på 1950-tallet, som ifølge kvinnelitteraturhistorikeren Steinar Gimnes «neppe [var] høyere enn ti prosent på denne tiden» (Gimnes 1990, 171). Hva gjelder sakprosaen er det 1970-anmeldelsene som har størst andel kvinnelige anmeldere av de undersøkte årgangene – men mennene er fortsatt sterkt i overtall. Her står Bodil Roald, Alexis Karagianis og Sigrid Tang for fire anmeldelser (sistnevnte anmelder to bøker), og mens Roald senere blir en av Morgenbladets mest driftige anmeldere, dukker Karagianis kun opp med én anmeldelse,

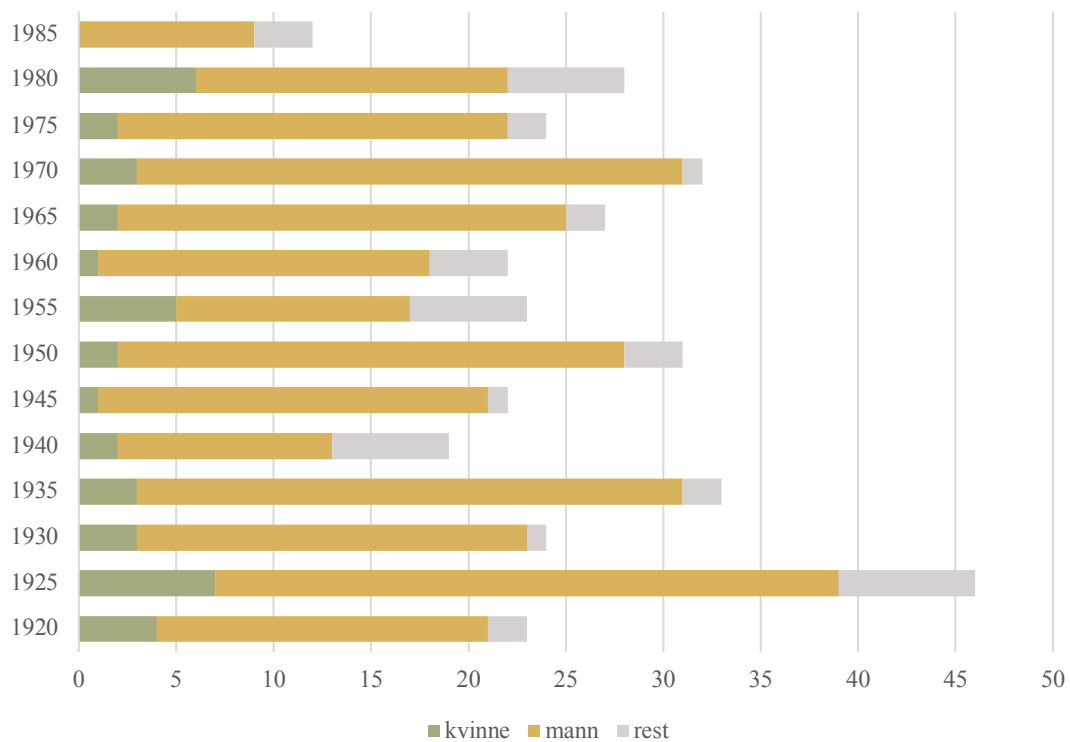
Figur 8: Kjønnfordeling blant anmelderne av skjønnlitteratur hvert femte år

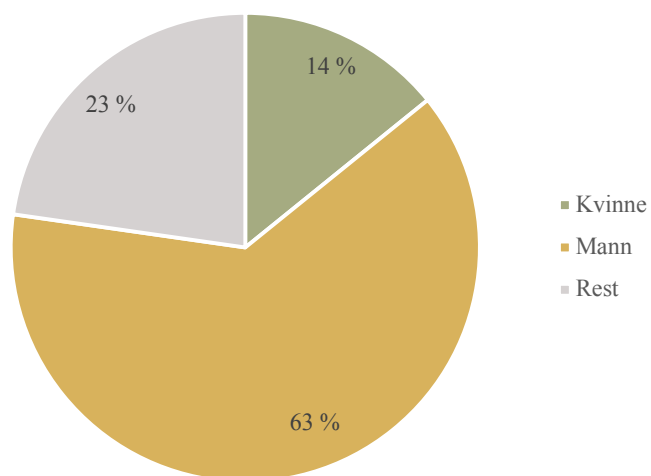
Figur 9: Kjønnfordeling blant anmelderne av sakprosa hvert femte år

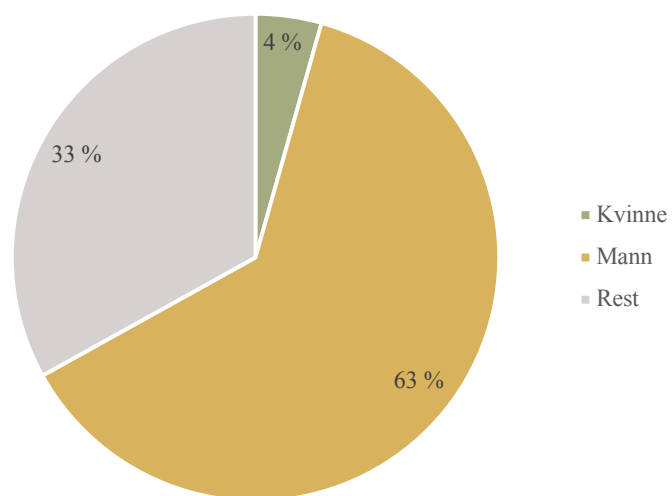
Figur 10: Kjønnfordeling blant forfatterne av skjønnlitteratur hvert femte år

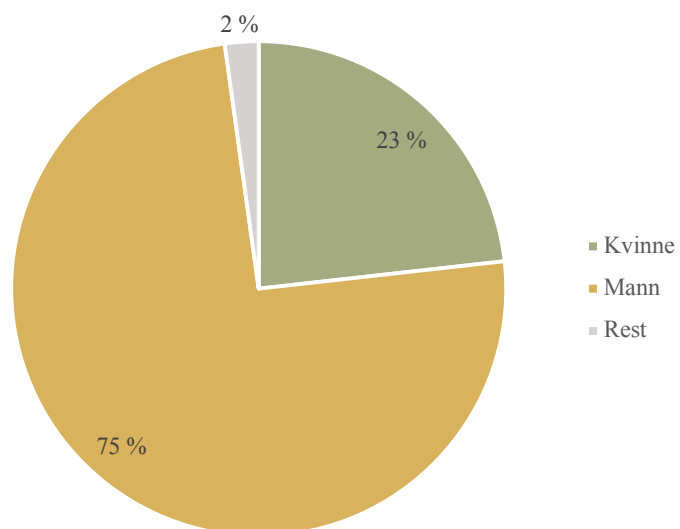
Figur 11: Kjønnfordelingen blant forfatterne av sakprosa hvert femte år

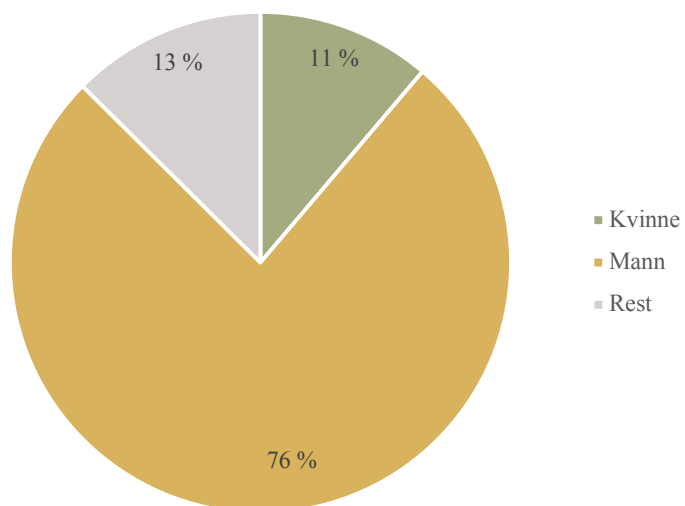
Figur 12: Samlet kjønnsfordeling blant anmelderne av skjønnlitteratur

Figur 13: Samlet kjønnsfordeling blant anmelderne av sakprosa

Figur 14: Samlet kjønnsfordeling blant forfatterne av skjønnlitteratur

Figur15: Samlet kjønnsfordeling blant forfatterne av sakprosa

senere, mens Tang ikke har noen flere anmeldelser på trykk i hele perioden vi har undersøkt.

Det er ikke bare blant kritikerne at mennene dominerer – Morgenbladet anmelder også flest bøker skrevet av menn. Også i fremstillingen av forfatterens kjønn har vi måttet operere med en rest-kategori. Denne utgjør omtaler av bøker av forfattere som vi av en eller annen grunn ikke har kunnet avgjøre kjønnet på (av og til står for eksempel kun forlaget oppgitt som forfatter), og anmeldelser av bøker skrevet av flere forfattere eller samleomtaler der kritikeren anmelder flere bøker samtidig. Eksempelvis kan det se ut som omtrent alle de skjønnlitterære bøkene som ble anmeldt i 1945 var skrevet av menn, men det gjemmer seg i realiteten en kvinnelig forfatter i restkategorien denne måneden, da Carl Fredrik Engelstad omtaler novellesamlingen til Torborg Nedreaas i en samleanmeldelse. Andelen anmeldelser av bøker med kvinnelig forfatter er riktignok større enn tilfellet var med kritikerne, men 75 og 76 prosent av henholdsvis skjønnlitteratur- og sakprosautgivelsene som blir omtalt i Morgenbladet, er likevel skrevet av menn. Tallene for skjønnlitteratur og sakprosa er påfallende like hva gjelder mannsdominansen, men dette er ikke egentlig overraskende med tanke på at de fleste bøkene som ble utgitt var skrevet av menn. Funnene er derfor trolig representative for bransjen generelt og lar seg vanskelig knytte til avisens konservative profil.

Barn og ungdom

Det er stor variasjon i antallet anmeldelser av barne- og ungdomslitteratur i perioden vi har undersøkt. Generelt ser vi en klar stigning i årene fra 1920 til 1935, der andelen øker fra fem til 25 prosent, før den synker drastisk i 1940 (se «Figur 1»). Tallene fra 1940 til 1970 er relativt lave: I 1940, 1950, 1955 og 1960 utgjør barnebokkritikken under ti prosent av anmeldelsene, mens 1945, 1965 og 1970 ikke inneholder anmeldelser av barne- og ungdomslitteratur i det hele tatt. Som vi tidligere har sett får barnebokkritikken en oppsving i november 1975: Denne måneden utgjør barne- og ungdomsbokanmeldelsene nesten 35 prosent av den totale litteraturkritikken, og er med det høyere enn sakprosaanmeldelsene for voksne. Fra 1975 til 1980 får barnebokkritikken imidlertid en slående prosentnedgang på nesten 80 prosent, og nedgangen fortsetter i 1985, da det bare ble anmeldt én barnebok.

1935 og 1975 skiller seg ut, og det kan være flere årsaker til at barnebokkritikken har en såpass markant oppsving disse årene. For det første er det totale antallet anmeldelser høyere i disse to årene enn i de øvrige årgangene vi har undersøkt, og det er rimelig at barne- og ungdomsbøkene derfor også har fått mer plass. Med 89 anmeldelser er november 1935 den måneden som inneholder mest litteraturkritikk totalt. Dette samsvarer med generelle tendenser i pressen denne perioden. I *Norsk litteraturkritikks historie* skriver Jahn H. Thon at

den politiske, økonomiske og sosiale uroen som preget tiden mellom 1925 og andre verdenskrig ga «drivstoff» til kulturlivet, og at perioden «har vært kalt ‘kritikkens gullalder’» (2016, 233). I det internasjonale kvinneåret 1975 befant Morgenbladet seg derimot i store økonomiske vansker, og det kan tenkes at redaktør Christian Christensen satset på barne- og ungdomsbokkritikk for å appellere til kvinnelige lesere.

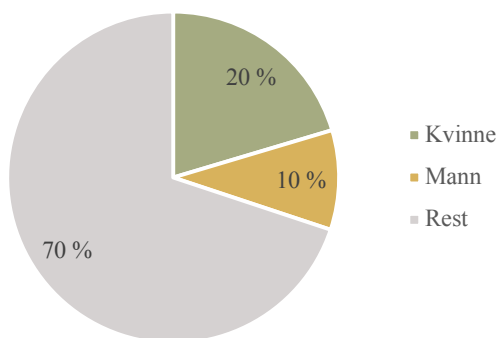
Selv om «gullalder» og «kvinneår» er plausible forklaringer på barneboktoppene, er det også to viktige sosiokulturelle faktorer som muligens spilte inn på den økte barnebokkritikksatsingen akkurat disse to årene. Mellom 1920 og 1930 fikk barnelitteraturen større marked i Norge – blant annet fordi barn fikk mer fritid, og «fleire foreldre [hadde] råd til å gi barna sine bøker» på grunn av den generelt økte velstanden i landet (Risa 2009, 90). Ikke minst førte innføringen av den nye bibliotekloven i 1935 til debatt.²¹ Barneboken hadde med andre ord fått en større plass i den litterære offentligheten, og det var nok derfor bare naturlig at kritikerne også viet den mer oppmerksomhet. Mange av Morgenbladets lesere i 1975 hadde på sin side sannsynligvis fått barn eller barnebarn som følge av den langvarige «babyboomen» som hadde pågått i Norge fra etterkrigstiden. En rask undersøkelse av litteraturkritikken i Aftenposten november 1975 viser en nesten identisk prosentfordeling mellom anmeldt litteratur for voksne og barn som den vi fant i Morgenbladet.²² Barnelitteraturkritikkens oppsving dette året bekreftes også i *Norsk barnelitteraturhistorie*. Der hevder litteraturforsker Tone Birkeland at «det var en sterk vekst i utgivninga av norsk barne- og ungdomslitteratur» fra 1970-tallet av, og at også «formidlingsleddet» vokste (Birkeland 2009, 451).

For de tre årene som utmerker seg med null anmeldelser, gir det seg derimot ikke like åpenbare kontekstuelle forklaringer på at kritikken *ikke* skulle beskjeftige seg med barne- og ungdomslitteratur. Etterdønningene etter krigen er riktignok en opplagt årsak til at 1945-anmeldelsene ikke omhandler barnebøker, men med tanke på den nevnte babyboomen er det besynderlig at november 1965 og 1970 ikke inneholder en eneste omtale av bøker for barn og ungdom. På den andre siden vet vi at Morgenbladet befant seg i økonomiske vanskeligheter, og at Christensen, som ikke hadde noe redaksjonell erfaring, nylig hadde overtatt som

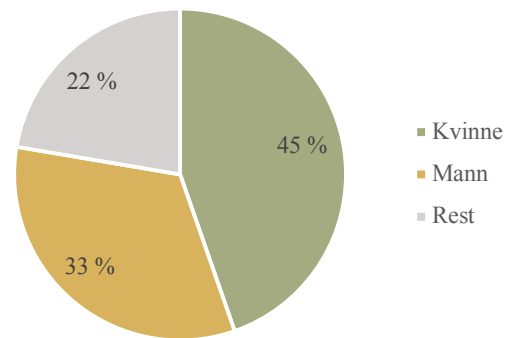
²¹ Litteraturhistoriker Karin Beate Vold skriver i boken *Norsk barnelitteraturhistorie* at loven sikret at alle folkeskoler med minst 12 elever skulle ha en samling med barnebøker, og at «[d]et ble antatt at den nye bibliotekloven ville komme til å skape et større og mer kvalitetsorientert marked for barnebøker» (Vold 2009, 145–46).

²² Vi har samlet inn alle Aftenposten-utgavene som utkom i november 1975, og etter en overfladisk optelling fant vi at barne- og ungdomsbokkritikken utgjorde ca 30 prosent av de totale bokomtalene denne måneden. Siden både morgen- og aften-nummeret til Aftenposten er tilgjengelig hos Nasjonalbiblioteket, er det totale antall aviser vi gjennomgikk riktignok høyere enn de vi leste fra Morgenbladet i samme periode, så Morgenbladet omtaler i realiteten flere barnebøker fordelt på antall aviser.

redaktør i avisen. Det kan med andre ord virke som om det ligger rent redaksjonelle avgjørelser til grunn for at Morgenbladet kuttet ut barne- og ungdomsanmeldelsene i 1965, og som organisasjonssjef i den liberalkonservative organisasjonen Libertas vet vi at Christensen vektla næringslivspolitik og økonomistyring – det er derfor ikke utenkelig at han ville nedprioritere det barnekulturelle stoffet. Samtidig er det nettopp Christensen som var redaktør i den årgangen med mest barnebokkritikk av alle vi har undersøkt, så det kan selvfølgelig være rent tilfeldig at barnebokkritikken blir mer nedprioritert i noen år enn andre.

Figur 16: Fordelingen av kjønn – kritiker

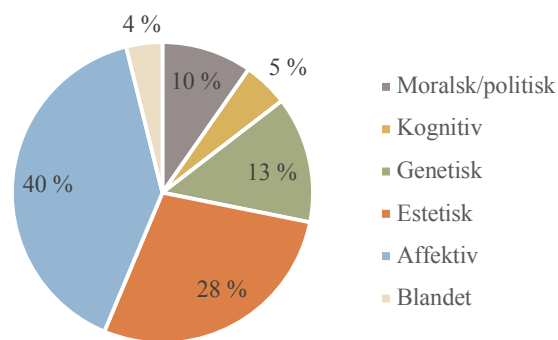

Figur 17: Fordelingen av kjønn – forfatter

Kjønnsfordelingen i Morgenbladets barne- og ungdomsbokkritikk skiller seg tydelig fra den vi så for anmeldelsene av sakprosa og skjønnlitteratur for voksne. Også her er riktignok de fleste anmeldelsene signert med initialer – det er faktisk umulig å fastslå kritikerens kjønn i nesten 70 prosent av omtalene. Av 103 anmeldelser er det kun 31 som er signert med fullt navn eller gjenkjennelige signaturer. Blant disse er fordelingen av anmeldelser skrevet av kvinnelige og mannlige kritikere henholdsvis 20 og 10 prosent. Det er også en overvekt av kvinner blant forfatterne av bøkene som blir omtalt. At tallene skiller seg såpass markant ut fra voksenlitteraturen skyldes rimeligvis at det barnelitterære feltet tradisjonelt har hatt lavere status enn «voksenlitteraturen», noe som igjen kan knyttes til kvinnenenes hegemoni på feltet – forfatterne av *Norsk kvinnelitteraturhistorie* hevder at kvinnelige forfattere ble dominerende for norsk barnelitteratur på slutten av 1800-tallet (Risa 1988, 107).

Det affektive kriteriet dominerer i nesten 40 prosent av barne- og ungdomsbokanmeldelsene, og som vist i flere eksempler er det de antatte følelsesmessige responsene hos målgruppen kritikeren gjerne vektlegger. At det affektive kriteriet er mest

dominerende i barnebokkritikken er særlig interessant sammenlignet med funnene fra anmeldelsene av bøker for voksne, fordi dette kriteriet er langt mindre i bruk der. Overvekten av affektive vurderinger henger etter all sannsynlighet sammen med barnebokkritikkens iboende dobbelthet, som vi var inne på i

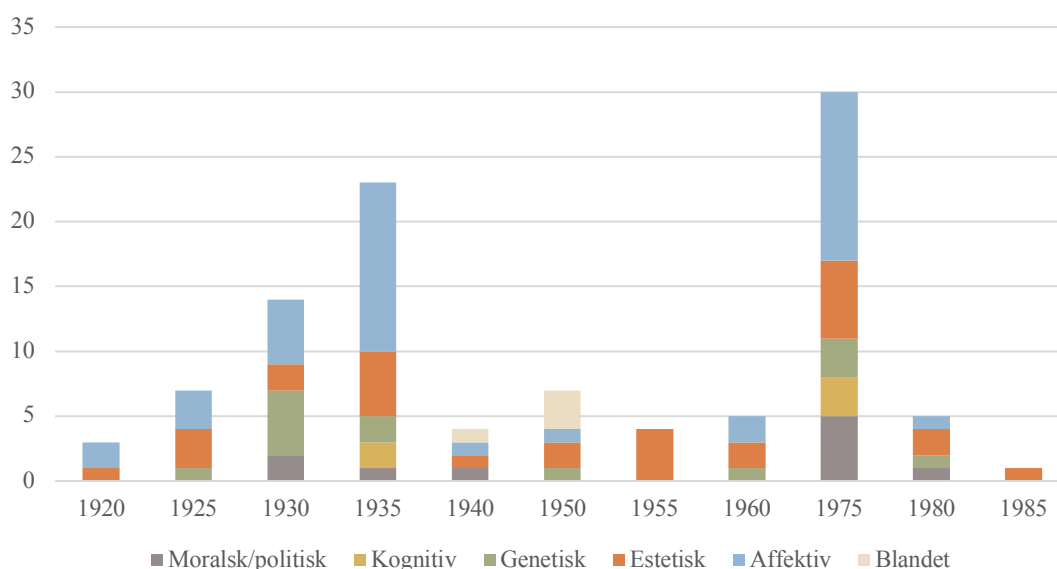

analysen av litteraturanmeldelsene i 1935. Barnelitteraturforsker Ingeborg

Figur 18: Fordelingen av kriterier i barne- og ungdomsbokanmeldelsene

Mjør kaller dette «doble» blikket for «‘barneleseren’ som kritikk-kriterium» i kapittelet «Politikk og estetikk i barnelitteraturkritikken» i *Norsk litteraturkritikks historie*. Der belyser hun også en annen viktig faktor for at kritikerne ofte bedømmer barnebøker ut fra følelsesmessig respons hos målgruppen – nemlig at barnelitteraturen fordrer en annen type lesning enn bøker for voksne: «Ei emosjonell slagside synest vere ein del av barnelitteraturens eigenart» (Mjør 2017, 567–8).

I kapittelet diskuterer Mjør endringer i barnelitteraturresepsjonen, og hevder at kritikerne gikk fra å vektlegge bøkernes følelsesmessige eller kognitive betydning til å prioritere bøkernes estetiske kvaliteter da autonomiestetikken for alvor fikk hegemoni på 1990-tallet. I Morgenbladet ser vi imidlertid at det estetiske kriteriet alltid har gjort seg

Figur 19: Fordelingen av kriterier i barne- og ungdomsbokanmeldelsene per år

gjeldende i barne- og ungdomsbokanmeldelsene, og som det fremkommer av tabell «Figur 19» ser det ikke ut til å være noen tiltakende trend jo nærmere nittitallet vi kommer. Etter å ha lest 103 barne- og ungdomsbokanmeldelser i Morgenbladet i perioden 1920 til 1985 er det tydelig for oss at avisens anmeldere vektlegger *både* innhold og form i barne- og ungdomslitteraturen, og at kritikerne i stor grad også interesserer seg for bøkens språk og bildekomposisjoner.

Andre del

Litterære debatter

«Offentligheten splitter – og samler», skriver Jostein Gripsrud i innledningen til *Allmenningen* (2017). Det finnes flere eksempler på feider som har splittet den norske avisoffentligheten. I kritikk- og litteraturhistorien er det gjerne disse debattene og konfliktene som trekkes frem og blir stående som bevis på avisens eller den enkelte kritikers standpunkt. I det følgende vil vi derfor analysere innlegg som Morgenbladet trykket i tre velkjente litterære debatter, nemlig «En skitten strøm» (1931), «Tungetaledebatten» (1954) og «Bazarovs barn» (1983). Målet med analysen er å undersøke om disse debattene, slik de gjerne blir fremstilt i litteratur- og kritikkhistoriene, gir et bilde av Morgenbladet som samsvarer med funnene våre fra første del.

Vi har valgt akkurat disse debattene fordi de foregår i ulike tidsperioder i avisens historie og fordi det er debatter som går igjen i litteratur- og kritikkhistorien. Debattene belyser i tillegg tre fordommer man gjerne har fremsatt mot Morgenbladet, nemlig at avisen for det første har vært verdikonservativ, for det andre kulturkonservativ og for det tredje politisk konservativ. Vi vil undersøke hvorvidt Morgenbladets publiseringsvirksomhet i de tre debattene gjenspeiler disse holdningene.

Morgenbladet og den skitne strømmen

Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010 betegner Morgenbladet-anmelder Fredrik Ramms famøse artikkel «En skitten strøm flyter utover landet» fra 28. oktober 1931 som starten på kulturkampen som foregikk på 1930-tallet – en kamp mellom kulturradikale og kulturkonservative miljøer. Debatten som fulgte, har i ettertid fått tilnavnet «skitten strøm»-debatten. I artikkelen går Ramm hardt ut mot ny eksperimentell litteratur utgitt av Gyldendal, blant annet etter at forlaget i samarbeid med nordiske kolleger utlyste en romankonkurranse. Litteraturviter Trond Haugen har påpekt at «Ramms kristen-konservative reaksjon på 1930-tallets prosaeksperimenter innleder den andre store bølgen med en litteraturkritisk debatt på moralsk grunn i norsk litteraturhistorie» (2016, 260).²³ Titlene som sto i sentrum for debatten var konkurranseromanene Sigurd Hoels *En dag i oktober* og Hans Backer Fürsts *Duskregn*, i tillegg til debutbøkene *Godnatt da du* av Rolf Stenersen og *Sår som ennå blør* av Karo Espeseth.

²³ Den første bølgen var sedelighetsdebatten på slutten av 1800-tallet.

Mens Sigurd Hoel og de andre såkalte kulturradikale var liberale, individualistiske og påvirket av Freud, utgjorde «motstanderne» deres en løsere sammensatt gruppe, påvirket av kristendom, idealistisk filosofi, antroposofi, humanisme og tradisjonell konservatisme (Haugen 2012, 240). Haugen plasserer Ramm blant de kristne kritikerne, og som vi allerede har nevnt sluttet Morgenbladet-anmelderen seg til Oxfordbevegelsen noen få år senere.

Ramm sparer ikke på kraftsalvene i artikkelen sin og karakteriserer de utvalgte bøkene som «litterært svineri» (28.10.1931, 4). I en ofte sitert sammenligning setter han skadene en voldtektsmann kan påføre barn opp mot skadene denne litteraturen påfører leseren. Ramm visste nok at dette utsagnet ville skape oppstyr, for han spår at artikkelen vil føre til at «‘fribårne’ ånder [...] vil flire og få nytt stoff til hån av Morgenbladet – den gamle tante på Stortingsplass! som vi kalles med fin ironi». Selv anmelder ikke Ramm noen av bøkene han gikk til felts mot i artikkelen. Morgenbladet setter derimot Carl Joachim Hambro på saken. Allerede i begynnelsen av oktober skriver Hambro om romankonkurransen i en artikkel som går over flere sider i søndagsnummeret 3. oktober. Under tittelen «Korporlighet og aandsfattigdom» kritiserer han det han oppfatter som litteraturens nye materialistiske tendens. Hambro er ikke *like* polemisk som Ramm, men også han går hardt ut mot det han oppfatter som bøkens «umoral». Den lange artikkelen går over i anmeldelser av flere av de norske konkurransebidragene, blant andre to av dem Ramm angriper i sin tekst – Sigurd Hoel og Hans Backer Fürst.

Romanen *En dag i oktober* er en av Hoels mest kjente og med den vant han andreplass i romankonkurransen. Da boken kom ut i 1931, hadde forfatteren allerede utgitt tre romaner, en novellesamling og to skuespill (ett av dem sammen med Helge Krog). Handlingen foregår, som tittelen angir, i løpet av et døgn i en av hovedstadens leiegårder, der den fraskilte Tordis Ravns utsvevende liv vekker de borgerlige naboenes forargelse. Hambros kritikk kan sammenfattes i tre poenger: 1) Han misliker romanens bruddestetikk. 2) Han misliker romanens mangel på oppbyggelige følelser, og 3) han mener forfatteren driver med programdiktning for psykoanalyse og kommunisme (03.10.1931, 1–4 + 9). Det er altså ikke bare bokens «umoral» og negative syn på ekteskapet som forarger Hambro, men også det han leser som dens politiske budskap.

Duskregn av Hans Backer Fürst, en roman om et ekteskap i oppløsning, blir ikke omtalt i mer positive ordelag. Backer Fürst var arkitekt og hadde utgitt flere bøker om arkitektur, i tillegg til romanen *Strømmen* i 1923. Konkurransebidraget fikk juryens «hederlige anbefaling». Hambro beklager at boken i det hele tatt er utgitt, og at han er nødt til å omtale den. Han hevder at talentløse karkerskildringer, dårlig språk, «ungdomsjargong»

og perversiteter i form av homofili resulterer i en «seig, kvasiliterær grøt» (03.10.1931, 1–4 + 9). Hambro savner et oppbyggelig budskap – «et menneskelig håp, en tone av inderlighet, en gnist av varme» – i samtlige romaner som deltok i konkurransen. Ingen av romanene formidler immaterielle verdier, noe anmelderen oppfatter å være en generell tendens: «dagens litteratur er paa vei til at bli mindre og mindre aandelig, mere og mere legemlig» (03.10.1931, 1).

Samme dag som «skitten strøm»-tiraden står på trykk, anmelder Hambro de to siste bøkene som Ramm tar for seg. Også disse er han kritisk til. Rolf Stenersens novellesamling *Godnatt da du* beskrives som en direkte «ekkel» bok, og forfatteren som «talentløs». Samme dag omtaler Hambro også *Sår som ennu blør* av Karo Espeseth. Romanen består av prosastykker og handler om en tidligere tysk soldat som etter første verdenskrig sliter med sadistiske tilbøyeligheter som følge av krigstraumer. Men etter Hambros oppfatning kan «[i]ngen art av reklame om ‘dristighet’, om ‘studier i sadisme’ [...] dekke over skriftets grænseløse kjedsommelighet, aandsfattigdommen og de ustanselige gjentakelser» (28.10.1931, 9). Anmelderen forstår ikke hvorfor boken i det hele tatt blir utgitt i et land som ikke opplevde første verdenskrig, men at utgivelsen muligens kan forsvares i de «hjemsoekte» landene. Han avslutter omtalen med å hevde at hvis bare forfatteren selv hadde blitt pisket, så ville vi vært skånet for boken.

De samme fire bøkene som blir utpekt av Ramm, anmeldes også i Aftenposten. Kristian Elster og Finn Halvorsen anmelder to bøker hver. Bortsett fra Espeseths *Sår som ennu blør* får de aktuelle bøkene enten nøytrale eller forholdsvis positiv mottakelse, til tross for Aftenpostens konservative profil. Kristian Elster står for anmeldelsen av Hoels *En dag i oktober*, 18. september. Han synes det er en «ypperlig» og «fengslende» bok, «interessant ved sitt moderne syn på menneskene, gjennomtrengt av ironi og dyp skepsis» (18.09.1931, 3). Men han fremholder at den burde vært bedre gjennomarbeidet. Samme anmelder finner både positivt og negativt å trekke frem om Rolf Stenersens *Godnatt da du*, 26. oktober, og oppsummerer anmeldelsen slik: «Man leser altså den lille bok med interesse. Men den er ingen sensasjon» (26.10.1931, 9).

Finn Halvorsen, den senere NS-politikeren, anmelder Hans Backer Fürsts *Duskregn*. Han vurderer skildringen av samtiden og ungdommen i *Duskregn* som «dristig, levende og frisk» og mener at romanens «lett ironiske tone er hele tiden godt holdt» (19.09.1931 aften, 5). Espeseths *Sår som ennu blør* kaller han på sin side for «loddrett sludder», før han konkluderer med følgende totale avvisning: «Ikke på en eneste side av denne sadistiske

solskinnsfortelling føler man sig grepet av annet enn lysten til å kaste den fra sig» (3.11.1931, 6).

I Dagbladet får Ramms artikkel oppmerksomhet, og avisen gjør ganske riktig narr av «de gamle tanter» i Morgenbladet. Sjefredaktør Einar Skavlan forsvarer til og med bøkene på lederplass i avisen 12. november, der han kritiserer moraliserende litteraturanmeldere. Skavlan hadde allerede omtalt noen av konkurransebøkene tidligere på høsten og karakteriserte da *En dag i oktober* som «en stor og dristig komposisjon». Boken handler om avslutningen på en «ulykkelig kvinnes skjebne». At kvinnens liv har «kommet på kant med samfundsvedtektene», skyldes ifølge Skavlan nettopp at «nutidens mennesker ikke passer inn i disse reglene mer» (16.9.1931, 4). I motsetning til Hambro mener Skavlan at «Sigurd Hoel har en øm og positiv medfølelse med menneskene». Han kaller romanen en «klok, fin og overlegen bok, uten sammenligning den beste, Sigurd Hoel har skrevet». Bokens mange gjentakelser, og det at fremstillingen på visse steder er for bred, trekker imidlertid ned, og i likhet med Elster mener han at boken kunne vært mer gjennomarbeidet.

Rolf Stenersens *Godnatt da du* skapte strid allerede før den kom ut, kan vi lese i Dagbladet. A.K. forteller at da noen av novellene ble lest opp i Studentersamfundet, reagerte studentene på innholdet: «De pep så det skar gjennom salen. De oppfattet ingen ting annet av de nye rare novellene enn at de var forbløffende uanstendige» (1.10.1931, 3). Av tonen skjønner vi imidlertid at A.K. selv er sympatisk til Stenersens modernistiske uttrykk. Lørdag 7. november kan Dagbladet melde at «de stygge bøkene» blir tatt vekk fra bokhandlernes hyller (1+9), og avisen konstaterer at «det er nok med en opinionsytring fra høikonservativt hold, så svikter først og fremst forleggeren og dernest også byens bokhandlere sine forfattere». I samme artikkel får vi vite at både Stenersens venn Edvard Munch og Knut Hamsun visstnok forsvarte utgivelsen. Vi har ikke funnet noen anmeldelse av den i Dagbladet.

Avisens anmeldelse av Hans Backer Fürsts *Duskregn* er signert kulturradikaleren Helge Krog. Mer enn de andre anmelderne har han til en viss grad sympati med hovedpersonen i romanen, og legger vekt på at han – en fremtredende arkitekt – er en stakkarslig type som lar seg herse med av alle. Men nettopp derfor synes Krog at hovedpersonens reaksjonsmønster ikke er helt troverdig, og at forfatteren ikke klarer å gi en god nok «psykologisk begrunnelse» (14.11.1931, 3). Et annet aspekt ved romanen som trekker ned, ifølge Krog, er at den er «full av digresjoner om mange ting og hendelser som ikke interesserer synderlig, og av refleksjoner som iblandt er en smule banale». Selv om han ikke er særlig begeistret over romanen, kommer han til slutt med et stikk til Morgenbladet:

«Duskregn» er gjort til en av pølsene i den store slaktetiden Morgenbladet nettopp nu feirer under uophørlige deliristiske anfall av «moral». [...] Moral må, efter utslagene i Morgenbladet å dømme, være en uhyggelig sykdom, som i siste stadium slår sig på hjernen. Morgenbladet er inntrådt i siste stadium. (14.11.1931, 4)

Noe av det Hambro kritiserte i sin anmeldelse var romanens skildring av et homofilt forhold mellom to kvinner, og Krog identifiserer dette som hovedgrunnen til at boken blir slaktet i Morgenbladet. Krog mener at nettopp dette er «det fineste og det mest diskrete i ‘Duskregn’, det ekteste, alvorligste og menneskeligste».

Dagbladets anmeldelse av Espeseths roman er også signert Helge Krog. Anmelderen synes særlig første del er forvirrende og forstemmende: «Den inngående og nokså ensformige utmaling av sadistens trengsler og lengsler virker pinlig og påtrengende – fordi den synes hensiktsløs» (12.11.1931, 5). Riktignok forstår leseren mer, når det i romanens andre del fremgår at hovedpersonen har blitt følelsesmessig avstumpet i skyttergravene, men han er likevel usikker på om begrunnelsen er kunstnerisk vellykket. Krog har også motforestillinger mot formen, mot at forfatteren har valgt å satse på prosastykker. Men han «morer seg» over å kunne avsanne at det er en pessimistisk bok. Slutten indikerer nemlig at hovedpersonen har blitt et bedre menneske med mulighet til å elske.

Det er ikke tvil om at Morgenbladet (og andre) leser bøkene med «moralistbriller», og både Ramm og Hambro uttaler seg uforsonlig om bøker som ikke samsvarer med deres litteratursyn. Riktignok ser vi ikke i vårt materiale at det moralsk/politiske kriteriet er mye brukt av anmelderne i 1930 eller 1935. Fredrik Ramm var nok mest aktiv som anmelder i Morgenbladet utenom de periodene vi har undersøkt, for i vårt materiale er det kun to anmeldelser av ham, én i 1930 og én i 1940. I disse bruker han andre kriterier enn det moralsk/politiske. Ramm har for øvrig en fast spalte i avisen, hvor han presenterer store verk og forfattere i norsk og utenlandsk litteratur.

I *Av kristen rot*, en artikkelsamling utgitt posthumt, kan Ramms oppskatting av *Forbrytelse og straff*, at Dostovjevski «i denne redselens roman [...] får oss til å tro på renheten midt i all synden» (1944, 216), stå som et typisk eksempel på både hans og Morgenbladets litteratursyn: Litteraturen skal være samfunnsnyttig, en moralsk veiviser og hjelpe oss å bli bedre mennesker. Det er ikke nødvendigvis de «umoralske» scenene i seg selv som forarger, og som lå bak den krasse tonen i «skitten strøm»-innlegget, men at det ikke finnes noe «positivt alternativ» (og da gjerne at romanpersonene innser sine feil og blir kristne).

Tatt i betraktning hvordan debatten fremstilles i *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010*, omfatter den ikke så mange innlegg som man skulle tro.²⁴ Det var Karo Espeseth Ramm utpekte som vinneren av «den norske konkurranse om literært svineri Gyldendal Norsk Forlag har arrangert» (28.10.1931, 4), og det er nettopp mottagelsen av hennes bok Trond Haugen baserer det aktuelle kapittelet i kritikkhistorien på, og den påfølgende konklusjonen om at «mellomkrigstidens konservative presse fungerer som *opinionsdannende avvisning* av tiårets moralsk-estetiske eksperimenter» (2016, 260. Vår kursivering). Verken Ramm eller Espeseth vies oppmerksomhet i et offentlighetsperspektiv i Jostein Gripsruds *Allmenningen. Historien om norsk offentlighet* (2017), og både Espeseth og Backer Fürst må vel kunne sies å være ukjente forfattere i ettertid. Man kan undre seg over hvorfor Ramm slår særlig ned på dem, og det spørres om han ikke valgte dem ut med omhu, av den grunn at de var enklere å avfeie enn andre.

Med Hoel stiller det seg annerledes. Han var konsulent i Gyldendal, redigerte forlagets «gule» serie med moderne oversatte romaner fra 1929–59, og hadde en udiskutabel maktposisjon i den litterære offentligheten på 1930-tallet. Dette bekreftes også i *Norsk litteraturhistorie*, der Andersen hevder at «[k]napt noen annen forfatter hadde større samlet innflytelse i mellomkrigstiden enn Sigurd Hoel» (2012, 399). Til tiårsjubileet for «den gule serien» ble Hoels forord til utgivelsene samlet i boken *50 gule*. Da hadde Hambros tone endret seg, og han priste Hoel for hans humanisme (Valaker 1999, 82). Bildet er altså sammensatt. Og *Sår som ennu blør* var jo den eneste av de fire bøkene som konservative Aftenposten stilte seg negativ til. Noen total avvisning av tiårets moralsk-estetiske eksperimenter er det altså ikke snakk om.

«Nu er det som kjent tiden da man er sint på Øverland»

Etter å ha holdt foredraget «Tungetale fra parnasset» i både 1953 og 1954, ble Arnulf Øverlands oppgjør med den modernistiske lyrikken trykket som to helsides artikler i Arbeiderbladet den 24. og 27. april 1954. I artiklene med samme tittel langer Øverland ut mot modernistisk kunst generelt og moderne, formeksperimentell lyrikk spesielt. I den andre artikkelen finner vi et av hovedpoengene i tordentalen, nemlig forargelsen over og bekymringen for kunstartenes utvikling, oppsummert i den ofte siterte setningen: «Vi har fått

²⁴ Et søk på for eksempel «skitten strøm» i Nasjonalbibliotekets digitale arkiver gir kun åtte relevante treff for 1931. Morgenbladet høsten 1931 finnes bare på mikrofilm, så det er vanskeligere å finne innlegg derfra.

en tonekunst uten melodi, en billedkunst uten form og en ordets kunst uten mening» (27.4.1954a, 7).

Øverland betegner lyrikken han har fått i halsen som «tungetale», «snikksnakk» og «abrakadabra», og debatten som fulgte i kjølvannet av fordømmelsen hans, har nettopp fått tilnavnet «Tungetaledebatten». Hovedinnvendingen mot den moderne, «meningsløse» poesien var at den ikke kommuniserer med leseren, men at man ifølge Øverland snarere hadde fått en litteratur som avskar «muligheten for kontakt». Publikum fikk ikke tilfredsstilt sitt «åndelige behov» når det eneste de hadde å velge mellom var «tegniserie og film» eller «Picasso og T.S. Eliot». Valget sto tilsynelatende mellom «åndsløs» massekultur og utilgjengelig kunst for «feinsmekkere» (27.4.1954a, 7). Kritikken mot modernismen bunnet altså like mye i Øverlands syn på kunstens rolle i samfunnet, og det han anså som en tiltakende ansvarsfraskrivelse blant kunstnerne, som en ren estetisk fordømmelse. «Tungetale fra parnasset» hadde med andre ord både en estetisk og en sosial slagside.

I *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010* skriver litteraturprofessor Sissel Furuseth at Øverland «langt på vei lykkes i å få opinionen med seg i sin avstandstaken til modernismen» (Furuseth 2016, 316). Furuseth viderefører dermed argumentasjonen fra *Norsk litterær modernisme* (2005), men gir ingen begrunnelse for hvordan hun har kommet frem til den angivelige folkemeningen, som unektelig vanskelig lar seg måle. Legger man for eksempel høyere opplagstall for bøker utgitt av «tradisjonister» som Øverland og André Bjerke, sammenlignet med titler av modernister som Paal Brekke og Gunvor Hofmo til grunn for opinionsmålingen, tar man jo ikke høyde for at Bjerke og Øverland hadde utgitt henholdsvis ni og 15 diktsamlinger før «tungetale»-artiklene sto på trykk i Arbeiderbladet, mot Hofmo og Brekke som i april 1954 kun hadde utgitt fire diktsamlinger hver.²⁵ Solid etablerte forfattere, som både Øverland og Bjerke må sies å ha vært på den tiden, vil rimeligvis selge bedre enn mindre etablerte diktere som attpåtil representerer nye og uvante former. Andre momenter som kan ha spilt inn er dikterens *persona* i offentligheten, språket de skrev på, støtte fra foreldreaksjonen mot samnorsk til riksmålsaktivister som Bjerke og Øverland var.

²⁵ Gunvor Hofmos *I en våkenatt* og André Bjerkes *Slik frøet bærer skissen til et tre* kan riktignok ha utkommet senere på året. Paal Brekke hadde dessuten også fått utgitt en lyrikksamling i Sverige.

Vår oppgave er imidlertid ikke å vurdere opinionens stillingtaken i modernismedebatten generelt. Ser vi derimot til kritikerkorpset, er det i alle fall tydelig at Øverlands modernismekritikk ikke vant særlig oppslutning i det litterære feltet, selv om han utvilsomt fikk støtte på enkelte punkt i kritikken sin. Etter å ha sammenlignet Aftenpostens, Dagbladets og Morgenbladets innlegg i etterkant av Øverlands artikler i 1954, har vi funnet at samtlige aviser opponerer mot hans oppgjør med den modernistiske lyrikkens bruddestetikk. Journalistene i både Dagbladet og Morgenbladet, som ofte hadde diametralt forskjellige synspunkter i kulturpolitiske spørsmål, latterliggjør begge Øverlands bakstreverske holdning og peker ved flere anledninger på at det som blir ansett som god kunst i nåtiden, sjelden ble oppfattet som mesterlig i sin egen samtid.

Morgenbladets Benjamin Vogt poengterer for eksempel at «Øverland og mange andre med ham har glemt at alle unge genier begynner med å være miskjent» (20.05.1954, 3), mens Peter Magnus takker «[a]lle som har vært med på å sprengte den ramme Arnulf Øverland har trukket opp om det som skal ha lov til å kalle seg kunst» (11.5.1954, 3), og minner leseren på at Vincent van Gogh kun solgte ett eneste bilde i sin levetid. Dagbladet bruker på sin side den faste spalten «Pirat» til å diskutere modernismens gjennomslagskraft, og spør om stilretningen egentlig er så dominerende i kunsten og litteraturen som man kunne få inntrykk av gjennom «Øverlands angrep og andres motangrep» (6.5.1954, 4). Avisen trykket også forfatter Nils Brantzegs kronikk «Øverland I og II», der Brantzeg anklager den aldrende dikteren for å ha blitt en tilbakeskuende bedreviter: «Øverland har med eget vitende og med egen vilje utviklet seg til en reaksjonær av den sorten som vil presse egget inn i høna og forlanger at den skal verpe firkantede egg i stedet» (19.5.1954, 2).

Av de tre avisene vi har undersøkt, utviser Aftenposten klart minst interesse for debatten, mens Morgenbladet er mest aktiv. Aftenpostens eneste innlegg er en kronikk skrevet av forfatter og litteraturhistoriker Niels Christian Brøgger. I «Lyrikkens opprinnelse» går han i rette med Øverlands påstand om at lyrikken har blitt for «innviklet, subjektiv, vanskelig». Etter Brøggers oppfatning har diktningen alltid «inneholdt elementer av fortetning og abstraksjon». Deretter omtaler han eldre lyrikk med modernistiske trekk (30.08.1954, 2). Avisen inntar samtidig indirekte stilling i debatten når redaksjonen trykker Paal Brekkes kronikk om et modernistisk dikt av lyrikeren Gunnar Reiss-Andersen. Selv om Øverland ikke nevner navn på norske diktere i artiklene sine, hentyder han åpenbart til blant

andre Brekke, som var en av få modernister i Norge på begynnelsen av 1950-tallet. Brekke karakteriserer Øverland som «patetisk» i kronikken, før han ironiserer over dikterens syn på «ordet» som «hellig» og som «ånd» (19.8.1954, 3).

Aftenposten trykker også et innlegg av Gyldendals forlagssjef, Harald Grieg, der han kritiserer det han oppfatter som en slurvete behandling av statistikk i et foredrag Øverland skal ha holdt på et møte i «Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur», som Øverland – i kraft av å være riksmålsmann – var med på å grunnlegge. Innlegget omhandler riktignok ikke Øverlands angrep på den modernistiske lyrikken, men en påstand om at norske lyrikere ikke blir gamle. Årsaksforklaringen han synes å legge opp til, er at forlagene betaler dem for lite, og at de tjener for dårlig. Dette vil ikke Grieg ha sittende på seg, og han hevder at Øverlands «funn» skyldes en slepphendt håndtering av statistikken han legger frem, som i beste fall kan karakteriseres som «fusk» og «fanteri» (4.10.1954, 3). Selv om Aftenposten ikke forholder seg særlig mye til selve «Tungetaledebatten», fremkommer det tydelig av de tre innleggene at avisen inntar en stilling mot Arnulf Øverlands posisjon.

Samme dag som Aftenposten trykker Griegs angrep på Øverland, melder Dagbladet om disputten i en anonym artikkel med tittelen «Ord i alvor til Arnulf Øverland». Der forsvarer redaksjonen Harald Grieg og gir samtidig uttrykk for hva de synes om Øverlands påstander i «Tungetale fra parnasset»:

I mange år har nå Øverland reist rundt i landet og appellert til folks dårlige smak i sine foredrag, og av applausen han har hentet fra galleriet, er han blitt inspirert til nye, uholdbare påstander. Dette gjelder forresten ikke bare hans språkforedrag, det gjelder også f. eks. hans foredrag om den moderne kunsten. Det var et meget beskjedent antall argumenter han holdt der, hvis man begynte å granske dem litt nærmere. Derfor er det på tide at en av Øverlands egne sier ham et ord i alvor, det ville utvilsomt gagne norsk kulturdebatt dersom Øverlands venner og Øverland selv begynte å vise litt større skepsis og litt mindre begeistring overfor alt det Øverland sier. (4.10.1954, 6)

Her avsløres en klar uenighet med Øverland på flere punkter. For det første hevder avisen at forfatteren har dårlig smak, og sikter da både til «Tungetaledebatten» og riksmålsforsvaret hans. Redaksjonen får samtidig frem hvilken «smak» de selv forfekter, og at denne går på tvers av Øverlands. For det andre definerer de ham som en lite overbevisende taler i og med at argumentene han fremsatte i «Tungetale fra parnasset», karakteriseres som «uholdbare». Og til sist utroper de ham til en plage for den norske kulturdebatten og foreslår at meningsfellene hans burde skifte side. Sitatet er ikke bare betegnende for Dagbladets

stillingtaken i debatten, men også for avisens tone, som på kultursidene gjennomgående er mer sarkastisk enn i de to andre avisene.

At Dagbladet betegnet ham som reaksjonær var noe Øverland måtte forvente, men at til og med «reaksjonære» Morgenbladet syntes han var bakstreversk, kunne tyde på at han ikke lenger hadde særlig mange venner blant norske journalister. Morgenbladets litteraturanmelder Magda Koch Thomassen oppsummerer det som synes å ha vært den generelle holdningen til ham i anmeldelsen av dikterens essaysamling, *I beundring og forargelse*, som utkom i desember samme år: «Nu er det som kjent tiden da man er sint på Øverland. Det har man vært før. Først veldig sint – lenge. Så fylt av stor kjærlighet – ikke fullt så lenge. Nu er man altså rasende igjen» (9.12.1954, 5).

Morgenbladet er den avisen som beskjeftiger seg mest med «Tungetaledebatten» av de tre vi har undersøkt. Avisen er samtidig den som kan sies å være mest nyansert i fremstillingen, fordi de også trykker artikler som ikke bare representerer en ren uthenging av Øverland. 5. mai kommer de riktignok med artikkelen «Gjenferdet i Grotten» av forfatteren Finn Carling, som med ironiske stikk hevder at Øverland er kunnskapsløs og mangler «kritisk vurdering» (5.5.1954a, 3). Overskriften henspiller på statens æresbolig for kunstnere, der Øverland hadde bodd siden 1946, og «gjenferdet» er et bilde på den moderne, «dristige» lyrikken som i sin uforståelighet «spøker» i leserens sinn – og da særlig i Øverlands. I artikkelen ironiserer Carling over dikterens tilbøyelighet til å sette publikums ønsker over kunstnerens frihet: «Selvfølgelig skal kunstneren eksperimentere, sier Øverland, han må det, bare ikke utover de grenser som samfunnet i reaksjonens navn må trekke opp, man må ikke såre gjennomsnittsmennesket ved å male eller skrive noe det ikke umiddelbart kan forstå» (Carling 1954a, 3). Dette utsagnet belyser kanskje de to viktigste poengene i debatten, nemlig hvorvidt man på den ene siden skal kunne begrense kunsten og stille krav til kunstneren, og på den andre siden forholdet mellom kunst og publikum. Carling er egentlig ikke interessert i å diskutere noen av delene, men nøyer seg med å komme med sleivspark til dikteren. Dagen etter trykker Morgenbladet en liten notis fra Øverland selv, der han nettopp understreker Carlings usaklighet:

I Morgenbladet for idag står der en artikkel av Finn Carling med tittel «Gjenferdet i Grotten». Til å begynne med trodde jeg den var et svar på mine artikler i Arbeiderbladet om «Tungetale fra Parnasset». Ved nærmere gjennomsyn viser det seg imidlertid at hr. Carling vesentlig er

interessert i å drøfte mine karakteregenskaper. En sånn diskusjon kan jeg ikke delta i.
(6.5.1954b, 3)

Debattinnleggene blir mer saklige og nyanserte etter dette. Det er tydelig at de fleste debattantene synes Øverland er «ensporet» og «ukritisk», og mange reagerer på at han vil begrense diktingen. Det er også flere som peker på at modernistisk lyrikk ikke akkurat har vunnet særlig terreng i Norge, og at det er lite som tyder på noe egentlig «forfall» i litteraturen. Samtidig er det flere som begynner å se bak det estetiske spørsmålet og heller vil diskutere den *egentlige* bekymringen i dikterens artikler: det tiltakende gapet mellom kunsten og publikum.

Benjamin Vogt er tidlig ute med å stille seg bak Øverland. I artikkelen «Om smag og ubehag» som sto på trykk den 20. mai, snur han raskt poenget om at Øverland har glemt at «unge genier begynner med å være miskjent», til at mange også ser ut til å glemte alle de «ubegavetheter som er blitt overvurdert» opp gjennom historien. Videre hevder han at disse «kulturens ubetydeligheter» har «narret folk med sine kunstneriske pretensjoner», før han takker Øverland for at han nå «avslører humbugen» blant de nye dikterne (20.5.1954, 10). Seks dager senere trykker avisen en kronikk av salmedikteren Svein Ellingsen, med tittelen «L'art pour l'homme». I kronikken understreker Ellingsen Øverlands «bitterhet» og «kategoriske ensidighet», men må samtidig innrømme at man ikke kan stikke under en stol det «problemet som har utløst det Øverlandsk-vulkanske utbrudd» (26.05.1954, 3). Ellingsen istemmer at det er et «problem» med den nye litteraturens avsondrethet – han betegner den sågar som en slags «privat rebus» som har mistet kontakt med omverden – og foreslår at man må orientere den mot menneskene: «Kravet som stilles til kunsten er ikke at den skal være demokratisk (aksepteres av flertallet), moralistisk eller programmatisk: men bare at den skal være medmenneskelig» (26.05.1954, 3). Et lignende poeng fremmer også den danske litteraturhistorikeren Jens Kruuse i kronikkene «Litteratur og folk» og «De store emner» som trykkes i Morgenbladet henholdsvis 29. og 30. september. Den første kronikken åpner med en krass oppsummering av Øverlands lettvinde og publikumsorienterte «Tungetale»-artikler:

Denne artikel var et slet og et næsten pinligt indlæg i tidens debat fordi den for det første på billigste og mest utiltalende måde tillagde alle unge digtere motiver og handlemåder, som ikke stemmer med et alvorligt arbejdende menneskes væsen, fordi den for det andet komplet ignorerede digtningens selvstændighed og dens væsen, som er uafhængighed, personlighed og individualitet, og fordi den endelig sluttede med ganske udefineret at tilråbe digtningen, hvad der nærmest lød som skældsord: Sørg for at blive forstået – glemmende, at kunst skabes ikke pr. krav. (29.9.1954a, 3)

Kruuse skriver videre at han «som mange andre» protesterte «skarpt» mot dette synet og trekker en parallell mellom Øverlands krav til diktningen og Russlands ufrie kunstnervirksomhet: «Han gjorde desværre kun, hvad han som gammel marxist kunde finde naturligt, stillede krav af samme art som dem, den russiske regering stiller til litteratur». Deretter innrømmer Kruuse at mens han selv og andre var opptatt av å skjelle ut dikteren, overså han at han egentlig var enig med Øverlands utgangspunkt: «Der er noget galt fat med litteratur og folk». (29.9.1954a, 3). Den stigende avstanden mellom «folk og digtning» er det videre emnet for kronikken, som går over to sider. Neste dag kommer Kruuse med et forslag til hvordan «den dybe kløft» mellom «folk og litteratur» kan repareres: Diktningen må simpelthen handle om «de store emner» – som i danskens øyne er temaer som angår menneskene. Sagt på en annen måte: Diktningen må være medmenneskelig (30.9.1954b, 3).

Kronikkene til Kruuse og Ellingsen er betegnende for det som må oppsummeres som Morgenbladets stillingstaken i «Tungetaledebatten»: De motsetter seg Øverlands dogmatiske syn på kunsten, men tilslutter seg doktrinen om at kunsten må kommunisere med publikum. Til og med Finn Carling gir Øverland rett i at kunsten er for asosial. I artiklene «Det forstenede menneske I og II» som Morgenbladet trykker 31. mai og 1. juni, skriver han at «selv om man er dypt uenig i Øverlands meget ensporete syn, og selv om man i aller høyeste grad misliker den overfladiske og ukritiske behandling av emnet» er «kontaktforholdet mellom publikum og de kunstnere som anvender en vanskelig tilgjengelig uttrykksform», et problem som i høyeste grad «eksisterer» og «i hele sin bredde» er «brennaktuelt». Carling hevder at litteraturens kontaktløshet er symptomatisk for den generelle kontaktløsheten som preger tiden, nå som de etablerte tradisjonene har begynt å smuldre opp: «De tradisjonsbundne støttepunkter som kirke, klasse, håndverket som gikk i arv fra far til sønn for å nevne noen er hurtig gått i oppløsning: og den trygghet som vårt moderne samfunn kan by menneskene er foreløbig av en meget utvendig karakter» (1.6.1954b, 3).

Det er på mange måter forventet at Morgenbladet reagerer som de gjør på Øverlands «frasemakeri». På den ene siden er avisen sterkt uenig i at man skal innskrenke kunstens mulighet til eksperimentering for det brede publikummets skyld, mens på den andre siden vedstår redaksjonen at kunst nettopp er noe som blir til i møte med publikum. Det førstnevnte standpunktet kan kanskje forstås i sammenheng med avisens tro på den enkeltes frihet – jamfør Jens Kruuses sammenligning av Øverland med russiske myndigheter. Det sistnevnte

kan derimot knyttes til avisens humanistiske innstilling: Når Ellingsen og Kruuse skriver om kunstens «medmenneskelighet» og evne til å skape gjenkjennelse, mens Carling hevder at tiden preges av en generell «krise i menneskets sinn» – med «kontaktløshet» som «viktigste symptom» – er det Morgenbladets velkjente åndsinteresse som kommer til uttrykk.

Sammenlignet med Morgenbladets korstog mot kulturradikalismen i 1931 er det likevel overraskende at avisen gir spalteplass til et såpass radikalt syn på lyrikkens formeksperiment, og at de fordømmer Øverlands tradisjonsbundne holdning. Den kanskje uventede mottakelsen av modernistisk lyrikk på 1950-tallet så vi imidlertid også i anmeldelsene fra november 1955 – i anmeldelsene som kommenterte formspråket, var anmelderne positive eller nøytrale til samlingenes modernistiske virkemidler. På samme tid fant vi at kritikeren Arve Reinskou hadde sett seg lei på de uutgrunnelige, modernistiske bildene og lengtet tilbake til den mer lettfattelige realismen. Med andre ord reflekterer Morgenbladet det samme synet på modernistisk diktning i lyrikkanmeldelsene vi undersøkte i året etter «Tungetaledebatten», som i flere av debattinnleggene.

Bazarovs barn: personoppgjør, muddergrøfter og stinkende bomber

I slutten av september 1983 gikk Kaj Skagen til angrep på samtidens toneangivende venstreradikale forfattere med boken *Bazarovs barn. Grunner og avgrunner i norsk litteratur*. Skagen (f. 1949) hadde tidligere utgitt essays, diktsamlinger og romaner. Med *Broene brenner* hadde han vunnet Gyldendals store romankonkurranse året før. Som ganske ung tilhørte han den radikale venstresiden, men tok et oppgjør med sine tidligere meningsfeller allerede i 1969. I *Bazarovs barn* kritiserer Skagen de politisk orienterte og sosialrealistiske forfatterne fra 1970-tallet i krasse ordelag for å være nihilistiske og materialistiske – forfattere som Espen Haavardsholm, Tove Nilsen, Liv Køltzow, Knut Faldbakken og Kjartan Fløgstad.

Om enn bildet er mer sammensatt, gikk mange av datidens forfattere langt i å gjøre litteraturen sin til «politisk didaktikk», slik Per Thomas Andersen omtaler 1970-tallet i *Norsk litteraturhistorie*. Politiseringen av litteraturen var ifølge ham «et forsøk på å gi den en samfunnsmessig funksjon» (Andersen 2012, 567). Skagens uttalte mål med *Bazarovs barn* var å undersøke hvilke verdier som kom til uttrykk i denne litteraturen. Selv skrev han ut fra et antroposofisk inspirert synspunkt, og han etterlyste større åndelighet og humanisme i

litteraturen – og i livet generelt.²⁶ I *Bazarovs barn* setter Skagen opp en motsetning mellom de litterære figurene Raskolnikov, hovedpersonen i Dostojevskijs *Forbrytelse og straff* (1860), og Bazarov, den ene hovedpersonen i Turgenjovs *Fedre og sønner* (1862). Begge representerer det moderne mennesket som sverger til vitenskapen, og oppfatter at religionen er usann og kjærligheten bare en illusjon. Mennesket er kun et dyr som alle andre. Forskjellen er imidlertid at Raskolnikov angret og finner frelse, mens Bazarov dør uten mening eller å ha funnet Gud. Ifølge Skagen står 1970-tallsforfatterne som etterkommere av Bazarov for et godt menneskesyn.

Resten av bokhøsten 1983 blir farget av Skagens kulturkritiske generaloppgjør. I alt har vi studert ti anmeldelser av *Bazarovs barn*. Få anmeldere var negativt innstilt til boken – faktisk var bare Hans Fredrik Dahl i Dagbladet udelt negativ, og han anklager Skagen for å kjøre i «brune spor». Resten plasserer seg et sted på aksene mellom «overmåte positiv» og «lunken». Debatten som fulgte utgivelsen, hovedsakelig i Dagbladet, kan ikke sies å være særlig saklig, for det meste består den av personangrep og sensasjonsjournalistikk. Likevel mener litteraturprofessor Eirik Vassenden, som har skrevet det aktuelle kapittelet i *Norsk litteraturkritikkshistorie 1870–2010*, at debatten er viktig i en litteraturkritisk sammenheng, blant annet fordi den er en av de mest omfattende i norsk litterær offentlighet (Vassenden 2016, 394).

Allerede to dager før boken utkom anmelder Carl Henrik Grøndahl *Bazarovs barn* i Aftenposten. Han trekker en parallell til Stein Mehrens kulturkritikk fordi Mehren – med Grøndahls ord – gjennom hele sitt forfatterskap har vært «vår mest markante forkjemper for et menneskebilde rikere og mer etisk forpliktende enn det materialistiske. Med ‘Bazarovs barn’ hiver Kaj Skagen seg for alvor inn i kampen på samme side med kraft og temperament» (24.09.1983, 6). Grøndahl er åpenbart positiv til et slikt prosjekt. Det anmelderen fremhever som mest interessant, er bokens litterære analyser, som han karakteriserer som «skarpe, perspektivrike og ikke uten sting». Stedvis kan nok Skagen bli noe uklar og attpåtil «vel bastant og absolutt», men Aftenposten-anmelderen mener likevel at disse innvendingene er uvesentlige, fordi bokens «tankekraft og intensitet [...] bør kunne gi vår litterære debatt ny styrke».

Samme dag anmelder også den kristne avisen Dagen *Bazarovs barn*. Anmelderen, Jan Inge Sørbo, hevder at det viktigste å ha klart for seg under lesningen, er at Skagen «har eit

²⁶ I *Norsk litteraturhistorie* nevner Per Thomas Andersen at antroposofien har spilt en viktig rolle for flere norske diktere, deriblant Kaj Skagen (2012, 376). Skagen utga også senere bøker som behandler antroposofien, blant annet en biografi om Rudolf Steiner i 2015.

konsekvent livssyn som han dømer alt ut frå» – en form for panteisme påvirket av Rudolf Steiner, og som går ut på å finne guddommen i en selv. Oppgjøret med samtidige forfattere «er berre ein konsekvens» av dette livssynet (24.09.1983). Som positive trekk ved boken fremhever Sørbo intensiteten: Den har et «stort intellektuelt spenn og høg temperatur», og det «er sjeldan ein les romanar som engasjerer så sterkt». I likhet med Grøndahl synes han imidlertid at Skagen går for langt i de negative karakteristikkene av forfatterkollegene sine, noe Sørbo mener svekker argumentasjonen. Og det er synd, «for Skagen er ute i alvorleg ærend, og bør takast alvorleg».

26. september anmeldes *Bazarovs barn* i tre aviser. Med krigstyper kalles den en «bokbombe» i VGs anmeldelse. Det er vanskelig å fastslå hvilken holdning anmelder Magne Lystad har til boken. Lystad hevder at den til tider bærer preg av å være «en slags offentlig pisking av andre forfattere». Tross oppsikt og debatt tror han likevel ikke boken vil bli noen bestselger. Til det er den for «ordrik og filosofisk innfløkt» (26.09.1983, 40).

I Morgenbladet er Jan E. Hansen langt på vei enig med Skagen i hans analyse av samtiden som preget av moralsk og kulturelt forfall, og han fremholder at forfatteren skriver fra «denne sårt savnede angrepsvinkelen» med «solid underbygning» og «formidabel underholdningsverdi» (26.09.1983, 5). Hansen anser temaene Skagen tar opp som viktige for samfunnet, og ikke bare litteraturen. Også han slår som anmelderne i Aftenposten og Dagen ned på Skagens polemiske uttrykksmåte og beklager at den vil svekke bokens gjennomslagskraft. Hansen går enda lengre i sin kritikk og feller følgende dom:

I angrepene på de enkelte forfattere fører [Skagen] dette forsvaret på en epileptisk serie av negasjoner. Og dét er i seg selv uhyre destruktivt. Å luften sitt aggressive skittentøy kan være terapeutisk sunt for den som gjør det, men det resulterer utelukkende i åndsfattig skadefryd hos den som ser på. (26.09.1983, 5)

Personangrepene Skagen «gasser seg i» er til forveksling lik tidsånden han kritiserer, og Hansen mener at Skagen dermed blir «en patetisk figur».

Den eneste virkelig negative anmeldelsen står Hans Fredrik Dahl for, kulturredaktøren i Dagbladet. Han går hardt ut mot Kaj Skagen og *Bazarovs barn* og hevder sågar at forfatterens ærend er å «gjenreise det ytterste høyre fra mellomkrigstidas Europa og reetablere det kultursyn som har ligget nede siden 1945» (26.09.1983, 17). I kraftige ordlag kritiserer han Skagens kultur- og litteratursyn og de verdiene han mener boken formidler. Dahl er også kritisk til forfatterens metoder, som han mener ikke holder mål, og at analysene baserer seg på «urimelige sitater og ufullstendige referater».

Sverre Mørkhagen i *Nationen* er derimot overmåte positiv i sin anmeldelse dagen etter, og kaller boken et «modnet og dyptgripende, og dermed tilsvarende slagkraftig og rammende, innlegg i den litterære debatten» (27.09.1983). Til tross for at Skagen nok innimellom kan bli «unødvendig ordrik og bastant», mener Mørkhagen at boken ikke bør dømmes ut fra dette, «men heller leses en gang til for å få tak i det lidenskapelige selvpoppjør som ligger til grunn for den». Også anmelderen i *Arbeiderbladet*, Odd Solumsmoen, er begeistret. Han betegner angrepene som «solid underbygget» og «dristig gjennomført», med «et polemisk vidd som Søren Kierkegaard kunne ha bifalt» (27.09.1983). Som Mørkhagen i *Nationen* påpeker Solumsmoen at bokens verdi ikke ligger i personangrepene, men i «angrepets prinsipielle karakter». *Arbeiderbladets* anmelder fastslår at boken «bør bli lest og studert. Ikke fordi den er sensasjonell, men fordi den er noe så sjeldent som et åndsverk».

Eiliv Eide anmelder boken i *Bergens Tidende* den 29. september. Eide må kunne oppsummeres som lunken i sin både-og-holdning til *Bazarovs barn*. Han synes perspektivet og synsfeltet er vel smalt, og at boken er «mer engasjert enn grundig gjennomtenkt» (29.09.1983, 4). Likevel gir han Skagen rett i at mange av forfatterne har vært for opptatt av «økonomiske og politiske forhold» og «på et vis glemte individene». Eide hevder samtidig at Skagen til dels misforstår bøkene han leser, at han blander sammen forfatternes meninger og romanens norm og derfor ikke får med seg verkenes ironi. Anmelderen synes imidlertid at analysen av Dag Solstad er tankevekkende, at boken til tider fremstår som «inspirert» og «medrykkende skrevet», og at «det gnistrer av polemikken». Totalt sett blir Skagen vel «ensporet, enøyd og unfair i sin tendensiøse fremstilling av ofrene», ifølge Eide. Han hevder at Skagens løsning «av typen ‘Christianity Not Mysterious’» ikke bare «virker lettvent», men heller ikke passer til hans antroposofiske grunnholdning.²⁷

Riksmålsavisen *Frisprog* anmelder *Bazarovs barn* den 1. oktober. Iver Tore Svenning mener Skagens karakteristikk treffer, men at bokens «varige betydning» ikke ligger i personangrepene på det Svenning kaller «mafiaene», men at forfatteren konfronterer oss med ubehagelige sannheter om oss selv og derfor bør leses (01.10.1983). Den siste anmeldelsen i vårt materiale er signert Odd Kvaal Pedersen i *Stavanger Aftenblad* den 4. oktober. Han mener at Skagen «både dikter og polemiserer godt», selv om han «rammer litt omtrentlig eller endog urettferdig» (04.10.1983, 3). Kvaal Pedersen reagerer på Hans Fredrik Dahls beskyldninger, og avviser dem som «så uhyrlige at de mister sin betydning».

²⁷ *Christianity not Mysterious* av John Toland, publisert i 1696, argumenterer for at alle grunnleggende religiøse læresetninger er tilgjengelige for den menneskelige fornuft uten hjelp fra kirken.

Det som går igjen i anmeldelsene, er en positiv holdning til bokens prosjekt, men en oppfatning av at de overdrevne personangrepene svekker forfatterens argumentasjon. De polemiske forfatterkarakteristikkene var imidlertid godt stoff for sensasjonsjournalistikk, og i dagene etter utgivelsen kan man lese intervjuer med Espen Haavardsholm, Tove Nilsen, Jon Michelet og Knut Faldbakken under overskrifter som «Forfattere mot 'Bazarovs barn': 'Kaj Skagen kaller på latteren!'" (Morgenbladet 26.9.), «Dette er ren utskjelling!» (Nationen 28.9.), «Patetisk Skagen» (VG 28.9.), «Knut Faldbakken om Kaj Skagens massehenrettelse: 'Uanstendig og ondsinnet'» (BT 28.9.) og «Amok med kjøttøks» (VG 29.9.).

Også Skagen selv blir intervjuet, blant annet i Dagbladet den 29. september, under overskriften «Jeg er ingen nazist». Anmeldelsen i Dagbladet skaper oppsikt. Dagen etter kritikken fra Hans Fredrik Dahl, forsvarer forlagsdirektør i Gyldendal, Andreas Skartveit, utgivelsen i samme avis, der han uttaler at Dahl bør være forsiktig med «å rope ulv såpass hardt» – altså å stemple Skagen som nazist (27.9.1983a). Bokens redaktør, Sigmund Hoftun i Gyldendal, uttaler samme dag i et petitintervju i Morgenbladet at «Dahl skyter langt over mål» (27.9.1983b). Dahl på sin side fortsetter kritikken av forfatteren i et nytt innlegg i Dagbladet, der han trekker paralleller til «skitten strøm»-debatten:

Den primitive forståelse av litteratur som meninger, ideologi, der forfatteren står ansvarlig for romanens replikker, var et velkjent standpunkt i mellomkrigstidas debatt (Fredrik Ramm, C. J. Hambro). Standpunktet ble langsomt slått tilbake av en økt forståelse for litteraturen som tekst, som helhet av innhold, stil og struktur i løpet av 1930- og 1940-tallet. Det var en kulturkamp som pågikk. Den gamle protesten mot moderne diktning som «pessimistisk» og «uforståelig» i forhold til folks behov for «sunne» og «positive» bøker, ble langsomt trengt tilbake [...]. (28.9.1983, 22)

Han fordømmer Skagens litteratursyn, som krever at litteraturen skal være nyttig for leseren. I et slikt syn blir veien kort til en moralistisk, «sørgelig velkjent ideologibunt», ifølge Dahl, fordi et slikt krav aldri er uskyldig: «Det kan ikke reises uten en verdipattform: nyttig for hva?». Skagen svarer på Dahls beskyldninger, og mener at kultureddaktøren mistolker og bommer. At Skagen angivelig truet med å gå til sak mot Dahl, skapte en ny runde sensasjonsoverskrifter.

Det virker som om Skagens kulturpessimistiske syn vant gjenklang hos mange anmeldere og avisredaksjoner. Aftenposten, Bergens Tidende, Morgenbladet og Frisprog gir uttrykk for støtte gjennom ledere eller redaksjonelle kronikker. Blant de konservative anmelderne synes det å være en utbredt oppfatning at venstresiden hadde monopol i den litterære offentligheten, og i Skagen så de en som tok opp kampen mot dette monopolet. Det er også slik han selv forstår og presenterer prosjektet sitt, som et oppgjør med venstresidens

mediedominans og det litterære «establishment» (blant annet i Bergens Tidende 29.9.1983 og Nationen 08.10.1983).

Riktignok er ikke Skagen like takknemlig for *all* støtten. Under bildet i intervjuet med Bergens Tidende den 29. september står det at han likte dårlig «å bli trykket til Morgenbladets bryst på grunn av sine utfall mot sosialrealistene». Utfallet hans mot Morgenbladet utdypes ikke videre i intervjuet, men det er ikke tvil om at avisen dekket boken og den påfølgende debatten bredt. Fra slutten av september 1983 og ut året trykket avisen i alt 18 saker som omhandler *Bazarovs barn* på en eller annen måte, de fleste i september og oktober, da boken var ny og sensasjonell. Debatten mistet fort sin aktualitet, og i november og desember er det kun tre saker som gjelder boken. Morgenbladet fremstår helt på linje med Skagen i Bazarov-debatten, til tross for at avisens egen anmelder ikke var udelt positiv.

Anmelderen møter da også motbør i et leserinnlegg av en begeistret tilhenger som berømmer Skagen for å «påvise sykelige tilstander i samtidslitteraturen», og som forsvarer virkemidlene han tok i bruk (2.12.1983, 4). Skagen får likeledes støtte av forfatter Erik Bystad, som i en kronikk i Morgenbladet 4. oktober først og fremst kritiserer Hans Fredrik Dahls «grovt uredelige» anmeldelse, men også hevder at Jan E. Hansen «gjør Skagen urett» når han legger så mye vekt på (og stiller seg negativ til) personangrepene i boken.

Hansen får derimot støtte av Gunne Hammarstrøm, som har en fast mandagsspalte i avisen. Han kaller boken «dette makkverket av invektiver og filosofi som fra en dritfull går nå sin seiersgang over landet, opptatt til særbehandling som det er blitt av media» (3.10.1983). Hovedgrunnen til Hammarstrøms skepsis er at Skagen, ifølge Hammarstrøm, angivelig er antikapitalist. Hammarstrøm kritiserer avisene for å bruke plass på *Bazarovs barn*, uten å nevne at Morgenbladet jo er blant organene som vier boken mest oppmerksomhet, i tillegg til Dagbladet, der hoveddelen av debatten foregår.

Av alle oppslagene, som omfatter redaksjonelle kommentarer, intervjuer, utdrag fra *Bazarovs barn*, debatt- og leserinnlegg i tillegg til nyhetsartikler og reportasjer, får man inntrykk av at Morgenbladet stiller seg på Skagens side nærmest av prinsipp. Forfatterens åndelige og humanistiske program sammenfaller med synspunkter som har vært mer eller mindre artikulert i avisen over mange tiår. Avisen har heller ikke lagt skjul på at den ikke har særlig til overs for forfatterne som angripes i *Bazarovs barn*, og redaksjonen har ikke noen skrupler når det kommer til ufine karakteristikk av personer de er uenige med. Det gjelder for så vidt også for Hansen, som i anmeldelsen påtaler at det i grunnen er «bra dumt å befatte seg med at det finnes en skrivedame som heter Tove Nilsen», samtidig som hans viktigste

ankepunkt mot *Bazarovs barn* er at forfatteren nettopp burde holdt seg for god for den slags angrep (26.9.1983, 4).

I Morgenbladet er det særlig 23-årige Vetle Lid Larssen som fremstår som den store forsvarer av Kaj Skagen. Den 23. september, allerede før boken var kommet ut, intervjuer han forfatteren som avisens kulturjournalist. Samme dag står det i tillegg en stort oppslått reportasje om *Bazarovs barn* på forsiden av avisen, under tittelen «Generaloppgjør med en forfattergenerasjon: 'Faldbakken en åndslivskatastrofe på to ben'», også den av Lid Larssen. Slik presenterer han boken: «For første gang siden Hamsuns 'Paa turné' tar en norsk forfatter bladet fra munnen og går til et fullstendig og omfattende frontalangrep på den toneangivende norske litteratur» (23.9.1983, 1). Lid Larssen skriver også en kronikk i Morgenbladet den 28. september, der han forsvarer *Bazarovs barn* og er kritisk til Dagbladets «overmåte kjekke og arrogante» anmeldelse (28.9.1983, 4).

En annen av Skagens støttespillere i avisen er nok en ung mann, den 24-årige Halfdan W. Freihow. I en artikkel 7. oktober bringer han nyheten om at 690 mennesker hadde møtt opp på *Club 7* to dager tidligere for å høre på foredrag og debatt om *Bazarovs barn*. Freihow følte at kvelden hadde karakter av «historisk begivenhet over seg», selv om det ble fremført «pinlig sørpefulle meningsløsheter eller ditto pinlige og deprimerende stiløvelser i lavmåls skittkasting» (7.10.1983, 4). Skagens foredrag, derimot, var utmerket. Når Freihow den 30. desember oppsummerer litteraturåret 1983, er han optimistisk med tanke på fremtiden fordi forfattere nå har fått flere muligheter til «å skrive 'engasjert' uten å henfalle til dogmatikk». Han nevner ikke *Bazarovs barn* med navn, men det er likevel tydelig at det er denne utgivelsen han sikter til. Freihows optimisme på vegne av litteraturen i 1983 har slått om til pessimisme i Morgenbladet to år senere. Flere av anmelderne beklager manglende litterær kvalitet og forlagenes utgivelsespolitikk i november 1985.

Sett i ettertid kan man kanskje undre seg over den høye temperaturen i debatten. Posisjonene fremstår som overdrevet, og selv om det – forenklet – var høyresiden mot venstresiden, er det vanskelig å få øye på hva som egentlig stod på spill. Man kan også undre seg over hvordan forfattere som i ettertid ikke uten videre grupperes sammen, ubesværet ble omtalt som tilnærmet identiske den gang, i kampens hete. Forfattere som Espen Haavardsholm, Tove Nilsen, Liv Køltzow, Knut Faldbakken og Kjartan Fløgstad blir alle skåret over én kam.

Påfallende, vel en generasjon senere, er likeledes kjønnsdimensjonen i debatten. Det er først og fremst menn som ytrer seg, hovedsakelig om andre menn, men også om kvinner. I flere av innleggene kan vi lese nedlatende slengbemerkinger om «skrivdamer» og

«kvinnelitteratur», for eksempel i Morgenbladet (23.9. og 26.9.), Dagen (24.9.) og Bergens Tidende (29.9.). Tron Øgrim i Klassekampen kaller debatten treffende nok for «Ronkeklubben norsk litteraturdebatt» (3.10.1983, 4). I Morgenbladet er det de yngre mennene som sammen med Kaj Skagen går til felts mot makten, for å få større frihet innenfor det de anså som et kulturradikalt hegemoni. Nettopp et slikt generasjonsperspektiv kommer til uttrykk i Lid Larssens kritikk av Hans Fredrik Dahl, når han angriper Dahl for ikke lenger å være «ung og radikal», men «på vei til å bli gammel og reaksjonær» (28.9.1983, 4). Det de ønsket synes å være en åndens frihet mot materien. Likevel forfekter de det som nå fremstår som et kjønnet verdenssyn.

Avslutning

Vi startet dette arbeidet med en forventning om at litteraturkritikken i Morgenbladet har vært preget av avisens politiske holdning. Som det fremkommer av hypotesen forestilte vi oss at avisens anmeldere vurderte litteratur ut fra et konservativt verdisett. Etter å ha analysert 878 anmeldelser og en rekke debattinnlegg fant vi imidlertid at bildet er mer sammensatt.

At det moralsk/politiske kriteriet har vært såpass lite anvendt i store deler av perioden vi undersøkte, var kanskje det som overrasket oss mest. I flere historiske fremstillinger får man inntrykk av at litteraturkritikken var særlig politisert i mellomkrigstiden. Vårt materiale gjenspeiler derimot ikke anmeldernes angivelige hang til å vurdere litteratur på politisk og moralsk grunnlag. – Vi har snarere sett at kritikerne i Morgenbladet overveiende vektlegger andre aspekter i bøkene de anmelder. På den andre siden viser «Skitten strøm»-debatten i 1931 at enkelte av avisens litteraturkritikere kunne gå hardt ut mot det de oppfattet som umoral i bøkene. Det er derfor ikke urimelig at man kan komme til konklusjonen om at det litterære klimaet var spesielt moraliserende på denne tiden, men konklusjonen fremstår som forenkende når man tar det gjengse anmelderiet i betraktning.

Vi lot oss også forbause over anmeldernes innstilling til modernismens bruddestetikk. På grunn av Morgenbladets konservative profil hadde vi ventet å finne en større motstand mot etterkrigstidens nye, eksperimentelle lyrikk. Både i november 1950 og 1955 fant vi imidlertid at kritikerne var positive eller nøytrale til det moderne formspråket i diktsamlingene de omtalte, hvis de i det hele tatt kommenterte formen. Hva innholdet gjelder, stilte saken seg annerledes: Flere anmeldere etterlyste en mer tilgjengelig litteratur og reagerte særlig på at tekstene var så symboltunge og ugjennomtrengelige. Dette synet gjør seg også gjeldende i avisens publiseringsvirksomhet i «Tungetaledebatten» i 1954. Der opponerer en rekke Morgenbladet-spaltister mot Arnulf Øverlands kategoriske avvisning av den moderne lyrikken. Samtidig gir de ham rett i at diktningens fremste oppgave er å kommunisere med leseren, noe den økte symbolbruken etter sigende vanskeliggjorde. 1950-årenes holdning til den modernistiske litteraturen er riktignok ikke representativ for hele etterkrigstiden. I materialet fra 1960 og 1965 ser anmeldernes standpunkt ut til å ha endret seg, og gjennomgående for den negative kritikken er at tendensdiktningen er innholdsløs og usammenhengende. Man skulle kanskje tro det var motsatt – at anmelderne var *mer* skeptiske til modernismen på 1950-tallet, da retningen tross alt nylig hadde gjort inntog i Norge, men at kritikken ville stilne etter hvert som modernismen ble mer etablert. Dette henger riktignok trolig sammen med personbestemte synspunkt hos anmelderne.

Mens vi hadde sett for oss at moralske og politiske vurderinger ville være mer fremtredende i mellomkrigstidens litteraturkritikk, hadde vi derimot forestilt oss at kriteriet ville være mindre i bruk på 1970- og 1980-tallet, ettersom litteraturforskningen og -studiene ble mer teoretisert i denne perioden. Heller ikke dette viste seg å stemme. Vi har snarere funnet at litteraturkritikken var mer politisert i dette tidsrommet enn i de tidligere undersøkte årene, samtidig som estetiske forhold ved utgivelsene vektlegges mindre – særlig på 1970-tallet. Dette kan imidlertid forklares med at Morgenbladet anmeldte mange bøker som tok opp politiske temaer, blant annet fordi kvinnebevegelsen og venstreradikalismen satte sitt preg på litteraturen. Ifølge avisens anmeldere hadde materialismen forflatet litteraturen, og de savnet en større åndelig og humanistisk orientering. Dette var også temaet for debatten om *Bazarovs barn* i 1983.

Nettopp troen på viktigheten av åndelighet og kristen humanisme har stått sterkt i litteraturkritikken i hele perioden vi har undersøkt, og den har utpekt seg tydeligst i avisens historie. Dette kan etter alt å dømme skyldes at flere journalister var tilknyttet åndsretninger som antroposofien og Oxfordbevegelsen. Den «åndelige» orienteringen har gitt seg utslag på forskjellige måter: I 1920 og 1930-årene understreket anmelderne gjerne forfatternes evner til å formidle «religiøse følelser» på en ektefølt måte; på 1950- og 1960-tallet etterlyste de en mer imøtekommende litteratur som rett og slett angår leserne og virker oppbyggende, mens 1970- og 1980-årene var preget av ønsket om sjelelig innhold i en markedsorientert tid. I forlengelse av dette kan man også spore en klar antimaterialistisk holdning blant anmelderne, som samsvarer med avisens mistro til marxistisk tankegods. Kommunismen kan sies å ha vært Morgenbladets fiendebilde i alle månedene vi har kartlagt, et fiendebilde som ved flere anledninger nok har vært utslagsgivende for at enkelte utgivelser har fått negativ mottakelse i avisen. Vi har i alle fall sett at uttalt venstreradikale forfattere gjerne får hardere medfart, selv om bøkene ikke nødvendigvis har et eksplisitt politisk eller misjonerende innhold.

Avisens antikommunisme representerer etter alt å dømme en generell skepsis til alle former for kollektivismen. Det er ikke utenkelig at denne skepsisen var avgjørende for at Morgenbladet, i motsetning til konkurrenten Aftenposten, ikke lot seg nazifisere under okkupasjonen. Vi har sett at troen på frihet for den enkelte har inngått som en uomgjengelig del av anmeldernes verdigrunnlag, og at avisen derfor ofte fremstår som liberalistisk. Samtidig har vi funnet at mer konservative verdier som dannelse og religion har kommet til uttrykk i litteraturanmeldelsene. Konservatismen gjør seg særlig gjeldende i anmeldernes motstand mot samnorsken. Som riksmålsforkjempere har de gjennomgående lagt vekt på forfatternes språkføring, og om denne er «holdt i godt riksmål».

Av dette kan vi konkludere med at litteraturkritikken som sto på trykk i Morgenbladet fra 1920 til 1985 nok var farget av avisens konservative holdning, fordi den rekrutterte og tiltrakk seg medarbeidere med tilsvarende overbevisning. Det er likevel for kategorisk å hevde at avisens politiske standpunkt er det mest utslagsgivende kjennetegnet i kritikken, da vi har funnet at anmelderne overveiende vektla rent estetiske kvaliteter ved litteraturen de skulle vurdere. Morgenbladets konservative verdsett kommer kanskje best til uttrykk i de offentlige litteraturdebattene vi har undersøkt, der avisen først og fremst kan sies å posisjonere seg som «åndens forsvarer». Det er denne posisjonen som har gjort Morgenbladet til en motstemme i den litterære offentligheten – i sitt korstog for «andre og høiere verdier».

Litteratur

Primærlitteratur

- A.B. 1940. Uten tittel, i *Morgenbladet* 5.11.1940. Oslo, s. 3
- Abrahamsen, Odd. 1975. «Stein Mehren bærer sitt bilde frem», i *Morgenbladet* 6.11.1975.
Oslo, s. 4
- . 1980. «En dikter fra bygdene», i *Morgenbladet* 24.11.1980. Oslo, s. 4
- A.K. 1931. «Er sannheten uanstendig?», i *Dagbladet* 1.10.1931. Oslo, s. 3
- A.-M. 1935. Uten tittel, i *Morgenbladet* 30.11.1935. Oslo, s. 5
- A.M.G. 1940. «Aschehous utvalgte for piker», i *Morgenbladet* 16.11.1940. Oslo, s. 8
- Andersen, Anton Fredrik. 1980. «Kjetsaas Zinovjev-anmeldelse», i *Morgenbladet*
26.11.1980. Oslo, s. 4
- A.U.-H. 1935a. Uten tittel, i *Morgenbladet* 5.11.1935. Oslo, s. 5
- . 1935b. Uten tittel, i *Morgenbladet* 26.11.1935. Oslo, s. 7
- Beer, Drude og Sverre Mørkhagen. 1983. «– Ikke så bastant som jeg høres ut», i *Nationen*
8.10.1983. Oslo, s. 6
- Benterud, Aagot. 1950a. «Småbyroman», i *Morgenbladet* 28.11.1950. Oslo, s. 7
- . 1950b. «Nordisk konkurranse om den beste kristelige roman», i *Morgenbladet* 2.11.1950.
Oslo, s. 5
- B.G. 1940a. Uten tittel, i *Morgenbladet* 20.11.1940. Oslo, s. 4
- . 1940b. Uten tittel, i *Morgenbladet* 30.11.1940. Oslo, s. 8
- Brantzeg, Nils. 1954. «Øverland I og II», i *Dagbladet* 19.5.1954. Oslo, s. 2
- Brekke, Paal. 1954. «'Prinsen av Isola'», i *Aftenposten* 19.8.1954. Oslo, s. 3–6
- Brøgger, Niels Christian. 1954. «Lyrikkens opprinnelse», i *Aftenposten* 30.8.1954. Oslo, s. 2
- Brynildsen, Aasmund. 1960. «En dikter under partidisiplin» i *Morgenbladet* 24.11.1960.
Oslo, s. 3
- Bugge, Niels Magnus. 1970. «En virtuos i tomheten», i *Morgenbladet* 16.11.1970. Oslo, s. 3
- . 1975. «Doris Lessing og erfaringens sprog», i *Morgenbladet* 1.11.1975. Oslo, s. 4
- . 1985. «Om det gamle, ensomme og forkomne mennesket», i *Morgenbladet* 14.11.1985.
Oslo, s. 4
- Bukdahl, Jørgen. 1960. «Det tabte paradiset», i *Morgenbladet* 15.11.1960. Oslo, s. 3

- Bystad, Erik. 1983. «Forsøket på å ramme inn Skagen i brunt og auksjonere ham bort til reaksjonen lykkes ikke», i *Morgenbladet* 4.10.1983. Oslo, s. 4
- Carling, Finn. 1954a. «Gjenferdet i Grotten», i *Morgenbladet* 5.5.1954. Oslo, s. 3
- . 1954b. «Det forstenede menneske II», i *Morgenbladet* 1.6.1954. Oslo, s. 3
- . 1955. «Fra en annen verden – i oss selv», i *Morgenbladet* 4.11.1955. Oslo, s. 3–4
- Christensen, Ole-Jacob. 1980. «Ujevn 80-tallsdebutant», i *Morgenbladet* 24.11.1980. Oslo, s. 6
- Christensen, Peder. 1935. Uten tittel, i *Morgenbladet* 23.11.1935. Oslo, s. 5
- Dahl, Hans Fredrik. 1983a. «Opprør fra høyre», i *Dagbladet* 26.9.1983. Oslo, s. 17
- . 1983b. «Gyldendals barn», i *Dagbladet* 28.9.1983. Oslo, s. 22
- E.G. 1955. «Bare 16 år», i *Morgenbladet* 30.11.1955. Oslo, s. 4
- Eide, Eiliv. 1983. «Inspirert, men enøyd forfatterslakt», i *Bergens Tidende* 29.9.1983. Bergen, s. 4
- Ellingsen, Svein. 1954. «L'art pour l'homme», i *Morgenbladet* 26.5.1954. Oslo, s. 3
- Elster, Kristian. 1931a. «Konkurranseromanene», i *Aftenposten* 18.9.1931. Oslo, s. 3
- . 1931b. «'Godnat da du'», i *Aftenposten* 26.10.1931. Oslo, s. 9
- En. 1935. Uten tittel, i *Morgenbladet* 26.11.1935. Oslo, s. 7
- Engelstad, Carl Fredrik. 1945. «Tre nye novellister», i *Morgenbladet* 8.11.1945. Oslo, s. 4
- Engelstad, Carl Fredrik. 1955. «Ragnvald Skredes dikt», i *Morgenbladet* 5.11.1955. Oslo, s. 10
- F.B. 1970. «ABC om EEC?», i *Morgenbladet* 27.11.1970. Oslo, s. 5
- Freihow, Halfdan W. 1983a. «Litteraturhistorie på Club 7: 'Bazarovs barn', fulle folk og et skritt i riktig retning», i *Morgenbladet* 7.10.1983. Oslo, s. 4
- . 1983b. «En tid får ikke bedre bøker enn det den har lesere til», i *Morgenbladet* 30.12.1983. Oslo, s. 5
- Frost, Tore. 1970. «Oidipus og våre komplekser» 30.11.1970. Oslo, s. 3
- Gjerløw, Olaf. 1940. «Quisling har sagt →», i *Morgenbladet* 14.11.1940. Oslo, s. 3
- Greiff, Trygve. 1960a. «Finn Bjørseths 60-talls-ballade», i *Morgenbladet* 7.11.1960. Oslo, s. 7
- . 1960b. «Bjerkes nye dikt», i *Morgenbladet* 10.11.1960. Oslo, s. 3
- Grieg, Harald. «Uredelighet eller dikterisk frihet?», i *Aftenposten* 4.10.1954. Oslo, s. 3

- Grøndahl, Carl Henrik. 1983. «Uhyret er normalt», i *Aftenposten* 24.9.1983. Oslo, s. 6
- Hagerup, Inger. 1955. «'Inger Hagerup i et vendepunkt'», i *Morgenbladet* 22.11.1955. Oslo, s. 3
- Halvorsen, Finn. 1931a. «Konkurranseromanene: 'Duskregn' og 'Deilig er jorden'», i *Aftenposten* 18.9.1931 aften. Oslo, s. 5
- . 1931b. «'Sår som ennu blør'», i *Aftenposten* 3.11.1931. Oslo, s. 6
- Hambro, Carl Joachim. 1919. «100 aar er et langt tidsrum», i *Morgenbladet* 1.1.1919 no. 3. Oslo, s. 8
- . 1920. Uten tittel, i *Morgenbladet* 27.11.1920. Oslo, s. 6
- . 1925a. Uten tittel, i *Morgenbladet* 4.11.1925. Oslo, s. 8
- . 1925b. Uten tittel, i *Morgenbladet* 28.11.1925. Oslo, s. 8
- . 1925c. Uten tittel, i *Morgenbladet* 17.11.1925. Oslo, s. 8
- . 1930a. Uten tittel, i *Morgenbladet*. 1.11.1930. Oslo, s. 6
- . 1930b. Uten tittel, i *Morgenbladet*. 14.11.1930. Oslo, s. 9
- . 1930c. «Sigrid Undsets nye bok utkommet», i *Morgenbladet* 25.11.1930. Oslo, s. 1–2
- . 1935a. «Vor yngste dikter», i *Morgenbladet* 30.11.1935. Oslo, s. 4
- . 1935b. Uten tittel, i *Morgenbladet* 23.11.1935. Oslo, s. 4
- . 1931a. «Romankonkurranse. Korporlighet og aandsfattigdom», i *Morgenbladet* 3.10.1931. Oslo, s. 1–4 og 9
- . 1931b. Uten tittel, i *Morgenbladet* 28.10.1931. Oslo, s. 9
- . 1931c. Uten tittel, i *Morgenbladet* 28.10.1931. Oslo, s. 9
- Hambro, Johan. 1945. «Arnulf Øverland», i *Morgenbladet* 15.11.1945. Oslo, s. 3
- Hammarstrøm, Gunne. 1983. «Ingenting skjer utenfor media», i *Morgenbladet* 3.10.1983. Oslo
- Hamsun, Knut. 1992. *Mysterier*. Oslo
- Hansen, Andreas M. 1925. «Østlendingens folketype. Anthropologia Norvegica I», i *Morgenbladet* 28.11.1925. Oslo, s. 1–2
- Hansen, Jan E. 1980. «Latterlig lyrikkdebatt i Studentersamfundet», i *Morgenbladet* 20.11.1980. Oslo, s. 4
- . 1983. «Kaj Skagens 'Bazarovs barn': En livssak som han inviterer oss til å drukne i en blodpøl», i *Morgenbladet* 26.9.1983. Oslo, s. 5

- Harbitz, Alf. 1950a. «Fine danske noveller», i *Morgenbladet* 1.11.1950. Oslo, s. 3
- . 1950b. «Den muntre visdom», i *Morgenbladet* 2.11.1950. Oslo, s. 5
- . 1955. «Spente sinn», i *Morgenbladet* 19.11.1955. Oslo, s. 8
- . 1960a. «Riksmålet – det levende sprog», i *Morgenbladet* 2.11.1960. Oslo, s. 3
- . 1960b. «En streik i tyveårene», i *Morgenbladet* 3.11.1960. Oslo, s. 3
- Hartmann, Sverre. 1965a. «Problemet Quisling og ansvaret for nasjonen», i *Morgenbladet* 12.11.1945. Oslo, s. 2
- . 1965b. «I fiendens vold», i *Morgenbladet* 13.11.1945. Oslo, s. 2
- . 1965c. «Forfatter på kritikerstien», i *Morgenbladet* 20.11.1945. Oslo, s. 2
- Hauffen, Svein Otto. 1983. «Det var dagen med ‘grettenhetens blodstyrning’ i *Morgenbladet!*», i *Morgenbladet* 2.12.1983. Oslo, s. 4
- Hersoug, Ole. 1925. Uten tittel, i *Morgenbladet* 31.10.1925. Oslo, s. 6
- Hz. 1920a. Uten tittel, i *Morgenbladet* 24.11.1920. Oslo, s. 6
- . 1920b. Uten tittel, i *Morgenbladet* 27.11.1920. Oslo, s. 6
- . 1930a. Uten tittel, i *Morgenbladet* 19.11.1930. Oslo, s. 10
- . 1930b. Uten tittel, i *Morgenbladet* 15.11.1930. Oslo, s. 6
- . 1930c. Uten tittel, i *Morgenbladet* 15.11.1930. Oslo, s. 6
- I.K. 1935. Uten tittel, i *Morgenbladet* 7.11.1935. Oslo, s. 7
- Ikke oppgitt. 1920. «Vor nye føljeton», i *Morgenbladet* 1.11.1920, s. 1
- Ikke oppgitt. 1935a. «Trotzky er begeistret over Ullevaal. Hans bok ‘Mitt liv’ i norsk oversettelse», i *Morgenbladet* 14.11.1935. Oslo, s. 5
- Ikke oppgitt. 1935b. «Winston Churchills ungdom. En fengslende bok av og om en stor mann», i *Morgenbladet* 2.11.1935. Oslo, s. 1–3
- Ikke oppgitt. 1940a. «Uundværlig bok for fjærfeholdere», i *Morgenbladet* 23.11.1940. Oslo, s. 8
- Ikke oppgitt. 1940b. «Et nytt storverk av Johan Falkberget», i *Morgenbladet* 9.11.1940. Oslo, s. 11
- Ikke oppgitt. 1954. «Ord i alvor til Arnulf Øverland», i *Dagbladet* 4.10.1954. Oslo, s. 6
- Ikke oppgitt. 1970. «‘Heng den reaksjonære Grey’», i *Morgenbladet* 6.11.1970. Oslo, s. 5
- Ikke oppgitt. 1980. «Tommelen ned for Zinovjev», i *Morgenbladet* 18.11.1980. Oslo, s. 1
- Jensen, Kjell Olaf. 1985. «Dikterens vanskelige oppvekst», i *Morgenbladet* 12.11.1985.

- Oslo, s. 5
- Kildal, Birger. 1965. «Mennesket og forræderen Quisling», i *Morgenbladet* 11.11.1965.
- Oslo, s. 2
- Kjetsaa, Geir. 1980a. «Zinovjev's antikommunisme», i *Morgenbladet* 18.11.1980. Oslo, s. 4
- Kjetsaa, Geir. 1980b. «Førsteamanuensis Vestre og Zinovjev», i *Morgenbladet* 29.11.1980.
- Oslo, s. 4
- Krog, Helge. 1931a. «Sår som ennu blør.», i *Dagbladet* 12.11.1931. Oslo, s. 5
- . 1931b. «Duskregn», i *Dagbladet* 14.11.1931. Oslo, s. 3
- Kruuse, Jens. 1954a. «Litteratur og folk», i *Morgenbladet* 29.9.1954. Oslo, s. 3–5
- Kruuse, Jens. 1954b. «De store emner», i *Morgenbladet* 30.9.1954. Oslo, s. 3–5
- Landro, Jan H. 1983. «Kaj Skagen ute med storsleggen. 'Vil slå en bresje i vårt totalitære kulturliv'», i *Bergens Tidende* 29.9.1983. Bergen, s. 4
- Larssen, Vetle Lid. 1983a. «Generaloppgjør med en forfattergenerasjon: 'Faldbakken en åndslivskatastrofe på to ben'», i *Morgenbladet* 23.9.1983. Oslo, s. 1
- . 1983b. «Er det en god dag?», i *Morgenbladet* 27.9.1983. Oslo
- . 1983c. «Kulturredaktør Dahls stygge slag i luften», i *Morgenbladet* 28.9.1983. Oslo, s. 4
- Lystad, Magne. 1983. «Skagen med bokbombe», i *VG* 26.9.1983. Oslo, s. 40
- Lødrup, Hans Peter. 1945a. «En bok om politiske ideer», i *Morgenbladet* 28.11.1945. Oslo, s. 2–3
- . 1945b. «Fremtiens sociale politikk», i *Morgenbladet* 13.11.1945. Oslo, s. 3
- . 1945c. «Den norske tragedien», i *Morgenbladet* 20.11.1945. Oslo, s. 3
- . 1945d. «1814», i *Morgenbladet* 10.11.1945. Oslo, s. 4
- . 1945e. «Historieskriving og objektivitet», i *Morgenbladet* 23.11.1945. Oslo, s. 3
- . 1945f. «Et generaloppgjør», i *Morgenbladet* 15.11.1945. Oslo, s. 3
- Magnus, Peter. 1954. «– og ganske hårde domme», i *Morgenbladet* 11.5.1954. Oslo, s. 3
- Mannsåker, Inge. 1960. «Sannheten – men ikke den hele», i *Morgenbladet* 29.11.1960. Oslo, s. 3
- M.B. 1920. «Børn – mennesker», i *Morgenbladet* 6.11.1920. Oslo, s. 6
- MOE. 1970. «En gravstøtte over Sovjet-systemet», i *Morgenbladet* 7.11.1970. Oslo, s. 5
- Mørkhagen, Sverre. 1983. «Med Bazarov som brekkjern mot en litterær fattigdom», i *Nationen* 27.9.1983. Oslo, s. 6

- N.H. 1925. Uten tittel, i *Morgenbladet* 23.11.1925. Oslo, s. 6
- Nordrå, Olav 1955. «Jakob Sandes nye dikt», i *Morgenbladet* 9.11.1955. Oslo, s. 7
- . 1960. «Med Per Bronken på havets bunn», i *Morgenbladet* 17.11.1960. Oslo, s. 10
- Olsen, Bjørn Gunnar. 1980a. «'Billettene' – med kompetanse», i *Morgenbladet* 12.11.1980. Oslo, s. 6
- . 1980b. «'E 18' – et fravær på Sørlandet», i *Morgenbladet* 27.11.1980. Oslo, s. 5
- Parmann, Øistein. 1950a. «Hans Jæger og Kristianiabohemen», i *Morgenbladet* 22.11.1950. Oslo, s. 3
- . 1950b. «Den evige vandring», i *Morgenbladet* 27.11.1950. Oslo, s. 7
- Pedersen, Odd Kvaal. 1983. «Bazarovs barn og deres forferdelige herjinger», i *Stavanger Aftenblad* 4.10.1983. Stavanger, s. 3
- Petersen, Roar. 1980. «Dag Solstads krig», i *Morgenbladet* 12.11.1980. Oslo, s. 6
- Pierstorff, Erik. 1960a. «En privatsak», i *Morgenbladet* 3.11.1960. Oslo, s. 6
- . 1960b. «Debutantens problem - og konsulentens ansvar», i *Morgenbladet* 8.11.1960. Oslo, s. 3
- . 1960c. «Diktet som omslutter oss», i *Morgenbladet* 29.11.1960. Oslo, s. 8
- Pirat. 1954. «Modernisme», i *Dagbladet* 6.5.1954. Oslo, s. 4
- P.J. 1940. «En norsk bok for alle nettop nu og til alle tider», i *Morgenbladet* 11.11.1940. Oslo, s. 3
- Ramm, Fredrik. 1931. «En skitten strøm flyter utover landet», i *Morgenbladet* 28.10.1931. Oslo, s. 4
- Reinskou, Arne. 1955a. «Astrid Tollefsens nye dikt», i *Morgenbladet* 17.11.1955. Oslo, s. 3
- . 1955b. «Inger Hagerup i et vendepunkt», i *Morgenbladet* 10.11.1955. Oslo, s. 3–5
- Roald, Bodil. 1970. «Med skurebøtte i hånden og Maos tanker i hodet», i *Morgenbladet* 9.11.1970. Oslo, s. 3
- . 1975a. «Spretne Emma-bøker», i *Morgenbladet* 3.11.1975. Oslo, s. 8
- . 1975b. «Også en kvinne – i kvinneåret», i *Morgenbladet* 3.11.1975. Oslo, s. 8
- Rostad, Bernhard. 1983. «Angrer ikke på Skagen», i *Dagbladet* 27.9.1983. Oslo, s. 20
- Rtc. 1940. «God håndrekning i broget tid», i *Morgenbladet* 22.11.1940. Oslo, s. 3
- Scharffenberg, Johan. 1945. «Demokrati uten parlamentarisme», i *Morgenbladet* 29.11.1945.

Oslo, s. 3

- . 1955. «Streiflyv over psykiatriens arbeidsfelt», i *Morgenbladet* 21.11.1955. Oslo, s. 3
- Schiøtz, Johannes. 1940. «Boken om Napoleon», i *Morgenbladet* 23.11.1940. Oslo, s. 3
- S.F.K. 1955. «Premiert lettvekter», i *Morgenbladet* 3.11.1955. Oslo, s. 12
- Skavlan, Einar. 1931. «De tre norske premieromanene», i *Dagbladet* 16.9.1931. Oslo, s. 3
- Skagestad, G. 1920. «Den kristelige tros lære», i *Morgenbladet* 11.11.1920. Oslo, s. 6
- Solumsmoen, Odd. 1983. «Kampglad Skagen!», i *Arbeiderbladet* 27.9.1983. Oslo
- Svenning, Iver Tore. 1983. «Søk dekning – Skagen kommer!», i *Frisprog* 1.10.1983. Oslo
- Sørbø, Jan Inge. 1983. «Reidskap for ei total sjelelig øydeleggjing», i *Dagen* 24.9.1983.

Bergen

- Thomassen, Magda Koch. 1954. «Til beundring og forargelse», i *Morgenbladet* 9.12.1954.

Oslo, s. 5

- . 1960. «Kapitler av et dikterliv», i *Morgenbladet* 3.11.1960. Oslo, s. 3
- Thoresen, Felix. 1975. «Hun tør ikke elske», i *Morgenbladet* 18.11.1975. Oslo, s. 4
- U.M. 1935. Uten tittel, i *Morgenbladet* 16.11.1935. Oslo, s. 4
- Uthaug, Geir. 1985a. «Utvannet og umorsom kulturhistorie», i *Morgenbladet* 5.11.1985.
- Oslo, s. 4
- . 1985b. «Olsens bankelyder gjennom vegg», i *Morgenbladet* 1.11.1985. Oslo, s. 4
- . 1985c. «Vederkvegende bok for sinnet», i *Morgenbladet* 20.11.1985. Oslo, s. 6
- Vestre, Bernt. 1960a. «Den forkrøblede sjel», i *Morgenbladet* 3.11.1960. Oslo, s. 6
- . 1960b. «Sandemoses epistler», i *Morgenbladet* 29.11.1960. Oslo, s. 8
- Vogt, Benjamin. 1954. «Om smag og ubehag», i *Morgenbladet* 20.5.1954. Oslo, s. 3–10
- . 1965a. «Kritiker på vidvanke i historien», i *Morgenbladet* 18.11.1965. Oslo, s. 2
- . 1965b. «Farvel for denne gang», i *Morgenbladet* 22.11.1965. Oslo, s. 2
- Wiesener, Albert. 1965. «Quisling handlet uavhengig av de tyske planer 9. april», i *Morgenbladet* 24.11.1965. Oslo, s. 2

- Wærenskjold, Leif. 1965a. «I gudenes fotspor», i *Morgenbladet* 1.11.1965. Oslo, s. 3
- . 1965b. «Oss absurde imellom», i *Morgenbladet* 3.11.1965. Oslo, s. 3
- . 1970a. «Med forbehold», i *Morgenbladet* 17.11.1970. Oslo, s. 3
- . 1970b. «På det jevne», i *Morgenbladet* 9.11.1970. Oslo, s. 3

- Øgrim, Tron. 1983. «Ronkeklubben norsk litteraturdebatt», i *Klassekampen* 3.10.1983. Oslo, s. 4
- Øverland, Arnulf. 1954a. «Tungetale fra parnasset», i *Arbeiderbladet* 27.4.1954. Oslo, s. 7
- . 1954b. «Gjenferdet i Grotten», i *Morgenbladet* 6.5.1954. Oslo, s. 3
- Aall, Cato. 1945. «Et lite pust i bakken», i *Morgenbladet* 6.11.1945. Oslo, s. 4
- Aarheim, Idar. 1960. «Avklaret stolthet», i *Morgenbladet* 25.11.1960. Oslo, s. 3
- . 1965. «Når tilværelsen ingen mening har», i *Morgenbladet* 2.11.1965. Oslo, s. 3
- Aarnes, Asbjørn. 1950a. «Poesi», i *Morgenbladet* 14.11.1950. Oslo, s. 3
- . 1950b. «Visjonær poesi», i *Morgenbladet* 29.11.1950. Oslo, s. 7
- . 1955. «Lyrisk debut», i *Morgenbladet* 12.11.1955. Oslo, s. 10
- . 1980. «Feil forventning», i *Morgenbladet* 29.11.1980. Oslo, s. 4

Teori og sekundærlitteratur

- Andersen, Per Thomas. 1987. «Kritikk og kriterier». *Vinduet* 41, (3): 17–26
- . 2012. «Kapittel 8 – 1900-tallet. Første del» og «Kapittel 9 – 1900-tallet. Andre del». *Norsk litteraturhistorie* [2. utg.]. Oslo, s. 327–433 og 435–715
- Andreassen, Trond. 2012. «Kapittel 10. Litteraturkritikken». *Bok-Norge. En litteratursosiologisk oversikt* [3. utg.]. Oslo, s. 403–32
- Beardsley, Monroe. 1981. *Aesthetics. Problems in the philosophy of criticism* [1958]. Indianapolis
- Birkeland, Tone. 2009. «Formidling av barnelitteratur. Kritikk og debatt». *Norsk barnelitteraturhistorie*. Oslo, s. 451–462
- Bonde, Arne. 2009. «Olaf Gjerløw». *Norsk biografisk leksikon*. Lest 12. april 2018. https://nbl.snl.no/Olaf_Gjerl%C3%B8w.
- Eide, Martin og Peter Larsen. 2017. «1840–1890. Det norske slagsmålsparadis». *Allmenningen. Historien om norsk offentlighet*. Red. Jostein Gripsrud. Oslo, s. 180–227
- Furuset, Sissel. 2016. «1945–1965: Etterkrigstid og kulturell nyorientering». *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010*. Red. Sissel Furuset, Jahn Holljen Thon og Eirik Vassenden. Oslo, s. 305–319

- Furuseth, Sissel og Eirik Vassenden. 2016. «Nasjonalsosialistisk estetikk og mostandskritikk: litteraturkritikken under okkupasjonen». *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010*. Red. Sissel Furuseth, Jahn Holljen Thon og Eirik Vassenden. Oslo, s. 287–303
- Geelmuyden, Niels Christian. 1993. «Morgenbladet», i *Kjempers ødeland*. Oslo, s. 40–74
- Gimnes, Steinar. 1990. «Frå periferi til sentrum. Litteraturkritikk etter 1945». *Norsk kvinnelitteraturhistorie. Bd. 3: 1940–1980*. Red. Irene Engelstad, Jorunn Hareide, Irene Iversen, Torill Steinfeld og Janneken Øverland. Oslo, s. 169–76
- Gripsrud, Jostein. 2017. «Ideal, realiteter og tilfellet Norge». *Allmenningen. Historien om norsk offentlighet*. Red. Jostein Gripsrud. Oslo, s. 14–51
- Habermas, Jürgen. 1971. «Offentlighetens sosiale strukturer». *Borgerlig offentlighet – dens framvekst og forfall* [1962], overs. av Elling Schwabe-Hansen, Helge Høibraaten og Jon Øien. Oslo, s. 1–52.
- Hareide, Jorunn. 2009. «Barbra Ring». *Norsk biografisk leksikon*. Lest 28. mai 2018. https://nbl.snl.no/Barbra_Ring.
- Haugen, Trond. 2016. «Kritikken ved sensurens grenser II: moralsk bokanmelderi 1931–1935». *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010*. Red. Sissel Furuseth, Jahn Holljen Thon og Eirik Vassenden. Oslo, s. 260–7
- Jæger, Hans. 1950. *Fra Kristiania-bohêmen*. Oslo
- Mjør, Ingeborg. 2016. «Politikk og estetikk i barnelitteraturkritikken». *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010*. Red. Sissel Furuseth, Jahn Holljen Thon og Eirik Vassenden. Oslo, s. 558–568
- Ottosen, Rune. 2009. «Nils Vogt 2». *Norsk biografisk leksikon*. Lest 28. mai 2018. https://nbl.snl.no/Nils_Vogt_-_2.
- Pettersen, Øyvind Breivik. 2016. «Morgenbladet». *Store norske leksikon*. Lest 28. mai 2018. <https://snl.no/Morgenbladet>.
- Ramm, Fredrik. 1944. «Forbrytelse og straff». *Av kristen rot*. Red. Carl Fredrik Engelstad. Oslo, s. 212–8
- Risa, Gunvor. 1988. «Bøker for barn – ei kvinneoppgåve». *Norsk kvinnelitteraturhistorie. Bd. 1: 1600–1900*. Red. Irene Engelstad, Jorunn Hareide, Irene Iversen, Torill Steinfeld og Janneken Øverland. Oslo, s. 98–108
- . 2009. «Barnebokmarknaden». *Norsk barnelitteraturhistorie*. Oslo, s. 89–94

- Skjoldli, Jane. 2015. «Moralsk opprustning». *Store norske leksikon*. Lest 12. april 2018.
https://snl.no/Moralsk_Opprustning.
- Valaker, Tormod. 1999. *Litt fascisme, hr. statsminister! Historien om den borgerlige pressen og fascismen*. Oslo
- Vassenden, Eirik. 2016. «1965–1990: Litteraturkritikk i velferdsstaten». *Norsk litteraturkritikks historie 1870–2010*. Red. Sissel Furuseth, Jahn Holljen Thon og Eirik Vassenden. Oslo, s. 389–405
- Vold, Karin Beate. 2009. «Barneboka i offentligheten. Leserundersøkelser. Kritikk og debatt». *Norsk barnelitteraturhistorie*. Oslo, s. 143–151
- Waage, Peter Normann. 2009. «Øistein Parmann». *Norsk biografisk leksikon*. Lest 28. mai 2018. https://nbl.snl.no/%C3%98istein_Parmann.

Vedlegg

Følger på neste side.

Dato [nov. 1920]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
lørdag 6. (s)	Peter Egge: <i>Inde i fjordene</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		x	xxx	xx	xx	Genetisk	Middels	Middels
lørdag 6. (s)	Keiserinne Eugenia: <i>Keiserinde Eugenas memoirer</i>	Sakprosa	N. V.	-		xxx		x		Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 6. (s)	Svend Lombolt: <i>Mandens sexualliv og seksuelle hygiene</i>	Sakprosa	F. G. G.	-	x	x				Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 6. (s)	Nicolay L. Bugge: <i>Kontraktet. Avtaleloven (Lov om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyltige vilkårsforklaringer av 31te mai 1918) med motiver, utgitt av høvsteretssakokan Nicolay L. Bugge</i>	Sakprosa	P. R. / P. H. (utydelig)	-		xx				Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 6. (s)	Cosmo Hamilton: <i>Hvad gjør det?</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		xx		x	xx	Affektivt	Lite	Middels
lørdag 6. (s)	Stasuskonstans Seland: <i>Ætnebok for sau</i>	Sakprosa	E. G.	-	Ætnebok for sau	xx			x	Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 6. (s)	Dorothy Canfield Fisher: <i>En Montessoribog for mødre</i>	Sakprosa	M. B.	-	Børn – mennesker.	xx			xx	Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 11.	Jacob B. Bull: <i>Hr. Sommel</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		xx		xxx	xx	Estetisk	Middels	Middels
torsdag 11.	S. Enebo: <i>Gjennom stjerneveiden 1. Vor sol og dens følge.</i>	Sakprosa	Th. Hesselberg	-		xx		xxx	xx	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 11.	Svend Fleuron: <i>Killingerne. En familiekronike</i>	Skjønnerlitteratur	Arne Omsted	-		xx		x	xx	Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 11.	Mikkjel Fonhus: <i>Der skrives fra Kvernfløyvet</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		xx		xx	x	Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 11.	M. K. Håkanson-Hansen: <i>Om veir og vind i Trondhjem 1920</i>	Sakprosa	H. R.	-		xx		xx	x	Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 11.	Ernest Poole: <i>Hans anden hustru</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		xx		xxx	x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 11.	Olaf Storm: <i>Ordet's mænd</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		xxx		xx	x	Moralsk/politisk	Middels	Negativ
torsdag 11.	Dr. O. Halleby: <i>Den kristelige troselære I. Principiaeren</i>	Sakprosa	G. Skagestad	-	Den kristelige troselære.	xx		xxx	x	Kognitivt	Middels	Positiv
lørdag 13. (s)	Mrs. Asquith: <i>Morgens memoirer</i>	Sakprosa	N. Kittilsen	-	Morgens memoirer	xx		xxx	xxx	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 13. (s)	Barbra Ring: <i>To</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		x		xxxxxx		Estetisk	Mye	Middels
lørdag 13. (s)	E. Pieton-Turbervill: <i>Christ & Woman's Power</i>	Sakprosa	Søster Petra	-		x		xxxxx		Estetisk	Lite	Middels
lørdag 13. (s)	Oskar Thyregod: <i>Den stille gæst</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		x		xxxxx		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 13. (s)	Stigardulike forf.: <i>Studier fra sprøge- og oldtidsforskning</i>	Sakprosa	H.z.	-	Studier fra sprøge- og oldtidsforskning	x		xxx	x	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 13. (s)	Esher Montellus: <i>Adolfors</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		xx		xxx	x	Estetisk	Lite	Middels
lørdag 13. (s)	Lina Marie Riisnæs: <i>Olav Trygvessons saga</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		xx		xxx	x	Kognitivt	Lite	Negativ
lørdag 20. (s)	Christian Krogh: <i>Kampen for tilværelsen I</i>	Sakprosa	H.z.	-		x		xxxxxx	xx	Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 20. (s)	Asia Graah Bolander: <i>Grungs i Fossegarden</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		x		xxx		Estetisk	Lite	Middels
lørdag 20. (s)	Rakel Harbitz: <i>Jomfru Snurp</i>	Barn og ungdom	M. B.	-		x		xxx	xxx	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 20. (s)	G. Emil Thomassen: <i>Forhænger</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		x		xxxxx	x	Estetisk	Middels	Middels
lørdag 20. (s)	Richard Marsh: <i>Billen</i> / Burton E. Stevenson: <i>Filmseventyret</i> / Fred. M. White: <i>En hundeløvel</i> / Maud Divers: <i>Miss Desmond forlover seg</i> / Sigfrid Swertz: <i>Margot</i> / Martin Koch: <i>Vargen i Hobro</i>	Skjønnerlitteratur	J. L.	-	Jernbanelektur	xx		xxx	xxxxx	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 20. (s)	Johannes Bergström: <i>Under den røde fanens veck. Dagbokanteckningar av ridsagsgutten Johannes Bergström</i>	Sakprosa	K.	-		xx		xx	xx	Moralsk/politisk	Lite	Middels
lørdag 20. (s)	Fru Humphrey Ward: <i>Vor tide Eva</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		x		xx	xx	Affektivt	Lite	Middels
lørdag 20. (s)	Kaptein Richard Molander: <i>Briggen nå brødre</i>	Barn og ungdom	H.z.	-	En svensk guttebok	x		x	x	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 20. (s)	Maurice Maeterlinck: <i>Den økanta gæsten</i>	Skjønnerlitteratur	Sogneprest Hans Bauge	-	"Aanderne", – de avdøde og ufødte. En betragtning efter læsning av Maeterlinck Litt om C. J. Hambro's bok. Irske streiftog og studier.	x		x		Kognitivt	Lite	Umulig å si
tirsdag 23.	Carl Johan Hambro: <i>Irskes streiftog og studier</i>	Sakprosa	J.L.M	-		xx		xx		Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 24.	Gunnar Heiberg: <i>Norsk teater</i>	Sakprosa	N. V.	-		xxx		xx		Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 24.	Georg Pauli: <i>I æggmaleri</i>	Sakprosa	H.z.	-		xxx		xx		Kognitivt	Lite	Middels
onsdag 24.	Alexis Kivi: <i>Sju brødre</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		xx		xxx		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 24.	Per Stile: <i>Fiser og vers</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		xx		xxx		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 25.	Henrik Pontoppidan: <i>En vinterreise. Noogle Dagboksklader</i>	Sakprosa	C. J. H.	-		xx		xxx	xx	Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 25.	Marxi Pierre de Ségur: <i>Marie Antoinette</i>	Sakprosa	N. V.	-		xxx		xx	xx	Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 25.	Arthur Thomson: <i>A Handbook of Anatomy for Art Students. With numerous illustrations. 4th ed</i>	Sakprosa	F. G. G.	-		x		xx		Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 25.	Audun Hjereman: <i>Kongens kar</i>	Skjønnerlitteratur	S. K.	-		x		xx	xxx	Affektivt	Lite	Middels
torsdag 25.	Fug. Hemberg: <i>Jakbara Dagdgåurs gåinger og spør</i>	Sakprosa	Arne Omsted	-		xx		xx	x	Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 25.	Karl Tavasstjerna: <i>Lille Karl. En gosses roman.</i>	Barn og ungdom	R. H.	-		xx		xxxxx		Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 25.	Gustaf Lundeborg: <i>Barn en Hare och andra Bärreiser</i>	Sakprosa	Arne Omsted	-		xxx		xx	x	Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 25.	Nicolette (Karen Hansen?): <i>12 sjømandsviser</i>	Skjønnerlitteratur	Ikke oppgitt	-	12 sjømandsviser	xx		x		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 25.	Ikke oppgitt: <i>Karverker</i>	Sakprosa	B. W. N.	-	Karverker	xxx		xxxxx	xxx	Estetisk	Mye	Positiv
lørdag 27. (m)	Sigrud Undset: <i>Kristin Lavransdatter. Kransen</i>	Skjønnerlitteratur	Kristian Elster i Aftenposten	-	Av den første Anmeldelse	xxx		xxxxxx	xxx	Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 27. (s)	Vilhelm Krag: <i>Ferdensbarn</i>	Skjønnerlitteratur	C. J. H.	-		xxx		xxx	xx	Genetisk	Mye	Negativ
lørdag 27. (s)	Johan Skjoldborg: <i>Jens Jacobs sønner</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		xx		xxx	xx	Estetisk	Lite	Middels
lørdag 27. (s)	Marie Bregendahl: <i>I de lyse nætter</i>	Skjønnerlitteratur	r.	-		xx		xx	xxx	Affektivt	Middels	Middels
lørdag 27. (s)	Mattis Hamsson: <i>Sysramna Brink</i>	Skjønnerlitteratur	H.z.	-		x		x	xx	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 27. (s)	William James: <i>Memneskets uadødelighet. En undersøkelse av to indvendinger, der antakelig vil bli reist</i>	Sakprosa	I. G.–z. (utydelig)	-	Menneskets uadødelighet	xx		x		Kognitivt	Middels	Positiv

Dato [nov. 1925]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
lørdag 31. (s)	H. Martensen-Larsen: <i>En farsing av H. Martensen-Larsen. I del. Ved Adøens port.</i>	Sakprosa	Høiesteretsassessor Edv. Hambro	Om døden og de døde		x x				Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 31. (s)	O. E. Rolvaag: <i>Riket grunnlægger</i>	Sakprosa	C. J. H.			x	x x	x		Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 31. (s)	Rosita Forbes: <i>Rasidi. Bergenes sultian</i>	Sakprosa	K.			x		x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 31. (s)	Agnes Henningsen: <i>Den faldende kvinne</i>	Skjønnlitteratur	Hz.			x x		x x	x	Estetisk	Lite	Negativ
lørdag 31. (s)	Audun Hjermann: <i>Hervens ild</i>	Skjønnlitteratur	S. K.				x x	x	x	Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 31. (s)	Arne Espeland: <i>Marténgel</i>	Skjønnlitteratur	Hz.				x	x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 31. (s)	Ikke oppgitt: <i>Beiebrak og skogbrak</i>	Sakprosa	Ole Hersoug			x				Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 31. (s)	Avistforeningen for Rødkoller: <i>Registerstambok over Rødkoller</i>	Sakprosa	Ole Hersoug			x		x		Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 31. (s)	Fredre Castberg: <i>Mellenfolkelig retspleie</i>	Sakprosa	Jens Bull	Mellenfolkelig retspleie		x x x x x	x	x x x x x		Kognitivt	Middels	Middels
onsdag 4.	Kristian Elster d. y.: <i>Den hellige Andreas</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.					x x x x x		Moralsk/politisk	Mye	Negativ
onsdag 4.	Sadrin Sundar Singh: <i>Vang og bad. Utvalgte taler, ny samling i oversættelse ved Gerda Mandt</i>	Sakprosa	J. Gleditsch			x x	x	x		Kognitivt	Lite	Negativ
onsdag 4.	Red. Gustav Indrebø og Oluf Kolsrud: <i>Lærde brev fraa og til P. A. Minch. Fyrrte Bandet. 1832-1850</i>	Sakprosa	P. G.			x	x			Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 4.	Audhild Lund: <i>Henrik Ibsen og det norske teater 1857-63</i>	Sakprosa	Hz.			x x	x	x		Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 4.	Annie Berckenhoff: <i>Ankeren</i>	Barn og ungdom	Hz.						x	Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 4.	Knud Rasmussen: <i>Ikke oppgitt</i>	Sakprosa	Ric.			x		x x x		Estetisk	Lite	Positiv
lørdag aften 7.	Einar Bang: <i>Den sympatiske opdragelse</i>	Sakprosa	N. H.	Fra Grønland til Stillehavet.		x x x		x x		Estetisk	Lite	Middels
lørdag aften 7.	John Galsworthy: <i>I rageskudde fugle</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.	Den sympatiske opdragelse.			x x	x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag aften 7.	Johan Skjoldborg: <i>Slægen</i>	Skjønnlitteratur	Hz.				x	x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag aften 7.	Katharina Gjesdahl: <i>Stednor</i>	Skjønnlitteratur	N. V.			x x		x x x	x	Estetisk	Lite	Negativ
lørdag aften 7.	Ikke oppgitt: <i>Soga um Torgrils Errubensstjup eller Floomanna Saga</i>	Skjønnlitteratur	P. G.			x		x		Estetisk	Lite	Positiv
lørdag aften 7.	William J. Long: <i>Moder Jord</i>	Sakprosa	Arne Omsted	Naturens grusomhet. Føler ikke dyrene angst og redsel? Struggle for life.			x	x		Estetisk	Lite	Negativ
Søndag 8.	Anton Mohr: <i>Kampen om oljen</i>	Sakprosa	B. W. N.	Den nye hovedfaktor i verdenspolitikken.		x		x x		Estetisk	Lite	Positiv
Søndag 11.	Martha Ostens: <i>Graugaas</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.				x x x	x x x x x	x	Estetisk	Mye	Positiv
Søndag 11.	Poul Levin: <i>De rige folk. En forælling</i>	Skjønnlitteratur	N. V.			x		x x x	x x	Estetisk	Mye	Positiv
Søndag 11.	Fylkesangronom Karsten Baardseth: <i>Register over telemarkfæ. 1ste bind. registreringsnummer 1-294</i>	Sakprosa	Ole Hersoug						x	Kognitivt	Lite	Positiv
Søndag 11.	Lucy Fitch Perkins: <i>De japanske tvillinger</i>	Barn og ungdom	M. B.			x			x x	Affektivt	Lite	Positiv
Søndag 11.	Ellison Hawks: <i>Ungdommens ingentør-bok</i>	Barn og ungdom	T. Ven	En god teknisk guttebok			x	x x		Estetisk	Lite	Positiv
Søndag 11.	Eiler Nystrom: <i>Et historisk tilbakeblik</i>	Sakprosa	C. M. Munthe	Den grevelige Hielmstieme Rosencronske Stiftelse		x x	x	x x x x x		Estetisk	Mye	Positiv
lørdag (a) 14.	Hans E. Kinck: <i>Paa Rindalslegret. Dramatisk efterspil</i>	Skjønnlitteratur	Hans Amrud (fra Altenposten)	Kincks nye bok			x			Genetisk	Lite	Positiv
lørdag (s) 14.	H. G. Wells: <i>Den nye Machiavelli</i>	Skjønnlitteratur	Hz.			x		x x x		Estetisk	Lite	Positiv
lørdag (s) 14.	Olaf Moe: <i>Grundtvig og kirkenes glemmele. Et hundreårsminde og en paratei</i>	Sakprosa	J. F. Gjesdahl			x x x		x		Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag (s) 14.	Erland Høgdaal: <i>Spansk handelskorrespondans</i>	Sakprosa	A. E.			x x		x		Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag (s) 14.	Norsk utgave ved Margrete Munthe: <i>Pinochio og hans forunderlige eventyr</i>	Barn og ungdom	M. B.					x		Estetisk	Lite	Positiv
lørdag (s) 14.	Sigurd Østrem / Høige Klæstad / Adolf Lindvik: <i>De kollektive arbeidskampe efter norsk ret / Ansvarsfraskrivelse i befragningsforhold / Prætors rettskapende virksomhet</i>	Sakprosa	H. J.	Juridisk literatur.		x x x x				Genetisk	Lite	Positiv
lørdag (s) 14.	P. Lykke-Seest: <i>Sorenskriverfuldmægtigen</i>	Skjønnlitteratur	N. V.	Parodi eller alvor?			x x	x	x	Genetisk	Lite	Negativ
mandag 16.	Niels Bang: <i>Arsangsforestillingen. Analyse og kritikk.</i>	Sakprosa	J. G. - g	Det latente sjæleliv. Hvad hjælper aansaker os?		x x x x	x	x		Kognitivt	Mye	Middels
tirsdag 17.	Peter Egge: <i>Hansens Solstad</i>	Skjønnlitteratur	C. H. J.			x		x x		Estetisk	Lite	Positiv
tirsdag 17.	H. Bull Brodtkorb: <i>Efter etfinter og løver</i>	Sakprosa	Arne Omsted			x x x		x	x x	Affektivt	Lite	Negativ
tirsdag 17.	Dr. O. Hallesby: <i>Hvorfor jeg er en kristen. Et ord til redelige tvilere og andre søkende</i>	Sakprosa	J. F. Gjesdahl			x x x	x	x x x		Estetisk	Lite	Positiv
tirsdag 17.	K. G. Brøndsted: <i>I. B. Estrup. Mindekrift i anledning af Hundreårsdagen for hans Fødsel 16de April 1823</i>	Sakprosa	N. V.	Estrup.		x x		x		Kognitivt	Lite	Middels
tirsdag 17.	Øvre Richter Frich: <i>Habbusinere</i>	Skjønnlitteratur	Hz.			x		x x		Estetisk	Lite	Negativ
tirsdag 17.	Einar Spang / een skolemand: <i>Jakobi / Vilhassens gutteminner</i>	Barn og ungdom	Hz.	To guttebøker			x x x	x		Genetisk	Lite	Positiv
fredag 20.	Hans E. Kinck: <i>Paa Rindalslegret. Dramatisk efterspil</i>	Skjønnlitteratur	Hz.			x	x x	x x		Genetisk	Lite	Positiv
fredag 20.	Red. Olaf Benneche: <i>Jægenes bok 1925</i>	Sakprosa	Arne Omsted			x		x x		Estetisk	Lite	Middels
fredag 20.	Høige Lovland, Carl Schiøtz: <i>Læretabok for norske gutter</i>	Sakprosa	Junior			x x	x	x	x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
fredag 20.	Ivar Sæther: <i>Nordens Apostel</i>	Skjønnlitteratur	Johs. Hygen.			x x	x x	x x		Genetisk	Lite	Positiv
fredag 20.	Robert Neitendam: <i>Skuespiller og patriot. (Uddrag av H. C. Knudsens dagbøker)</i>	Sakprosa	N. V.	Skuespiller og patriot		x	x x		x	Genetisk	Lite	Middels

		Stein Balslad: Forbannet vore du	Skjønmlitteratur	Hz.						Estetisk	Lite	Middels
fredag 20.												
lørdag 21. (s)		Oskar Braaten: <i>Tribunen</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.						Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 21. (s)		C. J. Hambro: <i>Glimt fra Amerika</i>	Sakprosa	F. G. G.						Kognitivt	Mye	Positiv
lørdag 21. (s)		Irma Gram: <i>Fraans den første og hans hof</i>	Sakprosa	P. G.						Kognitivt	Lite	Negativ
lørdag 21. (s)		Johanne Vogt: <i>Statsraad Colsets hus og hans samtid</i>	Sakprosa	N. V.						Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 21. (s)		John Hagenbeck: <i>Indian. Opplevelser og avenyr</i>	Sakprosa	S. K.						Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 21. (s)		Rosita Forbes: <i>Raindi, borgens sultan.</i>	Sakprosa	S. K.						Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 21. (s)		Valdemar Schmidt: <i>Af et langt livs historie</i>	Sakprosa	-w.						Estetisk	Lite	Negativ
lørdag 21. (s)		S. A. Duse: <i>Fallet Dagner</i>	Skjønmlitteratur	T. V.						Estetisk	Lite	Negativ
lørdag 21. (s)		Prof. Harald K. Schjelderup: <i>Det underbevisste</i>	Sakprosa	R. Vøgt						Kognitivt	Lite	Negativ
mandag 23.		Luigi Pirandello: <i>Salig Martinus Pascal / For at skylta sin nakenhet / Alla ha råt / Henrik IV. Trogedt i tre akter</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.						Estetisk	Lite	Middels
mandag 23.		Mothus Skard: <i>Hvad skal vi ti barna våre</i>	Sakprosa	N. H.						Ingen	Lite	Middels
mandag 23.		Fredrik Bøck: <i>Resa till Jerusalem</i>	Sakprosa	K.						Estetisk	Lite	Positiv
mandag 23.		Bjørn Bruse / Lucien Ramont: <i>Speideren / Spader og fyver</i>	Barn og ungdom	S. K.						Afektivt	Lite	Positiv
tirsdag 24.		Peter Eggess: <i>Hansine Sølstad</i>	Skjønmlitteratur (avert)	Sigrd Undset						Estetisk	Mye	Positiv
onsdag 25.		Edv. Lehmann: <i>Myster og Sagor påvåg genom världen</i>	Sakprosa	Reidar Th. Christiansen						Afektivt	Lite	Positiv
onsdag 25.		I. Schrøder Nielsen: <i>Blandt Boerne i fred og trig</i>	Sakprosa	K.						Afektivt	Lite	Positiv
onsdag 25.		Georg Brandes: <i>Hellas</i>	Sakprosa	Herman Jeger						Genetisk	Lite	Negativ
onsdag 25.		Charles G.D. Roberts: <i>Nattens vingede svøbe og andre fortællinger fra Canada</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.						Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 25.		M. B. Landstad: <i>Folketviser fra Telemarken</i>	Skjønmlitteratur	Herman Jeger						Estetisk	Lite	Negativ
lørdag 28. (m)		Sigrd Undset: <i>Olav Audunsson i Hestviken I. II</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.						Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 28. (m)		Den danske boghandler-medhjælper forening: <i>Bogen. Dens historie. fremstilling og udbredelse. En haandbog for boghandlere og bogvænder</i>	Sakprosa	Hz.						Kognitivt	Mye	Positiv
lørdag 28. (m)		AH Hildinger: <i>Moralisk fostron</i>	Sakprosa	N. H.						Moralisk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 28. (m)		Vallfrid Spångberg: <i>Adolf Hedlin i liv och gärning</i>	Sakprosa	N. V.						Afektivt	Lite	Positiv
lørdag 28. (s)		Haitilan Bryn: <i>Der østerridske Norges antropologi</i>	Sakprosa	Dr. Ander. M. Hansen.						Kognitivt	Lite	Negativ
lørdag 28. (s)		Hjalmar Christensen: <i>Den blinde Gud</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.						Estetisk	Lite	Middels
lørdag 28. (s)		Carl G. Laurin: <i>Nordisk konst. Danmarks och Norges konst från 1880 till 1925</i>	Sakprosa	Hz.						Kognitivt	mye	Positiv
lørdag 28. (s)		Anne Wall: <i>Omkring Christian Michelsen och 1905</i>	Sakprosa	N. V.						Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 28. (s)		Kitty Wenzel og Øvre Richter Frich: <i>Bordets glæder</i>	Sakprosa	M. B.						Estetisk	Lite	Middels
lørdag 28. (s)		Lily Heber: <i>Kvindeskrivelser i norsk aandslvs historie II. Avildte Pryt</i>	Sakprosa	Hz.						Kognitivt	Lite	Negativ
mandag 30.		Olaf Beneche: <i>Og nye leirbaal lendes</i>	Skjønmlitteratur	Hz.						Estetisk	Middels	Negativ
mandag 30.		Major Ernst Schau: <i>En generalstabsofficer i 1864. Breve fra Major Ernst Schau til hans hustru</i>	Sakprosa	H. Broch.						Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 30.		Gertrund Vislie: <i>Bergens rimkronike. Ulgave efter haandskrifterne.</i>	Skjønmlitteratur	P. G.						Estetisk	Lite	Middels
mandag 30.		Ivar Welle: <i>Emlike. Fortælling fra aposteltiden</i>	Skjønmlitteratur	Johs. Hygen.						Afektivt	Middels	Positiv
mandag 30.		Red. Johannes Patrusson: <i>Förorysk kvæde um brögd nordmannna ætterinnar aut og heima</i>	Skjønmlitteratur	H-n. J.						Estetisk	Lite	Middels
mandag 30.		Hanne Henriette Bryn: <i>Heneche</i>	Barn og ungdom	Ka.						Afektivt	Lite	Positiv

Dato [nov. 1930]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
lørdag 01. (s)	Finn Halvorsen: <i>Mot dag</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-	x		x x x	x x x		Moralsk/politisk	Middels	Middels
lørdag 01. (s)	Admiral Børresen: <i>Sjalotinant Merry</i>	Skjønmlitteratur	T. V.	-	x		x		x	Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 08. (a)	Olav Aukrust: <i>Solrenning</i>	Skjønmlitteratur	O. M. Sandvik	-	x		x x x	x x x		Genetisk	Middels	Positiv
søndag 08.	Grazia Deledda: <i>Annaletta Bilisbi</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-				x x		Estetisk	Lite	Positiv
søndag 08.	Holger Rützebeck: <i>Det store aar</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-			x		x	Affektivt	Lite	Middels
søndag 08.	Peter Schmidt: <i>Var inte trött</i>	Sakprosa	Hz.	-			x			Kognitivt	Lite	Positiv
søndag 08.	Gertrud Lijla: <i>Bergakungen</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-			x x x		x	Estetisk	Lite	Middels
søndag 08.	Asel W. Persson: <i>Hansverk och industri under antiken</i>	Sakprosa	Hz.	-				x		Kognitivt	Lite	Positiv
søndag 08.	Sigrød Berge Gummeng: <i>Normespinn</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-				x	x x	Affektivt	Lite	Negativ
søndag 08.	Gurli Hertzman-Ericson: <i>Den tysta gatan</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-			x x x			Genetisk	Lite	Middels
søndag 08.	Richard Hejll: <i>Den andra synpunkten</i>	Sakprosa	H.	-	x					Moralsk/politisk	Lite	Middels
søndag 08.	Erling Hauger: <i>Tre gymnastier</i>	Barn og ungdom	E. H.	-	x			x x		Moralsk/politisk	Lite	Middels
søndag 08.	Georges Clemenceau: <i>En seier – Dens storhet og elendighet</i>	Sakprosa	Jens This (museumsdirektør)	Clemenceau om frankrikes skjebne	x x		x	x x	x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
onsdag 12.	Mikkjel Fonhus: <i>Fjelkongen</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-			x x	x x x x		Estetisk	Middels	Middels
onsdag 12.	Asia Graah Bolander: <i>Siena, synderev og helgeners by</i>	Sakprosa	Fr. R.	-				x x	x	Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 12.	Georges Duhamel: <i>Uvejrstratten</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-			x		x	Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 12.	Kosti Vchanev: <i>Mästervägarerna Helge Lindberg. Personliga minnen</i>	Sakprosa	J. A.	-			x x	x x x		Genetisk	Middels	Positiv
fredag 14.	Kristian Elster d.y.: <i>Bonde Veirskjæg</i>	Sakprosa	Dr. Kr. Ø.	-			x			Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 14.	J. F. Gjesdahl: <i>Den kjærlighet som venter. En minidsfortelling</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-			x x	x x x x x		Estetisk	Mye	Middels
fredag 14.	Annie Berkenhoff: <i>Utenfor akerskap</i>	Skjønmlitteratur	Ragnvald Gjerløw	-	x		x x x	x x x		Genetisk	Middels	Positiv
fredag 14.	Christian Sparre: <i>Den hollandske koff.</i>	Skjønmlitteratur	T. V.	-			x		x	Genetisk	Lite	Negativ
fredag 14.	Nils Johan Rud: <i>Karsemie</i>	Barn og ungdom	E. H.	-			x x	x x		Estetisk	Middels	Positiv
fredag 14.	G. Harvey Ralphson: <i>Ned Nator og Kvogytene</i>	Barn og ungdom	E. H.	-			x x	x	x	Affektivt	Lite	Negativ
fredag 14.	J. F. Herbarin: <i>Økonomisk geografi i grunndrag. Med et tillegg om de Nordiske land og I'erdén av Axel Somme</i>	Sakprosa	Aksel Aarstøl	En lærebok i tendensgeografi	x x x			x x x		Kognitivt	Mye	Middels
lørdag 15. (s)	Nils Collett Vogt: <i>Et liv i dik</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-			x x x	x x		Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 15. (s)	Kaare P. To ungdomskaar	Skjønmlitteratur	Hz.	-	x		x x x x	x x x		Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 15. (s)	Greve Bengt Gabriel Oxensfjerna: <i>I låra hos Jesus</i>	Sakprosa	J. Gledtisch	-	x x x					Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 15. (s)	Clara Tschudi: <i>Fyrstindeskjæbner</i>	Sakprosa	K.	-			x		x	Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 15. (s)	Agnes Henningsen: <i>Den sidste øften</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-			x	x x x x		Estetisk	Middels	Middels
lørdag 15. (s)	Nils Lie: <i>Paa sporet</i>	Barn og ungdom	Hz.	-				x	x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 15. (s)	J. Einrem: <i>Paa uferd</i>	Sakprosa	A. O.	-	x					Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 19.	Alf Harbitz: <i>Bunda. Novelle fra aarhundredskiftet</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-			x x	x x		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 19.	Bertrand Russell: <i>Moral og egteskap</i>	Sakprosa	Dr. Theodor Frølich	-			x x	x	x	Kognitivt	Lite	Middels
onsdag 19.	Anna Bloch: <i>Fra en anden tid</i>	Sakprosa	Hz.	-			x		x	Genetisk	Lite	Middels
onsdag 19.	Dora Olive Thompson: <i>Dorra paa prærien</i>	Barn og ungdom	E. H.	-			x x	x x		Estetisk	Middels	Middels
onsdag 19.	Haakon Harlem: <i>Rømling og tramp</i>	Barn og ungdom	E. H.	-			x x x	x x x		Genetisk	Middels	Negativ
onsdag 19.	Lord Balfour: <i>Chapters of autobiography / Wickham Steed: The real Stanley Baldwin / Winston Churchill: My early life / Mrs. Strachey: St. Loe Strachey: His life and his paper / Siegfried Sassoon (psaud. George Sherston): Memoirs of an Infantry Officer</i>	Sakprosa	P. V.	Engelske boknyheter. I Biografier og memoier	x		x x x	x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 20.	Vilhelm Krag: <i>Skrifter I-IV</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-			x x x x	x		Genetisk	Lite	Middels
torsdag 20.	Hulda Garborg: <i>Kormoe. Vers og visor</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-			x x x	x x		Genetisk	Middels	Middels
torsdag 20.	Elisabeth Høgstøm-Løberg: <i>Den hårda rutan</i>	Skjønmlitteratur	Hz.	-			x x x	x x x		Genetisk	Middels	Negativ
torsdag 20.	Einar Amdahl: <i>Under Sydskoret og i Sinims land. Beretning om inspektionen til Madagaskar, Zulu og Kina</i>	Sakprosa	A. O.	-					x	Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 20.	Edgar R. Burroughs: <i>Tarzan. Apenes konge</i>	Skjønmlitteratur	E. H.	-			x x	x	x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 20.	Lucien Ramont: <i>Stillehavsfløyeren som forsvandt</i>	Barn og ungdom	Gut.	-			x x	x		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 20.	Gunvor Fossum: <i>Fia</i>	Barn og ungdom	-ie.	-			x		x	Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 20.	Amy le Feuvre: <i>Ventindane</i>	Barn og ungdom	-ie.	-			x		x	Genetisk	Lite	Middels
torsdag 20.	Gurli Ørn: <i>Storm og stille</i>	Skjønmlitteratur	-ie.	-			x		x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 20.	Ola Gariaus: <i>Løste lenker. 45 fortellinger</i>	Skjønmlitteratur	-ie.	-			x		x	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 22. (m)	Gabriel Scott: <i>Joséfa. Fortellingen om en mor</i>	Skjønmlitteratur	C. J. H.	-			x x x x	x		Moralsk/politisk	Mye	Positiv
lørdag 22. (m)	Dr. Iwan Bratt: <i>Nemospørsmålet i psykoanalytisk belysning</i>	Sakprosa	Ørnulv Odgaard	-			x x x x	x x x		Moralsk/politisk	Mye	Middels
lørdag 22. (m)	Joseph Theilmont: <i>Vilde dyr</i>	Sakprosa	H. L. Løvenskiold	-	x		x x x x	x x x x	x x	Estetisk	Middels	Middels
lørdag 22. (m)	Sv. Scharnum: <i>Til Jerns farvand</i>	Sakprosa	A. O.	-			x		x	Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 22. (m)	Eugenie Winther: <i>Ellen fra låven</i>	Barn og ungdom	-ie.	-			x		x	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 22. (m)	Borghild Jørgensen: <i>Jeg vælger mig april</i>	Barn og ungdom	-ie.	-			x		x x	Affektivt	Lite	Positiv

Dato [nov. 1935]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
lørdag 2. (s)	Winston S. Churchill: <i>Ungdom</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	Winston Churchills ungdom. En fengslende bok av og om en stor mann		x	x	x	x	Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 2. (s)	<i>Johan Bojer: Dagen og natten</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.				x	x		Estetisk	Lite	Middels
lørdag 2. (s)	Francis Hackett: <i>Frans den første</i>	Sakprosa	B. G.		x	xxx	xxx	xxx	xx	Kognitivt	Middels	Positiv
lørdag 2. (s)	Georges Simeon: <i>To ganger død</i>	Skjønnlitteratur	B. G.			x	x	x		Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 2. (s)	Annik Saxegaard: <i>Hunden Boy forteller</i>	Barn og ungdom	N. K.					x		Estetisk (eksemplarm)	Lite	Negativ
torsdag 5.	Kristian Elster dy.: <i>Arken</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.				x	xx	x	Estetisk	Mye	Negativ
torsdag 5.	O. Thommesen: <i>Barneminner</i>	Sakprosa	D. G.					xx	x	Estetisk	Middels	Middels
torsdag 5.	Red. Charles de la Roncières: <i>Napoleons brever til Marie Louise</i>	Sakprosa	Edvard Stang			xx		x		Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 5.	Tari et Vesaa: <i>Kvinner ropar heim</i>	Skjønnlitteratur	Edvard Stang				x	x		Estetisk	Lite	Middels
torsdag 5.	Tilla Valstaad: <i>Teodora kommer hjem</i>	Skjønnlitteratur	S. S.					xx		Estetisk	Lite	Middels
torsdag 5.	A. J. Russell: <i>Store memns religion</i>	Sakprosa	M. M.-K.		x	xx		x		Kognitivt	Middels	Positiv
torsdag 5.	Nik. Henriksen: <i>Tundraens sønn</i>	Barn og ungdom	A. U.-H.			x	xx	x	xx	Affektivt	Middels	Positiv
torsdag 5.	Pelle Vigg: <i>Fire gutter dvar nordover</i>	Barn og ungdom	A. U.-H.			x	xx	x	xx	Affektivt	Middels	Positiv
torsdag 5.	Elsabeth Guldberg: <i>Mat for to</i>	Sakprosa	La Femme			xxx		x		Kognitivt	Middels	Lite
torsdag 7.	Sigurd Kvåle: <i>Tider og år</i>	Skjønnlitteratur	Ebv. S.					xxx		Estetisk	Middels	Middels
torsdag 7.	Erik Möller: <i>Femten aar fra fæden</i>	Sakprosa	K.		x	xx	x	x		Kognitivt	Mye	Positiv
torsdag 7.	Elizabeth Forman Lewis: <i>Kinesergutten Fu</i>	Barn og ungdom	A. U.-H.			x		x	x	Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 7.	Evi Bøgenes: <i>Britt går baut</i>	Barn og ungdom	I. K.					x	xx	Affektivt	Lite	Middels
fredag 8.	C. F. Rey: <i>The Real Abyssinia</i>	Sakprosa	Daphnis	Boknytt ved Daphnis						Ingen	Ingen	Umulig å si
lørdag 9. (s)	Johannes V. Jensen: <i>Dr. Renaulits fristelser</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.			x		xx	xxx	Kognitivt	Middels	Negativ
lørdag 9. (s)	Halliday Sutherland: <i>Det som hendte –</i>	Sakprosa	Carl Just.					xx	xx	Affektivt	Mye	Positiv
lørdag 9. (s)	Alice Lyttkens: <i>Der år i me sant ...</i>	Skjønnlitteratur	N. K.		xx	x		x	x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 9. (s)	Richard Halliburton: <i>Min vei til romanrikken</i>	Sakprosa	E. M. H.		x	x	xxx	x	xx	Genetisk	Lite	Middels
lørdag 9. (s)	Arne Skouen: <i>Jeg er sjomann og sytten år</i>	Skjønnlitteratur	E. M. H.					x		Estetisk	Lite	Middels
lørdag 9. (s)	Gunvor Fossum: <i>Feste-Pera</i>	Barn og ungdom	I. K.		x		xxx	xxx	xxx	Estetisk	Mye	Negativ
lørdag 9. (s)	Gurli Ølhm: <i>Når isen brister</i>	Skjønnlitteratur	I. K.					x	x	Affektivt	Lite	negativ
lørdag 9. (s)	Alfred Lilljeström: <i>Uppflymningarnas bok. Del I. Teknikens naturvetenskapliga grunder.</i>	Sakprosa	J.	Et svensk kjempeverk om opptimelse		x				Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 12.	Kristian Schjelderup: <i>På vei mot hedenskapet naturvetenskapliga grunder.</i>	Sakprosa	Hans Ordning		xx	x				Moralsk/politisk	Lite	Middels
torsdag 12.	Therkel Mathiasen: <i>Skvalderne i Gronland. Grønlandernes historie.</i>	Sakprosa	E. M. H.					xx	x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 12.	Erich Kästner: <i>Tre menn i sneen</i>	Skjønnlitteratur	A. U.-H.		x		xxx	x	x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 12.	Misjonsprest H. J. S. Astrup: <i>Mørke – bliv lys!</i>	Sakprosa	A. O.			x				Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 12.	F. G. Wodhouse: <i>Keiserinnen av Blandings</i>	Skjønnlitteratur	E. M. H.			x		xx	x	Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 12.	Sidsel Aas: <i>... Og så begynte livet</i>	Barn og ungdom	M. M.-K.					x		Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 12.	Margit Ravn: <i>Den skjønne drømmen</i>	Barn og ungdom	M. M.-K.						x	Affektivt	Lite	Negativ
torsdag 12.	Eugenie Winther: <i>Frøken tankelos får noe å tenke på</i>	Barn og ungdom	U. M.						x	Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 13.	Pamela Bourne: <i>Out of the world</i>	Sakprosa	Daphnis	Boknytt ved Daphnis					xx	Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 13.	Gunnar Soot: <i>Mamma i myren</i>	Skjønnlitteratur	Ikke oppgitt	Ny norsk kriminalroman					x	Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 14.	Leo Trotski: <i>Mitt liv</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	Trotsky er begejstret over Ullevaal. Hans bok «mitt liv» i norsk oversettelse				xxx		Ingen	Ingenting	Umulig å si
torsdag 14.	Olav Duun: <i>Gud smiler</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.		xx		xxx	xxx		Estetisk	Middels	Positiv
torsdag 14.	Arthur Omre: <i>Smuglere</i>	Skjønnlitteratur	C. J. H.		xx	xx	xx	xx	x	Kognitivt	Middels	Middels
torsdag 14.	Ferdinand Boberg: <i>Illustrerte reseminnen. Bilderna efter studier av Jorfateren</i>	Sakprosa	Carl Just.			x		xxx	xxx	Affektivt	Middels	Negativ
torsdag 14.	Aksel Akselson: <i>Aite glass</i>	Skjønnlitteratur	J. H.				xx	xxx	xx	Estetisk	Lite	Negativ
torsdag 14.	Håkon Eivjenth: <i>3 på To og 2 på Fire</i>	Barn og ungdom	A. U.-H.			x	x	x	xxx	Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 14.	Sverre S. Amundsen: <i>Speldergutene som drog på hvalfangst</i>	Barn og ungdom	A. U.-H.			xxx		x		Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 14.	Ruth Nissen-Drejer: <i>På egen hånd i Paris</i>	Barn og ungdom	U. M.			x	xx	xx	x	Estetisk	Lite	Negativ
torsdag 14.	Sofie Schieker-Ebe: <i>Sissel lærer hvert å kjønne</i>	Barn og ungdom	U. M.					x	x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 14.	Borghild Jørgensen: <i>Tokne datter</i>	Barn og ungdom	U. M.			xx	xx	xx	xx	Kognitivt	Middels	Positiv
fredag 15.	Winston Churchill: <i>Verdenskrigens historie</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	Churchills bok om Verdenskrigen på norsk		x	x	x	x	Kognitivt	Middels/mye	Positiv
lørdag 16. (s)	Theo. Fimdtal: <i>Den gule keiseret</i>	Sakprosa	S. K.		xx	x		xxx	xxx	Affektivt	Middels	Positiv
lørdag 16. (s)	Kari Gloveren: <i>Johm Myhre og fanns kone</i>	Skjønnlitteratur	D. G.		x		xx	xx		Estetisk	Middels	Middels
lørdag 16. (s)	Einar Spang: <i>Tordenskjold's spioner</i>	Barn og ungdom	A. U.-H.				x	x	xx	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 16. (s)	Møy Høst: <i>Skøttern og vesla</i>	Barn og ungdom	U. M.							Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 16. (s)	Julii Wiborg: <i>Når glocken gater</i>	Barn og ungdom	U. M.				x		x	Genetisk	Lite	Middels

Dato [nov. 1940]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
lørdag 02.	Herman Wildevney: <i>En lykkelig tid</i>	Sakprosa	O. G.	-	x x	x	x	x	x x	Affektivt	Middels	Middels
lørdag 02.	Alexandra Raehmanowa: <i>En kjærlighetstragedie. Romanen om Leo Tolstois ekteskap</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x x	x	x x x x	x	x	Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 05.	Stein Bälstad: <i>Sommere etter. Med julfar på seira</i>	Barn og ungdom	A. B.	-	x	x	x x x x x	x x x x x	x x	Estetisk	Middels	Middels
fredag 07.	Bokken Lasson: <i>Livet og lykken</i>	Sakprosa	O. G.	-	x	x	x	x	x x x	Affektivt	Lite	Positiv
fredag 08.	C. S. Forester: <i>Med flaggen i topp</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x	x	x x x	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 09.	Richard Llewellyn: <i>Grom tur min barndomsdal</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x x x	x	x x x x	x x x x x	x x x	Estetisk	Mye	Positiv
lørdag 09.	J. A. Hoff: <i>Mennesker jeg traf</i>	Sakprosa	B. G.	-	x	x	x	x x x	x	Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 09.	Else Gredsted Møller: <i>Grete går til flinen / Edith Unnerstad: Vipsen / F. von Rezniske: Venche græter opp</i>	Barn og ungdom	A. M. G.	Gyldendals Gode Pibeboker	x x x x	x	x x x x	x x x x	x	Moralsk/politisk	Lite	Middels
lørdag 09.	F. Casberg: <i>Retsfilosofiske grunnspørsmål</i>	Sakprosa	Prof. Ragnar Vogt	Retsfilosofiske grunnspørsmål	x	x	x x x	x	x	Umulig å si	Lite	Umulig å si
lørdag 09.	Johan Falkberget: <i>Natures brod. Oksekjøpersken An-Margritt</i>	Sjommelitteratur	Ikke oppgitt	Et nytt Stovverk av Johan Falkberget	x	x	x x	x	x	Genetisk	Lite	Positiv
mandag 11.	Fridtjof Nansen: <i>Friluftsliv</i>	Sakprosa	P. J.	En norsk bok for alle nettopp nu og til alle tider	x	x x	x x x x x	x x x x x	x x	Estetisk	Middels	Positiv
torsdag 12.	Kristian Kristiansen: <i>Hvem skal haven binde</i>	Sjommelitteratur	B. G.	Folketvissklidring fra Nordland.	x x x x	x	x	x x x x x x	x	Estetisk	Mye	Middels
lørdag 14.	N. S. Propaganda-avdeling: <i>Quisling har sagt – Citater fra taler og avisartikler. I.</i>	Sakprosa	O. G.	Quisling har sagt –	x	x	x	x	x	Kognitivt	Lite	Middels
fredag 15.	Ernst Orvill: <i>Bølgelag</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x x x x	x x x x x	x	Genetisk	Mye	Middels
fredag 15.	Robert Neumann: <i>En kvinne skrek</i>	Sjommelitteratur	E. M. H.	-	x	x	x	x	x	Estetisk	Middels	Middels
lørdag 16.	Ingolf Kittelsen: <i>Ikke oppgitt</i>	Sakprosa	skolebestyrelse C. S. Schilbred	Slekten fra Bakkene. Ingolf Kittelsens bok om brukseier Hans Abraham Hansen og hans slekt	x	x x	x x x x x	x x	x	Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 16.	Yngvar Hauge: <i>Carl Johan. Revolusjonssoldaten</i>	Sakprosa	O. G.	-	x	x	x	x	x	Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 16.	Sigfrid Swertz: <i>Mer än skuggor</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x	x	x	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 16.	Louis Kvalstad: <i>– og elvene strammer</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x	x x x x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 16.	L. M. Montgomery: <i>Anne fra Bjørkely / Dikken Zwiłgmeyer: Amiken Prestegaren</i>	Barn og ungdom	A. M. G.	Aschehougs utvalgte for piker.	x x	x	x x x	x x x	x x x	Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 20.	Barbra Ring: <i>Sånn er Norge</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x x	x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 20.	Johannes Smemo: <i>Livet ovenfor</i>	Sakprosa	I. S. N.	-	x	x	x x	x x	x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
onsdag 20.	Nils Iohann Rud: <i>Gudd mot menneske (Fortsettelse av Jaktten og kvinnen)</i>	Sjommelitteratur	Fr. R.	-	x x	x x	x x	x x	x x	Genetisk	Middels	Middels
onsdag 20.	Anthony Hope: <i>Fangen på Zenda</i>	Sjommelitteratur	P. J.	-	x	x	x	x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 20.	Charles M. Sheldon: <i>I hans fødsop</i>	Sjommelitteratur	I. S. N.	-	x	x	x	x	x	Moralsk/politisk	Lite	Middels
onsdag 20.	Peter Fleischer: <i>Leva utan fruktan / L. D. Weatherleaf: Rusten från det evige / Axel Westertund: Livet kommer til Sturåråka</i>	Sakprosa	D. G.	Religiøs litteratur på svensk	x x x x	x x	x x	x x	x x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
onsdag 20.	Nils Okland: <i>David Livingston</i>	Sakprosa	I. S. N.	-	x	x	x	x	x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
onsdag 20.	Joe Lederer: <i>Stefan i Shanghai / R. Voothoeve: Jegerne fra Tamifloden / Dickens: Oliver Twist ("gjenfortalt for ungdommen") / A. Chr. Westergaard: Nordsjøgutter / Jan Ivar Billow: Per på sporet</i>	Barn og ungdom	A. M. G.	Gyldendals Gode Gurtelbøker	x x	x x	x x x x	x x x x x	x x x	1 og 2) Kognitivt, 3) Genetisk, 4) Estetisk, 5) Affektivt	Lite	Middels
onsdag 21.	Gabriel Scott: <i>En drøm om en drøm</i>	Sjommelitteratur	B. G.	Gabriel Scott: "En drøm om en drøm"	x	x	x x x	x x x	x x x	Genetisk	Middels	Positiv
fredag 22.	Red. prof. Anders Bugge og Sverre Steen: <i>Norsk kulturhistorie</i>	Sakprosa	Ric.	God håndreking i broget tid. Anders Bugge og Sverre Steens norske kulturhistorie hos Cappelen kommer med nytt bind	x x	x x x	x x	x x	x x	Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 22.	Ole Peder Arvesen: <i>Mennesker og matematikere</i>	Sakprosa	Prof. W. Werenskiold	Mennesker og matematikere	x	x	x	x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 23.	Eugen Tarle: <i>Napoleon</i>	Sakprosa	Johannes Schiøtz	Boken om Napoleon	x x	x x	x x	x x	x x	Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 23.	Ingerid Semmingsen, Gerhard Fischer og Arno Berg: <i>Oslo hospitals historie</i>	Sakprosa	Dr. phil. Sigurd Grieg	Oslo hospital	x x x	x x x	x x	x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 23.	Aribur Omre: <i>Det and aie</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x x x	x	x x	x	x x	Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 23.	Kristian Kristiansen: <i>Jeg er ingen spion</i>	Sjommelitteratur	O. G.	-	x	x	x	x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 23.	Anne Randers Thorstensen: <i>To selskaper og en gjest</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x	x x x x x	x	Estetisk	Lite	Middels
lørdag 23.	Ingebr. Five: <i>Norsk fjorfebok</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	Uundværlig bok for fjorfeholdere	x	x x x	x	x	x	Estetisk	Mye	Middels
lørdag 23.	T. Lagerberg og J. Holmboe: <i>Våre ville planter. Bd. 1-6</i>	Sakprosa	Trygve Braarud	Våre ville planter	x x x x	x x x x	x x x x x x x	x x x x x x x	x x x x	Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 25.	André Blerke: <i>Syngende jord</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x	x	x	Estetisk	Mye	Positiv
lørdag 30.	Andreas Markusson: <i>Landet og leia</i>	Sjommelitteratur	O. G.	-	x	x	x	x	x x	Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 30.	Ingeborg Motzfeldt Lachen: <i>Somme og vinne på Ask</i>	Sakprosa	O. G.	-	x	x	x	x	x x	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 30.	Hans Geelmuysen: <i>Trine</i>	Sjommelitteratur	E. M. H.	-	x x x	x	x x x	x x x	x x x x x	Affektivt	Lite	Middels
lørdag 30.	Per Wollbæk: <i>Adam og hans brødre</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x x	x	x x x x x x x	x	x	Estetisk	Mye	Middels
lørdag 30.	Tarjet Vesaas (skrevet navnet fylli): <i>Kimen</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x	x x x x x	x	Estetisk	Mye	Middels
lørdag 30.	Mark Twain: <i>Troskyldige globebrøttere</i>	Sjommelitteratur	B. G.	-	x	x	x x	x x	x x	Genetisk	Middels	Middels
lørdag 30.	Turid Farbrodt: <i>Eventyr med tegninger</i>	Sjommelitteratur	A. M. G.	-	x	x	x x x	x	x	Genetisk	Lite	Middels

Dato [nov. 1945]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
torsdag 1.	Kåre Rodal: <i>Tre år som faldskjermhopper</i>	Sakprosa	Kdl.	Boken om faldskjermgutta		x x		x x		Estetisk	Lite	Negativ
torsdag 1.	Bentk Jerneck: <i>Folket uten frykt</i>	Sakprosa	Hans P. Lødrup	Folket uten frykt		x	x x			Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 6.	Karen Aaby: <i>Det hendte ved Kikum Bakke</i>	Skjønnlitteratur	Carl fr. Engelstad	Falsk dansk diktning	x		x	x x		Estetisk	Middels	Negativ
torsdag 6.	Waldemar Kallevig: <i>Blåder fru fra Ivers bord</i>	Sakprosa	Caro Aall	Et lite pust i bakken			x		x x	Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 7.	Lars Bakke Ashjomsen: <i>Under splittlaget</i>	Sakprosa	Felprost L. Koren	Felprester		x x x		x x		Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 7.	Sigurd Heiestad: <i>Bildet i boken</i>	Sakprosa	Dr. Sigurd Willoch	Bildet i boken		x		x x x	x	Estetisk	Middels	Middels
torsdag 8.	Asbjørn Nedreans: <i>Bak skapet står øksen / Alf Prøysen: Dørstokken heme /</i>	Skjønnlitteratur	Carl fr. Engelstad	Tre nye noveller			x x x	x x x x	x	Estetisk	Mye	Positiv / positiv / negativ
torsdag 8.	Carl Henrik Clemmensen: <i>Gloria</i>	Skjønnlitteratur	Edvard Stang	Gloria				x x x x		Estetisk	Mye	Negativ
fredag 9.	G. Skagestad: <i>Da freden kom</i>	Sakprosa	T. P.	Da freden kom.		x x x		x	x x	Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 9.	Frantz Kiar: <i>Av hagemannens dagbok</i>	Sakprosa	Torfinn Skard	Av hagemannens dagbok.			x	x x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 10.	Bernt A. Nissen: <i>1814</i>	Sakprosa	Redaktør Hans P. Lødrup	1814		x x		x x	x x	Kognitivt	Middels	Middels
lørdag 10.	J. S. Welhaven: <i>Welhavens kjærlighetsbrev til Ida Kjerulf</i>	Skjønnlitteratur	Lektor Edvard Stang	Welhavens kjærlighetsbrev.		x x		x x x x	x x	Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 12.	Mumle Gåsegg: <i>For, mor og oss</i>	Sakprosa	C. Fr. Engelstad	Pett med pretensjoner.			x x	x		Genetisk	Lite	Negativ
mandag 12.	Jacob Sande: <i>Guten og grønda</i>	Sakprosa	Carl Fr. Engelstad	Jacob Sandes nye diktsamling.			x x	x x	x	Estetisk	Middels	Middels
tirsdag 13.	Paul Berg, Fred. Casberg, Sverre Steen: <i>Arven fra Eidsvoll</i>	Sakprosa	Byfogd Harald Gran	Arven fra Eidsvoll.		x x x x		x x x		Kognitivt	Mye	Positiv
tirsdag 13.	Johan Vogt: <i>Fremtidens sociale politikk</i>	Sakprosa	H. P. L.	Fremtidens sociale politikk.			x x	x x		Genetisk	Mye	Negativ
onsdag 14.	Urgitt av K. Støylen: <i>Peder Palladius' Visitasbok</i>	Sakprosa	Pastor H. C. Christie	Kjemmer De Peder Palladius?	x	x x		x x		Kognitivt	Mye	Positiv
torsdag 15.	Arid Vanvig: <i>Norge. Et generaloppgjør</i>	Sakprosa	Hans P. Lødrup	Et generaloppgjør.		x x		x		Kognitivt	Lite	Negativ
torsdag 15.	Arnulf Øverland: <i>Vi overlever alt! Dikt fra krigsårene</i>	Skjønnlitteratur	Johan Hambro.	Arnulf Øverland			x x	x x x		Estetisk	Middels	Middels
fredag 16.	Lef Waarenskjold: <i>Den gamle Skarhøse</i>	Skjønnlitteratur	Ingebjørg Møller.	Den gamle skarhøse.		x		x x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
mandag 19.	Alma Fahlstrom: <i>17 portrettmedaljonger fra det gamle Christiania</i>	Sakprosa	C. fr. Engelstad	Lavender i albumet.		x		x x x x		Estetisk	Middels	Negativ
tirsdag 20.	Harald K. Johansen: <i>Den norske Tragedien</i>	Sakprosa	Hans P. Lødrup	Den norske tragedien	x	x x				Kognitivt	Middels	Negativ
onsdag 21.	Anne Bergsgård: <i>Året 1814. Unionen.</i>	Sakprosa	O. G.	Verket om 1814.	x x x x			x	x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
torsdag 22.	Trygve Wylter: <i>Konsentrasjon. Dikt fra en fangeleir</i>	Skjønnlitteratur	Per Vogt	Friheten i konsentrasjonsleiren.		x		x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
fredag 23.	A. St. Langeland: <i>Verden eter 1815</i>	Sakprosa	Redaktør Hans P. Lødrup	Historiskrevning og objektivitet.		x x x x x x		x x x x		Kognitivt	Mye	Negativ
mandag 26.	Frans G. Bengtsson: <i>Røde orm. Hemma och i österled</i>	Skjønnlitteratur	Alf Harbitz	En roman fra år 1000.				x x x x x	x	Estetisk	Mye	Positiv
mandag 26.	Willy Corsari: <i>Allt for Peter</i>	Skjønnlitteratur	jñ.	Willy Corsari.				x x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
tirsdag 27.	Olle Hedberg: <i>Den felande lanken</i>	Skjønnlitteratur	Alf Harbitz	Olle Hedbergs nye roman			x	x x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
onsdag 28.	Trygve B. Hoff: <i>Fred og fremtid. Liberokratiets vei.</i>	Sakprosa	Hans P. Lødrup	En bok om politiske ideer.		x x		x x x x x x	x	Moralsk/politisk	Mye	Positiv
torsdag 29.	Dagfinn Flem: <i>Det svenske demokrati</i>	Sakprosa	Overfæge Johan Scharffenberg	Demokrati uten parlamentarisme		x x x		x x	x	Kognitivt	Mye	Middels
torsdag 29.	(teil) Torje Vesass: <i>Hæret i mørket</i>	Skjønnlitteratur	Edvard Stang	Tarjei Vesass.			x x	x x	x	Estetisk	Mye	Positiv
fredag 30.	Bjørn Balsrud: <i>Inforing i sosialøkonomi</i>	Sakprosa	E. W. E.	Sosialøkonomi.		x x		x		Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 30.	Geo Widengren: <i>Religiøns värld</i>	Sakprosa	Arvid S. Kapelrud	Bilder fra religionens verden.		x x		x		Kognitivt	Middels	Positiv
fredag 30.	Hans Geelmuyden: <i>Åpent hav</i>	Skjønnlitteratur	Johan Hambro.	Geelmuydens «Åpent hav»		x	x x x	x x x x		Estetisk	Mye	Middels
fredag 30.	Oscar Handeland: <i>Kristent samråd i kirkekampen</i>	Sakprosa	Pastor H. C. Christie	En legmann om kirkekampen.		x x x x		x		Kognitivt	Mye	Middels

Dato [nov. 1950]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
onsdag 1.	Sigurd Kolstrud: <i>Norsk ljoskritt</i>	Sakprosa	Dr. philos. Ingeborg Hoff	Nyttig bok om 'Norsk ljoskritt'		x x	x x	x x x x x		Kognitivt	Mye	Middels
onsdag 1.	Edith Rode: <i>Smaa barn og store</i>	Sjonnilliteratur	Alf Harbitz	Fine danske noveller		x	x x x x x x	x x		Genetisk	Mye	Positiv
torsdag 2.	Paul V. Rubow: <i>Et studiebog</i>	Sakprosa	Alf Harbitz	Den muntre visdom		x x x	x x x x	x x x		Genetisk	Mye	Positiv
torsdag 2.	Nina Arkina: <i>Moskva brenner. Alexander den første</i>	Sjonnilliteratur	W.-h.	Den galefulle Alexander I		x	x x x x	x x	x x	Genetisk	Middels	Positiv
torsdag 2.	Inge Haagenen: <i>Pigen med mødemærket</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud.	God dansk roman		x	x x x	x x	x	Genetisk	Middels	Middels
torsdag 2.	Gerhard Rasmussen: <i>Det samme ansikt / Brita Lid: Stormtid / Harald Stene</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud.	Nordisk konkurranse om den beste kristelige roman		x x x x	x x x x x	x x x x x x x x		Estetisk	Mye	Middels/positiv/negativ
lørdag 4.	Olivia (pseudonym): <i>Olivia</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud.	Et lite kunstverk		x	x	x x	x x	Affektivt	Middels	Positiv
lørdag 4.	Otto W. Gull: <i>Til månen i rakett / Sigrid Thomassen: Martin i Sør-Afrika</i>	Barn og ungdom	Henri Werring.	G. G. G.		x	x	x x x	x x	1) Kognitivt, 2) Affektivt	Lite	Positiv/middels
lørdag 4.	Age Karup Nielsen: <i>Kimono og Kaki</i>	Sakprosa	J. S.	Reportasje fra et verdenspolitisk sentrum		x x x	x	x x	x	Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 6.	Johnnes Heegland: <i>Den åvre lov</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud.	Hva er det å være menneske?		x x	x x x x x	x	x	Estetisk	Mye	Positiv
tirsdag 7.	Torbjerg Ndreuas: <i>Trylleglasset</i>	Sjonnilliteratur	Magda Koch Thomassen.	Barn som møter virkeligheten		x x x	x x	x x x x x x x	x	Estetisk	Mye	Positiv
torsdag 9.	Perry Burgess: <i>I levende døde</i>	Sjonnilliteratur	Magda Koch Thomassen	En bok som bør leses		x	x	x	x x	Affektivt	Middels	Positiv
torsdag 9.	Yngvar Hauge: <i>For åpen scene. Struensee i hoffkretsen</i>	Sakprosa	Redaktør Birger Gottaas	Struensee i hoffkretsen		x x	x	x x x x x	x	Kognitivt	Middels	Positiv
torsdag 9.	Ikke oppgitt: <i>Hva er dette? / Annik Sævegaard: Du og jeg leger en bok /</i>	Barn og ungdom	Ess.	Fire gode bøker for de yngste		x	x	x	x x x x	Affektivt	Lite	Positiv
fredag 10.	Geoffr. H. Greve: <i>Boken om vin</i>	Sakprosa	W.-h.	Om god vin og god mat		x x x x x	x	x x	x x	Kognitivt	Middels	Positiv
fredag 10.	Synovne Christensen: <i>Kalendeskop</i>	Sjonnilliteratur	M. K. T.	Lite fristende kalendeskop		x	x	x x	x x x	Affektivt	Lite	Negativ
lørdag 11.	James Burnham: <i>The Coming Defeat of Communism</i>	Sakprosa	Redaktør Hans P. Lødrup	Kommunisismens forestående nederlag		x x x x x x	x	x	x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
lørdag 11.	Carl Johan Elmquist: <i>Den forrylende have</i>	Sakprosa	Alf Harbitz	Danske essays		x x	x x	x x x	x x	Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 11.	Hans Geelmynden: <i>De – og alle vi</i>	Sjonnilliteratur	Alf Harbitz	Byakrattet under sarsnisk tortur		x x x x	x	x	x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
lørdag 11.	Ingvald Svinaas: <i>Fem år</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud	Teknikkens hevn		x x x x x	x	x x x x	x	Moralsk/politisk	Mye	Positiv
lørdag 11.	Lozania Proke: <i>I vår kjæreste Emma</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud	Kjædelig bok om Lady Hamilton		x	x x x x	x	x x x x	Affektivt	Lite	Negativ
lørdag 11.	Egon Hostovsky: <i>En fremmed søker rom</i>	Sjonnilliteratur	Øistein Parmann	Umtagelsesmemmeskets situasjon		x	x x	x x x x x x x		Estetisk	Mye	Middels
lørdag 11.	Tor Jonsson: <i>Nesler</i>	Sakprosa	Alf Harbitz	En bok som svir		x x x	x	x x	x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 11.	Carl Aubert: <i>Reise. En gammel jegers opplevelser</i>	Sjonnilliteratur	Ferdinand Aars	Jeger-opplevelser		x	x	x x	x x	Affektivt	Lite	Negativ
lørdag 11.	Eva Ski: <i>Livet er ingen lek</i>	Barn og ungdom	Høyesterettsadvokat Knut Blom	Ung problematikk		x x	x x	x x	x	Estetisk	Lite	Negativ
mandag 13.	Jon Skeie: <i>Odelretten og åkerretten</i>	Sakprosa	Blom	Et særnorsk rettsinstutt		x	x x x x	x x x		Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 13.	Søren Seland: <i>20 norske diktere gjennom 15 år</i>	Sakprosa	Oskar Møsefeld	En reviser glemmer nyere norsk diktning		x x x x x x x	x x x	x x x x x x x		Kognitivt	Mye	Positiv
mandag 13.	William Heinzen: <i>De primate spillende</i>	Sjonnilliteratur	Alf Harbitz	Roman fra Faerøene		x x x	x x x	x x x		Estetisk	Lite	Positiv
tirsdag 14.	Astrid Hjertenes Andersen: <i>Skipaddehagen</i>	Sjonnilliteratur	Asbjørn S. Arnes	Poesi		x	x x	x x x x x		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 15.	Folke Lindberg: <i>Kungliga Urrikepolitikk</i>	Sakprosa	Johan Scharftenberg	Personlig monarkist uttrykspolitikk		x	x x x	x		Kognitivt	Middels	Middels
onsdag 15.	Reidar Østensjø: <i>En by blir til</i>	Sakprosa	Joh. N. Tommessen	En by blir til		x x x	x x x	x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 15.	Thorne Smith: <i>Toppers bedrifter</i>	Sjonnilliteratur	Viggo Aagaard	Velkommen, Topper!		x	x	x x x	x x x	Affektivt	Lite	Positiv
torsdag 16.	Ulla Isaksson: <i>Ister i høyt</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud	Svensk roman om tvilen		x x x x	x	x x x	x x x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
torsdag 16.	Hartvig Frisch: <i>Tragediens anden del</i>	Sakprosa	Adler Gustavsen	Tragediens annen del		x x x	x	x x x x		Estetisk	Middels	Middels
torsdag 16.	Gudrun Johnson: <i>Folket i Oslo 1801. Folkaelingen 1801 for Kristiania med forstedene og Aker</i>	Sakprosa	O. D. A.	Oslo Folketelling 1801		x x	x	x x		Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 16.	Erie Lundquist (Lundqvist): <i>Barah, høvdingsmannen</i>	Barn og ungdom	H. W.	G. G. G.		x	x x x	x x		Genetisk	Lite	Middels
fredag 17.	Thorfinn Solberg: <i>Drivende krefter</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud.	Drivende krefter		x	x	x x x	x x	Estetisk	Middels	Middels
fredag 17.	Augustin: <i>Jeg bekjenner (Confessiones)</i>	Sakprosa	Cand. theol. Tor Aulkrust	Confessiones		x x x x x x	x	x x x		Moralsk/politisk	Middels	Positiv
lørdag 18.	Ikke oppgitt: <i>Norsk ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet. Høfte 1.</i>	Sakprosa	Dr. philos. Bjarne Berulfsen	Folkemål og skriftmål		x x	x x x x	x	x	Kognitivt	Middels	Positiv
lørdag 18.	Frédé Ulley: <i>Den tapte illusjon</i>	Sakprosa	Adler Gustavsen	Den tapte illusjon		x x	x	x x x	x x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
mandag 20.	André Maurois: <i>Disraelis liv</i>	Sakprosa	lektor Johan Grieg	Benjamin Disraeli		x x	x x x x x	x x x x x	x x x x x	Kognitivt	Mye	Positiv
mandag 20.	Attilio Gatti: <i>Det svarteste Afrika</i>	Sakprosa	John Solheim	Vendretorden i høyde er minst 2.46 m.		x	x x	x x	x x x	Affektivt	Lite	Positiv
mandag 20.	Xan Krohn: <i>En vagabonds vandring på jorden. Hvem er jeg? Hvor er jeg?</i>	Sjonnilliteratur	lektor Johan Grieg	Oppsiktsvekkende Afrika-bok		x x	x	x x	x x x	Affektivt	Lite	Middels
mandag 20.	Robert E. Sherwood: <i>Roosevelt og Hopkins (Førkortet utgåve ved Brynjulf Jensen)</i>	Sakprosa	Trygve Width	Roosevelts gra eminense'		x x	x		x x	Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 20.	Trygve Kjelland: <i>Dronningen og hennes menn</i>	Sjonnilliteratur	Yngvar Hauge	Dronningen og hennes menn		x x x x	x x x x	x x x x x	x	Estetisk	Mye	Positiv
mandag 20.	Camilo José Cela: <i>Pascual Duarte (La familia de Pascual Duarte)</i>	Sjonnilliteratur	Magda Koch Thomassen	En morderes beretning		x	x	x x x x x	x x	Estetisk	Middels	Positiv
mandag 20.	Thorleif Sjøhøjederup: <i>Fra spyrehepp til Plancia</i>	Sakprosa	F. A.	Fra spyrehepp til Plancia		x x x x	x	x x x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
tirsdag 21.	Hans Braarvig: <i>Stormen</i>	Sjonnilliteratur	Magda Koch Thomassen	Sjøfolk og kompleks		x	x	x x x x x x x		Estetisk	Middels	Middels
onsdag 22.	Hans Jæger: <i>Fra Kristiania-Bohønen</i>	Sjonnilliteratur	Øistein Parmann	Hans Jæger og Kristianiabohønen		x x x x x	x x x x	x x	x x x	Moralsk/politisk	Mye	Negativ
torsdag 23.	Ikke oppgitt: <i>Barmhjertighetsfronten. Norges Røde Kors under krigen 1940–45</i>	Sakprosa	E. N. T.	Da ti gråtende mødre ble ti lykkelige mødre		x	x	x x		Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 23.	Evelyn Waugh: <i>Møte med fortiden (Brideshead revisited)</i>	Sjonnilliteratur	Magda Koch Thomassen	Interessant gjensyn med Evelyn Waugh		x x x x	x x x x	x x x x	x	Genetisk	Mye	Positiv
torsdag 23.	Georg Tveit: <i>Den fjarlige veien</i>	Sjonnilliteratur	Agot Benterud.	Den fjarlige veien		x x x	x	x x x x x	x	Estetisk	Middels	Negativ

torsdag 23.	Arthur Omre: <i>Skiftende bris. Noveller og skisser.</i>	Skjønnlitteratur	Alf Harbitz	Skiftende historier	x	xx	xxxxx	x	Estetisk	Lite	Middels
torsdag 23.	Martin Boyd: <i>Bridger Mahyn</i>	Skjønnlitteratur	Alf Harbitz	God underholdningsroman		xxx	xxxxx		Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 23.	Inger Hagerup: <i>Så ratt / Robert McCloskey: Smultringene</i>	Barn og ungdom	A. M. Aa.	Gode barnebøker	xx	xxx	xxxxx		Estetisk	Lite	Positiv
fredag 24.	Maurice Chevalier: <i>The Man in the Straw Hat</i>	Sakprosa	J. S.	Maurice Chevalier kom ikke søvende til lykken. Interessant selvbiografi	x	x	xxx	xxx	Afektivt	Lite	Middels
fredag 24.	Rikke Juell: <i>En torn for Tomm</i>	Skjønnlitteratur	E. B.	Blott til lyst	x	xx	xxx	xxx	Afektivt	Lite	Positiv
lørdag 25.	Bernhard Borge: <i>Skjult mønster</i>	Skjønnlitteratur	John Solheim.	Kriminallitteraturens formyter		xx	xx	xxx	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 25.	Andreas Markusson: <i>Landing i mørket</i>	Skjønnlitteratur	Agot Benterud.	En Nordlandsdiktler	x	x	xxxxx	xx	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 25.	Vicki Baum: <i>Hødelas engel</i>	Skjønnlitteratur	Magda Koch Thomassen	Grunt men underholdende färvann	x	xxxxx	x	xx	Genetisk	Middels	Middels
lørdag 25.	Jacob Samn: <i>Smüfjäl äret rundt</i>	Sakprosa	Fernand Aars	En verdifull hobby	x	x	xx	xx	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 25.	Desmond Young: <i>Rommel</i>	Sakprosa	Trygve Width	Boken om Rommel	xxxxx	x	xx	x	Moralsk/politisk	Middels	Negativ
lørdag 25.	Erich Kästner: <i>Lise og Lotte eller omvendt / Lisa Tetzner: Den store reisen</i>	Barn og ungdom	A. M. Aa.	Kästner og Tetzner	xx	xx	x	x	1) Genetisk og 2) Moralsk/politisk	Lite	Positiv
mandag 27.	C. S. Forester: <i>Madshipman Hornblower</i>	Skjønnlitteratur	J. S.	Velkommen tilbake, Mr. Hornblower.		xxx	xx	xx	Genetisk	Lite	Positiv
mandag 27.	Dr. H. Malhberg: <i>Literarisches Schwörterbuch. Kleines Lexikon der Deutschen Literatur</i>	Skjønnlitteratur	Østen Parmann	Den evige vandring	x		xxxxx	x	Estetisk	Lite	Middels
mandag 27.	Alf Prøyren: <i>Trost i taklampe</i>	Sakprosa	I. Sv.	Litteraturreleksika		xx	xx	xx	Kognitivt	Lite	Negativ
mandag 27.	Reidar Øksnevad: <i>Gamle franske kjærleghetsbrev</i>	Sakprosa	Alf Harbitz	Satirisk bygedroman	xx	xxxx	xxx	xx	Estetisk	Lite	Middels
tirsdag 28.	Winston S. Churchill: <i>Amerika i krög</i>	Sakprosa	H. P. L.	Kjærlighetsbrev	xx		x	x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
tirsdag 28.	Alf Harbitz: <i>Det brenner i natten</i>	Skjønnlitteratur	Alf Harbitz	Churchill: Amerika i krög		xxx	xx	xx	Genetisk	Lite	Positiv
tirsdag 28.	Homer Lane: <i>Barn og frihet</i>	Sakprosa	Agot Benterud	H. C. Brammer på norsk	x	x	xxx	xx	Estetisk	Lite	Positiv
tirsdag 28.	Daphne du Maurier: <i>Parasittene</i>	Skjønnlitteratur	Agot Benterud	Snabyroman	xxx	x	xx	xx	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
onsdag 29.	Flere forf.: <i>Tritch Mir til topps. Den norske Himalaya-ekspedisjon</i>	Sakprosa	John Solheim	Ny Daphne du Maurier	x	xx	x	xxx	Afektivt	Lite	Positiv
onsdag 29.	Mathias Mork: <i>Guttene rylder opp / Eivind Astrup: Blant Nordpolens naboer / Jan Östby: Roald Amundsen / Per Kravis: Nils Deeksgutt / Robert A. Henlein: Universfyggen / Stephen W. Meader: Den svarte piraten</i>	Barn og ungdom	A. C.	Norsk utførelse-litteratur har fått en vesentlig tilvekt. Boken om Trinch Mir-ekspedisjonen er kommet		xxx	xxxxx	xx	Estetisk	Middels	Middels
onsdag 29.	C. J. Hambro: <i>De første Studenterår</i>	Sakprosa	Redaktør Hans P. Lødrup	Gutuebøker	xx	xxxxx	xxxxxx	xxxxxx	1) Afektivt, 2) Kognitivt, 3) Kognitivt, 4) Genetisk, 5) Kognitivt, 6) Afektivt	Lite	Negativ/Positiv/Positiv
onsdag 29.	Lars Berg: <i>Kvinna og havet</i>	Skjønnlitteratur	Magda Koch Thomassen	Hambros erindringer	xxx	xxx	xxxxxx	xxxxxx	Estetisk	Mye	Positiv
onsdag 29.	Sigbjørn Holmebakk: <i>Ikke snakk om høsten</i>	Skjønnlitteratur	Østein Parmann	Gutt som blir mann	x	xxx	xxxxx	xxx	Estetisk	Middels	Negativ
onsdag 29.	Olav Kaste: <i>Og det blir Avelid</i>	Skjønnlitteratur	Asbjørn S. Aarnes	Skriveøvelser		xx	x	xx	Genetisk	Lite	Negativ
torsdag 30.	Hans Werner Richter: <i>De besvinnede</i>	Skjønnlitteratur	Magda Koch Thomassen	Visjoner poesi	xxx	xx	xxxxx	xxx	Estetisk	Middels	Middels
torsdag 30.	Theodor Kittelsen: <i>Theodor Kittelsen i tekst, tegninger og malerier</i>	Skjønnlitteratur	Ikke oppgitt	Anti-nazisters dilemma	xxx	x	xxxxx	xxx	Estetisk	Middels	Middels
torsdag 30.	Theodor Kittelsen: <i>Theodor Kittelsen i tekst, tegninger og malerier</i>	Skjønnlitteratur	Ikke oppgitt	Verket som bøter på en urett vi har begått mot oss selv		xx	x	xx	Genetisk	Lite	Positiv

Dato [1955]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
onsdag 2.	Finn Carling: <i>Fungen i det blå tårn</i>	Sjønmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Livløse drømmebilder			x x x	x x		Genetisk	Middels	Negativ
onsdag 3.	Johan Borgen: <i>Lilleleond</i>	Sjønmlitteratur	Carl Fredrik Engestad	Ypperlig roman av Johan Borgen			x x x x x	x x x x	x	Genetisk	Middels	Positiv
torsdag 3.	Hans Jørgen Lembourn: <i>Hvide mand, – hvad nu?</i>	Sakprosa	Gordon Holmebakk	Hvite mann, – hva nu?			x x x	x x		Kognitivt	Mye	Positiv
torsdag 3.	Finn Havrevold: <i>Den ensomme kriger</i>	Barn og ungdom	S. F. K.	Premiert lettvekt			x x x x	x x x x	x x	Estetisk	Middels	Positiv
fredag 4.	Anne Stai: <i>Sigurd Hoel</i>	Sjønmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Sigurd Hoel og tiden			x x	x x x x	x x	Estetisk	Mye	Middels
fredag 4.	Livja Flood: <i>Når du har lest dette</i>	Sjønmlitteratur	Alf Harbitz	Broget kjærlighet		x	x	x	x x	Affektivt	Lite	Middels
fredag 4.	Stella Damer: <i>Jeg var stinsyk</i>	Sakprosa	Finn Carling	Fra en annen verden – i oss selv			x x	x		Kognitivt	Lite	Middels
fredag 4.	Mordecai Richler: <i>Akrobatene</i>	Sjønmlitteratur	Olav Nordrå	Fortapte akrobater			x x x x	x x		Genetisk	Middels	Negativ
lørdag 5.	Olle Strandberg: <i>Jambo</i>	Sakprosa	J. S.	Munter reisebok					x x	Estetisk	Lite	Positiv
lørdag 5.	Roy Roberts: <i>Elevatorsjakten</i>	Sjønmlitteratur	J. S.	God norsk «thriller»			x x	x	x	Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 5.	Ragnvald Skrede: <i>Den brite gjefen</i>	Sjønmlitteratur	Carl Fredrik Engestad	Ragnvald Skredes dikt		x	x x x x	x x x x x		Estetisk	Mye	Positiv
lørdag 5.	Odd Solvismoen: <i>Hjem, kjære hjem</i>	Sjønmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Tragedie på avstand			x x x x	x x x x	x x x	Estetisk	Middels	Middels
lørdag 5.	Sigurd Evensen: <i>Trollspillet, Streifvog i film</i>	Sakprosa	Arne Christensen	Kjøløig filmvurdering		x x x x x	x x	x x		Kognitivt	Mye	Middels
lørdag 5.	André Maurais: <i>George Sand I. II.</i>	Sakprosa	Adler Gustavsen	Kvinnen som ville være mann		x				Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 7.	Kåre Knip: <i>Den nye spørreboka</i>	Sakprosa	M. L.	Hjelp til underholdning					x	Affektivt	Lite	Positiv
onsdag 9.	Frances Gray Patton: <i>God morgen, frøken Dove</i>	Sjønmlitteratur	L. H. R.	Underholdende autoritet			x	x x	x x	Affektivt	Middels	Positiv
onsdag 9.	Anne Karin Sørensen: <i>Kirsten Rise, Egil Nordstjø / Ruth Sommerfeldt</i>											
onsdag 9.	Jacobus / Reimar Riefling / Ingeborg Kindem og Bjarne Haug / Pery C. Buck / Maj Sonevold / Conrad Baden: <i>Sang og musikkopplering i folkeskolens tre første år / Spilleboken Harata / I selskap med den unge Mozart / Sangbok for den høgere skolen / Psykologi for musikere / Jazz ABC / Fem orgelkonserter</i>											
onsdag 9.	Hjalmar Munte-Kaas Lund: <i>Dyreliv året rundt</i>	Sakprosa	Børre Øvammen	Musikkbøker for skoler og pedagoger		x x x x x x x x		x x x x x	x	Kognitivt	Mye	Positiv
onsdag 9.	Ellen Raæ: <i>Gæsten</i>	Sakprosa	Arthur Rachte	Liten, men stor dyrebok					x	Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 9.	Jakob Sande: <i>Sirius. Dikt</i>	Sjønmlitteratur	Finn Carling	Advarsel mot den umodne mannen		x				Moralsk	Lite	Umulig
onsdag 9.	Inger Hagerup: <i>Drømmeboken</i>	Sjønmlitteratur	Olav Nordrå	Jakob Sandes nye dikt					x x	Estetisk	Middels	Positiv
torsdag 10.	A. Den Dooland og Cas Oorthuys: <i>Fremtiden i dine hender</i>	Sjønmlitteratur	Arve Reinskou	Inger Hagerup i et vendepunkt					x x x	Estetisk	Middels	Middels
fredag 11.	Agatha Christie: <i>Hickory dickory dock</i>	Sakprosa	Carl Fredrik Engestad	«Fremtiden i dine hender»		x x x x x		x x x x x x	x x x	Moralsk/politisk	Mye	Positiv
lørdag 12.	Liv Nansen Hoyer: <i>Nansen og verden</i>	Sjønmlitteratur	J. S.	Agatha Christies nyeste					x x x x	Genetisk	Middels	Positiv
lørdag 12.	Carsten Hopstock og Stefan Tschudi: <i>Madsen: Stoler og stiler</i>	Sakprosa	Alf Harbitz	En stor mams karakter					x x	Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 12.	Andre Soubrin: <i>Livets voktere</i>	Sjønmlitteratur	M. K. T.	Læge på landet					x x x x	Genetisk	Mye	Positiv
lørdag 12.	Per Bronken: <i>Ikke oppgitt</i>	Sjønmlitteratur	Asbjørn Aarnes	Lyrisk debut					x x x x	Estetisk	Middels	Middels
lørdag 12.	Carson McCullers: <i>Balladen om den bedrøvelige kafé</i>	Sjønmlitteratur	Finn Carling	Balladen om den bedrøvelige kafé					x x	Estetisk	Lite	Positiv
mandag 14.	Damm & Søn sammen med forlag i København, Stockholm og Helsingfors: <i>Verden omkring oss</i>											
onsdag 16.	Nevil Shute: <i>Til minne om Janet</i>	Sjønmlitteratur	A. F.	Arets nyrige bok		x			x x	Estetisk	Middels	Positiv
onsdag 16.	Dostojevskij: <i>Kjellermenneskete</i>	Sjønmlitteratur	Alf Harbitz	Ny Nevil Shute					x x x x x	Estetisk	Middels	Middels
onsdag 16.	Seymour Shubin: <i>Fienden i meg selv</i>	Sjønmlitteratur	Adler Gustavsen	De profunderis		x				Moralsk	Lite	Umulig
onsdag 16.	Astrid Tollefsen: <i>Ukjent gjest</i>	Sjønmlitteratur	Olav Nordrå	Hilsen til litterære kramkarer		x x x x			x x x x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
torsdag 17.	Alberto Dentti di Prijano: <i>Økenlegen</i>	Sakprosa	J. S.	Astrid Tollefsens nye dikt					x	Genetisk	Lite	Negativ
fredag 18.	Lizette Juvkam: <i>Hnn og Giganten</i>	Sjønmlitteratur	Alf Harbitz	I Afrika-legens venneverelse		x			x	Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 19.	Red. Per Anshersen og Leo Eininger: <i>Nervøse lidelser og sinnets helse</i>			Spente sinn						Estetisk	Lite	Middels
mandag 21.	Søren Kirkegaard: <i>Søren Kirkegaard. Et utvalg ved Per Lønning</i>	Sakprosa	Scharffenberg	Streiflys over psykiatriens arbeidsfelt		x x x x x				Kognitivt	Lite	Middels
mandag 21.	Willi Frischauer og Robert Jackson: <i>The Nany's here</i>	Sakprosa	Adler Gustavsen	Øyeblikksbilder					x	Kognitivt	Lite	Middels
torsdag 22.	Nils Claus Ihlen: <i>Kåre Fasting</i>	Sakprosa	Wright	«Altmark» igjen					x x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 22.	Magnhild Haalke: <i>Serinus hus</i>	Sjønmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Stikkelsjer fra gullalderen					x	Moralsk	Middels	Positiv
onsdag 23.	Edited by Sverre Mortensen and Per Vogt: <i>One hundred Norwegianians</i>	Sakprosa	Alf Harbitz	Ihlen i norsk politikk		x x x x			x x x x x x	Estetisk	Middels	Positiv
fredag 25.	Hans Breien: <i>Skygge, hvor er ditt ansikt?</i>	Sjønmlitteratur	Olav Nordrå	Ny Magnhild Haalke					x x x	Genetisk	Lite	Positiv
fredag 25.	Vilis Laeis: <i>Fiskerens sønn</i>	Sjønmlitteratur	Alf Harbitz	Hundre nordmenn		x			x x	Estetisk	Lite	Positiv
fredag 25.	Odd Halvorsen: <i>Fremmed fjel</i>	Sjønmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Lavnælt					x x x	Genetisk	Middels	Middels
fredag 25.	Henny Harald Hansen: <i>Våre klær gjennom tidene. Med 685 forbehold</i>	Sakprosa	Østensen Parmann	Fantasi-diktning					x x x x x	Genetisk	Middels	Middels
fredag 25.	Age Romning: <i>Gjennom gitteret</i>	Sjønmlitteratur	Carl Fredrik Engestad	Stort og gratt		x x			x x x	Estetisk	Middels	Negativ
mandag 28.	Anne Morrow Lindberg: <i>Gave fra havet</i>	Sakprosa	Finn Carling	Debutant som interesserer					x	Estetisk	Middels	Middels
mandag 28.	Mieczyslaw Latham: <i>Adam Mickiewicz</i>	Sakprosa	Adler Gustavsen	Levende stihistorie		x x			x x x x	Estetisk	Middels	Positiv
mandag 28.	Richard Gordon: <i>Doktor-till sjøs</i>	Sjønmlitteratur	Merete Lie	Gjennom gitteret					x x x	Genetisk	Middels	Positiv
torsdag 29.	Gisken Wildenwey: <i>Andrine og den nåde blomsten</i>	Sjønmlitteratur	M. K. T.	Betagende bok om kunsten å leve		x			x x	Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 30.	Sigurd Hoel: <i>Tanker om norsk diktning</i>	Sakprosa	Magda Koch Thomassen	Inspirerende guide					x x x	Estetisk	Middels	Positiv

onsdag 30.	Estrid ott: <i>Amik i syden</i>	Barn og ungdom E. G.	Til ITALIA for 8 male					x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 30.	Ainée Sommerfelt: <i>16 år</i>	Barn og ungdom E. G.	Bare 16 år					x x	x	Estetisk	Lite	Positiv

mandag 28.	Jacob Paludan: <i>Fendør-Jansens Jeremiaser</i> / Frans G. Bengtsson: <i>Konsten att läsa</i>	Sakprosa	Idar Aarheim	Paludan og Bengtsson i Nordisk skrivekunst	x x		x x x	x x x	x x x x	Afektivt	Middels	Positiv
mandag 28.	Jens Bjørneboe: <i>Den onde lydte</i>	Skjønnlitteratur	Erik Pierstorff	Hva er det vi gjør med dem?	x x		x	x x x x		Esietisk	Middels	Positiv
tirsdag 29.	Constantine Fitz Gibbon: <i>For dine blå øynes skyld</i>	Skjønnlitteratur	Inge Mansaker	Sannheten – men ikke den hele	x x x x x	x x	x		x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
tirsdag 29.	Friedrich Dürrenmatt: <i>Misantken</i>	Skjønnlitteratur	Bernt Vestre	Dürrenmatt diskuterer	x	x	x x		x x	Afektivt	Lite	Middels
tirsdag 29.	Erling Brundberg og Carl Emil Petersen: <i>Rundo – Jorden rundt på tomamsband</i>	Sakprosa	Caspar Brochmann	Jorden rundt med losskytete		x x x	x		x	Kognitivt	Lite	Middels
tirsdag 29.	Finn Carling: <i>Mennesket i søkelyset</i>	Sakprosa	Trygve Greiff	Mennesket i søkelyset	x x x	x x x x			x x	Kognitivt	Middels	Negativ
tirsdag 29.	Rolf Jacobsen: <i>Brev til lyset</i>	Skjønnlitteratur	Erik Pierstorff	Diktet som omslutter oss		x			x	Esietisk	Mye	Positiv
tirsdag 29.	Zinken Hopp: <i>Kari / Cato Holmen: Dekksgutten på Pintos / Emil Herje: Forlist på Spitsbergen</i>	Barn og ungdom	Sis Furst Kolsstad	Med gutter tillands og tilvanns	x		x x		x x x x x x x	Afektivt	Lite	Positiv
tirsdag 29.	Aksel Sandemose: <i>Murene rundt Jeriko</i>	Skjønnlitteratur	Bernt Vestre	Sandemoses episoder	x x x x x	x x x	x x x x		x x x x x	Moralsk/politisk	Mye	Positiv
onsdag 30.	Nils Christie: <i>Unge norske lovovertredere</i>	Sakprosa	Cand. psychol. Kåre Bødal	Unge norske lovovertredere	x x x	x x x x x x x x	x	x x x	x	Kognitivt	Mye	Positiv

Dato [nov. 1965]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
mandag 1.	Peter R. Hohn: <i>Oyeblikkets forvandlinger</i>	Sjønmlitteratur	Leif W. ærenskjold	I gudenes fødsop			x x	x x x		Estetisk	Middels	Positiv
tirsdag 2.	Peter Weiss: <i>Sammale mellom tre gående</i>	Sjønmlitteratur	Idar Aarheim	Når tilværelsen ingen mening har				x	x x x	Affektivt	Middels	Negativ
onsdag 3.	Johannes Wuiff: <i>Syndere og frelste</i>	Sjønmlitteratur	Victor Borg	Syndere og frelste		x x x	x x x	x	x	Genetisk	Middels	Negativ
onsdag 3.	Georg Johannesen: <i>ans morendri eller de syv dødsåter</i> / Vagn Steen: <i>Riv selv en kalender med + digte og - digte</i>	Sjønmlitteratur	Leif W. ærenskjold	Oss absurde mellom			x x x	x	x	Affektivt	Lite	Negativ
onsdag 3.	Karl Stensadvold / C. G. Stellan Mørner: <i>Kammermusikk – samspill / Mozart: Underbarhet som fusanade världen</i>	Sjønmlitteratur	Leif W. ærenskjold	Oss absurde mellom			x x x	x x	x	Affektivt	Mye	Negativ
onsdag 3.	Martin Buber: <i>Das dialogische Prinzip</i>	Sakprosa	Børre Qvamme	Kammermusikk				x		Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 4.	Peter Faeske: <i>Brannsjifferne</i>	Sakprosa	Øvind Sand	De hjemløde ordene			x			Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 4.	Junius Edwards: <i>Hvis vi nå dø</i>	Sjønmlitteratur	Idar Aarheim	Vent litt, unge Faeske			x x	x x x		Estetisk	Middels	Negativ
fredag 5.	Grosserer Lau: <i>Demokrati eller makkamp</i>	Sjønmlitteratur	Niels Magnus Bugge	Enhvers protestroman		x	x x	x x		Estetisk	Middels	Negativ
fredag 5.	Axel H. Pedersen: <i>En retans tjener</i> / C. B. Henriques	Sakprosa	Tregve de Lange	Demokrati eller makkamp		x				Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 5.	Thor Aukrust: <i>Stille dager i Cliefly</i>	Sakprosa	J. B. Hjort	En rettens fjener						Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 5.	Leif B. Lillegaard: <i>Siste mann fra bordet</i>	Sjønmlitteratur	Idar Aarheim	Heller mettes med svnene				x x x x		Estetisk	Middels	Middels
mandag 8.	Red. Odd Eidem: <i>Injirter</i>	Sakprosa	Peter Wilhelm Bockman	Kristen sosialteikk for vår tid		x x x x		x		Kognitivt	Mye	Positiv
mandag 8.	Winfred Wilkinson: <i>Gud i helvete</i>	Sakprosa	Johs. Bruce	Boken om kapten Waaler		x x x x	x x x x	x x		Genetisk	Mye	Positiv
onsdag 9.	Reidar Kjelberg: <i>Den store stasjon og andre kåserier</i>	Sjønmlitteratur	Niels Magnus Bugge	I blandet selskap		x x	x x x x	x x x x		Estetisk	Mye	Negativ
onsdag 10.	John Lundquist / Red. Einar Malm / Red. Roland Hentzel: <i>Lvert i Kaarina / Vår vakre Stargård / Mitt uppsala</i>	Sakprosa	Østen Parmann	Om nødvendigheten av håp og tillit		x	x x x	x x x	x x x x	Moralsk/politisk	Mye	Positiv
onsdag 10.	Benjamin Vogt: <i>Mennesket Vidbar og forræderen Quisling</i>	Sakprosa	-n.	I godt selskap						Affektivt	Mye	Positiv
torsdag 11.	Alfred Haugen: <i>Cleog Peerson – ankerfeste</i>	Sjønmlitteratur	Biiger Kildal	Svenske bøker om Sverige		x	x x x			Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 13.	Carl August Ehrensvald: <i>I rikets fjæst</i>	Sjønmlitteratur	Karin Bang	Mennesket og forræderen Quisling				x x		Genetisk	Middels	Positiv
mandag 15.	Hans Lidman: <i>Bortenfor vei og sti</i>	Sakprosa	Maga Koch Thomassen	Hånden på pløgen				x x x x x		Estetisk	Lite	Positiv
mandag 15.	– <i>HVEM HVA HVOR er herigen</i>	Sakprosa	job	Katastrofe og tøvert						Estetisk	Mye	Positiv
mandag 15.	Ennio Flaiano: <i>Tid til å drepe</i>	Sjønmlitteratur	J. T.	–						Kognitivt	Middels	Positiv
tirsdag 16.	Solveig Christov: <i>Skyldneren</i>	Sjønmlitteratur	Maga Koch Thomassen	Retfærdighetens teori		x	x x x	x x x x		Kognitivt	Middels	Positiv
tirsdag 16.	Mathis Mathisen: <i>De blanke knappene</i>	Sjønmlitteratur	Idar Aarheim	Famlende debutant om brennbart tema				x		Estetisk	Lite	Positiv
tirsdag 16.	Henrik Hoffmeyer: <i>Veiledning for de unge om kjæmstiver</i>	Sakprosa	Chr. F. Smit	Veiledning om kjæmstiver				x x x x		Genetisk	Lite	Positiv
tirsdag 16.	Elling M. Solheim: <i>Fotfår</i>	Sakprosa	J. Bruce	Elling M. Solheim minnes gamle dager		x x	x x x	x		Affektivt	Lite	Positiv
tirsdag 16.	Henry James: <i>Noveller. Uvalg og forord ved Jan. W. Dietrichson</i>	Sjønmlitteratur	Eva Lorenzen	Møte med en mester				x x x x		Estetisk	Middels	Positiv
tirsdag 16.	Merete Wigert: <i>– grensen</i>	Sjønmlitteratur	Maga Koch Thomassen	Er verden et galubus?				x x x x		Estetisk	Lite	Negativ
torsdag 18.	Isaac Bashevis Singer: <i>Slaven</i>	Sjønmlitteratur	Peter Wilhelm Bockman	Biskop Schjelderups røst				x		Estetisk	Lite	Middels
torsdag 18.	B. Strandberg: <i>Barnhærlighetsrab og lægegjerning</i>	Sakprosa	O. N.	En pasjon i Polen				x x	x x	Estetisk	Mye	Positiv
torsdag 18.	Gøran Schildt: <i>Resandens stora äventyr</i>	Sakprosa	Lege Wollert Krohn	Barnhærlighetsrab og lægegjerning		x x x		x x x x		Kognitivt	Middels	Positiv
torsdag 18.	Ingvald Godal: <i>Zaki</i>	Sakprosa	Chr. Christensen	Vikinger og andre reisende		x	x x x x	x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
fredag 19.	Inger Alver Gløersen: <i>Min fæster Amalie Skram</i>	Sakprosa	Erik Egeland	Zaki						Genetisk	Lite	Middels
fredag 19.	Bjorn-Erik Højjer: <i>Berøttelsen om Jenny</i>	Sjønmlitteratur	Maga Koch Thomassen	Inspirerende og charmerende om Amalie Skram				x		Genetisk	Middels	Positiv
tirsdag 23.	Torbjerg Nedreås: <i>Den siste polka</i>	Sjønmlitteratur	O. N.	En antigone fra Norrbotten				x x x x		Estetisk	Mye	Positiv
onsdag 24.	Bjarne Kortsen: <i>Fartein Valen. Life and music</i>	Sakprosa	Maga Koch Thomassen	Torbjerg Nedreås og hennes nye noveller				x x	x	Genetisk	Lite	Middels
onsdag 24.	Sonia Hagemann: <i>Barnelitteratur i Norge inn til 1850</i>	Sakprosa	Børre Qvamme	Om Fartein Valen		x x	x x	x x	x x x x	Genetisk	Mye	Middels
onsdag 24.	Biskop John Robinson: <i>Den nya reformationen?</i>	Sakprosa	Christian Faye Smit	Et pionerarbeide		x				Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 24.	Frihøj Iversen: <i>I Litauks rike</i>	Sakprosa	P. W. Bockman	Robinson på svensk		x x				Kognitivt	Lite	Negativ
onsdag 24.	Victoria Holt: <i>Den syvende jonifru</i>	Sjønmlitteratur	Ulf Glødtisch	En misjonær ser tilbake		x	x x x	x x x		Kognitivt	Middels	Middels
onsdag 24.	Terje Stigen: <i>Krystallsjermene</i>	Sjønmlitteratur	E. L.	Forfalsket				x		Moralsk	Lite	Negativ
onsdag 24.	Lord Birkett: <i>Seks store advokater</i>	Sjønmlitteratur	Maga Koch Thomassen	Bestemors konfektpyramide og den følsomme Goggen				x x x x x		Genetisk	Mye	Positiv
torsdag 25.	Jon Medboe: <i>Kunst og tale</i>	Sakprosa	Tor Erling Staff	Hva gjør store advokater store? Liten bok om seks av dem				x	x x x	Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 27.	Arnulf Overland: <i>Livets minutter</i>	Sjønmlitteratur	Idar Aarheim	Jon Medboes avhandling: frisk gjennomtrekk i de herdes hus				x x		Estetisk	Lite	Middels
mandag 28.	James D. Hart: <i>The Oxford companion to american literature 4th edition</i>	Sakprosa	Leif W. ærenskjold	Gjennom rom og tid				x x x		Genetisk	Lite	Middels
			Eva Lorenzen	Den amerikanske litteratur fra A til Z		x x x		x		Kognitivt	Lite	Positiv

Dato [nov. 1970]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
tirsdag 3.	Vera Henriksen: <i>Trollsteinen</i>	Sjømmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Bryninger i tid og menneskesim			x	x x x x		Estetisk	Lite	Middels
tirsdag 3.	Hans Chr. Finstad: <i>Fra dråkamp til samspill</i>	Sakprosa	Knut Beckman	Med Finstad som flue på den politiske vegg	x	x x x x x	x	x x x x x	x x	Kognitivt	Mye	Middels
onsdag 4.	Andrej Anatolj: <i>Villa Soyjet overlevte 1984?</i>	Sakprosa	F. B.	Overlever Sovjet 1984?	x x x x	x x	x	x		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
fredag 6.	Poul Borchsenius: <i>Israel belært</i>	Sakprosa	Ulf Gledtisch	Israel beleiret	x x x x	x x	x	x		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
fredag 6.	Anthony Grey: <i>Gasset i Peking</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	"Heng den reaksjonære Grey"	x x					Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 7.	Haldor Laxness: <i>Sju segl</i>	Sjømmlitteratur	Niels Magnus Bugge	Laxness på ensomme veier	x x x x		x x x x	x		Moralsk/politisk	Mye	Middels
lørdag 7.	Per Hansson: <i>Mamma Karasjok</i>	Sakprosa	O. N.	Mamma Karasjok	x x x x x	x	x x x x	x x		Moralsk/politisk	Mye	Positiv
lørdag 7.	Anatolij Marceenko: <i>Mitt vådneshyd</i>	Sakprosa	MOE	En gravstøtte over Sovjet-systemet	x x x x x x x x		x x x	x x x x	x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
mandag 9.	Maja Ekkelof: <i>Rapport fra en skurebøtte</i>	Sjømmlitteratur	Bodil Koald	Med skurebøtte i hånden og Maos tanker i hodet	x x x x x x x x		x	x		Moralsk/politisk	Lite	Negativ
mandag 9.	Sidsel Merck Kroghal: <i>apropos / Oddvar Rakeng. Vi som går hjerreten</i>	Sjømmlitteratur	Leif Wærenskjold	På det jevne	x x x x		x x x x	x		Genetisk	Lite	Negativ
mandag 9.	Olav Nordrå: <i>Rød høst. Dokumentarroman fra sameoppstanden i Kautokeino</i>	Sjømmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Et kapittel av samenes historie – og av vår	x x x x		x	x	x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
mandag 9.	Sonja Hagemann: <i>Barnelitteratur i Norge 1850–1914</i>	Sakprosa	BR.	Pionérværk om barnelitteratur	x x		x x	x x		Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 9.	Simen Skjønberg: <i>Bak lov og slå</i>	Sakprosa	O. N.	Bak lov og slå	x x		x	x		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
tirsdag 10.	Asbjørn Øksendal: <i>Sigrid Ranesdatter og Sigurd Jorsalfare</i>	Sjømmlitteratur	BR.	Sagaromanikk	x x x		x	x x x		Affektivt	Lite	Middels
tirsdag 10.	Ivar Lo-Johansson: <i>LIDENSKAP</i>	Sjømmlitteratur	O. N.	Lidenskap og lidenskap	x		x x x x	x		Genetisk	Middels	Middels
onsdag 11.	Solveig Christov: <i>Tilfellet Martin</i>	Sjømmlitteratur	Magda Koch Thomassen	A bli gjensett			x x x x x x x			Estetisk	Mye	Middels
onsdag 11.	Aslaug Høydal: <i>I skolinna</i>	Sjømmlitteratur	Dan Lindholm	Ny bok av Aslaug Høydal			x x x	x x		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 12.	Fredrik W. Ilboe: <i>Fare fare sjømann</i>	Sakprosa	job	Ny Ilboe-suksess			x x	x x		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 12.	Yngvar Hauge: <i>Kommandøren på Trondstund</i>	Sjømmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Om helten fra Køgebugt			x x	x x x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 13.	Monica Dickens: <i>Noen å betro seg til</i>	Sjømmlitteratur	job	Sykejournaler eller roman?			x x	x x		Genetisk	Lite	Negativ
fredag 13.	Knut Faldbakkem: <i>Eventyr</i>	Sjømmlitteratur	M. K. T.	Blimegate			x x x x	x x x x x	x	Estetisk	Middels	Negativ
fredag 13.	Maria Syrkin: <i>Golda Meir</i>	Sakprosa	F. B.	Golda Meyerson fra Ukraina			x x x x x	x		Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 16.	Espen Haavordsholm: <i>Den avskyelige snomaannen. Ate noveller om utøper</i>	Sjømmlitteratur	Niels Magnus Bugge	En virtuos i tomheten	x x x x x x x		x	x x x x		Moralsk/politisk	Mye	Middels
tirsdag 17.	Ingrid og Åge Hadler: <i>På nevns av stiene</i>	Sakprosa	job.	Orienteringsparet forteller	x		x			Affektivt	Lite	Middels
tirsdag 17.	Trond Bøtner: <i>Nattorbbok</i>	Sjømmlitteratur	Leif Wærenskjold	Med forbehold	x		x x	x x		Genetisk	Lite	Negativ
tirsdag 17.	Fredrik Skagen: <i>Jeg var en deilig høve</i>	Sjømmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Det tapte paradiset	x		x x	x x x x	x	Estetisk	Middels	Middels
tirsdag 17.	Sigbjørn Hølmehøkkem: <i>Jentespranget</i>	Sjømmlitteratur	O. N.	Jentespranget	x		x x x x	x x x x	x	Genetisk	Middels	Positiv
tirsdag 17.	Emar Haugen: <i>Rikspråk og folkemål. Norsk språkpolitikk i det 20. århundre</i>	Sakprosa	Trygve Eklund	Standardverket om norsk språkstrid	x x x		x	x		Kognitivt	Middels	Middels
tirsdag 17.	Tore Zetterholm: <i>Den kinesiske oppdring</i>	Sakprosa	F. B.	Den peie MAO	x x x		x x			Moralsk/politisk	Lite	Negativ
onsdag 18.	Berner Hansen: <i>Avis midt til! Oversikt over aviser i Telemark fra 1830 til 1970.</i>	Sakprosa	C. C.	En bok om 'ordet' – det trykte			x x x	x		Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 19.	Arne Hestenes: <i>Gulleri 2 (Plut'ske inn- og utfall)</i>	Sakprosa	Erik Egeland	Pluts inn- og utfall	x		x	x x x	x x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 19.	Martin Buber: <i>Lengslelsens barn. Jødiske visdomsfortellinger gjenspekt av Martin Buber</i>	Sakprosa	Bodil Koald	Lengslelsens barn	x x		x			Moralsk/politisk	Lite	Positiv
torsdag 19.	Ingebjørg Melandsmo: <i>Haus i november</i>	Sjømmlitteratur	biskop Per Lønning	Et storverk er fullført	x x		x x	x x x x x		Estetisk	Middels	Middels
torsdag 19.	Kjell Fjortoft: <i>Troms i bilder</i>	Sakprosa	L. H. R.	Bilteverk om Troms	x		x x x	x x x		Genetisk	Lite	Middels
torsdag 19.	Brian Callison: <i>Jagede skip</i>	Sjømmlitteratur	job.	Realistisk sjøkrigsroman			x x x	x x		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 19.	Wenche Myhre: <i>Denne er show. Fortalt til Dag Frøland og Terje Hoel</i>	Sakprosa	job.	Nåvnt om (og av) Wenche Myhre	x x		x	x		Moralsk/politisk	Lite	Middels
torsdag 19.	Ernest Mandel: <i>Et sosialistisk svar på den amerikanske oppdring</i>	Sakprosa	Alexis Karagiannis	Sosialistisk svar til USA?	x x x x		x	x		Moralsk/politisk	Middels	Negativ
fredag 20.	Max Brod: <i>Johannes Reichlin midt sein Kampf</i>	Sakprosa	Jan-Erik Hansen	En kristen kabbalist			x x	x		Kognitivt	Lite	Positiv
lørdag 21.	Dr. H. Støhr: <i>Hvordan hjelper man sin syke hund?</i>	Sakprosa	Ulf Gledtisch	Hjemmets oppslagsbok i hundemedisin	x		x x x x	x		Kognitivt	Middels	Positiv
lørdag 21.	Georg Simenon: <i>Margret og Peter fra Lettland</i>	Sjømmlitteratur	job.	Den første Margret-bok			x x x	x x		Genetisk	Lite	Middels
mandag 23.	Richard Herrmann: <i>Bak denne svarte døren</i>	Sakprosa	Jobs Bruce	Britisk historie sett med Herrmanns øyne	x x		x x x x	x x		Genetisk	Middels	Positiv
mandag 23.	Odd Martinson forteller til Oddvar Hegge: <i>Stafett-Martin</i>	Sakprosa	job.	Morsom bok om 'Stafett-Martin'	x		x	x		Affektivt	Lite	Positiv
tirsdag 24.	Terje Stigen: <i>Besetelse</i>	Sjømmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Besetelse	x x		x	x x x x x x		Estetisk	Mye	Middels
onsdag 25.	Emil Schulthess: <i>China</i>	Sakprosa	Ulf Gledtisch	Hva vet vi nordboere egentlig om China?	x x		x x x x	x x		Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 25.	Kenneth Clark: <i>Jår sivilisasjon</i>	Sakprosa	Erik Egeland	Kenneth Clarks sivilisasjon	x x		x x	x x x	x	Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 25.	Larry Forrester: <i>Slager i stormen</i>	Sakprosa	Jobs Bruce	Glowworm' har fått sitt minnesmerke	x		x x	x x x		Estetisk	Middels	Positiv
fredag 27.	Julian Huxley: <i>Memoires</i>	Sakprosa	Sigrid Tang	Minner fra en berømt manns liv	x		x	x x x	x x x	Affektivt	Lite	Positiv
fredag 27.	Anne Haugstadd: <i>ABC om EEC</i>	Sakprosa	F. B.	ABC om EEC?	x x x x x		x	x x x		Moralsk/politisk	Lite	Negativ
lørdag 28.	Aasmund Brynhildsen: <i>Uvalgte essays</i>	Sakprosa	Niels Magnus Bugge	Essays av Aasmund Brynhildsen	x x		x x x			Genetisk	Lite	Positiv
lørdag 28.	Anne-Lise Amador: <i>Taruffes ansikt – og andre essays om Molière</i>	Sakprosa	John Kristian Sanaker	Fremragende norsk Molière-studie	x x x x		x x	x x		Kognitivt	Middels	Positiv
lørdag 28.	Joe McCinnis: <i>Å selge en president</i>	Sakprosa	Bjørn Høelseth	Om å selge en president	x x x x		x	x x x	x x	Moralsk/politisk	Middels	Negativ
mandag 30.	Sofokles (overs. P. Østbye): <i>Kong Oidipus</i>	Sjømmlitteratur	Tore Frost	Oidipus og våre kompleks	x		x x	x		Genetisk	Lite	Middels
mandag 30.	Gunnar Bull Gundersen: <i>Min reise til Egypt</i>	Sjømmlitteratur	Magda Koch Thomassen	Surrealistisk rapsoði	x x x		x x x	x x x x x		Estetisk	Mye	Negativ

mandag 30.	Nicolae Ceausescu: <i>Pour une politique de paix et de coopération internationale</i>	Sakprosa	Sigrd Tang	Også Ceausescu skriver bok			x			Kognitiv	Lite	Umulig å si
------------	---	----------	------------	----------------------------	--	--	---	--	--	----------	------	-------------

Dato [nov. 1975]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holdning
lørdag 1.	Doris Lessing: <i>Den gylde natarbø 1 og 2</i>	Sjønmlitteratur	Niels Magnus Bugge	Doris Lessing og erfaringens språk		x x x	x x x x x x x	x x x x x x	x	Genetisk	Mye	Positiv
lørdag 1.	Tom Ungerer: <i>Seks klassiske eventyr - en skonebok fra Tomi Ungerer</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Gamle eventyr i ny drakt			x	x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
lørdag 1.	Ingrit Skov: <i>Tannens store antikvitetsbok</i>	Sakprosa	KAS	Oppslagsbok for (antikvitet)sjegerer»		x	x x	x x	x x x x x	Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 3.	Byng Vik: <i>Fortellinger om frihet</i>	Sjønmlitteratur	Odd abrahamsen	V1 berer alle vår kjerlighet...			x	x x x x x x	x x x x x	Affektivt	Middels	Positiv
mandag 3.	G. Coward og F. Raastad: <i>Vår dikning gjennom tidene / Vår tid og vår dikning</i>	Sjønmlitteratur	Kjell Olaf Jensen	Et bidrag til den beste skolen i verden		x	x	x		Moralsk	Lite	Middels
mandag 3.	Maria Gripe: <i>Josefin</i>	Barn og ungdom	Bodil Røald	Fint barnportrett			x	x x x x	x x x x	Estetisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Gumilla Wolde: <i>Emma vertimot / Emmas lillebror er syk / Emma hos lammen</i>	Barn og ungdom	BR	Sprette Emma-bøker		x		x	x x x x	Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Mette Newth / Margret Rettich: <i>Lille skrekk / Jan og Julia-bøkene</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Lille skrekk og andre billedbøker fra Aschehoug		x		x x		Genetisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Hans Peterson: <i>Forellingen om Elin</i>	Barn og ungdom	Bodil Røald	Også en kvinne – i kvinneløst		x x	x x	x x	x	Moralsk	Middels	Middels
mandag 3.	Olav Sæved: <i>Arvid – en innflyter</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Debutant om drabantproblematikk		x	x	x	x	Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Nils-Olof Franzén: <i>Agaton Sax og de venige millitärerene / Agaton Sax og kåroisoppstyret</i>	Barn og ungdom	BR	Krim for de minste			x	x x x x	x x	Affektivt	Lite	Middels
mandag 3.	Nils Brantzeg: <i>Ord mellom oss. Dikt i utvalg 1940–1975</i>	Sjønmlitteratur	Odd Abrahamsen	Ord til oss			x x x x	x	x x x x x	Affektivt	Middels	Positiv
mandag 3.	Margareth Craven: <i>Uglen ropet mitt navn</i>	Sjønmlitteratur	Olav Nordrå	Kollisjon med konkurransekulturen		x x x x	x	x	x x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Tom Kristensen: <i>Nevidden kråke – et gammelt hus</i>	Sakprosa	Ove Kr. Sundberg	Et gammelt gudshus						Moralsk/politisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Iens Meinich: <i>MITT LIV / MED RØDE KORS</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	Et liv med Røde Kors						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Victoria Holt: <i>Rommet med det røde teppet</i>	Sjønmlitteratur	Ikke oppgitt	Spennende nytt fra Victoria Holt						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Stein Mehren: <i>Menneske bære ditt bilde frem</i>	Sjønmlitteratur	Odd Abrahamsen	Stein Mehren berer sitt bilde frem		x	x x x x	x x x x	x x x x	Affektivt	Mye	Positiv
mandag 3.	Anders Sæus: <i>Broder Daniels hender</i>	Sjønmlitteratur	Ottar Raastad	En lettbet roman		x x x x x	x x	x x x x x	x x x x x	Moralsk/politisk	Mye	Negativ
mandag 3.	Thorstein Jakobsen: <i>Farlige menn i hvitt? En postens opplegger</i>	Sakprosa	Bjørn Broymner	En utfordring til norske leger		x x x x x	x	x	x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Rolf Jacobsen: <i>Pastorens øse</i>	Sjønmlitteratur	Odd Abrahamsen	Rolf Jacobsens pustevøelse		x x	x	x x	x x	Genetisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Leif Østby: <i>Theodor Kittelsen. Tegninger og akvareller</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	Verket om Theodor Kittelsen ut på ny						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Red. Bjørn Bjørnsen: <i>Norge etter 1945</i>	Sakprosa	Ikke oppgitt	«Norge etter 1945». Vår egen tid sett med avisens øyne		x x x x	x	x	x x x	Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 3.	Tove Ditlevsen: <i>Vilhelms værelse</i>	Sjønmlitteratur	Bjørn Broymner	Opplosningsens ondskap		x	x x x x	x	x	Genetisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Peter R. Holm: <i>Porrrettabum</i>	Sjønmlitteratur	Odd Abrahamsen	Peter R. Holms nye dikt		x x x x	x x x x x			Genetisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Lily Pincus: <i>Death and the family (the importance of mourning)</i>	Sakprosa	Hans Forberg	Døden og vi		x x	x	x	x x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Einar Økland: <i>Bronshøsten</i>	Sjønmlitteratur	Odd Abrahamsen	Dikter i varm frakk						Affektivt	Lite	Negativ
mandag 3.	Eise Breen / Maj Bylock / Gun Jacobson / Eva Ramm / Rolf Døcker: <i>I stripe genser / Helena og filosofen / Ustraffet / Ærlig alt / En deilig søndag</i>	Barn og ungdom	Bodil Røald	Realisme i ungdomsbøkene		x x	x	x x	x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Natalja Baranskaja: <i>En ikke som alle andre</i>	Barn og ungdom	Bodil Røald	Sovjetisk hverdag		x x				Moralsk/politisk	Lite	Negativ
mandag 3.	Kate Holmsen Sevåg: <i>PA T I TRESKO</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	På då tresko						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Marie-Louise Wallin: <i>Min Rufse – Min Anna</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Rufse og Anna						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Wendie Krossoy: <i>Oluf og Roy-Lovisa</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Frisk fortelling fra Nord-Norge						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Kristine Kabo: <i>Hva med Lone?</i>	Barn og ungdom	Ottar Raastad	Barnas byproblemer		x x	x x x x	x	x x	Genetisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Gisele Frisen, Per Ekholm: <i>Jeg er så SIVNÅ at jeg vet nesten ikke hva jeg gjør BOKEN</i>	Barn og ungdom	BR	Visuelle følelser						Affektivt	Lite	Negativ
mandag 3.	Birgitta Gedim: <i>Gla øret – en kammermann</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Glade kammer		x x	x x	x	x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Einar Hovdhaugen: <i>Frå Venabygd til Texas. Pioneerens Jehans Nordbu</i>	Sakprosa	Arne Amundgård	Einar Hovdhaugen med ny bok		x x	x x	x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Ernst Orvill: <i>I og for seg</i>	Sjønmlitteratur	Odd Abrahamsen	Ernst Orvills nye dikt						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Trond Gabrielsen: <i>Med en følelse av fellesskap – samarbeidsanken som omskapte Europa</i>	Sakprosa	F.B.	Europatankens utfordring til Norge gjennom 30 år		x x		x		Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Anbjørg Pauline Oldervik: <i>SANG for den nye pilegrim</i>	Sjønmlitteratur	Brita Pollan	En lampe brennende						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Andrei Sacharov: <i>Min leben und die welt</i>	Sakprosa	Jens A. Christophersen	Sacharovs varme potet		x x	x x	x		Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Jørgen Gresby: <i>Gammelguter på eventyr</i>	Sjønmlitteratur	Ikke oppgitt	Muntre fortellinger og merkelige hendelser						Affektivt	Middels	Positiv
mandag 3.	Sven Stolpe: <i>Stormens år, bind 2</i>	Sakprosa	Odd Abrahamsen	Stormens år		x x	x x x x x	x	x	Kognitivt	Middels	Positiv
mandag 3.	Ivar Magnus Ravnum: <i>Streiffing i russisk kultur</i>	Sakprosa	Professor Geir Kjetsaa	Streiffing i russisk kultur		x x	x x x x x	x	x x x x	Genetisk	Mye	Positiv
mandag 3.	Fridtjov Birkiel: <i>Ola Nordmann i utlandet</i>	Sakprosa	B.B.	Treffende refleksjoner		x x	x x x x	x	x x x	Affektivt	Middels	Positiv
mandag 3.	Mihajlo Mesrovic og Eduard Pezel: <i>Mennesket ved stilllevien</i>	Sakprosa	John C. Ausland	Dommedagsbøkene		x x x x x	x	x x x x	x x x x	Kognitivt	Lite	Middels
mandag 3.	R. Broby-Johansen: <i>Svart på hvitt</i>	Sakprosa	Paul Grøtvedt (fot)	Den autoriserte underdriver		x x x x x x x	x x x x			Moralsk/politisk	Middels	Negativ
mandag 3.	Joseph Heller (Bob Slocum): <i>Det lar handt noe</i>	Sjønmlitteratur	Chester P. Sadovny	Et dypt pessimistisk syn på det moderne Amerika		x x	x x x x x			Affektivt	Mye	Middels
mandag 3.	Bernt Stylien: <i>Norske barnerim og lekar</i>	Barn og ungdom	Bodil Røald	Klassiker i faksimile		x	x x	x	x x	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Margret Rettich: <i>Jan og Julia gjør innkapp / Jan og Julia flyter</i>	Barn og ungdom	BR	To søte bøker for de minste		x	x x x	x	x	Estetisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Hans Peterson: <i>Den døgen Simon forsvant</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Munter-avortig om lille Simon						Affektivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Bodil Hågbrink: <i>Barma i Vermette</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Om landsbyliv ved Middelhavet		x				Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 3.	Cecil Bødker: <i>Silas stanser et firsjann</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Silas og firsjannet		x				Affektivt	Lite	Positiv

mandag 17.	ved Milada Blekastad: <i>Slovakiske eventyr</i>	Barn og ungdom	B. Roald	Slovakiske eventyr								x		Afektivt	Lite	Positiv
mandag 17.	Anette Tison og Talus Taylor: (sic) <i>Barbapapas nye bus</i>	Barn og ungdom	BR	Nye barbapapere		xxx					xxx	x		Genetisk	Lite	Positiv
tirsdag 18.	Anne Falk-Rønne og Max Manus: <i>Reisen til verdens ende</i>	Sakprosa	Johs. Bruce	Møte med et annet Chile	x	xx					xx	x		Afektivt	Lite	Positiv
tirsdag 18.	Erica Jong: <i>Jeg tør ikke fi</i>	Skjønnlitteratur	Felix Thoresen	Hun tør ikke elske	xxxxxxx	xxx					xxx	xxx		Moralsk/politisk	Mye	Negativ
torsdag 20.	Per Lønning: <i>Dorfor ... Dokumentasjoner omkring abort-debatten og en arbeidsnedleggelse</i>	Sakprosa	Professor Peter Wilhelm Beckman	Per Lønnings «hvitbok»	xxxx	xx					xxxx	xxx		Moralsk/politisk	Middels	Middels
torsdag 20.	Øistein Paumann: <i>Harald Dal</i>	Sakprosa	Dag Høiseb	Paaumanns bok om Harald Dal: En ytterlighet i samtidens kunst	x	xx					xx	xx		Genetisk	Lite	Positiv
mandag 24.	Finn Carling: <i>Skept i vårt bilde. Skisser om behandling og samfunn</i>	Sakprosa	Ole Jørgen Lehmann	Andersformøtelse	xx	xx					xxx	xxx		Estetisk	Middels	Negativ
mandag 24.	Tone Schwarzs (sic) Eldrid Lunde / Tove Lie: <i>Ljuset / Inneringa / Det skulte anaRi</i>	Skjønnlitteratur	T.F.	Tre lyrikere	xxx	xx					xxx	xxx	x	Estetisk	Middels	Middels
mandag 24.	Karsten Alnæs: <i>Veps</i>	Skjønnlitteratur	Olav Nordrå	Tematisk gråhet – sprølig sikkerhet	x	xx					xxx	xxx		Genetisk	Middels	Positiv
mandag 24.	Svend Rønning: <i>Du går ikke fri</i>	Skjønnlitteratur	Hans Forberg	Behovet for ansvar		xx					xx	xx		Afektivt	Lite	Positiv
mandag 24.	Frederick Leboyer: <i>Fødes uten vold</i>	Sakprosa	Christian Borch	Om barn og fødsel	x	xx					xx	xx		Estetisk	Lite	Positiv
mandag 24.	Odd Børretzen: <i>Andre norske folkevenn</i>	Skjønnlitteratur	Bria Pollan	Det historioløse menneske	xx	xx					xx	xx		Moralsk/politisk	Lite	Middels
mandag 24.	P. C. Jørsild: <i>Dyredoktoren</i>	Sakprosa	Odd Abrahamson	En nifs roman	xx	xx					xx	xx		Moralsk/politisk	Lite	Middels
mandag 24.	Philip Roth: <i>Mitt liv som mann</i>	Skjønnlitteratur	Felix Thoresen	Afrikabok med appell	x	xxx					xxx	x		Genetisk	Middels	Positiv
mandag 24.	Marie Takvam: <i>Auger Henler</i>	Skjønnlitteratur	Per Gotschalk	Kjærlighet til livet - sanselig		xx					xxx	xxx	x	Afektivt	Middels	Middels
mandag 24.	Siegfried Lenz: <i>Historier fra Bollenup</i>	Skjønnlitteratur	Anne Mai Refsnæs	Siegfried Lenz med ny bok		xx					xxx	xxx	x	Estetisk	Middels	Middels
mandag 24.	Ebba Haslund: <i>Bare et lite sammenbrudd</i>	Skjønnlitteratur	Odd Abrahamson	Ebba Haslunds dans på nevroser	x	xx					xxx	xxx		Estetisk	Middels	Middels
tirsdag 25.	Tor Edvin Dahl: <i>Romanen om Eva</i>	Skjønnlitteratur		En roman om vår ensomhet		x					xxx	xxx		Estetisk	Middels	Positiv
onsdag 26.	Erik Rolfsen: <i>Underveis i Oslo</i>	Sakprosa	Terje Forseth	Apenhjerig bok fra Oslo byplansjer gjennom 25 år. Byen er blitt mishandlet av bevisstløse politikere	xxx	xx					xx	xx		Moralsk/politisk	Middels	Positiv
onsdag 26.	Maria Lang: <i>TRE SMA KONER</i>	Skjønnlitteratur	Ikke oppgitt	Ny Maria Lang		x						x		Afektivt	Lite	Positiv
onsdag 26.	Ikke oppgitt: <i>Mitt første bibliotek (Jeg er et villt dyr / Jeg er et tre / Jeg er en fisk / Jeg er en vandrøpel)</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Om vandrøper og trær og ville dyr		xx					xx	xx		Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 26.	Ole Lund Kirkegaard / Inger Skoete: <i>Otto er et nesehorn / Jeg kan trylle med huset mitt!</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Om nesehorn og trylleri								xx		Afektivt	Lite	Positiv
onsdag 26.	Jan-Magnus Bruheim: <i>Om alle tre var like</i>	Barn og ungdom	B. R.	Pessi for barn								xx		Afektivt	Lite	Positiv
onsdag 26.	Paul Zindel: <i>Min elskede, min hamburger</i>	Barn og ungdom	BR	To unge par							xxx	x		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 26.	Michael Bond: <i>Paddington hjelper til / Paddington på utenlandsreise</i>	Barn og ungdom	BR	Liten Bjørn på nye eventyr		x					xx	xx		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 26.	Gyldenhal: <i>Gøy med garn / Draker / I1 bygger hytter / Moro med lærer</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Nye hobbybøker for barn		xxx					xx	xx		Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 26.	Babbis Fris Baastad: <i>KJERSTI</i>	Barn og ungdom	Ulydelig (B.R?)	Et nyansert og levende barneportrett		x					xxx	x		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 26.	Patricia Windoor: <i>Sommeren, før</i>	Barn og ungdom	Ole Jørgen Lehmann	Ungdomsroman fra grenseland		x					xxx	xxx	x	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 27.	Hermann Broch: <i>De skyldløse</i>	Skjønnlitteratur	Ole Jørgen Lehmann	De skyldløse	xx	x					x	x		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
fredag 28.	Mona Lyngar: <i>Historien om broken Raubal</i>	Skjønnlitteratur	Ole Jørgen Lehmann	Med Hitler på kroken?	xxxx	x					xxx	xxx	x	Moralsk/politisk	Middels	Middels
fredag 28.	Edna O'Brien: <i>Skandalen</i>	Skjønnlitteratur	Bodil Roald	Isk skandale	xx	x					xx	xx	x	Moralsk/politisk	Lite	Middels
fredag 28.	Per Fugelli: <i>Tilbake til huslegen</i>	Sakprosa	Hans Forberg	Provoiserende mot legestanden	xxx	x					xx	xx		Kognitivt	Middels	Positiv
lørdag 29.	Utvalg ved Robert Royston: <i>Til rette vedkommende. Svart lyrikk fra Sør-Afrika</i>	Skjønnlitteratur	Kjell Olaf Jøansen	Til søppeldunken	x	xx					xx	xx		Estetisk	Lite	Negativ
lørdag 29.	Hans Lidmann: <i>Fyllmarksvatn</i>	Sakprosa	Per Hoble	Enda en villmarksbok		xxx					xxx	xxx	x	Genetisk	Middels	Positiv

Dato [nov. 1980]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holding
mandag 3.	prest Christian Braw/F. J. Nordstedt: <i>I kampen</i>	Sakprosa	Sven Stolpe	Svenska Kyrkans store krise	x x x x x x x	x x		x x	x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Ingvald Svinsaa: <i>Proprietæren</i>	Skjønnerlitteratur	Reidar Holtvedt	Fra en brynngstid		x	x	x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
mandag 3.	Carter Dickson: <i>Enkens onde øye</i>	Skjønnerlitteratur	Jan Varner	For råtnepreget - for pratsom.....		x	x x x x x	x x x x x	x	Genetisk	Middels	Middels
mandag 3.	C. S. Lewis: <i>Prins Caspian</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Ny Narnia-bok fra C. S. Lewis	x	x	x x x	x x x	x	Genetisk	Middels	Middels
mandag 3.	Jone Valastad: <i>Den mørke limen</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Sjelsens mørke natt	x	x	x x x	x x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
mandag 3.	Eva Sell: <i>Stråkk</i>	Skjønnerlitteratur	Roar Petersen	Det vanskelige sprøget vårt	x	x x	x	x	x	Kognitivt	Lite	Negativ
mandag 3.	Eva Christiane Bøvgenård: <i>SPOKELSEK fra virkeligheten</i>	Sakprosa	Per Hoible	Spøkelserhistorier		x	x	x	x x x	Affektivt	Lite	Middels
mandag 3.	Ulike: <i>Norges kulturhistorie. Bd. 5: Brynngstid - blomstringsid og 6: Ei folk i fred og krig</i>	Sakprosa	prof. Arnljot Strømme	Ujevn og mangelfull kulturhistorie	x x	x x x x x	x	x x x x x		Kognitivt	Middels	Middels
tirsdag 4.	Kristine Kabo: <i>Du må ta deg sammen</i>	Skjønnerlitteratur	Roar Petersen	De tykkes problem		x x x	x			Kognitivt	Lite	Positiv
tirsdag 4.	Henry Oddlo Enichen: <i>Notater fra båtstoa</i>	Sakprosa	Per Hoible	En bok av de sjeldne		x	x x	x		Genetisk	Lite	Positiv
tirsdag 4.	Imelin Sandman Lihus: <i>Bonadea</i>	Barn og ungdom	Per H. Andersen	Fantasien og gudhetens gudinne - et barn		x	x x	x x x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 5.	Anne Skouen: <i>Fjere trynner</i>	Sakprosa	Bjørn Brynner	En ener		x x x	x	x x x x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 5.	Johannes Hegglund: <i>Synder</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Synder på Vestlandet	x x x	x	x	x x	x	Estetisk	Lite	Middels
onsdag 5.	Jacques Prévert: <i>Sola skinner for alle" og andre dikt i utvalg og gjenutgiving ved Nina Dessau og Lasse Tømt</i>	Skjønnerlitteratur	Jan Erik Rekdal	På kafédorsets papirduk	x		x x x	x x x		Genetisk	Lite	Middels
onsdag 5.	Marco Koskas: <i>Balace Bonnel</i>	Skjønnerlitteratur	Kjell Olaf Jønsen	En historieforteller fra Tunisia		x	x x	x x x		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 5.	Reidar Thomassen: <i>Takselvilt. Markovari</i>	Skjønnerlitteratur	Roar Petersen	Til Finnmark på likjakt	x	x	x x x x	x x x x	x x	Estetisk	Middels	Positiv
onsdag 5.	Gudrun Braut Knudlid: <i>Gamalt bru under haustmåne</i>	Skjønnerlitteratur	J. Fr. Loennecken	Varmt og ekte i klangen	x	x	x x			Genetisk	Lite	Positiv
onsdag 5.	Ingeborg Drewitz: <i>I går-var i dag</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Anklage søg - for hvem?	x x	x	x x	x		Genetisk	Lite	Positiv
onsdag 5.	Stig Holmås: <i>Folket som alltid lengter</i>	Skjønnerlitteratur	Jan Erik Rekdal	Bergensertune	x x x	x	x x x x	x x		Genetisk	Middels	Positiv
onsdag 5.	Nancy Friday: <i>Min mor: mitt spel</i>	Sakprosa	Ragnhild Lorenzen	En datter søker sin identitet	x x	x		x		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
torsdag 6.	Georges Bernanos: <i>Alt håp til rebelene. Bernanos ved Sven Kjørup Bjørnboe</i>	Sakprosa	Odd Abrahamson	Alt håp til rebelene	x x x x x	x x		x x	x	Moralsk/politisk	Middels	Middels
fredag 7.	Edvin Nilsson: <i>Sarek - Skandinaviens største villmark</i>	Sakprosa	Olav Nordå	Ville, vakre, vidunderlige SAREK	x	x x	x x x	x		Genetisk	Middels	Positiv
fredag 7.	John Gustavson: <i>Flammen</i>	Skjønnerlitteratur	Roar Petersen	Vekskrevet og underholdende	x	x x	x x x x	x		Estetisk	Middels	Positiv
lørdag 8.	John Kenneth Galbraith: <i>Teorie de la pauvreté de masse</i>	Sakprosa	Copywrite L'Express	Underutvikling et psykisk problem?	x x x					Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 8.	Ingeborg Refling Hagen: <i>Gnistre i mørket</i>	Sakprosa	Jan E. Hansen	Det bare gnister		x	x x x x x	x x x x x	x	Genetisk	Middels	Middels
lørdag 8.	Hugh Johnson: <i>Imens verden</i>	Sakprosa	Karl-Arne Berg	Grunnleggende verk om vin	x x x x x	x x	x x	x x x x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 10.	Roald Dahl: <i>Onkel Oswald</i>	Skjønnerlitteratur	Jan Varner	Frydelite gross, men ikke høydepunkt	x		x x	x x x x	x	Estetisk	Middels	Middels
mandag 10.	Ikke oppgitt: <i>Medisinsk leksikon. Et kunnskapsverk for hjem og skole. Første bind (A-C)</i>	Sakprosa	Jan Varner	Medisinsk Leksikon fra Tiden. Enesående i sitt slag		x x x x x	x	x x x x x		Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 12.	Astrid Hjertenes Andersen: <i>De tyve landskaper</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Boplasser for bebudelse		x x		x x x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 12.	Aslang Høydal: <i>Med ti øre i lomma</i>	Sakprosa	Dag Lindholm	Et mimsesmerke over buretsingsfolket	x	x x	x	x x		Kognitivt	Lite	Positiv
onsdag 12.	Rafael Alberti: <i>Engler i gatene. Dikt i utvalg</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Engler i gatene	x x		x x	x x x		Estetisk	Middels	Positiv
onsdag 12.	Lars Saabye Christensen: <i>Billetene</i>	Skjønnerlitteratur	Bjørn Gunnar Olsen	Billetene - med kompetanse			x	x x x x		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 12.	Hallger B. Skjoldstad: <i>RUNDE</i> Fuglova på 62± N	Sakprosa	Ikke oppgitt	Runde - et paradys for sjøfugler. Møtested for en million vinger i havet		x	x x	x		Genetisk	Lite	Positiv
onsdag 12.	Dag Solstad: <i>Brød og våpen</i>	Skjønnerlitteratur	Roar Petersen	Dag Solstads krig	x x x x x		x x x x	x x x x x	x	Moralsk/politisk	Middels	Middels
torsdag 13.	Per Aabel: <i>Den strandedøse</i>	Sakprosa	C.C.	Den stundesløse står til ren laud	x		x x x x	x		Genetisk	Middels	Positiv
torsdag 13.	Henrik Groth: <i>Rop i orkenen. Essays og kommentarer i utvalg ved Steinar Wrik</i>	Sakprosa	Jan E. Hansen	Essayisten Groth - et radikalt korrektiv	x x x x		x x	x x		Moralsk/politisk	Middels	Positiv
torsdag 13.	Ulrich Plensdorf: <i>Legenden om lykken uten ende</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Øst-tysk hippieroman	x x		x	x		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
torsdag 13.	Helge Riissen: <i>Hvit løgn</i>	Skjønnerlitteratur	Ella Griffiths	Krim for leger			x	x x	x	Estetisk	Lite	Negativ
torsdag 13.	Even Hebbe Johansd, Gunnar Sørensen og Bjørn Melbye Gulliksen: <i>Norsk mat. 70-tallet</i>	Sakprosa	Kirsti Høpstock	Sannfunnets klokker frem i lyset -	x	x x x x		x	x	Kognitivt	Lite	Middels
fredag 14.	Red. Per Vokso: <i>Norges fjellverden</i>	Sakprosa	Reidar Holtvedt	Til fjells, til fjells!		x x x		x x x		Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 14.	Vladislav Kasnov Solzhentzsyn og Dostoevsky: <i>A study in the prophonic novel</i>	Sakprosa	Prof. Geir Kjetsaa	Solsjenssyn og Dostoevskij			x x	x x		Genetisk	Lite	Positiv
fredag 14.	Arild Nyquist: <i>Skalden Odvar og andre svingslag</i>	Skjønnerlitteratur	Bjørn Gunnar Olsen	For preget av vareoppelling		x x	x x x	x x x x	x	Estetisk	Middels	Negativ
fredag 14.	P. W. azilawick, J. Weakland og R. Fisch: <i>Forandring. Prinsipp fra psykoterapien</i>	Sakprosa	Tollak B. Simnes	Forbedrer vi eller forverrer vi i vår etter etter å forandre?	x x x					Moralsk/politisk	Lite	Middels
mandag 17.	Aleksander Zimovjev: <i>Den lyse fremtid</i>	Skjønnerlitteratur	prof. Geir Kjetsaa	Tommeled med for Zimovjev + Zimovjevs antikommunisme	x x x x	x	x x x	x	x x	Moralsk/politisk	Middels	Negativ
tirsdag 18.	Adrian Bailey og Adrian Holloway: <i>Fargefotoføring</i>	Sakprosa	Per Karlsrud	Fargefotoføring for viderekomende		x x x x x		x x x	x	Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 19.	Nicholas Born: <i>Farfalskningen</i>	Skjønnerlitteratur	Olav Nordå	Pressemann i Libanons ruiner	x x		x x	x x x x x x		Estetisk	Mye	Positiv
onsdag 19.	Leif B. Lillegard: <i>HAI-NORGE</i>	Sakprosa	Per Hoible	Mesterlig om Hav-Norge		x	x x x	x		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 20.	Lars Gustafsson: <i>Artesiska bunnar caristanska drømmer</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Dikt over grensen	x	x x x x	x	x x x		Kognitivt	Middels	Positiv
torsdag 20.	Ingebjøvg Kasin Sandsdalen: <i>Limpresen</i>	Skjønnerlitteratur	Reidar Holtvedt	En prestemann og en tid		x	x x x x	x x x x x	x	Estetisk	Lite	Middels
fredag 21.	Fania Fénelon: <i>Gulgenfri for kvinneorkesteret</i>	Sakprosa	Ivar Magnus Ravnum	Historien om KZ-lerenes eneste kvinneorkester	x		x	x		Moralsk/politisk	Lite	Positiv
fredag 21.	Harry Martinson: <i>Dovderna</i>	Skjønnerlitteratur	Odd Abrahamson	Gåten står der og ser inn i alle..		x x	x	x		Kognitivt	Lite	Positiv

fredag 21.	Odd Kvaal Pedersen: <i>Dobbel frukt</i>	Skjønnlitteratur	Reidar Holtvedt	Hudløs i aparthelidland		xx	x	xx	Kognitivt	Lite	Positiv
mandag 24.	Jan-Magnus Bruheim: <i>Tankefiglar på tannet</i>	Skjønnlitteratur	Odd Abrahamssen	En dikter fra bygdene	x	x	xxxx	x	Genetisk	Lite	Middels
mandag 24.	Arnifjot Berg: <i>Hjem fra Firenze</i>	Skjønnlitteratur	Bjørn Gunnar Olsen	Hjem fra Firenze' ...		x	xx	xx	Genetisk	Lite	Negativ
mandag 24.	Jan Kjærstad: <i>Kloden dreier stille rundt</i>	Skjønnlitteratur	Ole-Jacob Christensen	Ujevn 80-tallsdebattant	x	x	xxxxx	x	Genetisk	Middels	Middels
mandag 24.	Kjeld Stub: <i>På reise i forvandling</i>	Skjønnlitteratur	Odd Abrahamssen	På reise i forvandling		x	xx	xx	Estetisk	Lite	Middels
mandag 24.	Anne-Cath Vestly: <i>GURO på Trilloloppen</i>	Barn og ungdom	Ikke oppgitt	Ny frydefull Guro-bok		x		x	Afektivt	Lite	Positiv
mandag 24.	Colin Dann: <i>Dyreskogen</i>	Barn og ungdom	Bodil Røald	Fin til høyflesning for barna	x	x	xx	xx	Estetisk	Lite	Positiv
mandag 24.	J. R. R. Tolkien: <i>Egilt Bonde fra Heim</i>	Skjønnlitteratur	Bodil Røald	Tolken-bagatell på norsk		x	xx	xx	Genetisk	Lite	Negativ
tirsdag 25.	<i>Hvilke alternativer finnes?</i>	Sakprosa	G. P. Hiarbitz	Nullevest-bok	xxxxxx	xx			Moralsk/politisk	Middels	Negativ
onsdag 26.	Isaac Bashevis Singer: <i>Trollmannen fra Lublin</i>	Skjønnlitteratur	Olav Nordrå	Guds trollmann i Lublin	x	x	xxx	xxx	Estetisk	Lite	Positiv
torsdag 27.	Gunnar Bratlie: <i>"Det har vi", Griniskisser</i>	Sakprosa	Arnold Andersen	Det har vi		x	x	x	Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 27.	Czeslaw Milosz: <i>Issadalen</i>	Skjønnlitteratur	Odd Abrahamssen	Dikteren fra Issadalen	x	xx	xxx	xxx	Estetisk	Middels	Positiv
torsdag 27.	Marge Piercy: <i>Fida</i>	Skjønnlitteratur	Roar Petersen	De amerikanske partisaner	xx	xx	xxx	xxx	Estetisk	Middels	Middels
torsdag 27.	Knut Faldbakkem: <i>E 18</i>	Skjønnlitteratur	Bjørn Gunnar Olsen	E 18 – et fraver på Serlandet		x	xxx	xxx	Estetisk	Middels	Negativ
torsdag 27.	E.R. Carrin: <i>Fredskomplottet</i>	Skjønnlitteratur	R. Wright Steen	Det kommer an på øyet som ser	xx	x	xxx	xxx	Estetisk	Lite	Positiv
fredag 28.	Helene Carrère d'Encausse: <i>Den beslaglagte makt</i>	Sakprosa	Michael Yoslensky	K rembå gåte løst	x	xxxxx			Kognitivt	Lite	Positiv
fredag 28.	Trygve Bratteli: <i>Fange i natt og ta ke</i>	Sakprosa	Sven Stølpe	Palme i nærhilde	xxxxxx	xx	xxx	xx	Moralsk/politisk	Lite	Negativ
fredag 28.	Dieter Strand: <i>Palme igjen? Scener ur en partiledares liv</i>	Sakprosa	Harald Smdvik	NN-flange nr. 53:56 ser tilbake		x	xxx	x	Genetisk	Middels	Positiv
fredag 28.	Sonja Mjøen: <i>Jo mere vi er sammen</i>	Barn og ungdom	Arne Falck	Vi vil ikke løke krig!	xx	x	xx	xx	Moralsk/politisk	Lite	Positiv
lørdag 29.	Helge Torvund: <i>Mennesketimur</i>	Skjønnlitteratur	Jan Erik Rekdal	Hans beste		x	xxx	xxxxx	Estetisk	Lite	Positiv

Dato [nov. 1985]	Omtalt	Sjanger	Anmeldersignatur	Tittel	Moralsk/politisk	Kognitivt	Genetisk	Estetisk	Affektivt	Dominerende kriterium	Vurdering	Holding
fredag 1.	Toril Brekke: <i>Jakrandaablonsten</i>	Skjønmlitteratur	Ger Uthaug	Toril Brekkes «Jakrandaablonsten». En liten bok - men den er viktig	x x x		x x x	x x	x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
fredag 1.	Pål Gerhard Olsen: <i>Svart – og et tynt lag hvitt</i>	Skjønmlitteratur	Ger Uthaug	Olsens bankeløyer gjennom veggen	x		x x	x	x x	Genetisk	Middels	Negativ
fredag 1.	Michel Tournier: <i>Pierrot eller nattens hemmeligheter</i>	Barn og ungdom	Halfdan W. Freihow	Michel Tourniers berikende barnebok	x		x x	x x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
torsdag 5.	Bjørn Sand, Bodil Stenesh: <i>Goodbye Norge</i>	Sakprosa	Ger Uthaug	Utvannet og umorsom kulturhistorie	x x		x x	x x	x x	Estetisk	Middels	Negativ
torsdag 5.	Ivar Frones, Andreas Hompland: <i>Kanskje kommer kongen. Hjemme hos oss – Norge rundt</i>	Sakprosa	Ger Uthaug	Flau raut i stedet for gudenes latter			x x x	x	x x	Affektivt	Lite	Negativ
onsdag 6.	Jan Erik Rekdal: <i>Oppstandelse nærver</i>	Skjønmlitteratur	Jan Jakob Tønseth	Jan Erik Rekdals nye dikt – en av høstens gladligste nyheter			x	x x x	x	Estetisk	Middels	Positiv
onsdag 6.	Karin Moe: <i>Morddatter</i>	Skjønmlitteratur	Jan Jakob Tønseth	Poesi på talenålets grunn	x		x x	x		Genetisk	Lite	Positiv
torsdag 7.	Per Erik Borge: <i>LATINAMERIKA: SA LANGT FRA GUD – SA NÆR USA</i>	Sakprosa	Jochim Bæmerud	Fra glimrende miljøskildring til sterk anti-amerikanisme	x x x x x x x		x x x	x x x x	x	Moralsk/politisk	Middels	Negativ
fredag 8.	Christa Wolf: <i>Kassandra</i>	Skjønmlitteratur	Niels Magnus Bugge	En anakronistisk roman om trojanerkrigene	x		x x	x x x x	x	Kognitivt	Mye	Negativ
fredag 8.	Torgeir Rebolledo Pedersen: <i>Gule sko går med løvet</i>	Skjønmlitteratur	Jan Jakob Tønseth	Rebolledo Pedersen – poeten med uren gange			x x	x	x	Estetisk	Lite	Negativ
fredag 8.	John Arne Markussen: <i>Staff – fra Innsiden</i>	Sakprosa	Knut Beckmann	H.radvokat Tor Erling Staff – både utvortes og innvortes	x x		x x	x x	x	Genetisk	Middels	Positiv
mandag 11.	Gerold Späth: <i>Simbadland</i>	Skjønmlitteratur	Kjell Olaf Jensen	«Simbadland»: En bok full av visdom som krever ettertanke	x		x x x x	x x x x	x x x x	Affektivt	Mye	Positiv
tirsdag 12.	Dag Kullerud: <i>Farvel/fornuft/farvel</i>	Skjønmlitteratur	Ger Uthaug	Dag Kulleruds farvel til fornuften			x x	x x	x	Estetisk	Middels	Middels
tirsdag 12.	Michail Heller: <i>La Machine et les rouages</i>	Sakprosa	Ivar Magnus Ravnum	Sovjetstaten og menneskeemaueren i Michail Hellers nye verk «Maskinen og dens jul»	x x		x x x			Kognitivt	Lite	Positiv
tirsdag 12.	Göran Tunström: <i>Prestungen</i>	Skjønmlitteratur	Kjell Olaf Jensen	Dikterens vanskelige oppvekst			x x	x x		Genetisk	Lite	Middels
torsdag 14.	Schmidt, Franken, Kristensen og Arild Uaaker: <i>Foucaults bilk</i>	Sakprosa	dr. philos Arild Haaland	En interessant innføring i Foucaults vanskelige verden	x		x			Kognitivt	Lite	Positiv
torsdag 14.	Doris Lessing: <i>Jane Somers dagbøker I</i>	Skjønmlitteratur	Niels Magnus Bugge	Om det gamle, ensomme og forkomne mennesket	x x x x x		x x x x	x x x x	x x x x	Genetisk	Mye	Positiv
fredag 15.	Edvard Hoem: <i>Heimlandet barndom</i>	Skjønmlitteratur	Halfdan W. Freihow	Generost koketteri av Edvard Hoem	x		x x	x x x x x	x x x x	Estetisk	Mye	Middels
fredag 15.	Per Øivind Heradsveit: <i>Eventyret Norsk Data – en bit av fremtiden</i>	Sakprosa	Arne Bjerke	Strategien fra Karmøy – mannen bak Norsk Data			x x		x	Affektivt	Lite	Positiv
fredag 15.	Jean-Marie Rouart: <i>De valgte natten</i>	Sakprosa	Wera Sæther	De valgte natten – en bok om de formulerte selvmordere	x x		x x x	x x	x	Moralsk/politisk	Middels	Middels
mandag 18.	Ragnhild Mageroy: <i>Miriam's kilde</i>	Skjønmlitteratur	Brigit Krogh Nielszen	Inspirerende Mageroy-noveller			x x x	x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
tirsdag 19.	Odd Karsten Tveit: <i>Nederlag. Israels krig i Libanon</i>	Sakprosa	Arne Olav Brundland	En krydret bok om en følelseladet krig	x		x	x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
tirsdag 19.	Rolf Jacobsen: <i>Nattøpent</i>	Skjønmlitteratur	Jan Jakob Tønseth	En selv følgelig Nobel-prisvinner	x		x x			Genetisk	Lite	Positiv
tirsdag 19.	Kolbjørn Brekstad: <i>Stank av mennesker</i>	Skjønmlitteratur	Halfdan W. Freihow	Kolbjørn Brekstad med enestående debutroman			x	x x x		Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 20.	Antonio Monroy: <i>India (foto av Antonio Marinelli Roberto Marzra)</i>	Sakprosa	Bodil Stein	Et fotografisk prapverk om India	x x		x x	x x		Kognitivt	Middels	Positiv
onsdag 20.	Lisbeth Hilde: <i>Alices særegne opplevelse av natt</i>	Skjønmlitteratur	Halfdan W. Freihow	Et redelig forsøk på å begripe tiden	x x		x	x x x x		Moralsk/politisk	Middels	Middels
onsdag 20.	Eirik Austey: <i>Tyskeren mot Stresemisch</i>	Skjønmlitteratur	Kjell Olaf Jensen	Hvorfor er denne boken utgitt?			x x x	x x x	x	Estetisk	Mye	Negativ
onsdag 20.	Ulrike: <i>Norsk Salmebok</i>	Skjønmlitteratur	P. W. Bockman	Viktig kirkeleg begivenhet: Ny Norsk Salmebok foreligger - men er vi lurt?	x x x x x x x		x x	x	x	Moralsk/politisk	Middels	Middels
fredag 22.	Tsingiz Ajmatov: <i>Djamilja, en kjærlighetshistorie</i>	Skjønmlitteratur	Ger Uthaug	Vederveggede bok for sinnet	x		x x x x x	x x x x x	x x x x	Affektivt	Middels	Positiv
fredag 22.	Carl-Martin Borgen: <i>Uretten</i>	Skjønmlitteratur	Kjell Olaf Jensen	Grenselandets sminstilstand			x	x x x x	x x	Affektivt	Lite	Positiv
mandag 25.	Truls Øra: <i>Aporia</i>	Skjønmlitteratur	Niels Magnus Bugge	Blant gangstere og bossen i Amerika	x x		x x x x	x x x	x x	Genetisk	Middels	Negativ
tirsdag 26.	Carl Henrik Grøndahl: <i>Teater mot teater</i>	Sakprosa	Kai Douglas	Norsk teaters krise – glimt bak røkteppet			x x x x x	x x x x x		Kognitivt	Middels	Negativ
tirsdag 26.	Geord Nyquist: <i>Liljen på det mørke vann</i>	Skjønmlitteratur	Brigit Krogh-Nielszen	Glimrende om sjalusi			x	x x	x	Estetisk	Lite	Positiv
onsdag 27.	Saul Bellow: <i>Han med juten i klavret</i>	Skjønmlitteratur	Niels Magnus Bugge	Saul Bellow – en sørgmunter apokalyptiker	x x		x x x x	x x x x		Genetisk	Middels	Middels
torsdag 28.	Torstein Gunnarson: <i>Samleten om Kirsten Flaggstad</i>	Sakprosa	Arne Dørumsgaard	Historien om et lite land og en stor kunstner	x x x		x x	x x x	x x x	Moralsk/politisk	Middels	Positiv
torsdag 28.	Knut Faldbakken: <i>Glaub</i>	Skjønmlitteratur	Halfdan W. Freihow	Hvorfor var Karl Marx egentlig nazist?			x	x	x x x	Affektivt	Lite	Negativ
torsdag 28.	Bomann: <i>1905: Duellen på Hesselø</i>	Skjønmlitteratur	Anders Giæver	En milepær i norsk tegneserie-historie	x		x x	x	x	Genetisk	Lite	Positiv
fredag 29.	Sissel Lange-Nielsen: <i>Våren eller historien om Lorenzo den Storslogne</i>	Skjønmlitteratur	Ger Uthaug	Møt en frisk, anderledes og dramatisk verden			x x	x x x x x x x x	x x	Estetisk	Mye	Positiv